

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om Finlands Bank och till vissa lagar i samband därmed

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att det stadgas en ny lag om Finlands Bank i stället för den gällande lagen. Stadgandena om Finlands Bank föreslås bli totalreviderade. Likväl föreslås inga ändringar i Finlands Banks statsförfattningsrättsliga ställning.

Enligt propositionen är det primära syftet med Finlands Banks verksamhet att trygga ett stabilt penningvärde. Finlands Banks verksamhet inskränker sig emellertid inte enbart till detta utan däri ingår strävandet att stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål. Dessutom skall Finlands Bank för sin del främja det finansiella systemets stabilitet.

Enligt propositionens lagförslag får Finlands Bank vid fullgörandet av sina penningpolitiska uppgifter varken begära eller ta emot instruktioner som hänför sig till dess verksamhet. Finlands Bank skall i övrigt samråda med statsrådet och övriga myndigheter.

Finlands Bank skall enligt propositionen besluta om och genomföra landets penningpolitik. Den skall också förvalta valutareserven och sköta placeringen av den samt vidta andra åtgärder för att stärka landets externa likviditet, för sin del sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet och effektivitet samt delta i utvecklandet av systemet. Dessutom skall Finlands Bank sörja för att det sammanställs och offentliggörs statistik som behövs för dess verksamhet. I myntlagen stadgas om Finlands Banks ensamrätt att ge ut lagliga penningmedel och om bankens övriga uppgifter som landets penningmyndighet.

Finlands Bank föreslås inte få några väsentligt nya befogenheter. Finlands Bank ges inte någon allmän behörighet att utfärda bestämmelser. Till den del som Finlands Bank ges sådan behörighet är dess användning grundad på lag och noggrant reglerad.

Finlands Bank kan enligt förslaget bevilja

och ta upp krediter, ta emot och göra depositioner, handla med värdepapper, ädelmetaller och valuta samt bedriva betalningsrörelse samt clearing av betalningar. Dessutom kan Finlands Bank bestämma att depositionsbanker och andra kreditinstitut samt utländska kreditinstituts filialer i Finland skall hålla en räntefri minimireserv i Finlands Bank, om detta är nödvändigt för skötseln av uppgifter i samband med Finlands Banks penningpolitik. Banken skall få använda dessa metoder uttryckligen i samband med skötseln av sina lagstadgade uppgifter.

Finlands Bank får inte utsträcka sin kreditgivning till Europeiska gemenskapernas organ eller institutioner, till Europeiska unionens medlemsstater eller till dessas regionala, lokala eller övriga myndigheter och inte heller till övriga offentliga samfund. Finlands Bank får enligt förslaget inte heller teckna skuldförbindelser som har satts i omlopp av dessa samfund. Propositionen gäller, med undantag av kreditinstitut, företag där sådana offentliga samfund som avses ovan har bestämmanderätt.

Finlands Banks förvaltningsorgan är fortfarande bankfullmäktige och direktionen samt revisorerna. Till bankfullmäktige hör fortfarande nio ledamöter som riksdagen tillsätter i enlighet med riksdagsordningen.

Bankfullmäktiges uppgifter kan indelas i tre grupper, dvs. tillsynsuppgifter, centrala förvaltningsuppgifter och övriga uppgifter. Bankfullmäktige skall i egenskap av tillsynsorgan bl.a. på grundval av revisorernas utlåtande besluta om fastställande av Finlands Banks resultaträkning och balansräkning samt om ansvarsfrihet för direktionen. Dessutom skall bankfullmäktige årligen till riksdagen ge en berättelse om bankens verksamhet och förvaltning samt om de viktigaste ärenden som bankfullmäktige har behandlat under året. I fråga om bankens förvaltning skall bankfullmäktige göra framställningar

om tillsättning av direktionsmedlemstjänster och, enligt vad som stadgas i lagen, utöva arbetsgivarbefogenheter i förhållande till direktionsmedlemmarna. Bankfullmäktige skall vidare besluta om andra förslag till statsrådet i principiellt viktiga ärenden än sådana som avses i 4 § myntlagen samt på framställning av direktionen fastställa en instruktion.

Finlands Banks direktion består enligt förslaget av en ordförande och högst fem andra medlemmar som utnämns av republikens president. Ordföranden utnämns för en sju års mandatperiod och de övriga medlemmarna för en fem års mandatperiod. Direktionsmedlemmarna skall ha den sakkunskap som uppgiften kräver.

Direktionen skall sörja för Finlands Banks lagstadgade uppgifter och förvaltning, om ett ärende inte genom lag har förbehållits bankfullmäktige eller om annat inte följer av lagen om finansinspektionen. Bankens verksamhet skall organiseras effektivt och ekonomiskt. Direktionen kan meddela närmare föreskrifter om bankens enheters och anställdas uppgifter och befogenheter.

Enligt lagförslaget kan republikens president befria en direktionsmedlem från uppdraget om denne har begått ett tjänstefel eller annars genom sitt förfarande visat sig vara olämplig att fortsätta i uppdraget eller om han har blivit oförmögen att sköta sin tjänst.

Liksom enligt gällande lag utgör också revisorerna ett av Finlands Banks organ. För granskningen av Finlands Banks bokslut,

bokföring och förvaltning väljer riksdagen fem revisorer samt för var och en av dem en suppleant, så som stadgas i riksdagsordningen. Minst två av revisorerna och likaså av suppleanterna skall vara godkända av Centralhandelskammaren (CGR) eller av revisionsnämnden för den offentliga förvaltningen och ekonomin (OFR). Revisorerna skall inom sig välja en ordförande och utse en sekreterare som skall vara CGR-revisor. I propositionen föreslås också stadganden om bokföring och revision.

I lagen föreslås ett uttryckligt stadgande om att det utskott som avses i 50 § 1 mom. riksdagsordningen har rätt att av Finlands Bank få alla de upplysningar som utskottet behöver för att fullgöra sina uppgifter.

Finlands Banks beslut om minimireservskyldighet och utmätning av den ekonomiska nyttan av försummelse av denna skyldighet samt bankens beslut om att med vite förena förpliktelsen att lämna upplysningar för betalningsbalansstatistiken kan överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. I lagen föreslås också stadganden om ändringsökande i vissa beslut som gäller bankens tjänstemän.

Enligt propositionen skall också myntlagen ändras så att Finlands Banks direktion beslutar om Finlands Banks framställning till statsrådet om markens externa värde. Vidare föreslås ändringar i valutalagen, lagen om finansinspektionen och lagen om arbetsdomstolen.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLFÖRTECKNING

	Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	6
1. Inledning	6
2. Nuläge	6
2.1. Lagstiftningen om Finlands Bank	6
2.2. Finlands Banks statsförfattningsrättsliga ställning	7
2.3. Riksdagens bankfullmäktige	8
2.3.1. Tillsättning och sammansättning	8
2.3.2. Bankfullmäktiges behörighet	8
2.3.3. Bankfullmäktiges uppgifter	9
2.4. Finlands Banks direktion	10
2.5. Finlands banks tjänsteinnehavare och befattningshavare	10
2.6. Finlands Banks revisorer	11
2.7. Riksdagens ekonomiutskott	11
2.8. Finlands Banks ställning enligt särskilda författningar	12
2.8.1. Myntlagen	12
2.8.2. Beredskapslagen	12
2.8.3. Valutalagen	13
3. Praxis	13
3.1. Grunderna för verksamheten	13
3.1.1. Sedelutgivningsmonopolet	13
3.1.2. Stabilt penningvärde	13
<i>Penningvärdets stabilitet och sysselsättningen</i>	15
<i>Penningvärdet och det finansiella systemets stabilitet</i>	17
3.1.3. Penningpolitikens trovärdighet	17
3.2. Verksamheten på penning- och valutamarknaden	19
3.2.1. Verksamhetsmålen	19
3.2.2. Penningpolitikens styrsystem	20
<i>Instrumenten</i>	20
<i>Penningpolitikens transmissionsmekanism</i>	22
3.2.3. Riskhantering vid penningmarknadstransaktioner	22
3.2.4. Placering av valutareserven	23
3.3. Uppgifter i samband med betalningssystemen	23
3.3.1. Allmänt	23
3.3.2. Finlands Banks checkkontosystem	24
3.4. Betalningsmedelsförsörjningen	25
3.5. Uppgifterna på finansmarknaden	26
3.6. Bankverksamheten	26
3.7. Aktieplaceringar	27
3.8. Information och publikationer	27
4. Internationell utveckling och jämförelse	28
4.1. Valutasystemens utveckling	28
<i>Guldmyntfoten</i>	28
<i>Bretton Woods -perioden</i>	28
<i>Utvecklingen från början av 1970-talet till början av 1980-talet</i>	29
<i>Utvecklingen från början av 1980-talet till ERM-anslutningen</i>	29
4.2. Den internationella finansiella integrationen	31
4.3. Betalningssystemens och betalningsmedlens utveckling	32

4.3.1.	Betalningssystemen	32
4.3.2.	Betalningsmedel	33
4.4.	Ekonomiska och monetära unionen	33
4.5.	Centralbankslagstiftning	34
4.5.1.	Bakgrund	34
4.5.2.	Centralbankernas ställning	34
4.5.3.	Centralbankernas oberoende av regeringen	35
	<i>Allmänt</i>	35
	<i>Regeringens rätt att ge centralbanken instruktioner</i>	35
	<i>Regeringsföreträdares rätt att delta i centralbankens beslutande organs sammanträden</i>	36
	<i>Förbud mot centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn</i>	36
4.5.4.	Centralbankernas verksamhetsmål	37
4.5.5.	Centralbankernas uppgifter	37
4.5.6.	Centralbankerna och tillsynen över de finansiella instituten	38
4.5.7.	Centralbankernas beslutande organ och tillsättningen av dem	39
	<i>Allmänt</i>	39
	<i>Nederländerna</i>	39
	<i>Belgien</i>	39
	<i>Spanien</i>	40
	<i>Österrike</i>	40
	<i>Storbritannien</i>	41
	<i>Frankrike</i>	41
	<i>Sverige</i>	42
	<i>Tyskland</i>	42
	<i>Danmark</i>	42
	<i>Norge</i>	42
	<i>Japan</i>	43
	<i>Förenta staterna</i>	43
4.5.8.	Centralbankernas budget och vinstutdelning	43
4.5.9.	Övervakning av centralbankernas verksamhet	44
	<i>Övervakningen</i>	44
	<i>Möjligheterna att följa centralbankernas verksamhet</i>	45
5.	Bedömning av nuläget	45
5.1.	Finlands Banks konstitutionella status	45
5.2.	Den föräldrade lagstiftningen om Finlands Bank	46
5.3.	Marknadens utveckling	46
5.4.	Förändringarna i verksamhetsmiljön från Finlands Banks synpunkt	48
5.4.1.	Finlands Banks verksamhetsmål och ställning	48
5.4.2.	Penningpolitikens styrning och instrument	49
5.4.3.	Penningpolitikens mellanliggande mål	50
5.4.4.	Penningpolitikens trovärdighet	50
	<i>Växelkurssystemet</i>	50
	<i>Den funktionella självständigheten inom penningpolitiken</i>	51
	<i>Penningpolitikens allmänna godtagbarhet</i>	52
5.4.5.	Främjande av det finansiella systemets stabilitet	52
5.5.	Samordning av penning- och finanspolitiken	53
5.6.	Centralbankens ställning och övervakningen från samhällets sida	55
5.7.	Europeiska unionens verkningar	56
6.	Propositionens mål och de centrala förslagen	56
6.1.	Mål	56
6.2.	De centrala förslagen	57

7. Propositionens verkningar	59
7.1. Ekonomiska verkningar	59
7.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	59
8. Ärendets beredning	59
DETALJMOTIVERING	60
1. Motivering till lagförslagen	60
1.1. Lagen om Finlands Bank	60
1.2. Myntlagen	82
1.3. Valutalagen	82
1.4. Lagen om finansinspektionen	82
1.5. Lagen om arbetsdomstolen	83
2. Ikraftträdande	84
3. Lagstiftningsordning	84
LAGTEXTER	85
1. Lag om Finlands Bank	85
2. Lag om ändring av 4 § myntlagen	94
3. Lag om ändring av 6 § valutalagen	94
4. Lag om ändring av lagen om finansinspektionen	94
5. Lag om ändring av lagen om arbetsdomstolen	95
BILAGA	97
Parallelltexter	97

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Avregleringen av finansmarknaden har inneburit en genomgripande förändring av centralbankernas verksamhetsmiljö. På den internationella finansmarknaden används som centralbankspolitiska instrument olika typer av öppna marknadsoperationer i stället för administrativa ränteregleringar. Penning- och valutamarknaden kännetecknas av snabba kursväxlingar och kapitalrörelser samt av den stora betydelsen som tillmäts förväntningsbaserade affärstransaktioner. Samtidigt minskar möjligheterna att på det nationella planet driva en självständig ekonomisk och monetär politik.

Vid revideringen av lagstiftningen om Finlands Bank prioriteras de nationella utgångspunkterna. De gällande författningarna är komplicerade till sin uppbyggnad och i många avseenden innehållsmässigt föråldrade. Då de trädde i kraft var centralbankens verksamhetsmiljö och verksamhetsformer av helt andra än de är i dag. Under årens lopp har det varit nödvändigt att genom tolkning anpassa stadgandena till de förändrade förhållandena.

Med tanke på samhällets övervakning är det viktigt att utvecklingen av centralbankens verksamhet styrs genom tydliga uppgifts- och behörighetsnormer från riksdagens sida. Den gällande lagstiftningen är inte till alla delar förenlig med denna princip. Finlands Banks huvuduppgift är enligt den gällande lagen att upprätthålla stadga och säkerhet i Finlands penningväsen samt att befordra och underlätta penningomsättningen i landet. Dessutom betonas i lagen direktionsens skyldighet att förfara så att Finlands mynt bibehåller sitt i lag fastställda värde.

Ett syfte med Finlands Banks verksamhet är också för närvarande att hålla penningvärdet stabilt, men denna målsättning anges inte tillräckligt klart i lagen. Inte heller nämns centralbankens uppgift att också i övrigt främja den allmänna ekonomiska utvecklingen, då den inte äventyrar målet att trygga penningvärdet. Också stadgandena om centralbankens övriga uppgifter och befogenheter är för närvarande vagt utformade.

Som medlem i Europeiska unionen är Finland skyldigt att iaktta det förbud mot centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn som ansluter sig till den andra etappen

av EU:s ekonomiska och monetära union (nedan EMU). Behoven att göra ändringar i centralbankslagstiftningen för den tredje etappen av EMU aktualiseras först i samband med att frågeställningen preciseras i fråga om en eventuell anslutning till den tredje etappen. Således kommer behovet av denna lagreform och innehållet i den att bedömas utgående från den nuvarande verksamhetsmiljön och de nationella utgångspunkterna.

Under EMU:s andra etapp skall medlemsstaterna inleda förfaranden för att ge sina nationella centralbanker en oberoende ställning. I samband med att man klargjort hur olika länder reviderat sin centralbankslagstiftning har man också utrett centralbankens ställning som ett statligt organ, närmast regleringen av kompetensförhållandena till landets parlament, statsledningen och regeringen. I dessa avseenden föreligger det inga ändringsbehov med avseende på Finlands Banks nuvarande ställning. Finlands Bank betraktas av hävd som riksdagens bank. Republikens presidents lagstadgade befogenhet att på framställning av bankfullmäktige tillsätta Finlands Banks direktion uppfyller också de krav som ställs på bankens oberoende. Förfarandet överensstämmer med systemet för utnämning av de högsta tjänstemännen och är således förenligt med vår statsförfattning i övrigt. På detta sätt tryggas Finlands Banks oberoende i förhållande till regeringen. Utgångspunkten för reformen är att Finlands Bank fortsättningsvis skall vara riksdagens bank.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftningen om Finlands Bank

Enligt 73 § regeringsformen står Finlands Bank under riksdagens garanti och vård samt under tillsyn av bankfullmäktige, som utses av riksdagen. Finlands Bank skall skötas så som stadgas genom lag. Kompletterande stadganden om riksdagens tillsättning av bankfullmäktige samt om revisorerna finns i 83 § riksdagsordningen. I 50 § riksdagsordningen stadgas dessutom om det utskotts uppgifter och befogenheter som behandlar ärenden som har samband med Finlands Bank. Grundlagsstadgandet lämnar öppet vilket av riksdagens utskott som skall be-

handla dessa ärenden. Enligt 10 § 3 mom. riksdagens arbetsordning (377/27) är det ekonomiutskottet som behandlar de frågor som nämns i 50 § riksdagsordningen.

Lagen om Finlands Bank (365/25, rubriken ändrad 504/93) innehåller stadganden om Finlands Banks uppgifter och befogenheter samt om bankens administrativa struktur. Trots att lagtexten under årens lopp i flera repriser har ändrats både strukturellt och till sitt huvudsakliga innehåll, bygger den fortfarande på det ursprungliga reglementet från år 1925.

Förutom i lagen om Finlands Bank stadgas det i flera andra lagar om ärenden som har samband med Finlands Bank. I myntlagen (358/93) stadgas det allmänt om Finlands Banks uppgifter som landets penningmyndighet. I myntlagen finns dessutom vissa specialregleringar, bl.a. om markens externa värde. Stadganden om Finlands Banks uppgifter och befogenheter i undantagsförhållanden ingår i valutalagen (954/85) och i beredskapslagen (1080/91). Om finansinspektionen i anslutning till Finlands Bank stadgas i lagen om finansinspektionen (503/93). Stadganden om Finlands Bank finns slutligen i lagen om statens säkerhetsfond (379/92).

Utöver dess lagar finns på en lägre nivå i författningshierarkin ett antal instruktioner som har fastställts antingen av riksdagen eller av bankfullmäktige. Riksdagen har fastställt instruktionen för riksdagens bankfullmäktige (101/26), som närmast innehåller bestämmelser om bankfullmäktiges tillsynsuppgifter och organiseringen av dess verksamhet i praktiken. Riksdagen har också fastställt instruktionen för Finlands Banks revisorer (601/84). Instruktionerna har publicerats i författningssamlingen.

Enligt 38 § lagen om Finlands Bank kan de föreskrifter angående bankens verksamhet som anses erforderliga, meddelas i en av bankfullmäktige fastställd instruktion. Med stöd av detta lagrum har bankfullmäktige fastställt instruktionen för Finlands Bank (48/26). Dessutom har bankfullmäktige för Finlands Bank fastställt en pensionsstadga, en familjepensionsstadga och en avlöningsstat. De sistnämnda har inte publicerats i författningssamlingen.

2.2. Finlands Banks statsförfattningrättsliga ställning

Enligt gällande 73 § 1 mom. regeringsfor-

men står Finlands Bank under riksdagens garanti och vård samt under tillsyn av bankfullmäktige, som utses av riksdagen. Uttrycket "under riksdagens garanti" har tolkats så att det i sista hand är riksdagen som svarar för Finlands Banks ekonomiska förpliktelser i en situation där banken inte själv klarar av dem. Uttrycket "under riksdagens vård" anses betyda att Finlands Bank inte hör till statsrådsorganisationen och inte heller är underordnad de inom denna rådande styrnings- och tillsynsförhållandena.

En internationell jämförelse visar att Finlands Banks status som en riksdagen underställd bank är rätt unik. Sveriges Riksbank är en annan centralbank som på motsvarande är direkt underställd riksdagen. Också USA:s federala centralbank (*Federal Reserve Bank*) är ansvarig inför representanthuset, dvs. kongressen.

Både genom lagstiftningen och genom praxis har Finlands Bank fått en tämligen självständig och oberoende ställning när det gäller att fastställa och förverkliga penningpolitiken. Finlands Bank har ingen lagstadgad skyldighet att förhandla med regeringen om viktiga penningpolitiska beslut och inte heller någon skyldighet att ta emot eller begära instruktioner. I praktiken samråder Finlands Bank och landets regering regelbundet med varandra. Dessutom görs det i vissa speciallagar undantag från det principiella funktionella oberoendet. De beslut som enligt myntlagen fattas om markens externa värde tillkommer efter samråd mellan Finlands Bank och regeringen. Valutalagen och beredskapslagen ger statsrådet behörighet att i sådana speciella förhållanden som avses i lagarna besluta om Finlands Banks uppgifter och befogenheter.

Finlands Bank är i funktionellt hänseende oberoende också i förhållande till riksdagen. Det måste särskilt observeras att också bankfullmäktige är ett av bankens organ, även om det med stöd av 83 § riksdagsordningen är riksdagen som tillsätter bankfullmäktige. Riksdagen kan inte i enskilda fall ge bankfullmäktige rättsligt bindande instruktioner. Riksdagen kan inte heller förbehålla sig beslutanderätten i ärenden som ankommer på bankfullmäktige.

Riksdagen kan på ett rättsligt bindande sätt styra Finlands Banks verksamhet endast genom lagstiftning och, i vissa fall, genom instruktioner som fastställs vid en enda behandling. Ett undantag utgör i detta avseen-

de vad som i 73 § 3 mom. regeringsformen stadgas om användningen av Finlands Banks vinstmedel för statens behov. Riksdagen beslutar om vinstanvändningen efter att ekonomiutskottet i enlighet med 50 § 2 mom. riksdagsordningen har givit sitt utlåtande om saken.

Finlands Bank är således rättsligt oberoende också i förhållande till riksdagen. Med stöd av 50 § riksdagsordningen har ekonomiutskottet emellertid rätt att generellt undersöka bankfullmäktiges och direktionens verksamhet samt bankens förvaltning och tillstånd. Utskottet skall avge ett betänkande om saken och riksdagen får då den behandlar betänkandet tillfälle att uttala sin uppfattning om Finlands Bank och skötseln av dess uppgifter.

2.3. Riksdagens bankfullmäktige

2.3.1. Tillsättning och sammansättning

Enligt 83 § riksdagsordningen tillsätter riksdagen nio bankfullmäktige för att utöva tillsyn över Finlands Banks förvaltning och rörelse samt fastställer en instruktion för dem. Bankfullmäktige väljs av riksdagens elektorerna vid första lagtima riksdag efter riksdagsval. För bankfullmäktige, som företräder riksdagen, uppställs inga lagstadgade behörighetsvillkor. I praktiken bestäms bankfullmäktiges sammansättning vanligen utgående från riksdagens rådande politiska styrkeförhållanden. Ofta är de som väljs till bankfullmäktige riksdagsmän, även om detta inte än någon förutsättning för att bli vald.

Enligt 83 § 2 mom. riksdagsordningen utgör tre av medlemmarna de ordinarie bankfullmäktige. När bankfullmäktige väljs skall det bestämmas vilka som är ordinarie samt i vilken ordningsföljd medlemmarna av förstärkta, niomedlemmars bankfullmäktige träder i stället för dessa. Bankfullmäktige utser själva ordförande och viceordförande bland de tre ordinarie medlemmarna. Ordinarie bankfullmäktige skall handlägga alla de ärenden som inte enligt instruktionen skall handläggas av förstärkta bankfullmäktige. Förstärkta bankfullmäktige är beslutföra då sex medlemmar är närvarande.

Indelningen i förstärkta respektive ordinarie bankfullmäktige tillkom i samband med 1906 års lantdagsreform. Då motiverades behovet av denna indelning med den ökande

betydelse som bankfullmäktiges hade vid skötseln av Finlands Banks angelägenheter. Avsikten var att löpande ärenden skulle handläggas i den ordinarie sammansättningen, medan viktigare ärenden skulle handläggas av förstärkta bankfullmäktige. Denna tankegång kommer på författningsnivån till uttryck i 7 § 2 mom. i instruktionen för riksdagens bankfullmäktige, som innebär att fullmäktige i den snävare sammansättningen inom sitt kompetensområde skall kunna hänksjuta ärenden till förstärkta bankfullmäktige om de anser något ärende vara så viktigt att det bör handläggas av alla fullmäktige gemensamt. I praktiken har bestämmelsen om ordinarie bankfullmäktige inte haft någon större betydelse. Dessa har närmast fungerat som beredningsorgan för ärenden som skall avgöras av förstärkta fullmäktige.

Enligt 12 § i instruktionen för riksdagens bankfullmäktige är en bankfullmäktig skyldig att avgå om han kallas till medlem av statsrådet eller om han har åtagit sin en sådan befattning som enligt bankfullmäktiges enhälliga beslut inte lämpligen kan handhas jämte fullmäktigeuppdraget. En fullmäktig kan inte av andra orsaker skiljas från uppdraget under en pågående mandatperiod. Däremot kan riksdagen enligt 31 § 1 mom. lagen om Finlands Bank besluta väcka åtal mot en bankfullmäktig för tjänstefel. Enligt 32 § i samma lag behandlas åtal för tjänstefel i första instans av Helsingfors hovrätt.

2.3.2. Bankfullmäktiges behörighet

Bankfullmäktige tillsätts av riksdagen för att utöva tillsyn över Finlands Bank. Bankfullmäktige fungerar också som bankens organ för utövande av penningpolitisk beslutanderätt. Dessutom har Finlands Banks direktion penningpolitisk beslutanderätt i viktiga avseenden. Den rättsliga utgångspunkten för behörighetsfördelningen är att direktionens behörighet är av allmänt slag medan bankfullmäktiges behörighet är av särskilt slag. På författningsnivån framgår denna utgångspunkt av 16 § 1 mom. lagen om Finlands Bank, enligt vilket bankens förvaltning och skötsel ankommer på direktionen, om inte särskilda uppgifter inte enligt lagen förbehålls bankfullmäktige eller annat följer av lagen om finansinspektionen. Bankfullmäktige kan inte besluta om ärenden som ankommer på direktionen. Bankfullmäktige kan

inte heller till direktionen delegera ärenden som faller inom bankfullmäktiges behörighetsområde. Som motvikt kan direktionen inte underställa bankfullmäktige ärenden som hör till direktionens behörighetsområde.

Direktionen är således enligt stadgandet om behörighetsfördelningen behörig i situationer där lagen inte innehåller några närmare stadganden om beslutanderätten i ärenden som i och för sig ankommer på Finlands Bank. T.ex. under efterkrigstiden var det med stöd av behörighetsstadgandet direktionen som beslöt om Finlands Banks samtliga reglementeringsåtgärder, t.ex. om kvoterna för bankernas centralbankskredit och bankernas utlåningsräntor.

Detta arrangemang när det gäller behörighetsförhållandena mellan bankfullmäktige och direktionen kan förklaras med historiska orsaker. Åren 1811—1867 var konstellationen den att såväl lantdagen som senaten hade bestämmanderätt över Finlands Bank. I fråga om bankens verksamhetsorgan fick arrangemanget den konsekvensen att bankfullmäktige på sätt och vis företrädde lantdagen medan direktionen företrädde regeringen. Eftersom lantdagen och regeringen på den tiden rätt långt ansågs stå i ett motsatsförhållande till varandra, uppstod ett behov att göra en uppdelning av behörigheten mellan å ena sidan bankfullmäktige och å andra sidan direktionen.

Oavsett denna uppdelning samarbetar bankfullmäktige och direktionen i praktiken med varandra på många olika sätt. Bl.a. tar direktionen på förhand reda på bankfullmäktiges åsikt om förestående beslut eller informerar om planerade avgöranden. Ett viktigt forum för denna samverkan har ofta varit bankfullmäktiges sammanträden, där direktionsmedlemmarna för bankfullmäktige redogjort för sina penningpolitiska åsikter, medan bankfullmäktige i sin tur informerat direktionsmedlemmarna t.ex. om riksdagens synpunkter på penningpolitiken.

Lagstiftningen förutsätter i vissa fall samarbete mellan bankfullmäktige och Finlands Banks direktion. De ärenden som enligt lagen ankommer på bankfullmäktige förutsätter i allmänheten en framställning från direktionen. Direktionsmedlemmarna kan också vara närvarande och yttra sig vid bankfullmäktiges sammanträden. Bankfullmäktige är visserligen inte bundna till direktionens framställning och direktionen kan inte heller vägra att på anfordran göra en

framställning till bankfullmäktige. Således kan direktionen i praktiken inte hindra bankfullmäktige från att fatta beslut i de lagstadgade ärenden som ankommer på dem.

Direktionen är skyldig att ge bankfullmäktige utlåtanden om ärenden som skall handläggas av bankfullmäktige, tillställa bankfullmäktige behövliga upplysningar och utredningar samt tillhandahålla bankfullmäktige bankens bokföringshandlingar och andra dokument.

2.3.3. Bankfullmäktiges uppgifter

Enligt 15 § lagen om Finlands Bank skall bankens förvaltning och skötsel övervakas av riksdagens bankfullmäktige med iakttagande av denna lag och den för dem av riksdagen utfärdade instruktionen. Enligt 3 § i instruktionen för riksdagens bankfullmäktige skall dessa i all sin verksamhet förfara på ett sådant sätt att Finlands mynt bibehåller sitt i lag stadgade värde.

Om bankfullmäktiges uppgifter i samband med förvaltningen och skötseln av banken stadgas i detalj i 17 § lagen om Finlands Bank.

Bankfullmäktige har inte bara tillsynsuppgifter och förvaltningsuppgifter utan också penningpolitiska uppgifter. Tyngdpunkten i bankfullmäktiges uppgifter ligger i praktiken på tillsynen samt på vissa penningpolitiska uppgifter, medan vissa av de i lagrummet nämnda uppgifterna, t.ex. antagande av utländska ombud, inte har haft någon faktisk betydelse.

Det är i praktiken fråga om utförande av bankfullmäktiges tillsynsuppgift när direktionsmedlemmarna beviljas ansvarsfrihet på grund av revisorernas utlåtande. Bankfullmäktige kan emellertid inte förvägra direktionsmedlemmarna ansvarsfrihet om de inte samtidigt beslutar åtala dem för tjänstefel. Bankfullmäktige ger dessutom en årlig berättelse till riksdagens ekonomiutskott om bankens tillstånd, rörelse och förvaltning samt om de viktigaste ärenden som bankfullmäktige har handlagt under året. Om bankfullmäktiges tillsynsverksamhet ingår kompletterande föreskrifter i instruktionen för riksdagens bankfullmäktige.

En av bankfullmäktiges viktigaste penningpolitiska uppgifter är att bestämma Finlands Banks grundränta samt andra räntor som Finlands Bank tillämpar eller gränserna

för dem.

Utöver de uppgifter som räknas upp i 17 § lagen om Finlands Bank innehåller lagen vissa särskilda stadganden om bankfullmäktiges uppgifter. Enligt lagens 38 § kan i en av bankfullmäktige fastställd instruktion tas in de föreskrifter angående bankens verksamhet som anses erforderliga. Med stöd av detta lagrum har instruktionen Finlands Bank utfärdats. Bankfullmäktige skall också ta ställning till frågan om avvikelser kan göras från det i lagens 12 § stadgade förbudet att placera bankens tillgångar i aktier. Dessutom skall bankfullmäktige göra framställning till statsrådet om utnämning av en ny person till en tjänst som medlem av Finlands Banks direktion.

2.4. Finlands Banks direktion

Finlands Banks direktion består av en ordförande och högst fem andra medlemmar. Dessa skall enligt 84 § regeringsformen vara finska medborgare. Direktionsmedlemmarna utnämns av republikens president på fördragning av finansministern vid statsrådets sammanträde, sedan bankfullmäktige gjort en framställning om saken till statsrådet. Republikens president är emellertid inte bunden till bankfullmäktiges framställning.

Direktionen är beslutför när tre medlemmar är närvarande. Vid direktionens sammanträden har varje medlem en röst. Som direktionens beslut anses den mening som de flesta omfattar. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst. Om direktionens uppgifter stadgas huvudsakligen i lagen om Finlands Bank. Med tanke på direktionens behörighet viktiga stadganden finns dessutom i myntlagen, valutalagen, beredskapslagen och i instruktionen för Finlands Bank som har fastställts av bankfullmäktige.

Såsom framgår ovan har Finlands Bank en allmän behörighet när det gäller bankens förvaltning och skötsel. Direktionen kan således besluta om alla ärenden som inte enligt lagen om Finlands Bank eller lagen om finansinspektionen uttryckligen är förbehållna bankfullmäktige.

Arbetsfördelningen mellan direktionsmedlemmarna fastställs av bankfullmäktige, som också beslutar om direktionsmedlemmarnas löneförmåner samt påför disciplinära straff. Mot direktionsmedlemmar väckta åtal för tjänstefel skall i första instans handläggas vid Helsingfors hovrätt.

2.5. Finlands banks tjänsteinnehavare och befattningshavare

Utöver direktionsmedlemstjänsterna finns vid Finlands Bank enligt den avlöningsstat som bankfullmäktige fastställt direktörs- och kontorsföreståndarbefattningar samt andra ordinarie befattningar. Befattningshavarna förordnas eller anställs, med undantag av de direktörer som utnämns av bankfullmäktige och filialföreståndarna, av Finlands Banks direktion eller den förman som direktionen har delegerat anställningsbefogenheten till. Finlands Banks anställda står, med undantag av några arbetsförhållanden, i tjänsteförhållande till Finlands Bank och är således tjänstemän. Finlands Bank hade 796 anställda i slutet av 1995. Finansinspektionen, som verkar i anslutning till Finlands Bank, hade 107 anställda i slutet av 1995.

Av gällande tjänstemannarättsliga stadganden tillämpas på Finlands Banks tjänstemän i första hand de som ingår i författningarna om Finlands Bank. Dessutom tillämpas de författningar om statens tjänstemän som uttryckligen stadgas gälla banken. Författningssunderlaget i fråga om Finlands Banks anställda är således synnerligen oenhetligt. Stadganden om Finlands Banks tjänster och tjänstemän finns i ett flertal lagar och andra författningar.

Lagen om Finlands Bank och den av bankfullmäktige fastställda instruktionen för Finlands Bank innehåller grundläggande stadganden om bankens tjänster, t.ex. om inrättandet av dessa samt om utnämningssörfarandet och tjänsteförhållandena. Å andra sidan tillämpas på Finlands Banks tjänster och befattningar, liksom i fråga om staten, också vissa tjänstemannarättsliga stadganden.

I samband med att statstjänstemannalagen (755/86) stiftades upphävdes lagen angående utnämningssörför innehavare av statens tjänster och fasta befattningar samt om deras rätt att kvarstå i sin tjänst eller befattning (202/26, nedan gamla tjänstemannalagen). Till dess att statstjänstemannalagen trädde i kraft tillämpades gamla tjänstemannalagen på Finlands Banks tjänstemän, i den mån annat inte följde av författningarna om Finlands Bank. Detta grundade sig på att lagen i tillämpliga delar skulle iaktas i fråga om sådana tjänsteinnehavare som en statlig myndighet hade utnämnt eller varit med om att utnämna till en tjänst. Samma lag konsta-

terades gälla i fråga om tjänster och befattningar som tillsattes av riksdagens bankfullmäktige eller direktionen, såvida annat inte stadgades i reglementet för Finlands Bank (numera lagen om Finlands Bank). I tjänstemannaförordningen, som gällde lagens tillämpningsområde, ingick motsvarande stadgande (14 §) om tillämpning av förordningen i vissa avseenden. I reglementet för Finlands Bank ingick stadganden som åsidosatte den gamla tjänstemannalagen bl.a. om utnämning, avgångsålder, disciplinärt förfarande och skiljande från tjänsteutövning.

Enligt 4 § i 1986 års statstjänstemannalag skulle lagen inte tillämpas på Finlands Banks tjänstemän och funktionärer, om inte annat stadgades genom lag. Om lagens tillämplighet på Finlands Banks tjänstemän stadgas emellertid i lagen om införande av tjänstemannalagen (756/86). Enligt 35 § i den sistnämnda lagen skall statstjänstemannalagen till de delar den motsvarar den gamla tjänstemannalagen tillämpas även på andra än statsanställda, om den gamla tjänstemannalagen med stöd av dess 22 § skall tillämpas på dem, såvida inte annat stadgas i lag. Enligt 75 § 2 mom. i den nya statstjänstemannalagen (750/94), som trädde i kraft i början av december 1994 och varmed 1986 års statstjänstemannalag och lagen om densamma införande upphävdes, skall stadgandena i 35 § lagen om införande av 1986 års statstjänstemannalag fortfarande tillämpas på de tjänstemän på vilka stadgandena tillämpades när den nya statstjänstemannalagen trädde i kraft. På Finlands Banks tjänstemän tillämpas således bl.a. stadgandena om upplösning av tjänsteförhållande och överföring av tjänstemän till annan tjänst.

2.6. Finlands Banks revisorer

Enligt 83 § 5 mom. riksdagsordningen utser riksdagens elektorer på det sätt som stadgas för val av bankfullmäktige årligen vid lagtima riksdag fem revisorer att verkställa revision av Finlands Bank. Liksom bankfullmäktige har revisorerna status av riksdagens förtroendevalda och det ställs således inga lagstadgade behörighetskrav på dem. I allmänhet är revisorerna riksdagsmän.

Kompletterande föreskrifter om revisorernas verksamhet har meddelats i den av riksdagen fastställda instruktionen för Finlands Banks revisorer. Finlands Banks

revisorer utser en sekreterare, som skall vara av Centralhandelskammaren godkänd revisor. Revisorerna skall granska bankens bokslut och bokföring samt förvaltning. Vid revisionen skall god revisionsred iaktas.

Revisorerna skall till bankfullmäktige överlämna en skriftlig revisionsberättelse. Denna skall innehålla ett ställningstagande till frågan om direktionen skall beviljas ansvarsfrihet.

2.7. Riksdagens ekonomiutskott

I 50 § riksdagsordningen stadgas om det utskotts uppgifter och befogenheter som i riksdagen behandlar ärenden i anslutning till Finlands Bank. Enligt arbetsordningen för riksdagen är ekonomiutskottet det utskott som avses i 50 §.

Enligt 50 § riksdagsordningen skall ekonomiutskottet undersöka Finlands Banks förvaltning och tillstånd samt bankfullmäktiges och direktionens verksamhet. I detta syfte kan utskottet t.ex. kalla in Finlands Banks direktionsmedlemmar eller bankfullmäktige för att höras. Ekonomiutskottet skall avge ett betänkande i saken till riksdagens plenum. Också riksdagens plenum kan i samband med behandlingen av betänkandet uttala sin åsikt om förvaltningen av Finlands Bank.

I 50 § riksdagsordningen stadgas också att ekonomiutskottet skall framlägga behövliga förslag om stiftande, ändring eller upphävande av lagen om Finlands Bank och instruktionen för bankfullmäktige samt om utfärdande av övriga stadganden och bestämmelser om Finlands Bank. Utskottet skall också bereda alla regeringspropositioner och andra förslag om dessa ärenden. Också enskilda riksdagsmän kan genom lagmotioner föreslå ändringar i lagen om Finlands Bank.

I praktiken har ekonomiutskottet knappast alls utnyttjat den rätt att ta lagstiftningsinitiativ som stadgas i 50 § riksdagsordningen. De förslag i lagstiftningsfrågor som behövts har gjorts av regeringen, i allmänhet på initiativ av bankfullmäktige. En förutsättning för att sådana instruktioner som förutsätter riksdagens fastställelse skall utfärdas eller ändras är emellertid att utskottet lägger fram ett förslag om saken, oberoende av vem som är den egentliga initiativtagaren. Ekonomiutskottets utlåtande är också en förutsättning för beslutsfattandet om användningen av Finlands Banks vinstmedel.

2.8. Finlands Banks ställning enligt särskilda författningar

2.8.1. Myntlagen

Enligt 72 § regeringsformen stadgas genom lag hur markens externa värde skall bestämmas. Närmare stadganden om saken finns i myntlagen.

I gällande 4 § myntlagen stadgas om beslutsförfarandet vid fastställandet av markens externa värde. Enligt lagrummet är det statsrådet som har den högsta beslutanderätten i fråga om markens externa värde. I beslutsförfarandet deltar utöver statsrådet också riksdagens bankfullmäktige och Finlands Banks direktion.

Finlands valutapolitik med fasta växelkurser råkade i en kris 1992, då penning- och valutamarknaden drabbades av upprepade störningar med åtföljande kraftiga ränteuppgångar. Händelserna i september 1992 ledde till en ändring av myntlagen. Ändringen inebär framförallt en utvidgning av Finlands Banks rätt att i händelse av allvarliga störningar på valutamarknaden avvika från de av statsrådet fastställda gränserna för variationsområdet.

Våren 1996 ändrades myntlagen för att anpassa Finlands lagstiftning inför en eventuell anslutning till Europeiska monetära systemet (*European Monetary System*, nedan *EMS*) växelkursmekanism (*Exchange Rate Mechanism*, nedan *ERM*) eller till någon annan växelkursmekanism i ett skede då det anses finnas förutsättningar att fixera den finska markens växelkurs. Enligt lagändringen (379/96) kan statsrådet i enskilda fall och på de villkor det bestämmer, på framställning av Finlands Bank bemyndiga finansministeriet att besluta om ändringar av markens externa värde och gränserna för variationsområdet inom *ERM*. Stadgandet tillämpas räknat från den dag då Finlands anslutning till *ERM* har trätt i kraft. Om Finlands Banks framställning beslutar bankfullmäktige på förslag av direktionen. Samtidigt upphävdes stadgandet enligt vilket markens externa värde bestäms på grundval av kurserna på valutorna i Europeiska gemenskapernas medlemsstater.

2.8.2. Beredskapslagen

Syftet med beredskapslagen är att i undantagsförhållanden trygga befolkningens ut-

komst och landets näringsliv, upprätthålla rättsordningen och medborgarnas grundläggande rättigheter samt trygga rikets territoriella integritet och självständighet.

Beredskapslagen ger statsrådet rätt att i undantagsförhållanden av det slag som nämns i 2 §, på framställning av bankfullmäktige utfärda sådana bestämmelser om Finlands Banks uppgifter och befogenheter som utvidgar dessa. Dessutom förutsätts att myndigheterna inte med normala befogenheter kan få kontroll över situationen. I 2 kap. beredskapslagen stadgas om beslutsförfarandet.

Om statsrådets befogenheter i förhållande till Finlands Bank stadgas i 4 kap. 11—13 §§ beredskapslagen. För det första kan statsrådet bestämma att utförelse och införelse av betalningsmedel, värdepapper och fordringsbevis är förbjuden eller tillåten endast med tillstånd av Finlands Bank. För det andra kan statsrådet bestämma om hemtagningskyldighet, dvs. att en valutainlåning är skyldig att mot ersättning överlåta eller överföra sådana utländska betalningsmedel och i finskt mynt utställda betalningsmedel i utlandet, utländska värdepapper samt tillgodohavanden hos en valutautlåning, som han äger eller innehar, till Finlands Bank eller order. Hemtagningskyldigheten gäller under vissa förutsättningar också guld och andra ädla metaller. Dessutom kan statsrådet bestämma att Finlands Bank har rätt att bevilja undantag från hemtagningskyldigheten.

Statsrådet kan med stöd av beredskapslagen bestämma att sådana åtgärder är förbjudna som ändrar eller kan ändra beloppet eller arten av sådana utländska betalningsmedel, värdepapper eller tillgodohavanden hos en valutautlåning, som ägs eller innehas av en valutainlåning, samt likaså sådana transaktioner mellan en valutainlåning och en valutautlåning som ändrar eller kan ändra beloppet eller arten av en valutainlånings tillgångar eller skulder, eller att transaktioner av det slag som nämns ovan är tillåtna endast med tillstånd av Finlands Bank. Finlands Bank har rätt att förena sina tillstånd med villkor. Statsrådet kan på framställning av bankfullmäktige utvidga Finlands Banks uppgifter och befogenheter i den utsträckning som behövs för att verkställa föreskrifter som har meddelats med stöd av 11, 12 och 14 §§.

I bruktagandet, användningen och verkställigheten av de i beredskapslagen stadgade

befogenheterna begränsas t.ex. av principen att det skall vara nödvändigt att utöva befogenheterna samt av skälighetsprincipen. Vissa begränsningar följer också av de krav som de grundläggande fri- och rättigheterna ställer i fråga om tillämpningsområdet för finsk lag samt av de internationella överenskommelser som Finland har ingått och den internationella rättens allmänt erkända regler.

2.8.3. Valutalagen

På grund av att valutalagens innehåll har den stiftats i grundlagsordning. Valutalagen är en tidsbestämd s.k. regleringsfullmaktslag. Dess giltighetstid har förlängts till utgången av 1998.

Valutareglering får enligt valutalagen, med beaktande av föreskrifterna i EG-fördraget, införas för att avvärja en allvarlig störning som hotar samhällsekonomin. Regleringssystemet är uppbyggt i tre steg. Statsrådet beslutar om ibruktagande av de befogenheter som stadgas i valutalagen. Statsrådet kan besluta om verkställighet av valutalagen på så sätt att Finlands Bank har rätt att vidta valutaregleringsåtgärder. Finlands Bank skall svara för det praktiska genomförandet av valutaregleringen och meddela närmare föreskrifter om saken. Befogenheterna innebär rätt att bestämma att valutatransaktioner skall bero av tillstånd, att meddela föreskrifter eller begränsningar rörande betalningsmedel, värdepapper och fordringsbevis samt om valutaanskaffning och att bestämma om hemtagningsskyldighet samt skyldighet att lämna upplysningar.

Statsrådets beslut om verkställighet av valutalagen skall utan dröjsmål delges riksdagens talman, som skall bringa det till riksdagens kännedom. Statsrådets beslut skall upphävas om riksdagen så beslutar.

Från början av 1996 har tillsynen över de risker som är förenade med kreditinstitutens valutatransaktioner överförts från Finlands Bank till finansinspektionen.

3. Praxis

3.1. Grunderna för verksamheten

3.1.1. Sedelutgivningsmonopolet

Enligt myntlagen och lagen om Finlands

Bank har Finlands Bank lagstadgat sedelutgivningsmonopol. Staten har ensamrätt att låta prägla metallmynt, vilka Finlands Bank har ensamrätt att sätta i omlopp. Genom dessa monopol

1) förverkligas det statliga penningväsendet med en enda officiell myntenhet som obligatoriskt betalningsmedel,

2) tryggas individens rättssäkerhet och tilltron till sedlarnas och myntens inlöslighet hos en solvent instans, samt

3) kan den utelöpande penningmängden regleras och penningvärdet upprätthållas, vilket är en av centralbankens grundläggande uppgifter.

Centralbankens ensamrätt att sätta i omlopp pengar som kan användas som lagligt betalningsmedel utgör grunden för penningpolitiken, dvs. för styrningen av den utelöpande penningmängden och räntorna med hänsyn till de samhällsekonomiska målen. Centralbankens utgivning av betalningsmedel och den därmed sammanhängande möjligheten att reglera kreditinstitutens likviditet, ger samtidigt möjlighet påverka finansmarknaden också i andra avseenden.

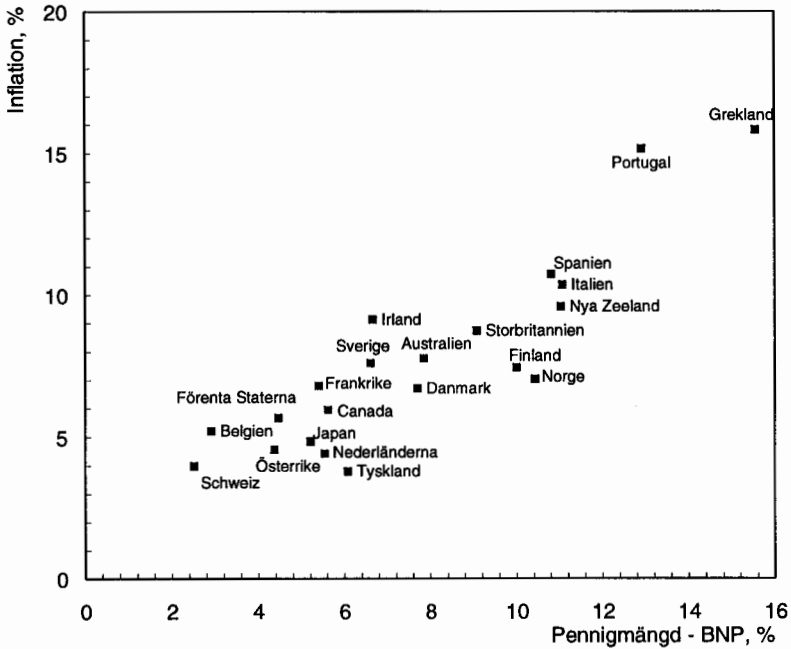
3.1.2. Stabilt penningvärde

Ett av de viktigaste målen för centralbankernas penningpolitik har alltid varit ett stabilt penningvärde. Ett stabilt penningvärde betyder att pengarna bibehåller sin köpkraft, dvs. i praktiken en låg inflationstakt.

Syftet med den ekonomiska politiken är att trygga och öka medborgarnas ekonomiska välfärd. Då man inriktar penningpolitiken på en varaktigt låg inflationstakt utgår man ifrån att denna målsättning är gynnsammast för ekonomins och produktivitetens tillväxt samt för sysselsättningen och att den därmed också på sikt förbättrar medborgarnas konsumtionsmöjligheter.

Å andra sidan är det ingen idé att för vissa ekonomisk-politiska sektorer och institutioner uppställa mål som de inte har några realistiska möjligheter att nå med de disponibla medlen. Tanken att uppställa penningvärdets stabilitet som ett primärt mål för centralbanken grundar sig på att penningpolitiken är ett av de mera effektiva styrmedlen när det gäller att påverka prisutvecklingen och dämpa inflationstakten.

INFLATION OCH PENNINGUTBUDETS TILLVÄXTAKT
I OECD-LÄNDERNA 1970-1995

Denna tankegång baserar sig på att inflationen på en något längre sikt är ett monetärt fenomen såtillvida att den alltid är förknippad med motsvarande tillväxt av sådana finansiella storheter som penning- och valutamängderna. Då andra faktorer hålls oförändrade inverkar förändringar i penningmängden endast på den allmänna prisnivån, dvs. på köpkraften.

Inflationen är alltid förenad med kostnader vilkas storlek varierar avsevärt beroende på om inflationen är förväntad eller oförutsedd. Om inflationen är helt förväntad kan företagen och de enskilda människorna beakta den på förhand och skydda sig mot dess verkningar. En förväntad inflation orsakar således inte nödvändigtvis kostnader i form av felaktiga investeringsbeslut, oekonomisk resursallokering eller oönskad inkomstfördelning. I praktiken är det inte möjligt att helt skydda sig mot inflationsverkningar. Som exempel kan nämnas beskattningen av ränteinkomster, som i allmänhet är inriktad på nominella ränteinkomster. Om inflationstakten ökar blir följden en skärpt beskattning av de faktiska ränteinkomsterna.

Om en helt väntad inflation inte medför

några kostnader är det tänkbart att inte heller en högre inflationstakt får några kännbara negativa effekter, förutsatt att den är stabil. I så fall lyckas nämligen de ekonomiska aktörerna göra hållbara prognoser. I praktiken har det emellertid visat sig att ju högre inflationstakten är desto variablare blir den också, med osäkrare prognoser som följd.

Oväntade förändringar i inflationstakten gör det svårt för de ekonomiska aktörerna att urskilja i vilken mån en konstaterad prisförändring på en nytthet korrelerar med en allmän prisstegring respektive med en forskjutning i prisutvecklingen jämfört med andra priser. Produktions-, investerings- och konsumtionsbeslut borde emellertid baseras på relativa priser och inte på förändringar i den allmänna prisnivån. Om priset på en nytthet stiger i relation till andra priser, fungerar detta som ett incitament för företagen att satsa på produktion av denna nytthet. Om de ekonomiska aktörerna inte kan urskilja en allmän stegring av prisnivån från en förändring av relativpriserna, kan följden bli felaktiga produktions-, investerings- och konsumtionsbeslut.

Oförutsedd inflation leder också till icke

önskvärda eller avsedda förändringar i inkomstfördelningen. Följden blir godtyckliga omfördelningar av inkomster och förmögenheter. Efter avregleringen av finansmarknaden tenderar den nominella depositionsavkastningen att stiga i takt med inflationen och inflationsförväntningarna. Inflationen återverkar direkt också på krediträntorna, som i dagens läge närmast följer marknadsräntorna.

Inflationens motsats, deflationen, har också den en negativ inverkan på investeringarna och konsumtionen samt på inkomstfördelningen. Inflation är liktydig med en försämring av penningvärdet medan deflation betyder att penningvärdet går upp. Deflationen skadar framförallt företagen och produktionsförutsättningarna, eftersom lånens realvärde ökar då de måste återbetalas med pengar som är mera värda än när lånen togs. Följden blir konkurser och obenägenhet att göra investeringar samt växande arbetslöshet. Det förefaller således vara motiverat att som mål för penningpolitiken uppställa att penningvärdet inte systematiskt försvagas eller förstärks utan hålls stabilt.

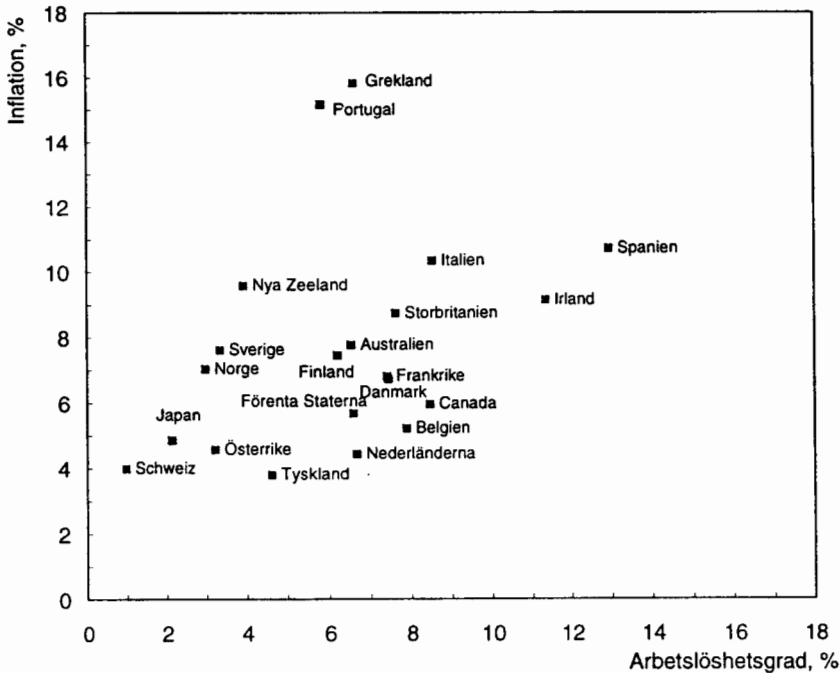
Tilltron till ett stabilt penningvärde skapar med tiden trygga och gynnsamma förhållanden för ekonomisk aktivitet samt ökar tilltron till hela det finansiella systemet. En an-

nan viktig synpunkt är att tilltron till penningvärdet ökar centralbankens ekonomisk-politiska manöverutrymme. Om marknaden har förtroende för att penningvärdet hålls uppe, kan centralbanken under en lågkonjunktur lätta på penningpolitiken utan att marknaden fattar misstankar om framtida betydande prisstegringar. På dagens kapitalmarknad skulle en sådan utveckling leda till en uppgång av de långa räntorna.

Penningvärdets stabilitet och sysselsättningen

Enligt det rådande ekonomiska tänkesättet har penningpolitiken på lång sikt inga realekonomiska effekter. Genom en ökning av den utelöpande penningmängden är det således inte möjligt att varaktigt öka den ekonomiska tillväxttakten eller förbättra sysselsättningsläget. På kort och medellång sikt påverkar penningpolitiken emellertid den ekonomiska aktiviteten. Genom en expansiv penningpolitik kan den ekonomiska tillväxten följaktligen stimuleras, medan en åtstramning leder till att den ekonomiska aktiviteten avtar. Denna skillnad mellan effekterna på kort respektive lång sikt skapar en situation där penningpolitiken fortlöpande måste användas för att balansera dessa mål.

INFLATIONEN OCH ARBETSLÖSHETSGRADEN OECD-LÄNDERNA 1970-1995

Åsikterna om penningpolitikens målsättningar har vid olika tider varierat. Ibland har man mera eftertryckligt betonat penningvärdets stabilitet, ibland penningpolitikens betydelse för konjunkturpolitiken. I slutet av förra seklet och i början av detta sekel ansågs det allmänt att centralbanken skall svara för penningvärdets stabilitet. Det var inte överhuvudtaget tal om att aktivt utnyttja konjunkturpolitiken, dvs. penning- och finanspolitiken för utjämning av ekonomiska fluktuationer. Den ekonomiska politiken dominerades då av liberalistiska idéer om att minimera den offentliga maktens inblandning i de ekonomiska aktiviteterna. Penningpolitikens enda funktion ansågs vara att i alla förhållanden trygga penningvärdets stabilitet.

Tilltron till marknadens flexibilitet och den därmed sammanhängande liberalistiska ekonomiska ideologin försvagade som en följd av den ekonomiska depressionen under 1930-talet. Samtidigt skedde också en markant förändring i sättet att se på penningpolitikens uppgifter och instrument. Enligt den då rådande uppfattningen vilade ansvaret för upprätthållandet av full sysselsättning på den ekonomiska politiken. Också penningpolitiken, i synnerhet räntepolitiken, skulle utnyttjas så att den stödde en ekonomisk politik som syftade till full sysselsättning. Dessa tankegångar vann terräng också av den orsaken att många länder redan på 1930-talet, på tröskeln till det andra världskriget, vidtog åtgärder för att begränsa sina valutors konvertibilitet och reglera de inhemska räntorna. I och med att valuta- och räntereglering infördes blev utrymmet för konjunkturpolitisk aktivitet betydligt större än det varit.

Den ekonomiska politiken från 1950-talet till 1970-talet dominerades av tanken på att det finns ett val mellan arbetslöshet och inflation. En lindrig arbetslöshet korrelerar med en högre men konstant inflation medan en omfattande arbetslöshet omvänt korrelerar med en i motsvarande mån lägre inflation. De ekonomisk-politiska beslutsfattarna ställdes inför uppgiften att välja en lämplig arbetslöshets-inflationskombination och fick utnyttja alla ekonomisk-politiska instrument för att nå detta mål.

Det visade sig emellertid att denna uppfattning är från år stämde allt sämre överens med den faktiska ekonomiska utvecklingen. Inflationstakten började i slutet av 1960-talet stiga, parallellt med att också arbetslösheten

ökade. I mitten av 1970-talet upplevde världsekonomin samtidigt en hög inflation och en hög arbetslöshet. I synnerhet under 1970-talet, då det efter andra världskriget upprättade internationella systemet med fasta växelkurser (*Bretton Woods*) föll sönder, upplöstes disciplinen inom den ekonomiska politiken ytterligare och inflationstakten ökade kraftigt.

Efteråt kan man konstatera att höginflationsländerna inte uppnådde ett permanent bättre sysselsättningsläge än övriga länder. Däremot kunde de länder som lyckats hålla inflationen under kontroll, t.ex. Tyskland och Japan, uppnå en god ekonomisk tillväxt.

Den första kritiska reaktionen på den skenande inflationen var den under 1950-talet återigen framförda förklaringen att inflationen är en följd av ett alltför snabbt växande penningutbud. Enligt detta tänkesätt kan inflationen hejdas genom begränsning av den utelöpande penningmängden. Ekonomin blir inte lidande av en sådan åtgärd, eftersom inflationsförväntningarna anpassar sig efter målet att hålla penningvärdet stabilt.

De penningpolitiska uppfattningarna började mera varaktigt förändras i och med att man i den ekonomiska teorin började betona förväntningarnas roll i de ekonomiska aktörernas beslutsfattande. Eftersom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningsläget ständigt inriktades på att öka efterfrågan, vilket i sin tur ledde till en ökad inflationstakt, började inflationsförväntningarna påverka de ekonomiska aktörernas beteende. Förväntningarna på en allt snabbare inflationstakt återverkade därmed på lönerna och priserna. De ekonomiskpolitiska åtgärderna påverkade sålunda de nominella lönerna och priserna redan innan de egentligen vidtagits. Den efterfrågestimulerande ekonomiska politiken resulterade följaktligen i högre nominella löner och priser, medan realeffekterna på tillväxten och sysselsättningen snabbt avtog.

Det förändrade sättet att se på sambandet mellan arbetslöshet och inflation har gett stöd åt tankegången att penningpolitikens primära mål framförallt är ett stabilt penningvärde. Både internationella erfarenheter och den ekonomiska teorin talar för att realekonomiska faktorer sist och slutligen styr både sysselsättningen och totalproduktionens nivå. Detta betyder att alla försök att sänka arbetslösheten genom att föra en expansivare penningpolitik än andra länder, med tiden

endast leder till en högre inflationstakt än i de andra länderna.

Även om det på sikt förefaller vara klart att ett stabilt penningvärde måste uppställas som centralbankens viktigaste mål, är frågan mera problematisk om man ser till effekterna på kort sikt. Den centrala frågan om hur inflationen och arbetslösheten korrelerar sinsemellan är i viss mån omtvistad. Även om en inflationsdämpande åtstramning av penningpolitiken ökar arbetslösheten endast tillfälligt, kan verkningarna likafullt bli långvariga. En del av de arbetslösa har nämligen en benägenhet att helt tappa kontakten med arbetsmarknaden och bli långtidsarbetslösa, trots den ekonomiska aktiviteten småningom återgår till vad den varit.

Penningvärdet och det finansiella systemets stabilitet

Centralbankerna åläggs ofta att främja det finansiella systemets stabilitet. Genom att uppställa prisstabilitet som mål vill man inte endast motverka inflation utan också hindra kraftiga prisfall, dvs. deflation av den typ som ofta förekommer t.ex. i samband med allvarliga bank- och finanskriser. Om målet är en stabil inflationstakt är det möjligt att under en recession skapa förutsättningar för en expansivare penningpolitik utan att tilltron till penningvärdet äventyras. Avsaknad av en sådan uttalad målsättning leder en lindring lätt till spekulationer om hur långtgående lindringar det kan bli fråga om. Ett sådant misstroende inverkar negativt på penning- och arbetsmarknadens förväntningar. Därmed kan möjligheterna att upprätthålla en expansivare penningpolitik äventyras.

Det är uppenbart att en allmän stabilisering av prisförväntningarna genom en inflationsmålsättning också stabiliserar prisutvecklingen på förmögenhetsobjekt och därmed minskar risken för bankkriser. Som exempel på en sådan effekt kan nämnas att det europeiska låginflationsbältet (Tyskland, Österrike, Schweiz, Benelux-länderna och Frankrike) inte vid övergången från 1980-talet till 1990-talet upplevde en lika kraftig prisfluktuation och bankkris som Storbritannien och de nordiska länderna, där inflationstakten förblev hög under en lång tid. Å andra sidan upplevde Japan, som traditionellt är ett låginflationsland, i slutet av 1980-talet en omotiverat kraftig värdeste-gring på förmögenhetsobjekt. Några alltför

generella slutsatser kan emellertid inte dras av det ovanstående.

Frågan om förhållandet mellan penningvärdets stabilitet och det finansiella systemets stabilitet har också samband med vad som mera exakt avses med begreppet penningvärdets stabilitet. Allmänt taget anses penningvärdet vara stabilt i en situation där konsument- eller producentpriserna mätta enligt något vedertaget prisindex inte stiger väsentligt, vilket innebär att inflationen är 1—3 procent.

Ett problem med en numerisk inflationsmålsättning är emellertid att priserna på förmögenhetsobjekt kan variera mycket kraftigare än t.ex. konsumentpriserna och att priserna på förmögenhetsobjekt spelar en viktig roll för det finansiella systemets stabilitet. T.ex. under förra hälften av 1990-talet har prisstabilitet rått i Finland och inflationstakten har varit låg mätt enligt konsumentpriserna, men samtidigt har priserna på förmögenhetsobjekt varierat kraftigt. Åren 1991—1993 ledde prisrasen på förmögenhetsobjekt och den därav följande försämringen av säkerhetsvärdena till att bankkrisen fördjupades.

Även om penningpolitiken återverkar på det finansiella systemets stabilitet kan den inte ersätta de övriga system som värnar om det finansiella systemets stabilitet, såsom finansmarknadslagstiftning och tillsyn över finansmarknaderna. Vid sidan av den egentliga penningpolitiken är centralbanken verksam också på vissa delområden som direkt återverkar på det finansiella systemets stabilitet. Centralbankerna deltar i allmänhet aktivt i utvecklandet av betalningssystemen, bl.a. i syfte att minska de risker som sammanhänger med betalningsförmedlingen.

3.1.3. Penningpolitikens trovärdighet

Samtidigt som den penningpolitiska teorin i allt högre grad har börjat betona betydelsen av ett stabilt penningvärde, har man i den ekonomisk-politiska diskussionen fört in begreppet politisk trovärdighet. En viss ekonomisk politik eller ett visst ekonomiskt program saknar trovärdighet om allmänheten inte litar på att politiken eller programmet genomförs eller de utlovade åtgärderna vidtas. Följden blir att företagen, hushållen och marknadsaktörerna inte anpassar sitt beteende till den fastlagda ekonomisk-politiska

linjen utan i stället till sina förväntningar på hur den ekonomiska politiken kommer att utveckla sig i praktiken.

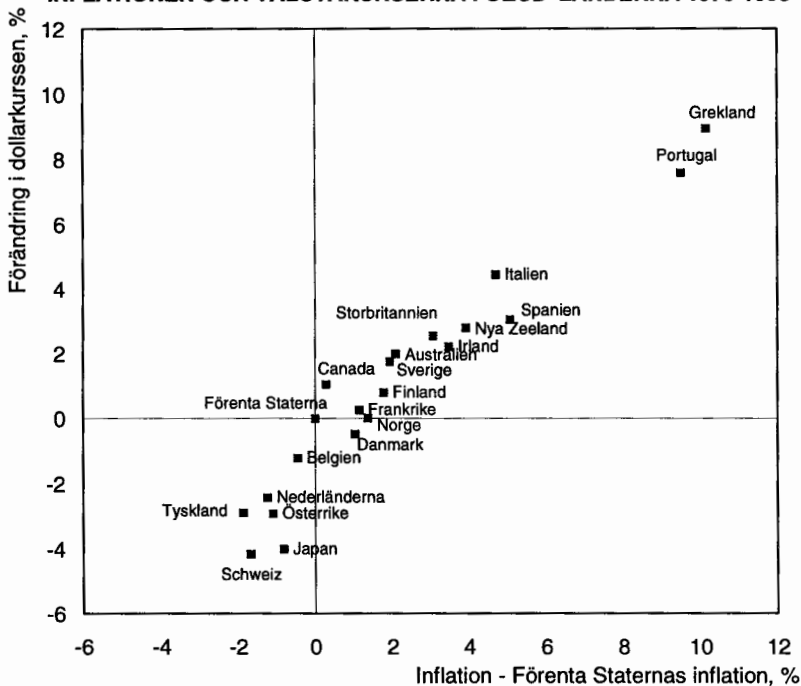
Penningpolitikens avsaknad av trovärdighet kommer till synes så att allmänheten inte litar på att den utlovade penningpolitiken genomförs eller på att centralbanken och regeringen står bakom sina målsättningar. Ett sådant misstroende kan få synnerligen negativa konsekvenser för den ekonomiska beteendet och den ekonomiska utveckling. Som exempel kan nämnas den situationen att marknaden inte har förtroende för att regeringen och centralbanken lyckas föra en fast växelkurspolitik. Följden blir att valutans utsätts för spekulation och att de inhemska räntorna stiger till en för den ekonomiska utvecklingen skadligt hög nivå.

Som ett annat åskådligt exempel på trovärdighetens betydelse kan nämnas de löneförhöjningar som krävs respektive erbjuds under en förhandlingsomgång. Arbetstagarna och deras fackförbund eftersträvar naturligtvis förhöjda realinkomster. Om fackförbunden sätter sin tillit till en låg inflationstakt kommer också små nominella löneförhöjningar att ge högre realinkomster och förbun-

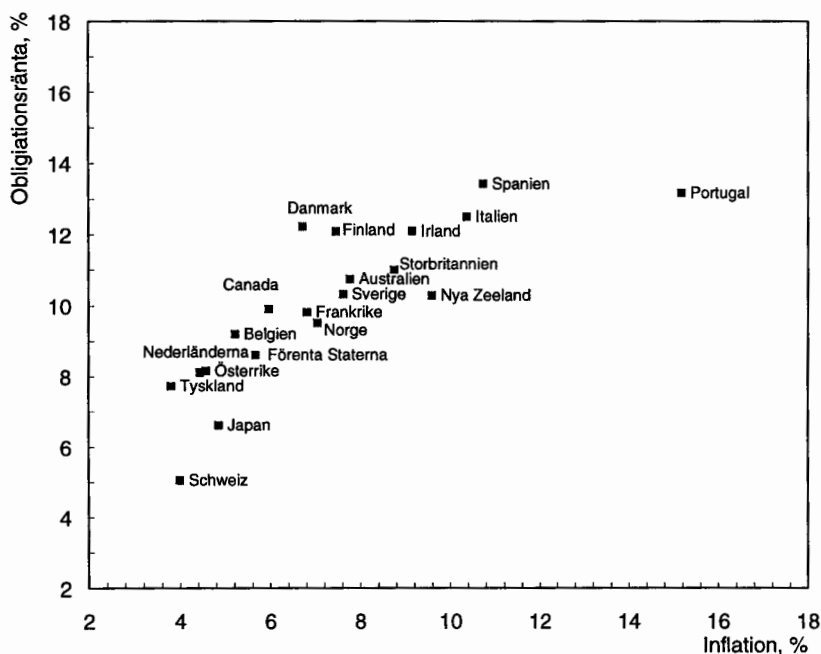
den dimensionerar sina förhöjningskrav i enlighet därmed. Om arbetstagarna däremot befarar att inflationstakten kommer att öka ställer de högre löneförhöjningskrav. Detta leder till att både lönerna och priserna går upp. Inflationen inverkar negativt på industrins konkurrenskraft, vilket innebär försämrade möjligheter till högre realinkomster under kommande år.

Penningpolitikens trovärdighet har blivit en nyckelfråga i och med avvecklingen av valuta- och ränteregleringen och den internationella finansmarknadens utveckling. På den avreglerade marknaden återverkar inflationsförväntningarna på de långa marknadsräntorna. Detta problem blir särskilt allvarligt i länder som hör till samma kategori som Finland, dvs. i små ekonomier som är beroende av de internationella kapitalmarknaderna. Om inflationstakten fortsättningsvis är högre än i andra länder, leder detta på sikt oundvikligen till att växelkursen gradvis försvagas. Då placerarna är medvetna om detta kräver de högre ränta på längre lån. Ett höginflationsland betalar med andra ord förlöpande ett inflations- och växelkursrelaterat risktillägg i den nominella och reala räntan.

INFLATIONEN OCH VALUTAKURSERNA I OECD-LÄNDERNA 1970-1995

INFLATIONEN OCH DE LÅNGA RÄNTORNA I OECD-LÄNDERNA 1970-1995

En penningpolitik som saknar trovärdighet kan leda till att den ekonomiska tillväxten blir svagare än i länder där tilltron till penningvärdet är starkare. Då inflationsförväntningarna inte omedelbart upphör kommer den inhemska prisnivå att stiga snabbare än den utländska, med sämre konkurrenskraft som följd. Småningom börjar inflationstakten emellertid avta, men de nominella räntorna förblir höga till följd av den bristande tilltron till en låg inflationstakt också på längre sikt. Detta leder till att realräntan stiger, vilket ytterligare hämmar investeringarna och inverkar negativt på den ekonomiska aktiviteten.

Realräntan var synnerligen låg i Finland under 1970-talet, då inflationen var hög och räntorna reglerade. Realräntan började emellertid stiga i början av 1980-talet, i takt med den gradvisa avregleringen av kapitalrörelserna och räntorna. Det kan noteras att realräntan i Finland sedan mitten av 1980-talet ständigt legat högre än den internationella nivån, om man mäter enligt avkastningen på långa obligationslån.

Verkningarna av en högre och mera varierad inflation inskränker sig inte enbart till realräntan. Inflationen ökar instabiliteten på finansmarknaden, i och med att inte bara valutakurserna utan också de nominella och reala räntorna uppvisar större variationer än i länder med ett stabilt penningvärde. Den ökade ovissheten leder till kortare planeringsperioder för de ekonomiska enheterna. Osäkerheten om inflationen minskar också de ekonomiska aktörernas benägenhet att binda sig till långa avtal. Det lönar sig bättre att göra korta, likvida investeringar. Följden blir en minskning av de långa realinvesteringarnas relativa andel.

3.2. Verksamheten på penning- och valutamarknaden

3.2.1. Verksamhetsmålen

Centralbankens syften med verksamheten på penning- och valutamarknaderna är huvudsakligen penningpolitiska. Centralbanken vill genom sin verksamhet påverka räntor-

nas, valutakursernas och valutareservens utveckling i enlighet med de ekonomisk-politiska målsättningarna. Därutöver kan den genom sina åtgärder på penning- och valutamarknaden och i synnerhet genom val av styrningsmedel påverka marknadsstrukturen och konkurrensförhållandena bl.a. genom att välja instrument och motparter.

Av grundläggande betydelse för penning- och valutamarknadsfunktionerna är det ekonomisk-politiska mål som uppställs för verksamheten. Med detta som utgångspunkt uppställs de konkreta mellanliggande målen i den dagliga verksamheten. Centralbankens viktigaste slutliga mål är att upprätthålla ett stabilt penningvärde.

Ett mellanliggande mål för Finlands penningpolitik var, ända till beslutet att låta marken flyta, de uppställda fluktuationsgränserna för valutakursen. Det råder ett uppenbart samband mellan växelkursen och prisutvecklingen, samtidigt som växelkursen från allmänhetens synpunkt är en konkret och åskådlig ekonomisk indikator. Så länge marken flöt fastställde Finlands Bank inte något mellanliggande mål. Däremot preciserade Finlands Bank målsättningen att upprätthålla prisstabiliteten, dvs. uppställde ett offentligt inflationsmål.

I praktiken är det fråga om att vid de dagliga operationerna uppnå de penningpolitiska målen genom reglering av mängden centralbankspengar eller alternativt penningmarknadsräntorna. Oftast blir det fråga om avvägningar mellan dessa alternativ. Vanligen låter centralbanken marknadsfluktuationerna påverka dels räntorna, dels mängden centralbankspengar. Valet av mellanliggande mål står i samband med den funktionella målsättningsstrategin, men sambandet är inte entydigt. Även om det mellanliggande målet definieras med termer som den utelöpande penningmängden, är den korta marknadsräntan i allmänhet det primära målet för de dagliga operationerna.

3.2.2. Penningpolitikens styrsystem

Instrumenten

Ända till 1960-talet byggde styrsystemet för Finlands Banks penningpolitik på de traditionella rediskontokreditsystemet. Den viktigaste styrräntan för penningpolitiken var då diskontoräntan, dvs. den ränta enligt vilken kreditinstituten rediskonterade växlar hos

Finlands Bank. Rästestyningen började emellertid redan i början av 1950-talet lösas från rediskonteringen och diskontoräntan. Då uppställdes strikta kvoter för rediskontokrediter och infördes tilläggsräntor för kvotöverskridningar. Detta system blev sedermera det viktigaste instrumentet för räntepolitiken i Finland.

Rediskontosystemet frångicks år 1970. Då övergick man till att diskontera kreditinstitutens egna växlar och en grundränta infördes i stället för diskontoräntan. Därefter reglerades centralbankskrediterna genom kvoter med grundränta och rätt att överskrida kvoterna. För överskridning av grundräntekvoterna blev kreditinstituten tvungna att betala tilläggsränta. År 1975 togs som ett styrmedel i bruk en s.k. dagsmarknad, genom vilken kreditinstituten kunde göra endagsdepositioner och uppta endagskrediter hos Finlands Bank. Småningom ersattes dagsmarknaden inom centralbanksfinansieringen med kreditkvoter till grundränta, överskridningsrätter samt med obligationsköp mot återköpsförbindelse. Fr.o.m. år 1984 ordnades kreditinstitutens centralbanksfinansiering uteslutande genom dagsmarknaden. Penningpolitiken bedrevs därefter i allt större utsträckning genom reglering av dagskrediträntan.

Sedan slutet av 1986 har Finlands Bank styrt de korta penningmarknadsräntorna och reglerat penningmarknadens dagliga likviditet genom operationer på penning- och valutamarknaden. Marknadsoperationerna genomförs ofta i form av offerttävlingar mellan de kreditinstitut som godkänts som motparter vid operationerna. Finlands Bank köper och säljer värdepapper genom direkta köp eller med återköpsförbindelse samt handlar med valutor genom avista- och terminsavslut. För Finlands Bank är valutamarknadsoperationerna i allmänhet ett sätt att påverka växelkursutvecklingen, men de har också en betydelse för mängden utelöpande centralbankspengar.

År 1992 togs ett nytt likviditetssystem i bruk. Därmed blev Finlands Banks anbudsränta penningpolitikens viktigaste styrränta. Anbudsräntan fastställs i samband med Finlands Banks penningmarknadsoperationer, där det används två olika konkurrensförfaranden. Finlands Bank kan fastställa anbudsräntan på den önskade nivån, varefter kreditinstituten gör sina anbud endast på kreditbelopp som kan lyftas hos Finlands Bank. Alternativt kan kreditinstituten göra anbud

såväl på kreditbeloppen som på räntorna, varefter Finlands Bank godkänner en viss del av anbuden så att de kreditbelopp jämte ränta som beviljas kreditinstituten står i optimal överensstämmelse med penningpolitikens syften. Anbudsräntan utgörs då av den mot de godkända beloppen avvägda medelräntan. Anbudsräntan har i praktiken en avgörande betydelse för kostnaderna för kreditinstituten marginella centralbanksfinansiering. Räntorna på de kortaste, månadslånga penningmarknadsplaceringarna följer numera förändringarna i Finlands Banks anbudsränta.

Finlands Banks likviditetssystem är ett arrangemang där kreditinstituten lånar likviditetsreserver från Finlands Bank eller deponerar extra reserver i Finlands Bank. I likviditetssystemet skuldsätter kreditinstituten sig på eget initiativ. Räntan på likviditetskrediten är högre än marknadsräntan, vilket innebär att kreditinstituten använder denna form av kredit endast för marginell finansiering. För likviditetskredit krävs numera alltid full säkerhet enligt Finlands Banks föreskrifter. Kreditinstituten kan också göra dagsdepositioner i Finlands Bank, mot en ränta som är lägre än marknadsräntorna.

Gemensamt för alla dessa förfaranden är att Finlands Bank antingen tar emot finska mark eller ökar penningmängden inom banksystemet och därigenom påverkar marknadsräntorna och eventuellt växelkurserna. Som penningmarknadsparter kan Finlands Bank godkänna kredit- och andra finansinstitut, inklusive värdepappersförmedlare. I praktiken har penningmarknadens aktivaste kreditinstitut godkänts som penningmarknadsparter. Finlands Bank ändrade den 1 juni 1995 kriterierna för val av motparter vid penningmarknadsinterventioner så att banken som motparter kan godkänna sådana minimireservskyldiga kreditinstitut som har tillräcklig beredskap att uppträda som motparter. På motparterna ställs vissa tekniska krav, t.ex. att de har checkkonto i Finlands Bank och står i förbindelse med Helsingfors Penningmarknadscentral Ab samt att de spelar en aktiv och betydande roll på penningmarknaden.

Reglerna om värdepapper som Finlands Bank godkänner vid penningmarknadsinterventioner ändrades i början av juni 1995 så att av staten emitterade värdepapper blev det huvudsakliga interventionsmedlet. Vid direk-

ta penningmarknadsavslut godtar Finlands Bank normalt statliga skuldförbindelser och sina egna bankcertifikat. Finlands Bank ingår återköpsavtal (repoavtal) om statliga skuldförbindelser och referenslån, sina egna bankcertifikat, Egendomsförvaltningsbolaget Arsenal Ab:s skuldförbindelser samt övriga bankcertifikat. I samband med reformen infördes i repoavtalen s.k. undervärdering av säkerheter. Genom denna internationella praxis skyddar sig kreditgivaren mot värdepappersrelaterade ränte- och likviditetsrisker, för den händelse att motparten inte kan återbeta krediten och kreditgivaren nödgas sälja säkerheterna på marknaden. Undervärderingen innebär att priset på ett värdepapper skrivs ner med en viss procentuell andel och att värdepapperet således inte godtas som säkerhet till hela sitt marknadsvärde.

Kreditinstituten är skyldiga att hålla minimireserver i Finlands Bank. Denna förpliktelse avser den andel av de från allmänheten emottagna insättningarna som bankerna skall deponera i centralbanken. Finlands Bank införde i juli 1993 ett minimireservsystemet efter att lagen om ändring av reglementet för Finlands Bank hade trätt i kraft den 30 juni 1993 (583/93). Enligt lagen har Finlands Bank rätt att ålägga depositionsbanker, kreditinstitut samt utländska kreditinstituts filialer i Finland att i Finlands Bank hålla en räntefri minimireserv, som kan utgöra högst 5 procent av beloppet av den reservskyldiges främmande kapital.

Minimireserven fastställs utgående från den reservskyldiges inhemska främmande kapital. Minimireservskyldigheten har graderats enligt olika balansposters likviditet. Indelningen följer Finlands Banks definitioner av penningaggregat. När det gäller smärre poster (likvida depositioner och under en månads tidsbundna depositioner) är reservskyldigheten 2,0 procent. I fråga om poster som hör till följande klass (tidsdepositioner) utgör reservskyldigheten 1,5 procent. För övriga poster i främmande kapital utgör den 1,0 procent.

Minimireservdepositionerna stabiliserar förändringar i kreditbeloppen. Alltid då ett kreditinstitut har givit kredit som återgår till banksystemet i form av depositioner, avsätts en del av dessa belopp som reserver i centralbanken. Härigenom minskar den inom banksystemet fritt disponibla mängden centralbankspengar. Samma effekt kan åstadkommas också genom marknadsoperationer,

men från centralbankens synpunkt är de räntefria minimireservdepositionerna en mera ekonomisk och långsiktig metod att binda kreditinstitutens likviditet.

Finlands Banks minimireservsystem förnyades år 1995. Reservskyldigheten skall uppfyllas på grundval av ett månatligt medeltal. Systemet innebär framförallt en stabilisering av de kortaste räntornas fluktuationer, minskar behovet av centralbanksinterventioner samt underlättar clearingen mellan bankerna. Att minimireservskyldigheten började fastställas utgående från ett medelvärde ledde också till att likviditetssystemet ändrades. Bankernas depositioner på checkkonton i Finlands Bank är numera reservdepositioner. Medelvärdessystemet innebär också en förändring av den säkerhetspraxis som Finlands Bank tillämpar på bankernas centralbankskrediter. Minimireserverna användes som säkerhet både för bankernas checklimiter under en dag och för likviditetskrediterna. I och med att minimireserverna överfördes till bankernas checkkonton kunde de inte längre användas som säkerheter. Bankerna blev tvungna att tillstålla Finlands Bank andra säkerheter, närmast statliga skuldförbindelser och Finlands Banks bankcertifikat.

Finlands Banks grundränta, som bankfullmäktige bestämmer, används inte längre inom centralbanksfinansieringen. Den har således ingen större betydelse som penningpolitisk styrrenta. Grundräntan har emellertid fortfarande en viss betydelse som en penningpolitisk signal. I nya låneavtal används grundräntan sällan som referensränta. I januari 1996 var fortfarande ca 20 procent av de gamla bankkrediternas och depositionernas räntor bundna till grundräntan.

Penningpolitikens transmissionsmekanism

Penningmarknadsoperationernas effekt på räntenivån är delvis en följd av förändringen i kreditinstitutens likviditetsläge och delvis en följd av de signaler som åtgärderna sänder ut. En förändring i de centrala styrräntorna ger marknadsparterna viktig information för bedömningen av marknadsläget. Också Finlands Banks deltagande i marknaden på någon viss marknadsräntenivå fungerar å andra sidan som en signal. Finlands Banks räntepolitiska strävanden förmedlas således både genom förändringar i styrräntorna och mera allmänt genom marknadsoperationerna.

Genom penningmarknadsoperationerna och

likviditetssystemet kan Finlands Bank mera direkt påverka räntorna på penningmarknadens korta placeringar och lån. Räntorna på längre placeringar och lån, t.ex. obligationer, är i sin tur ett resultat av bl.a. förväntningarna på inflationen och den framtida finans- och penningpolitiken. För närvarande har merparten av de nya bankkrediternas räntor bundits antingen till penningmarknadsräntorna eller till bankernas egna referensräntor. De i kreditavtal allmänt använda penningmarknadsräntorna är 3 och 12 månaders heliborräntorna. Depositionsbankerna har under 1990-talet gått över till s.k. primeräntor, som varje bank eller bankgrupp själv fastställer. I praktiken avspeglar förändringarna i primeräntorna den allmänna räntenivån. I samband med korta bankkrediter används dessutom ofta fast ränta. På grund av lånens korta löptid varierar emellertid deras räntor i praktiken enligt förändringarna i penningmarknadsräntorna. Genom de korta penningmarknadsräntorna kan Finlands Bank således påverka räntorna inte bara på nya utan också på gamla bankkrediter och därmed också företagens och hushållens finansieringskostnader samt den inhemska efterfrågan.

Av följande tabell framgår bankernas utlåning i mark till allmänheten enligt räntebundenhet, i januari 1996:

räntebundenhet	nya krediter %	andel av länestocken %
- grundränta	2,5	22,7
- heliborräntor	43,3	35,9
- 3 och 5 års marknadsränta	0,3	5,6
- primeräntor	15,7	5,6
- fasta räntor	34,3	10,3
- övriga	3,9	4,7
	100,0	100,0

3.2.3. Riskhantering vid penningmarknads- transaktioner

Det traditionella systemet med rediskontokrediter innebar att centralbankens krediter till kreditinstituten var förenade med säkerheter. Som säkerheter fungerade de tillgodohavanden som rediskonterades. I och med att rediskonteringen frångicks år 1970 blev också Finlands Banks krediter till kreditinstituten säkerhetslösa. I början av 1990-talet

skedde inom Finlands Banks kreditgivning emellertid en gradvis återgång till ett säkerhetssystem. Säkerheterna är viktiga dels eftersom de minskar Finlands Banks kreditrisker, dels eftersom de minskar kreditinstituten intresse för risktagning med de från Finlands Bank erhållna krediterna.

Risntagningen vid kreditgivning i samband med marknadsoperationer minskas dels genom de krav som ställs på godtagbara värdepapper, dels genom handelstekniken (återförsäljningsavtal eller omvända repor) och genom kompletterande säkerheter.

I sådana återförsäljningsavtal om statliga skuldförbindelser, som inte endast kreditinstitut utan också andra värdepappersförmedlare kan vara parter i, fungerar av staten emitterade värdepapper som säkerhet. I återförsäljningsavtal om värdepapper som har emitterats på kreditinstituts egen risk utgörs säkerheten av annat än ett värdepapper som motparten i köpet själv har emitterat.

3.2.4. Placering av valutareserven

Den valutareserv som Finlands Bank förvaltar skall placeras på den internationella finansmarknaden på ett tryggande sätt samt så att den kan användas för penningpolitiska syften och ger en skälig avkastning. Placeringen styrs av centralbankens uppgifter och mål samt av reservens användningsändamål. De allmänna principerna för placeringspolitiken bestäms av bankens direktion och för genomförandet av placeringspolitiken svarar chefen för avdelningen för marknadsoperationer.

Som placerare undviker Finlands Bank risktagning. I samband med reserven aktualiseras valutarisken, kreditrisken, likviditetsrisken och ränterisken. För minimering av växelkurserna orsakade förändringar i reservens värde sprids reserven mellan placeringar i olika valutor. De viktigaste placeringsvalutorna är D-mark, US-dollar, engelska pund, franska franc, holländska gulden och japanska yen. På alla dessa marknader används ett brett sortiment av marknadsdugliga placeringsobjekt för att kontinuerligt trygga reservens likviditet.

Merparten av reserven placeras i obligationer som har emitterats av stater som hör till de högsta kreditvärdighetsklasserna samt i återförsäljningsinstrument. Handeln bedrivs uteslutande med välrenommerade internationella kreditinstitut. En del av reserven place-

ras i kortfristiga valutadepositioner, guld, speciella dragningsrätter i Internationella valutafonden (*IMF*) och eucufordringar i Europeiska monetära institutet (nedan EMI). Eventuella ränterörelser inverkan på reservens värde undviks genom användning av placeringsobjekt som i genomsnitt är kortfristiga och relativt värdebeständiga.

I slutet av år 1995 uppgick Finlands Banks valutareserv till 48 865 miljoner mark. Den fördelade sig på följande sätt:

	milj.	%
Guld	1 742	3,6
Speciella dragningsrätter	1 569	3,2
Andel som avsatts till Internationella valutafonden	1 685	3,4
Ecutillgodohavande i EMI	3 363	6,9
Valutatillgodohavanden	<u>40 506</u>	<u>82,9</u>
	48 865	100,0

Värdet av placeringarna i guld och speciella dragningsrätter i Internationella valutafonden har länge varit stabilt. Förändringarna i reservens storlek framgår därför av de belopp som valutadepositionerna och värdepappren representerar.

3.3. Uppgifter i samband med betalningssystemen

3.3.1. Allmänt

Sedan 1980-talet har penning- och värdepappersmarknadens volym mångdubblats. Antalet stora betalningar har ökat snabbare än ekonomin överlag. Användningen av kontanta medel har relativt sett minskat medan användningen av kontobetalningsmedel har ökat i motsvarande mån. Som en följd av denna utveckling har tyngdpunkten i penningtransaktionerna i allt högre grad förskjutits till de betalningssystem som bankerna upprätthåller.

Finlands Bank deltar i betalningsrörelsen genom att tillhandahålla gireringstjänster för nettningsystemen, genom att upprätthålla ett eget checkkontosystem samt genom att tillhandahålla kontanta pengar i Finland. Finlands Bank skall dessutom sörja för att betalningssystemet fungerar tillförlitligt och tryggt. Finlands Bank ansvarar för den allmänna övervakningen av betalningssystemen.

Det med tanke på finansmarknadens stabila funktion mest riskfria alternativet är att i realtid och oåterkalleligen, med ett s.k. realtida bruttoclearingsystem en i sänder fullgöra de stora betalningar som bankerna förmedlar. Alternativt kan bankernas interna betalningar clearas genom ett periodiskt, nettobaserat clearingsystem. Ett sådant enligt nettoprincipen fungerande system innebär att täckning inte överförs i samband med varje betalning utan att det vid en bestämd tidpunkt görs en nettning mellan tillgodohavanden och skulderna. Detta innebär att pengar överförs från de slutliga nettogäldenärarnas konton till deras konton som har nettotillgodohavanden.

Det realtida systemet för bruttoclearing av betalningar fungerar vanligen med användning av centralbankspengar. En sådan transaktionsvis gjord clearing med användning av centralbankspengar garanterar betalningarnas slutgiltighet men ökar samtidigt de i betalningsrörelsen deltagande bankernas likviditetsbehov. Av denna anledning tryggar centralbanken i allmänhet betalningsrörelsens smidighet genom att bevilja bankerna rätt att uppta krediter under en dag.

Bankernas tillgodohavanden inom centralbankens checkkontosystem representerar de resurser genom vilka de slutliga betalningarna fullgörs. Ett villkor för att betalningssystemet skall fungera störningsfritt är att bankerna är likvida i alla situationer. Centralbanken kan reglera bankernas disponibla medel på finansmarknaden och på så sätt påverka inte bara deras likviditet utan också finansmarknadsräntorna. Målet är att förebygga den s.k. systemrisken. Härmed avses att en clearingparts betalningssvårigheter kan medföra finansieringssvårigheter också för andra parter och på så sätt få återverkningar inom hela betalningssystemet.

Vid bruttoclearing i realtid uppkommer det inte överhuvudtaget några kreditrisker för systemets parter. Däremot uppkommer det för centralbanken en kreditrisk då parterna utnyttjar möjligheten att uppta kredit under en dag. Ju större kredit parterna tillåts uppta under en dag, desto större blir centralbankens risk för att någon bank inte klarar av sina förpliktelser vid dagens slut. Centralbanken minskar sin egen kreditrisk genom att uppställa limiter och kräva säkerheter för bankernas krediter under en dag. Dessutom minskar centralbankens sin egen risk genom att kräva att de i betalningssystemet delta-

gande bankerna skall uppfylla vissa kriterier för deltagandet.

Betalningssystem som fungerar enligt nettoprincipen innebär bl.a. att clearingtryggheten vid nettning av valutabetalningar och värdeandelar kan förbättras också genom mellan parterna på förhand uppgjorda fördelingsavtal och likviditetstryggande arrangemang. Denna typ av säkerhetsarrangemang används bl.a. av privata clearingcentraler.

3.3.2. Finlands Banks checkkontosystem

Bankernas checkkonton i Finlands Bank har av tradition använts vid transaktioner mellan bankerna och Finlands Bank samt vid clearing av betalningar. Finlands Bank inledde centraliserad clearing av betalningar redan år 1906. Finlands Banks nuvarande checkkontosystem togs i bruk i mars 1991. Checkkontosystemet är ett bruttoclearingsystem i realtid, inom vilket betalningsrörelsen mellan bankerna clearas och genom vilket effekterna av Finlands Banks penningpolitik förmedlas till samhällsekonomin.

Finlands Bank kan ge en part tillträde till checkkontosystemet genom att bevilja checkkontorättigheter. Kraven för medlemskap anges i Finlands Banks föreskrifter om checkkontorättigheter. Föreskrifterna uppdaterades i början av mars 1994 i överensstämmelse med europeisk praxis. Enligt EG-rådets direktiv om samordning av lagar och andra författningar om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut, samt med ändring av direktiv 77/780/EEG (89/646/EEG) skall inhemska och utländska kreditinstitut behandlas lika. Kriterierna för tillträde till bankernas interna betalningssystem i Europeiska unionens medlemsländer skall vara opartiska och offentligt dokumenterade.

Finlands Bank kan på ansökan bevilja checkkontorättigheter till alla inhemska och i Finland etablerade utländska kreditinstitut som har uppfyllt minimireservskyldigheten och vissa andra minimikrav. Ett sådant kreditinstitut skall stå under finansinspektionens tillsyn eller under därmed jämförbar offentlig tillsyn samt uppfylla de lagstadgade soliditetskraven och ha en kapitalbas om minst 30 miljoner mark. Av särskilda skäl kan Finlands Bank enligt prövning bevilja checkkontorättigheter också till andra på finansmarknaden verksamma institutioner, såsom clearingorganisationer och värdepappersför-

medlingsföretag, om öppnande av ett konto för dem är motiverat med tanke på betalningsrörelsens säkerhet och effektivitet, penningpolitiken eller med tanke på finansmarknadens stabilitet eller effektivitet.

Ett kreditinstitut som uppfyller minimireservskyldigheten kan på ansökan för sitt checkkonto beviljas en kreditlimit under en dag. Alla som ansöker om krediträtt skall enligt ett beslut som trädde i kraft i början av november 1994 ställa full säkerhet för limiten. De checkkontoinnehavare som enligt tidigare praxis avkrävdes partiell limitsäkerhet skulle ställa full säkerhet senast vid ingången av 1996.

Inom checkkontosystemet förekommer tre typer av kontoföringar. För det första noteras kontoföringar som härrör från transaktioner mellan Finlands Bank och bankerna. För det andra noteras täckningsöverföringar i samband med affärstransaktioner bankerna emellan. Till den tredje gruppen hör täckningsöverföringar i samband med förmedlingen av bankernas dagliga kundbetalningar samt överföringar som härrör från olika nettningssystem. Till den sistnämnda gruppen hör betalningar i anslutning till handeln med värdeandelar som förvaras inom Helsingfors Penningmarknadscentral Ab:s system samt betalningarna i anslutning till Helsingfors Fondbörs Ab:s dagliga värdepappershandel. Också nettotäckningarna för utländska betalningar i finska mark samt nollställningen av bankernas postgirokonton sköts dagligen genom Finlands Banks checkkontosystem.

Den centrala betydelse som Finlands Banks checkkontosystem har framgår av att år 1995 uppgick betalningarna genom systemet till 8 087 miljarder mark, dvs. en summa som motsvarar Finlands bruttonationalprodukt multiplicerad med 16. Betalningsöverföringarna ansluter sig i stor utsträckning till bankernas interna penningmarknadstransaktioner och valutatransaktioner samt till de overnight-krediter och depositioner varmed bankerna utjämnar sin likviditetsställning vid dagens slut.

3.4. Betalningsmedelförsörjningen

Enligt 1 § lagen om Finlands Bank har Finlands Bank till uppgift att befordra och underlätta penningomsättningen i landet. Om Finlands Banks uppgifter stadgas vidare i myntlagen. Finlands Bank skall bedöma be-

hovet av lagliga betalningsmedel, dvs. sedlar och metallmynt, sätta dem i omlopp och ta emot dem, svara för sedlarnas och metallmyntens kvalitet och äkthet samt för att sedlar och mynt finns att få i hela landet.

Den utelöpande sedelstocken hos den stora allmänheten är liktydig med en räntefri kredit till Finlands Bank. I slutet av 1995 uppgick sedelstocken till 13,9 miljarder mark. Metallmynt sätts i omlopp enligt behov, utan någon övre gräns. I slutet av 1995 var mynt till ett belopp av 1,7 miljarder mark i omlopp.

Penningutgivningen dikteras av efterfrågan. I Finland är penningmängden relativt liten i förhållande till bruttonationalprodukten. Bankernas täckande kontorsnät i förening med det välfungerande bankgiro- och postgirosystemet innebär att de ekonomiska aktörerna i genomsnitt inte håller sig med stora kontanta medel.

Förändringar i den utelöpande penningmängden styr behovet av nya sedlar och mynt men påverkar inte direkt volymen av Finlands Banks betalningsmedelförsörjning. En bättre indikator är omloppshastigheten, dvs. hur många gånger per år sedlarna och mynten i genomsnitt passerar Finlands Bank för betalningsmedelförsörjning. Förändringar i omloppshastigheten ger dels en bild av medborgarnas penninganvändningsvanor, dels av bankernas egen penninghantering.

Finlands Bank beslutar om sedlarnas nominella värden och egenskaper. Beslut om tillverkning av nya sedelenheter och -modeller fattas av bankfullmäktige. Sedlarna trycks på beställning av Finlands Bank hos bankens eget tryckeri Setec Oy.

Finansministeriet beslutar om metallmyntens nominella värden och egenskaper efter att ha inhämtat Finlands Banks utlåtande. Därefter överlåter ministeriet på beställning mynten till nominellt värde till Finlands Bank för att sättas i omlopp. Enligt myntlagen kan Finlands Bank och finansministeriet komma överens om det förfarande som skall tillämpas när metallmynt sätts i omlopp. Syftet med stadgandet är framförallt att styra emissionen av jubileums- och andra specialmynt. Mynten präglas hos det statsägda Myntverket Ab.

Enligt myntlagen kan Finlands Bank i fråga om sedlar och finansministeriet i fråga om metallmynt besluta att de skall upphöra att vara lagliga betalningsmedel.

3.5. Uppgifterna på finansmarknaden

En förutsättning för en stadig ekonomisk utveckling och en framgångsrik penningpolitik är att betalningssystemet och överhuvudtaget det finansiella systemet fungerar stabilt. Finansmarknadens stabilitet baserar sig dels på de enskilda kreditinstitutens stabilitet, dels på att hela det finansiella systemet fungerar stabilt samt på att allmänhetens förtroende bevaras.

De marknadsområden där merparten av penningssystemets likviditet finns spelar en avgörande roll för genomförandet av penningpolitiken. På dessa sker handeln med penning- och masskuldebrevsmarknadens viktigaste instrument, dvs. statens skuldförbindelser och obligationer, kreditinstitutens och Finlands Banks bankcertifikat samt återköps- och återförsäljningsavtal om olika typer av skuldförbindelser. I Finland utgörs penningmarknadens kärna av kreditinstitutens *interbank*-marknad. På denna genomför Finlands Bank sina penningpolitiska marknadsoperationer och godkänner skuldförbindelser som säkerhet för centralbanksfinansieringen.

Finlands Banks delansvar för finansmarknadens utveckling och främjandet av stabiliteten på den baserar sig på uppgiftsdefinitionen i lagen om Finlands Bank. Finlands Bank har till uppgift att svara för betalningssystemet, inklusive de på penningmarknaden aktiva kreditinstituten. I vissa relativt sällsynta fall meddelar Finlands Bank föreskrifter direkt till de ekonomiska enheterna på finansmarknaden. Rätten att meddela föreskrifter gäller framförallt användningen av lagliga betalningsmedel. I betydligt flera fall grundar sig Finlands Banks inflytande på avtal och anvisningar av rekommendationskaraktär.

Genom tillsynen och regleringen av finansmarknaden säkras en effektivt och störningsfritt fungerande finansmarknad. Uppgifter som har samband med finansmarknaden sköts av ett flertal myndigheter, dvs. finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansinspektionen och Finlands Bank. Också justitieministeriet bereder vissa delar av finansmarknadslagstiftningen. Finansinspektionen som är verksam i anslutning till Finlands Bank utövar tillsyn över de enskilda kreditinstitutens verksamhet.

Finansinspektionen är med sin egen beslutsorganisation i funktionellt hänseende

självständig i förhållande till Finlands Bank. Finlands Banks direktion kan således inte besluta om angelägenheter som hör till finansinspektionens behörighet. Finansinspektionen övervakar att tillsynsobjekten i sin verksamhet iakttar lagar, förordningar och myndigheternas bestämmelser samt sin boplagsordning och sina stadgar. Finansinspektionens beslut kan överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen.

Finlands Bank har i samarbete med statskontoret och andra myndigheter arbetat för att förbättra partimarknadens likviditet och utveckla tillsynen över marknadsparternas verksamhet. En betydande del av detta utvecklingsarbete har bestått i att skapa marknadsgarantsystem för de viktigaste instrumenten på penning- och masskuldebrevsmarknaden. I praktiken har detta gått till på så sätt att Finlands Bank, statskontoret och marknadsgaranterna har ingått avtal i vilka systemets verksamhetsprinciper har fastställts.

3.6. Bankverksamheten

Enligt 11 § lagen om Finlands Bank kan banken bedriva penningväxling, köpa och sälja guld och andra ädelmetaller, köpa och sälja utländska valutor, diskontera växlar, bevilja även annan kredit än växelkredit samt driva annan till vanlig bankverksamhet hörande rörelse.

Numera bedriver Finlands Bank inte egentlig bankverksamhet i någon större utsträckning. Tidigare har Finlands Bank fullgjort sin grundläggande uppgift genom åtgärder som kunde hänföras till sedvanlig bankverksamhet. Finlands Bank har bl.a. rediskonterat bankkunders växlar och därigenom fastställt diskontoräntan. Finlands Bank har också finansierat företag genom att bevilja krediter för nyexport samt finansiering för inhemska leveranser och kortfristiga exportkrediter. Finlands Bank avstod från dessa särskilda finansieringsarrangemang redan i slutet av 1980-talet. Den återstående lånestocken i februari 1996 var 159 miljoner mark. Dessa särskilda finansieringsarrangemang skapades på sin tid som strukturlagstiftning i syfte att underlätta företagens kapitalanskaffning under den då rådande reglerade ekonomin.

Enligt 11 § 2 mom. lagen om Finlands Bank skall det stadgas särskilt om de uppgifter som banken utför för statens räkning.

Finlands Bank har fungerat som mottagare av konjunkturpolitiska specialdepositioner. Det system som stadgas i lagen om investeringsreserveringar (1094/78) tillät företagen att i sina bokslut avsätta vid beskattningen avdragbara reserveringar, men ålade samtidigt företagen att på ett spärrat konto deponera belopp motsvarande hälften av reserveringen. Företaget fick lyfta depositionen förutsatt att det använde sin reservering till investeringar inom en tid som statsrådet bestämde. Investeringsreserveringar har inte kunnat göras för räkenskapsperioder som löpte ut den 1 januari 1992 eller därefter. Fartygsanskaffningsreserveringar kunde göras ännu i boksluten för år 1993. I februari 1996 fanns i Finlands Bank fortfarande investeringsreserveringar till ett antal av 5 579 och ett sammanlagt belopp av 892 miljoner mark.

Till åtskillnad från vad som är fallet i många andra länder är det i Finland inte centralbanken utan statskontoret och Postbanken Ab som sköter statens betalningsrörelse. Statens utländska krediter sköts emellertid genom Finlands Bank. Antalet transaktioner i samband med statens utländska kredittagning är inte stort, men volymerna är avsevärda. Staten lyfte år 1995 via Finlands Bank tio utländska lån vilka sammanlagt uppgick till 8,5 miljarder mark och betalade sammanlagt 8,9 miljarder mark i amorteringar på 13 lån. Räntorna och amorteringarna på statens utländska skuld uppgick till sammanlagt 21,8 miljarder mark. Finlands Bank fungerar dessutom som statens ombud vid finansieringen av internationella utvecklingsbanker genom att sköta avkortningar på lån. Vidare sköter Finlands Bank betalningstransaktionerna i samband med Finlands medlemskap i Internationella valutafonden.

Finlands Bank fungerar som kontoförande bank för andra centralbanker, vissa internationella organisationer och fonder samt vissa utländska affärsbanker, när det gäller dessas markkonton. Av tradition har centralbankerna förmedlat betalningar mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater. På detta sätt har man förfarit i Finland också under den tid avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet varit i kraft.

3.7. Aktieplaceringar

Enligt 12 § lagen om Finlands Bank får bankens tillgångar inte placeras i aktier. Så-

dan placering är likväl tillåten då den befinns erforderlig för anskaffande av förnödenheter för sedeltillverkningen eller sedlarnas tryckning eller då bankfullmäktige har ansett placeringen vara påkallad av andra, ur bankverksamhetens synpunkt särskilt viktiga skäl.

Tillåtna aktieplaceringar är aktieförvärv som har samband med sedeltillverkningen. Till denna grupp hörde på sin tid aktieskaffningen i sedelpapperstillverkaren Tervakoski Oy. Sedeltillverkningen bolagiserades år 1990. Då grundade Finlands Bank aktiebolaget Setec Oy för att fortsätta med sedeltryckeriets verksamhet, som tidigare hade administrerats av en avdelning vid Finlands Bank. Finlands Bank äger samtliga aktier i Setec Oy.

Aktieplacering av det slag som förutsätter bankfullmäktiges tillstånd definieras i 12 § 2 mom. endast genom konstaterandet att den skall ha samband med bankverksamheten. Till denna kategori hör t.ex. aktierna i Helsingfors Penningmarknadscentral Ab. Anskaffningen av de aktierna hade samband med utvecklandet av penningmarknadens infrastruktur. Finlands Bank, staten och fem affärsbanker grundade Helsingfors Penningmarknadscentral Ab år 1989, för att denna på penningmarknaden skulle tillhandahålla förvarings- och clearingtjänster för värdeandelar i främmande kapital. Bolaget har på senaste tid utvidgat sin verksamhet till att omfatta också statens referenslån, vilka i slutet av 1995 började överföras till värdeandelssystemet. Finlands Bank äger ca 52 procent av aktierna i Helsingfors Penningmarknadscentral Ab.

Tolkningen av 12 § om aktieägandet aktualiserades i samband med att Finlands Bank övertog Sparbankernas Central-Aktie-Bank (nedan SCAB) i september 1991. Finlands Bank ansåg att SCAB:s tillstånd utgjorde ett hot mot finansmarknadens stabilitet och hela banksystemet. Finlands Bank var i det skedet, för att kunna fullgöra sin uppgift enligt 1 § lagen om Finlands Bank, tvungen att fatta beslut om övertagande av SCAB.

3.8. Information och publikationer

Finlands Bank bedriver ekonomiskt forsknings- och utredningsarbete samt gör makroekonomiska prognoser. Forskningsresultaten och utredningarna används vid utformningen av penningpolitiken och vid den övriga pla-

neringen av Finlands Banks verksamhet. I Finlands Banks publikationsserier redogörs för forskningsprojekten och utredningarna. Banken publicerar två forskningsserier och dessutom en serie diskussionsunderlag om utredningar som avdelningarna gjort samt östekonomiska enhetens rapporter. Den månatliga tidskriften *Bank of Finland Bulletin* med information om den finländska ekonomin riktar sig till en internationell läsekrets. En gång i kvartalet utkommer motsvarande finskspråkiga tidskrift *Markka & talous*. Finlands Banks årsbok innehåller en översikt av föregående års verksamhet och Finlands ekonomiska utveckling samt bankens bokslut. Årsboken är samtidigt Finlands Banks verksamhetsberättelse.

För skötseln av sina uppgifter behöver Finlands Bank statistik om finansmarknaden och transaktioner med utlandet. En del av sin statistik producerar Finlands Bank själv, i likhet med andra centralbanker.

Finlands Bank svarar för att landets officiella betalningsbalansstatistik uppgörs och publiceras. Den av Finlands Bank producerade statistiken tas in i det avsnitt som beskriver utländska transaktioner i Finlands nationalräkenskaper. Finlands Bank har enligt 6 § valutalagen rätt att för betalningsbalansstatistiken få statistiska uppgifter om valutatransaktioner.

Finlands Bank producerar för penningpolitiken nödvändiga, snabba finansmarknadsstatistiker om de centrala räntorna, penningmarknadens likviditet, krediter, penningaggregat och depositioner samt om valutakurser och valutatransaktioner. Banken sörjer också för att statistikerna publiceras, vilket är ytterst viktigt för penningmarknadens funktion. Det är emellertid Statistikcentralen som svarar för att det produceras heltäckande och detaljerad finansstatistik.

4. Internationell utveckling och jämförelse

4.1. Valutasystemens utveckling

Guldmyntfoten

Frånsett en parentes under första världskriget var växelkurssystemet bundet till guldmyntfoten till början av 1930, då hela systemet råkade i en kris. De sista länderna lämnade guldmyntfoten år 1936. Krisen återverkade också på Finland som drabbades av

allvarliga problem med betalningsbalansen. Då valuta började strömma ut ur landet år 1931 tvingades Finlands Bank stödja markens värde genom räntehöjningar. Efter guldmyntfotens sammanbrott gjordes försök att stabilisera markens värde genom valuta-reglering. Då detta misslyckades lösgjorde sig Finland från guldmyntfoten och marken fick flyta fritt.

Relativt snart efter guldmyntfotens sammanbrott grundade Storbritannien, dess samväldesländer och vissa andra länder den s.k. Puntaklubben, vars medlemmar band sin växelkurs till pundet och upprätthöll konvertibilitet mellan sina valutor. År 1933 anslöt sig Finland till Puntaklubben som associerad medlem, genom att ensidigt binda markens värde till pundet. Denna koppling kvarstod till början av andra världskrigets utbrott.

Efter guldmyntfotens sammanbrott började många länder begränsa sina valutors konvertibilitet och ingå bilaterala betalningsavtal med varandra. Efter krigsutbrottet 1939 införde också Finland fullständig valutareglering. Som en följd av bankkrisen på 1930-talet började många länder reglera också bankverksamheten.

Bretton Woods -perioden

År 1944 avtalade företrädare för 44 länder om principerna för ett internationellt valutasamarbete. Detta s.k. *Bretton Woods* -system innebar att man för första gången ingick ett internationellt avtal om valutarelationerna och därmed begränsade deltagarländernas rätt att självständig bestämma om sina valutor. Internationella valutafonden upprättades för att sköta valutasystemet. *Bretton Woods* -systemet tillät i princip växelkursförändringar, ifall det förekom fundamental ojämvt i betalningsbalansen.

Bretton Woods -systemets centrala valuta var US-dollar, för vilken ett fast guldvärde fastställdes. De övriga medlemmarna i valutafonden förband sig att hålla sin växelkurs inom ramen för ett i förhållande till dollarn fastställt parivärde. Valutafonden stödde medlemmarna i deras strävanden att upprätthålla fasta växelkurser genom att bevilja medlemsländer som råkade i svårigheter likviditetskrediter. *Bretton Woods* -systemet började upplösas i början av 1970-talet, då Föränta staterna fått svåra problem med sin betalningsbalans. Systemet upphörde slutgiltigt att fungera år 1973, då de viktigaste indu-

striländernas valutor fick flyta mot varandra.

Finland blev medlem i Internationella valutafonden år 1948, men markens paritet i förhållande till dollarn fastställdes först år 1951. Marken var då inte ännu en konvertibel valuta och till följd av den höga inflationen var det möjligt att hålla parikursen mot dollarn endast genom omfattande importreglering. Under återuppbyggnadsperioden var importtrycket stort och landet hade inte tillräckliga valutatilgångar för att betala importen. År 1957 devalverades marken med 28 procent. Efter att importregleringen avvecklats blev marken en konvertibel valuta år 1959. Då inflationstakten fortsatte att vara hög måste marken återigen devalveras år 1967, den gången med 24 procent.

Utvecklingen från början av 1970-talet till början av 1980-talet

Efter upplösningen av valutasamarbetet inom *Bretton Woods*-systemet har världens viktigaste valutor, dvs. US-dollar, japanska yen, D-mark och engelska pund, flutit mot varandra. Detta ledde till historiskt sett stora växelkursfluktuationer både på 1970-talet och 1980-talet. För att begränsa fluktuationerna har vissa större länder slutit samarbetsavtal för att koordinera sin ekonomiska politik. Ländernas centralbanker har ibland också försökt stabilisera växelkurserna genom valutainterventioner. Erfarenheterna av dessa åtgärder har på det hela taget inte varit särskilt övertygande. Eftersom det saknas en koordinering av själva penningpolitiken har det inte ens med omfattande valutainterventioner varit möjligt att bestående påverka växelkursutvecklingen på marknaden.

EG-länderna inledde efter *Bretton Woods*-systemets upplösning ett växelkurssamarbete som kom att kallas valutaormen. Detta samarbete innebar att deltagarländerna förband sig att begränsa växelkursernas avvikelse mot varandra inom variationsområdet $\pm 2,25$ procent. Valutaormen var ett tämligen löst samarbetsystem med varierande deltagarländer från ett år till ett annat.

År 1971 anslöt sig Finland till *Smithsonian*-överenskommelsen, som var ett försök att fortsätta det samarbete mellan centralbankerna som påbörjats inom *Bretton Woods*-systemet. Enligt överenskommelsen knöts den finska markens växelkurs till dollarn, men då dollarn år 1973 devalverades gentemot andra valutor beslöt Finlands Bank, i

likhet med andra centralbanker, att lämna överenskommelsen. Officiellt flöt marken, men i verkligheten hölls en fast växelkurs mot de viktigaste handelspartnerns valutor. För ändamålet infördes ett valutaindex, där de för Finland viktigaste import- och exportländeras valutor togs upp avvägda enligt dessa länders andelar av Finlands utrikeshandel.

Till en början var detta valutaindexsystem inofficiellt, men småningom fick det en mera officiell status. Valutaindexet blev lagstadgat genom en ändring av myntlagen år 1977 (759/77). Enligt myntlagen ålades Finlands Bank att sörja för att valutaindexet höll sig inom gränserna för ett visst variationsområde.

Under senare hälften av 1970-talet växte sig kritiken mot de upprepade devalveringarna allt starkare. Delvalveringarna, som på kort sikt förbättrade konkurrenskraften och ökade exporten, ledde rätt snart till högre priser på importerade varor samt till ökad ekonomisk aktivitet i hemlandet, vilket i sin tur pressade upp priserna och lönerna. Devalveringarnas gynnsamma effekt på konkurrenskraften blev allt kortvarigare och inflationstakten allt högre. Denna s.k. inflations-devalveringscykel kom tydligt till synes i samband med devalveringarna åren 1977—1978 efter oljekrisen, då redan den underliggande inflationstakten var synnerligen hög. Liksom många andra länder hade Finland råkat in i en stagflation, dvs. hög inflation i förening med hög arbetslöshet.

Utvecklingen från början av 1980-talet till ERM-anslutningen

År 1979 avtalade EG-länderna om Europeiska monetära samarbetet, *EMS*. Detta system för valutapolitiskt samarbete är av en mera bindande natur och längre utvecklat än valutaormen. *EMS* består av tre delar varav den första utgörs av den gemensamma europeiska valutaenheten ecu. Denna korgvaluta består av medlemsländernas valutor i fasta proportioner, som då och då justeras. För alla de valutor som hör till systemet har fastställts officiella medelkurser mot ecun. Den andra delen utgörs av *ERM*, som binder deltagarländernas växelkurser till varandra. Bilateralkursernas variationsområde är ± 15 procent av de kalkylerade medelkurserna. *ERM* uppställer vissa interventionsförpliktelser för deltagarländerna i syfte att hålla väx-

elkurserna inom de fastställda gränserna. Den tredje delen av systemet utgörs av finansiella arrangemang för försvar av de fasta kurserna. Genom dessa kan centralbankerna få kortfristig kredit av varandra för finansiering av sina valutainterventioner.

ERM är ett multilateralt och i princip symmetriskt system för valutasamarbete. Av historiska skäl blev D-marken systemets ankarvaluta och den dominerande rollen i den europeiska penningpolitiken kom att spelas av Tysklands centralbank (*Deutsche Bundesbank*). De övriga deltagarländerna försökte med hjälp av detta system få trovärdighet i sin kamp mot inflationen. Under hela 1980-talet fungerade systemet tämligen väl. Även om det gjordes växelkursförändringar inom systemet förekom sådana allt mera sällan och det var fråga om allt mindre justeringar. Inflations- och räntedifferenserna mellan länderna blev allt mindre vilket i sin tur ledde till att medlemsländernas monetära förhållanden närmade sig varandra. Å andra sidan måste man komma ihåg att många medlemsländer ända till början av 1990-talet hade kvar vissa skyddande valutaregleringar.

I Finland avvek situationen i början av 1990-talet från den som rådde i *EMS*:s deltagarländer såtillvida att den finska marknaden ensidigt hade bundits till den mot utrikeshandeln vägda valutakorgen och även såtillvida att Finland inte deltog i det multilaterala europeiska valutasamarbetet. Efter inflationsperioden på 1970-talet började man emellertid i allt högre grad se valutaindexsystemet som ett instrument som gjorde det möjligt att bestående dämpa inflationen till samma nivå som i konkurrentländerna.

De allt starkare antiinflationistiska tankegångarna kom till uttryck i de smärre revalveringar som redan åren 1979—1980 genomfördes i syfte att hejda konjunkturuppgången och importprisinflationen. Den devalvering som år 1982 genomfördes i Sveriges kölvatten innebar emellertid ett betydande bakslag i kampen mot inflationen. Erfarenheterna av denna devalvering blev särskild negativa såtillvida att priserna och lönerna påverkades praktiskt taget omedelbart. Det fasta växelkurssystem som Finland tillämpade i mitten av 1980-talet fungerade relativt väl i den bemärkelsen att inflationstakten sjönk märkbart samtidigt som den ekonomiska tillväxten fortsatte och den makroekonomiska balansen bibehölls. Fastkurssystemet åtnjöt emellertid inte någon särskilt stark trovärdig-

het eftersom det på marknaden började förekomma spekulation mot den finska markens värde redan år 1986, under en lindrig konjunktursvacka.

Devalveringsspekulationerna år 1986 kom emellertid av sig i och med den tämligen kraftiga konjunkturuppgång som började år 1987. Den avsevärda förbättringen av bytesförhållandet samt den ökade kreditgivning som blev följderna av avregleringen satte fart både på den inhemska efterfrågan och på inflationen.

De uppkomna förväntningarna på en revalvering av markens värde besannades emellertid inte på grund av den fasta växelkurspolitik som fördes. Det visade sig i det skedet vara omöjligt att höja de inhemska räntorna över den utländska räntenivån. Markens värde tilläts visserligen stiga inom valutaindexets variationsområde, som i slutet av år 1988 utvidgades från 4,5 till 6 procent. Också dessa åtgärder visade sig emellertid vara ineffektiva. I mars 1989 revalverades marknaden slutligen med 4 procent. I förhållande till konjunkturskedet gjordes revalveringen i senaste laget.

Trots revalveringsförväntningarna under högkonjunkturer visade det sig än en gång att förtroendet för växelkursen var svagt, eftersom spekulationerna mot markkursen började så snart de första tecknen på ett konjunkturomslag visat sig hösten 1989. Spekulationerna fortsatte sedan regelbundet återkommande till hösten 1992, då marknaden fick börja flyta.

Åren 1992—1993 råkade *EMS* i en kris. Orsaken stod för det första att finna i den åstramning av den tyska penningpolitiken som följde efter Tysklands enande och som i sin tur ledde till en orimligt hög räntenivå, i jämförelse med konjunkturläget i de övriga europeiska länderna. EMU, som till en början seglat i medvind, fick dessutom uppleva politiska motgångar t.ex. i form av en folkomröstning i Danmark i juni 1992. I det skedet uppstod det på marknaden tvivel om övergången till en gemensam valuta skulle kunna genomföras så som tänkt och inom den planerade tidtabellen. Följden blev en spekulationsvåg som riktade sig särskilt mot de i ekonomiskt hänseende svagaste ländernas valutor. I september 1992 lämnade Storbritannien och Italien *ERM* och lät sina valutor flyta. Också Finland, Sverige och Norge, som tidigare kopplat sina växelkurser till *ecun*, måste till följd av de kraftiga och

uppregade spekulationerna mot sina valutor låta dem flyta. I slutet av juli 1993 beslöt de återstående *ERM*-länderna öka de tillåtna växelkursrörelserna från ett $\pm 2\frac{1}{4}$ till ett ± 15 procent variationsintervall, vilket gjorde slut på spekulationerna mot deras valutor.

Även om ökningen av de tillåtna växelkursrörelserna för *ERM*-valutorna gav medlemsländerna större manöverutrymme i deras nationella penningpolitik, har de länder som fortfarande hör till *ERM* lagt stor vikt vid växelkurserna stabilitet. Penningpolitiken har sedas dess dock varit en aning mera expansiv, med noggrant iakttagande av ränterörelserna närmast i Tyskland. Växelkurserna har sedermera stabiliserats på en nivå som ligger synnerligen nära den som rådde före ökningen av de tillåtna växelkursrörelserna.

Markens kursutveckling har sedan marken börjat flyta varit tidvis ojämn. Sedan början av 1993 har marken dock blivit starkare. Sommaren 1995 hade markens värde återgått till ungefär samma nivå som före beslutet om att låta marken flyta. Finland anslöt marken till *ERM* den 14 oktober 1996. Sedan slutet av 1994 har den finska marken varit rätt stabil i förhållande till de övriga medlemsländernas valutor i Europeiska unionen. Markens kurs gentemot *ecukorgen* har varierat mellan 5,56 och 6,05 mark. Mot *D*-marken har valutakursen varierat mellan 2,95 och 3,17 mark.

4.2. Den internationella finansiella integrationen

Den snabba utvecklingen inom den automatiska databehandlingen och kommunikationsteknologin har möjliggjort en finansiell integration. Pengar och information kan i dagens läge snabbt, t.o.m. i realtid, förmedlas över hela världen. De globala kommunikationssystemens utveckling som delvis fungerar i realtid har gjort det möjligt att handla på valuta- och penningmarknaderna alla tider på dygnet. Utvecklingen leder till att kontanter och pappersbaserade skuldförbindelser i allt större utsträckning ersätts av elektroniska betalningsmedel. Också betalningssystemen har delvis börjat fungera i realtid.

Ett viktigt element i de förändringar som verksamhetsmiljön har undergått är avregleringen av valuta- och räntesystemen, som till största del genomfördes på 1980-talet. Ofta skedde avvecklingen efter att mark-

nadsutvecklingen redan lett till att regleringarna mer eller mindre förlorat sin betydelse och efter att regleringarnas negativa verkningar tydligt hade framträtt. Delvis är liberaliseringen av finans- och valutamarknaderna också ett resultat av internationella överenskommelser och arrangemang, t.ex. den fria rörligheten för kapital och finansiella tjänster som förverkligats genom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (*OECD*) samt Europeiska unionen.

Företagssektorns internationalisering har sedan andra världskriget framskridit med god fart. De multilaterala förhandlingar som inom Världshandelsorganisationen (*WTO*) förts om liberalisering av handeln med varor och senare också om liberalisering av handeln med tjänster har möjliggjort en snabb tillväxt av världshandeln. På 1980-talet började ett nytt skede i företagets internationella utveckling. De direkta investeringarnas volym började öka i snabb takt, då företagen i sitt sökande efter synergifördelar allt mera närmade sig den internationella marknaden. Samtidigt har storföretagen utvecklat multinationella valuta- och likviditetssystem, vilket lett till att de för sin medelsanskaffning blivit mindre beroende av bankerna i allmänhet och av de inhemska bankerna i synnerhet.

Internationaliseringen av bank- och den övriga finansieringsverksamheten har skett parallellt med företagets internationalisering. För de europeiska bankernas vidkommande fick internationaliseringen sin början så att bankerna samarbetade sinsemellan. I det andra internationaliseringsskedet, som inleds i slutet av 1970-talet, grundade bankerna dotterbanker eller filialer vid stora internationella finanscentra. Det tredje skedet i internationaliseringen har samband med finansmarknadens värdepapperisering, vilket har lett till att de största bankerna grundat egna investeringsbanker vid internationella finanscentra.

Vid sidan av internationaliseringen på marknadsvillkor pågår arbetet för att genom politiska beslut främja integreringen både på det internationella och det regionala planet. Av dessa regionala integreringssträvanden för att främja fri rörlighet för varor, tjänster och produktionsfaktorer kan nämnas Nordamerikas frihandelsområde, Europeiska unionens integration samt de åtminstone inte för närvarande lika långt avancerade integrationssträvandena i Asien och Stillahavsom-

rådet. Allra längst har integrationssträvandena framskridit inom Europeiska unionen, där utvecklingen nu har utsträckts till ett stort antal områden. Med beaktande av centralbankernas verksamhetsmiljö är det viktigaste projektet av dessa det som gäller EG-fördragets (nedan Unionsfördraget) bestämmelser om EMU.

4.3. Betalningssystemens och betalningsmedlens utveckling

4.3.1. Betalningssystemen

Systemen för förmedling och clearing av betalningar har till sin grundstruktur varit i huvudsak oförändrade ända till de senaste åren, även om betalningstiderna inom handeln har förkortats. De manuella metoderna har till största del ersatts av automatisk databehandling och elektronisk kommunikation.

Den snabba teknologiska utvecklingen har i förening med avregleringen av finansmarknaden lett till att aktiviteten på finansmarknaden har mångdubblats under de senaste decennierna. Som en följd härav har också betalningsvolymerna ökat avsevärt. Det faktum att värdet av bankernas interna transaktioner har vuxit flerfaldigt i förhållande till värdet av centralbankspengarna och särskilt i förhållande till många av kreditinstitutens kapitalbas, har ökat systemrisken i samband med de clearingsystem som bygger på multilateral nettning.

Centralbankerna har försökt förebygga systemrisken och därmed behovet av nödfinansiering bl.a. genom att precisera kriterierna för medlemskap i kreditinstitutens inbördes betalningssystem och genom att förutsätta att kreditinstituten med tanke på riskkontrollen uppställer bi- och multilaterala limiter för sina inbördes nettopositioner inom betalningsrörelsen. Dessutom har centralbankerna börjat avkräva kreditinstituten säkerhet för sina krediter inom en dag.

Den teknologiska utvecklingen har under de senaste åren också gjort det möjligt att inom clearingen övergå från nettningssystem till bruttobetalningssystem i realtid. Dessa möjliggör överföring av betalningsdata och samtidigt den behövliga täckningen affär för affär via dataterminaler, från betalaren till mottagaren. Betalningssystem av denna typ används i merparten av alla länder, särskilt för stora transaktioner mellan kreditinstitut. Enligt Europeiska unionens rekommendatio-

ner skall medlemsländerna successivt gå över till bruttoclearingsystem i realtid.

Betalningar i realtid minskar systemrisken, eftersom varje betalning blir slutgiltig för mottagaren omedelbart och inte först vid dagens slut, vilket i allmänhet är fallet med nettningssystemen. Eftersom realtidbetalning i allmänhet fullgörs genom användning av kreditinstitutens checkkonton kommer kreditrisken, då kreditinstituten eventuellt har betalningssvårigheter i ett system av denna typ, att övergå på centralbanken.

För att eliminera sin kreditrisk kan centralbanken kräva tillräcklig täckning för kreditinstitutens betalningar. Ett sådant täckningskrav kan emellertid vara förenat med problem eftersom kreditinstituten i allmänhet inte frivilligt håller sig med tillräckligt stora reserver, mot låg eller ingen ränta, på konton i centralbanken. Om tillräcklig ränta skulle betalas för kreditinstitutens extra betalningsreserver vore detta ägnat att väsentligt försvaga penningpolitikens effekt. Centralbankerna beviljar därför kreditinstituten kredit under en dag för att de skall kunna fullgöra sina betalningar i realtid. I praktiken innebär detta att de ges övertrasseringsrätt upp till en viss limit. För denna kredittyp krävs i allmänhet säkerheter.

I och med avregleringen av finansmarknaden har också den gränsoverskridande betalningsrörelsen vuxit kraftigt. Clearingen av internationella betalningar sköts huvudsakligen av korrespondentbanker, men den europeiska integrationen aktualiserar behovet att utveckla kontakterna mellan de nationella betalningssystemen. För att den gemensamma marknaden i praktiken skall fungera lika smidigt som de nationella marknaderna för närvarande gör, måste de nationella betalningssystemen anpassas till varandra samtidigt som det byggs upp effektiva system för betalningsrörelsen över nationsgränserna.

Harmoniseringen och sammankopplingen av de inom Europeiska unionen verksamma centralbankernas egna system har varit föremål för särskilt intresse i samband med planeringen av EMU. Avsikten är att den gemensamma penningpolitiken i EMU:s tredje etapp skall genomföras av Europeiska centralbankssystemet (nedan ECBS), inom vilket de nationella centralbankerna är verksamma under ledning av Europeiska centralbanken (nedan ECB). Detta är inte möjligt utan att medlemsländernas centralbankers RTGS -system (*Real Time Gross Settle-*

ment) kopplas ihop till ett betalningssystem som täcker hela det gemensamma valutaområdet.

4.3.2. Betalningsmedel

Sedan 1980-talet har betalningsteknikens utveckling klart minskat efterfrågan på kontanter. I Finland används kontanta pengar i en förhållandevis liten utsträckning, jämfört med andra europeiska länder. En orsak till detta är Finlands välutvecklade bankgiro- och postgirosystem. De flesta betalningar sköts emellertid också i Finland fortfarande kontant. Betalningstekniken är numera så utvecklad att de modernaste betalningsmedlen i allt högre grad har de för kontanta pengar kännetecknande egenskaperna, nämligen anonymitet, universell användbarhet och räntefrihet. Det oaktat ersätter de inte ännu kontanter som allmänt betalningsmedel.

Från centralbankernas synpunkt är denna utveckling av betydelse, eftersom de av tradition har penningmonopol och finansierar sin verksamhet med *seigniorage* -inkomsten från sedel- och myntutgivningen. Sedlarna och mynten fungerar som centralbankens räntefria skuldförbindelser. Den utelöpande penningmängden utgör således centralbankens räntefria skuld till den privata sektorn. *Seigniorage* -inkomsten uppstår genom att centralbanken kan finansiera sina räntebärande tillgodohavanden med räntefria skuld. På grund av att elektroniska pengar har en högre omloppshastighet än kontanter kommer det likvida belopp som binds i de elektroniska pengarna sannolikt att vara rätt litet. *Seigniorage* -inkomsten från det elektroniska systemet blir därför inte stor.

Inom Europeiska unionen har man försökt skapa en gemensam standpunkt till elektroniska pengar. Utgångspunkten är den av unionen omfattade principen att myntkortsystemen skall vara förenliga med verksamheten och konkurrensen på marknaden. EMI:s råd behandlade den 14 april 1994 en rapport om myntkortet och godkände vissa rekommendationer avseende elektroniska pengar. Förhandsbetalningen av elektroniska pengar jämställs med en insättning. Enligt denna tolkning rekommenderas att rätten att ge ut myntkort begränsas till kreditinstituten. Därmed kommer verksamheten att regleras genom speciallagstiftning.

Eftersom myntkortssystemen ännu befinner

sig i ett tidigt utvecklingsskede konstaterar EMI att dess ställningstaganden är preliminära och att det senare kan uppkomma behov att justera och komplettera rekommendationerna också med avseende på centralbankens roll i sammanhanget.

4.4. Ekonomiska och monetära unionen

Unionsfördraget undertecknades i Maastricht den 7 februari 1992. Genom Unionsfördraget fogades till Romfördraget bl.a. artiklar om EMU. Artiklarna om EMU gäller den ekonomiska och monetära politiken, liberaliseringen av kapitalrörelserna och betalningssystemen, ECBS samt införandet av en gemensam valuta. Till Unionsfördraget hör dessutom ett antal protokoll som bl.a. innehåller stadgan för ECBS och ECB samt EMI:s stadga.

Unionsfördraget trädde i kraft sedan det ratificerats av medlemsstaterna den 1 november 1993. Vissa av fördragets artiklar trädde i kraft omedelbart efter ratificeringen, medan en del trädde i kraft i början av EMU:s andra etapp. De övriga artiklarna skall träda i kraft under den tredje etappen. Fördragstexten är i många avseenden tolkbar och skall till vissa delar preciseras i ett senare skede.

I EMU:s första etapp skulle medlemsstaterna bl.a. avskaffa alla hinder för kapitalets fria rörlighet och för tillhandahållandet av finansiella tjänster, samtliga medlemsstater skulle ansluta sig till *ERM*, centralbankerna skulle intensifiera sitt penningpolitiska samarbete och användningen av ecu skulle ökas.

I början av 1994 inleddes EMU:s andra etapp med att EMI inrättades. Den andra etappen är ett övergångsskede då det är meningen att genom penningpolitiskt samarbete skapa förutsättningar för en övergång till den tredje etappen. Samarbetet mellan centralbankscheferna fortsätter inom EMI. EMI fattar inga penningpolitiska beslut som binder de nationella centralbankerna, eftersom den penningpolitiska beslutanderätten i den andra etappen ligger på den lokala nivån. EMI spelar emellertid en central roll inför övergången till den tredje etappen och i synnerhet inför inrättandet av ECBS.

Under EMU:s andra etapp skall medlemsstaterna inleda förfarande för att ge den nationella centralbanken en självständig ställning och förbjuda centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn.

Enligt artikel 104 i Unionsfördraget förbjuds centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn. Enligt artikelns punkt 1 är det förbjudet för ECB och även för medlemsstaternas centralbanker att ge gemenskapsinstitutioner eller gemenskapsorgan, nationella regeringar, regionala, lokala eller andra myndigheter eller andra organ eller företag inom den offentliga sektorn i medlemsstaterna rätt att övertrassera sina konton eller andra former av krediter. Detsamma gäller ECB:s och de nationella centralbankernas köp av skuldebrev direkt från dessa. Enligt punkt 2 i artikeln skall bestämmelserna i punkt 1 inte gälla offentligt ägda kreditinstitut som, inom ramen för centralbankernas tillförsel av reserver, av de nationella centralbankerna och ECB skall behandlas på samma sätt som privata kreditinstitut. Rådet utfärdade den 13 december 1993 en förordning om precisering av de för tillämpning av det ovan nämnda förbudet behövliga definitionerna (nr 3603/93).

Enligt punkt 1 i artikel 104 a är varje sådan åtgärd förbjuden, som inte är baserad på tillsynsmässiga hänsyn och som ger gemenskapsinstitutioner eller gemenskapsorgan, nationella regeringar, regionala, lokala eller andra myndigheter eller andra organ eller företag inom den offentliga sektorn i medlemsstaterna positiv särbehandling hos finansiella institutioner. Rådet utfärdade den 13 december 1993 en förordning om precisering av de för tillämpning av det ovan nämnda förbudet behövliga definitionerna (nr 3604/93).

Enligt artikel 108 i Unionsfördraget skall senast vid tidpunkten för upprättandet av ECBS varje medlemsstat sörja för att dess nationella lagstiftning, inbegripet stadgan för dess nationella centralbank, är förenlig med detta fördrag och ECBS:s stadga.

Vid sitt möte i Madrid i december 1995 bekräftade Europeiska rådet att EMU:s tredje etapp inleds den 1 januari 1999 och att beslutet om antagning av de första medlemsstaterna skall fattas så tidigt som möjligt år 1998.

När EMU:s tredje etapp inleds övergår medlemsstaterna till en gemensam penning- och valutakurspolitik. De penningpolitiska besluten, som tidigare fattats av deltagarländernas centralbanker, övergår därvid till ECB:s råd som består av de nationella centralbankscheferna. Eventuella beslut om den gemensamma valutans externa värde, riktlin-

jer och internationella avtal hänskjuts till Europeiska unionens råd.

4.5. Centralbankslagstiftning

4.5.1. Bakgrund

Flera länders centralbankslagar härstammar från förra hälften av detta århundrade. Av de lagar som granskas i detta sammanhang är emellertid endast Förenade staternas centralbankslag från år 1913 äldre än lagen om Finlands Bank, som härstammar från år 1925. På grund av de förändringar som skett i verksamhetsmiljön har det med tiden varit nödvändigt att göra tämligen genomgripande ändringar i centralbankslagarna.

I och med det på 1980-talet ökade intresset för centralbankens roll samt för arbetsfördelningen mellan centralbanken och övriga ekonomisk-politiska aktörer, har också centralbankens ställning och verksamhetsmål blivit omvärderade i lagstiftningen. På senaste tid har revideringsprojekten syftat till att skapa bättre förutsättningar för en penningpolitik som värnar om penningvärdets stabilitet, genom stadganden som gör centralbanken oberoende av regeringen. Under 1980-talet totalreviderades centralbankslagstiftningen i Norge, Österrike, Sverige och Nya Zeeland. Under 1990-talet har motsvarande totalrevideringar gjorts i Spanien och Frankrike.

I Europeiska unionens medlemsstater har centralbankslagstiftningen i många fall reviderats som en följd av Unionsfördragets EMU-bestämmelser och de därav följande ändringsbehoven.

Centralbankslagen har nyligen ändrats bl.a. i Belgien, Spanien, Italien, Portugal, Frankrike och Tyskland. Förberedelser för motsvarande revidering har vidtagits också i Luxemburg och Sverige, men i dessa fall har lagstiftningen inte ännu ändrats.

4.5.2. Centralbankernas ställning

Centralbankerna betraktas vanligen som regeringens banker och kopplingarna till parlamentet är följaktligen mindre betydelsefulla. Sveriges Riksbank hör, vid sidan av Finlands Bank, till de få centralbanker som är direkt underställda parlamentet. Också Förenade staternas centralbank är oberoende av regeringen och svarar för sin verksamhet inför kongressen.

Centralbankernas sammanslutningsform varierar från land till land, alltifrån privata aktiebolag till offentliga institutioner. Centralbankerna har också varierande ägarunderlag. De flesta centralbankerna är emellertid helt statsägda. De mellaneuropeiska centralbankerna har ofta formen av aktiebolag. Under 1930- och 1940-talen var trenden den att privatägda centralbanker nationaliserades. Frankrikes centralbank (*Banque de France*) nationaliserades år 1945, Nederländernas centralbank (*De Nederlandsche Bank*) år 1948 och Storbritanniens centralbank (*Bank of England*) år 1949. Syftet med nationaliseringen var att fastare koppla ihop centralbankens verksamhet med regeringens övriga ekonomiska politik.

Belgiens (*Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique*), Österrikes (*Österreichische Nationalbank*) och Förenta staternas centralbanker är exempel på centralbanker i aktiebolagsform, vilkas kapital helt eller delvis ägs av andra än av staten. Av aktierna i Belgiens centralbank äger belgiska regeringen hälften och dessa aktier kan inte överlåtas. Den andra hälften av aktierna är föremål för fri handel på marknaden. Av aktierna i Österrikes centralbank äger förbundsstaten hälften med stöd av lag. Den andra hälften kan endast ägas av österrikiska medborgare eller av juridiska personer med hemort i Österrike. Förenta staternas centralbankssystem består av 12 centralbanker vilkas aktier ägs av bankerna.

4.5.3. Centralbankernas oberoende av regeringen

Allmänt

I den ekonomisk-politiska arbetsfördelningen ansvarar centralbanken för penningpolitiken på ett eller annat sätt. En bedömningsgrund när det gäller centralbankens oberoende är i vilken mån lagstiftningen tryggar dess handlingsfrihet. Graden av självständighet vid skötseln av penningpolitiken varierar mellan olika länders centralbanker. Det är problematiskt att mäta självständigheten enbart med stöd av författningarna, eftersom det finns många inofficiella system och förfaranden som i hög grad kan påverka centralbankens självständighet.

I flera länder begränsas centralbankens penningpolitiska beslutanderätt av regeringens möjlighet att ingripa i centralbankens

verksamhet, som kan vara reglerad på många sätt. Det är inte tillnärmelsevis alltid fråga om att i egentlig mening påverka centralbankens beslut. Syftet med stadgandena kan vara enbart att koordinera regeringens och centralbankens verksamhet och utbyte av information.

Regeringens rätt att ge centralbanken instruktioner

I vissa centralbankslagar anges som lagstiftningens syfte att centralbanken i sin verksamhet skall ta hänsyn till regeringens allmänna ekonomiska politik. Regeringen kan med stöd av lagstiftningen ha rätt att ge centralbanken instruktioner och föreskrifter. En företrädare för regeringen kan ha rätt att delta i centralbankens beslutande organs sammanträde och att yttra sig eller rösta samt att väcka initiativ vid dessa. En företrädare för styrelsen kan ha vetorätt när det gäller centralbankens beslut eller också måste centralbanken alltid innan den fattar viktiga penningpolitiska beslut förhandla med regeringen eller informera denna.

Regeringens rätt att ge centralbanken instruktioner eller föreskrifter kan vara begränsad i olika avseenden. Centralbanken kan t.ex. ha rätt att kräva att instruktionerna skall offentliggöras samt överklaga dem. Möjligheten att instruktionerna offentliggörs kan genom sin existens inverka dämpande på konfliktsituationer. En offentlig konflikt kan nämligen undergräva penningpolitikens trovärdighet.

I Nederländerna och Norge skall parlamentet underrättas om de instruktioner som regeringen ger centralbanken. Dessutom skall instruktionerna offentliggöras. I Storbritannien och Japan har regeringen däremot obegränsad rätt att ge instruktioner, utan att dessa behöver offentliggöras.

I Nederländerna anses centralbanken ha en synnerligen oberoende ställning, trots att regeringen har formell rätt att ge den instruktioner. Kontinuerliga informationsmöten och samråd mellan centralbanken och regeringen har ersatt rätten att ge instruktioner, eftersom denna aldrig har kommit till användning. Ständiga konsultationer är nödvändiga redan av den anledningen att finansministern är ansvarig för penningpolitiken inför parlamentet.

I Storbritannien har regeringen den högsta ansvaret för penningpolitiken. Centralbanken

är skyldig att ge regeringen råd i penningpolitiska frågor och att verkställa den med regeringen avtalade penningpolitiken. Om det råder oenighet mellan centralbanken och regeringen är regeringens ståndpunkt avgörande, men centralbanken har rätt att offentliggöra sin egen uppfattning om saken.

I Japan verkar centralbanken under regeringens överinseende. Den behöriga ministern kan, om detta är nödvändigt för uppnåendet av centralbankens mål, bestämma att centralbanken skall vidta de åtgärder som den anser nödvändiga eller också kan ministern kräva att det görs ändringar i centralbankens reglemente eller att andra åtgärder vidtas. Att döma av bestämmelserna är Japans centralbank (*Bank of Japan*) en av de osjälvständigaste centralbankerna. I praktiken sköter Japans centralbank emellertid penningpolitiken betydligt mera självständigt än vad man kan sluta sig till av bestämmelserna.

Österrike, Tyskland, Danmark och Förenta staterna är exempel på länder där regeringen inte har någon rätt att ge centralbanken instruktioner. I Förenta staterna ankommer utformningen och genomförandet av penningpolitiken på centralbanken, som ansvarar för sin verksamhet inför kongressen. Kongressen har rätt att ge centralbanken instruktioner. I Tysklands centralbankslag konstateras det uttryckligen att centralbanken vid skötseln av sina uppgifter inte är beroende av förbundsregeringens instruktioner. Enligt Tysklands centralbankslag skall centralbanken emellertid informera och råda förbundsregeringen i penningpolitiska frågor.

Genom Frankrikes nya centralbankslag förstärks bankens oberoende ställning i förhållande till regeringen. I lagen konstateras att Frankrikes centralbank när den genomför penningpolitiken inte får begära eller acceptera instruktioner från regeringen eller från annat håll. Lagstiftningen om Belgiens centralbank har likaså förnyats i syfte att förstärka centralbankens oberoende i förhållande till regeringen. Detta sker genom att finansministerns vetorätt i penningpolitiska frågor upphävs. Inte heller i Spanien får regeringen ge centralbanken penningpolitiska instruktioner. I centralbankslagen konstateras att banken självständigt bedriver sin verksamhet och förverkligar sina mål.

Enligt Sveriges gällande lagstiftning kan regeringen inte ge instruktioner till Riksbanken. Före viktiga beslut skall Riksbanken

höra finansministern, men denne har inte rätt att hindra eller uppskjuta verkställandet av besluten.

Regeringsföreträdarens rätt att delta i centralbankens beslutande organs sammanträden

Regeringen kan ha en företrädare i det organ som övervakar centralbanken eller i centralbankens beslutande organ.

Enligt Spaniens centralbankslag har finansministern och en företrädare för ekonomiministeriet rätt att delta i bankens förvaltningsråds sammanträden och att göra framställningar till förvaltningsrådet. Dessutom är en företrädare för finansministeriet ordinarie medlem av förvaltningsrådet. Då det fattas beslut om penningpolitiken eller om utgivning av sedlar har finansministeriets företrädare inte rösträtt.

I Frankrike kan statsministern och finansministern delta i centralbankens högsta organ, dvs. penningpolitiska rådets sammanträden, där de dock inte har rösträtt. Ministerna kan framlägga propositioner till rådets prövning. Finansministern kan till rådets sammanträden sända en företrädare som han särskilt utnämnt för ändamålet. En av finansministern utsedd övervakare eller dennes suppleant kan också delta i det allmänna rådets sammanträden. Övervakaren har förslagsrätt och vetorätt.

I Tyskland får en företrädare för förbundsregeringen delta i centralbanksrådets sammanträden och yttra sig vid dessa. Förbundsregeringen skall i sin tur inbjuda centralbankschefen till behandlingen av ärenden som berör penningpolitiken. På förbundsregeringens begäran kan centralbanksrådets penningpolitiska beslut uppskjutas med två veckor, vilket i praktiken dock aldrig har skett.

Förbud mot centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn

Efter undertecknandet av Unionsfördraget har flera nationella centralbankers stadgar ändrats i överensstämmelse med fördraget. Syftet med vissa ändringar har varit att harmonisera den nationella lagstiftningen med fördragets artikel 104, enligt vilken det är förbjudet för centralbanken att bevilja den offentliga sektorn kredit samt med artikel 104 a, enligt vilken det är förbjudet att bevilja myndigheter eller organ inom den of-

fentliga sektorn positiv särbehandling hos finansiella institutioner. Före utgången av 1995 inleddes arbetet på att ändra lagstiftningen i överensstämmelse med fördraget bl.a. i Nederländerna, Belgien, Spanien, Österrike, Frankrike, Sverige och Tyskland.

4.5.4. Centralbankernas verksamhetsmål

En granskning av den senaste tidens lagstiftningsprojekt visar att det råder en tämligen stor enighet när det gäller prioriteringen av prisstabilitetsmålet. Också trenden att förstärka centralbankens självständighet har ökat intresset för att i lagen definiera centralbankens mål. Om centralbanken ombetross självständig penningpolitisk beslutanderätt är det naturligt att ett lagstadgat mål uppställs för dess verksamhet. Bakom målsättningen ligger det primära mål som i Unionsfördraget uppställs för ECBS, dvs. att värna om prisstabiliteten.

Den snäva målsättningen anses ofta gå hand i hand med centralbankens oberoende ställning. Ju självständigare centralbanken är i fråga om penningpolitiken, desto entydigare försöker man definiera penningpolitikens mål. Avsikten är att på detta sätt utöka möjligheterna till övervakning av centralbankspolitiken.

Samtliga europeiska centralbanker har inte något i lagen klart angivet mål för penningpolitiken. Skillnaden mellan de mål som uppställs för centralbanken och de uppgifter som åläggs den är inte alltid helt klar, eftersom uppgifterna i flera centralbankslagar anges endast som målsättningar. I praktiken anser centralbankerna huvudsyftet med sin verksamhet vara att trygga penningvärdet eller, med andra ord, att upprätthålla prisstabiliteten. Detta mål anges eventuellt inte uttryckligen i lagstiftningen.

Enligt Spaniens centralbankslag skall centralbanken genom sin verksamhet stödja den allmänna ekonomiska politiken med beaktande av det stabilitetsmål som uppställts för den offentliga makten och då särskilt eftersträva prisstabilitet. I Frankrikes nya centralbankslag uppställs som mål för verksamheten att värna om prisstabiliteten. I stället för att ange prisstabiliteten som det primära målet stadgar lagen att banken skall fullgöra sina uppgifter inom ramen för regeringens allmänna ekonomiska politik.

I Österrikes centralbankslag anges som mål för centralbankens verksamhet att hålla

penningvärdet på en nivå som motsvarar den inhemska köpkraftens stabilitet och i relation till stabila utländska valutor. Banken skall emellertid när den sköter sin uppgift beakta förbundsregeringens allmänna ekonomiska politik. I Tysklands centralbankslag anges syftet med bankens verksamhet vara att trygga penningvärdet. Också för Tysklands centralbank uppställs som ett sekundärt mål att understöda förbundsregeringens allmänna ekonomiska politik, om banken inte därmed hindras att sköta sina egna uppgifter.

I vissa centralbankslagar uppställs för centralbanken flera hierarkiskt likvärdiga mål. I Förenta staterna skall centralbanken genom sin penningpolitiska verksamhet eftersträva produktionsstillväxt, full sysselsättning, prisstabilitet och på lång sikt en skälig räntenivå. I praktiken är prisstabiliteten också i Förenta staterna det överordnade målet för centralbankens verksamhet. I Nederländerna är centralbankens uppgift att reglera den nederländska myntenhetens värde på ett sätt som främjar nationens välfärd och i detta värv hålla värdet så stabilt som möjligt.

I Japans, Storbritanniens, Norges och Danmarks centralbankslagar anges inte något prisstabilitetsmål. I Belgien och Storbritannien fastställs i centralbankslagen inte överhuvudtaget något mål för centralbankens verksamhet. I Danmark är syftet med centralbankens verksamhet att upprätthålla ett stabilt och säkert penningssystem samt att reglera betalningsrörelsen och kreditgivningen.

Också i de länder där en stabil prisnivå inte uttryckligen har uppställts som mål för centralbankens verksamhet, kan prisstabilitetsmålet anses ingå i de övriga målsättningarna.

4.5.5. Centralbankernas uppgifter

Centralbankernas lagstadgade grundläggande uppgifter är i stort sett desamma från land till land. Samtliga centralbanker har till uppgift att verkställa penningpolitiken och genomföra valutaoperationer. Till centralbankernas uppgifter hör i allmänhet dessutom att sköta sedelutgivningen och placeringen av valutareserven, att tillhandahålla övriga banker bankservice, att sköta statens betalningsrörelse och bokföring samt att sköta uppgifter i samband med betalningssystemen. Vissa centralbanker har den lagstadgade uppgiften att utöva tillsyn över bankväsendet. I allmänhet är det regeringen som

beslutar om valutakurssystemet och växelkurserna, medan centralbanken ger utlåtan- den och framlägger förslag.

I Storbritanniens centralbankslagstiftning finns inga bestämmelser om syftet med bankens verksamhet eller om bankens uppgifter. De viktigaste bestämmelserna gäller bankens organisation och regeringens direktivrätt. I övrigt skall centralbanken verkställa penningpolitiken, sköta utgivningen av sedlar och mynt, administrera och sköta de officiella valutareserverna för regeringens räkning samt fungera som regeringens bank.

I den nya lagen om Spaniens centralbank (*Banco de España*) definieras centralbankens uppgifter synnerligen detaljerat. Spaniens centralbank har rätt att självständigt utforma och genomföra penningpolitiken. I syfte att främja betalningssystemets funktion kan Spaniens centralbank reglera bankernas inbördes penning- och valutamarknad samt administrera förmedlings- och clearingsystemen. Regeringen ansvarar för växelkursregimen och pesetakursen. I samband med besluten om dessa skall regeringen konsultera centralbanken och besluten skall harmoniera med prisstabilitetsmålet.

Nederländernas centralbank skall sköta sedelutgivningen, trygga den inhemska och utländska betalningsrörelsen, övervaka banker och övriga kreditinstitut samt fungera som regeringens bank. Det är i praktiken centralbanken som beslutar om penningpolitiken och banken kan tämligen fritt välja penningpolitiska styrmedel. Regeringen har beslutanderätt när det gäller växelkursfrågor, efter att först ha hört centralbanken. Inom de ramar som *ERM* fastställer kan centralbanken fritt välja valutapolitiska instrument och operera på valutamarknaden.

Enligt Frankrikes nya centralbankslag skall centralbanken utforma och genomföra penningpolitiken i syfte att värna om prisstabiliteten. Regeringen beslutar om växelkursregimen och om francens paritet. Centralbanken innehar och administrerar guld- och valuta- reserven, som i bankens balansräkning är upptagen som tillgodohavanden. Om skötsel- n av valutareserven ingås ett särskilt avtal mellan staten och centralbanken.

Frankrikes centralbank skall trygga betalningssystemets störningsfria funktion och säkerhet. Den har också monopol på utgivning av sedlar som fungerar som lagliga betalningsmedel. Mot ersättning avger banken enligt finansministeriets anvisningar för sta-

tens räkning en rapport om betalningsbalansen och om Frankrikes externa finansiella position.

Norges centralbank (*Norges Bank*) fungerar inom penning- valutapolitiken som ett verkställande och rådgivande organ. Den har till uppgift att främja betalningssystemets effektivitet samt sköta utgivningen av sedlar och metallmynt. I lagen stadgas också om kreditförhållandena mellan centralbanken och staten.

4.5.6. Centralbankerna och tillsynen över de finansiella instituten

Behovet av tillsyn över bankerna och reglering av deras verksamhet dikteras av depositionsskyddet och av den på finansmarknaden förekommande systemrisken. Det finansiella systemets stabilitet kan äventyras genom instabilitet inom banksektorn, betalningssystemet eller värdepappersmarknaden. Förutsättningarna för en effektiv och störningsfri verksamhet på finansmarknaden försöker man trygga genom tillsyn och reglering. Tillsynen över finansmarknaden ordnas på olika sätt i olika länder. Den operativa tillsynen är förlagd till centralbanken, till ett ministerium eller till ett särskilt ämbetsverk. Det sistnämnda kan vara underställt ett ministerium och samarbeta med centralbanken.

I Spanien, Nederländerna, Storbritannien och Frankrike är tillsynen över banksektorn sammankopplad med centralbanken. Tillsynsfunktionen är förlagd till ett särskilt ämbetsverk i Belgien, Norge, Sverige, Tyskland och Danmark. I Österrike och Japan sköts tillsynen av en ministerieavdelning. Ingen av dessa modeller är direkt tillämplig på Förenta staterna, där tillsynssystemet är uppdelat dels bankgruppsvis, dels mellan olika myndigheter.

I Sverige, Danmark och Norge hänförs finansmarknadstillsynen i sin helhet till ett enda ämbetsverk. Detta innebär att tillsynen över bankerna har sammanslagits med tillsynen över investeringsföretagen och försäkringsbolagen.

4.5.7. Centralbankernas beslutande organ och tillsättningen av dem

Allmänt

Centralbankernas verksamhetsorgan kan generellt indelas i tre nivåer. Den första ni-

vån utgörs av centralbankens högsta beslutande organ, vanligen en styrelse eller ett råd. Detta organ kan bestå av utomstående personer och ofta av bankens operativa ledning. Rådet sammanträder regelbundet men relativt sällan, eventuellt några gånger i månaden. Rådet fattar de med tanke på centralbankens verksamhet viktigaste politiska besluten, t.ex. om räntorna. Landets regeringen kan ha en företrädare i rådet.

Den följande nivån utgörs av den operativa ledningen, som arbetar heltid för centralbanken. Det kan vara fråga om en direktion vars ordförande fungerar som chef för banken eller om en ledning bestående av en chefdirektör och en biträdande chefdirektör. Den operativa ledningen leder centralbankens verksamhet och ansvarar för förvaltningen samt verkställer det högsta organets beslut.

Tillsynen över centralbankens verksamhet kan ankomma på rådet, men det kan också finnas ett särskilt organ för ändamålet. Tillsynsorganet skall övervaka att centralbanken i sin verksamhet iakttar gällande lagar och andra bestämmelser. Vidare skall det godkänna bokslutet och fastställa centralbankens budget. Regeringen kan ha företrädare också i tillsynsorganet.

Medlemmarna i centralbanksorganen utnämns i allmänhet av statsöverhuvudet eller av regeringen. Om det är statsöverhuvudet som utnämner medlemmarna bereds utnämningsbesluten ofta av regeringen eller av något ministerium. I vissa länder kan centralbankens högsta beslutande organ eller tillsynsorganet delta i utnämningsförfarandet. Mandatperioden för medlemmarna varierar, men vanligen är mandatperioderna tidsbestämda och kan förlängas åtminstone en gång. För medlemmarna i dessa organ har inte i tillnärmelsevis alla länder fastställts några lagstadgade kompetens- eller behörighetsvillkor. Vanligen är bestämmelserna så utformade att de anger vilka som inte får vara medlemmar i centralbankens organ. I detta sammanhang nämns ofta regeringsmedlemmar, riksdagsmän, ministerietjänstemän och personer som hör till bankernas ledande organ. I vissa länder begränsas möjligheterna för dem som är medlemmar i centralbankens organ att samtidigt verka i bankers eller andra företags ledande organ eller sköta andra bisysslor. I vissa länder garanteras i lagstiftningen vissa regionala eller branschvisa kvoter i centralbankens organ.

Centralbanker i aktiebolagsform har såsom beslutande organ dessutom en bolagsstämma som har sina i lagen eller bolagsordningen bestämda uppgifter. Bolagsstämman utövar inte beslutanderätt i frågor som har samband med centralbankspolitik.

Nederländerna

I Nederländernas centralbank fattas de penningpolitiska besluten av en direktion (*Directie*), som också ansvarar för ledningen av bankens verksamhet och förvaltningen av dess egendom. Till direktionen hör en ordförande, 2—5 direktörer och en sekreterare. Regenten utnämner på framställning av regeringen medlemmarna för sju år i sänder. Direktionen kan själv delta i nomineringen av medlemskandidaterna. Direktionen och bankens tillsynsorgan kan vid sitt gemensamma sammanträde nominera sina egna kandidater som de föreslår att regeringen skall utse. Även om regeringen inte formellt är bunden till att utnämna de nominerade kandidaterna, har de nya medlemmarna i praktiken alltid utnämnts bland dem. En direktionsmedlem kan skiljas från uppdraget om direktionen och tillsynsorganet vid ett gemensamt sammanträde beslutar framställa om saken eller om direktionsmedlemmen vägrar rätta sig efter direktiv som regeringen meddelat med stöd av centralbankslagen.

Belgien

I Belgien består centralbanksorganisationen av flera nivåer. För utformningen av penningpolitiken och ledningen av centralbanken svarar en direktion (*Comité de direction*) bestående av bankchefen som ordförande och 3—6 medlemmar. Regenten utnämner bankchefen för fem år och de övriga medlemmarna på framställning av bankens styrelse (*Conseil de régence*) för sex år. Regenten utser en av direktionsmedlemmarna till vicebankchef. Mandatperioderna kan förnyas.

Bankens styrelse består av direktionsmedlemmarna samt av tio medlemmar som valts av bolagsstämman. Av styrelsemedlemmarna väljs fem på framställning av finansministeriet och fem på framställning av industrins, handelns, jordbrukets och arbetsmarknadens organisationer. Styrelsemedlemmarnas mandatperiod på tre år kan förnyas. Styrelsen sammanträder minst en gång i veckan. Den

bestämmer räntorna samt villkoren för diskontokrediter och centralbankens övriga krediter.

Banken har dessutom ett allmänt råd (*Conseil général*). Detta består av direktionens, styrelsens och tillsynsnämndens medlemmar. Allmänna rådet beslutar om fördelningen av bankens vinst, om bankens instruktion, om inrättande av filialer samt om utgivning av nya sedlar. Centralbankens verksamhet övervakas av tillsynsnämnden.

Eftersom Belgiens centralbank är ett aktiebolag har den också en bolagsstämma med beslutanderätt. Bolagsstämman fastställer bankens reglemente samt väljer styrelsens och tillsynsnämndens medlemmar, dock inte direktionsmedlemmarna.

I lagen finns bestämmelser som begränsar de till bankens organ hörande medlemmarnas frihet att sköta andra uppdrag.

Spanien

Spaniens centralbanks beslutande organ är förvaltningsrådet (*El Consejo de Gobierno*) och direktionen (*La Comisión Ejecutiva*). Förvaltningsrådet består av bankchefen och vicebankchefen, sex andra medlemmar, finansministeriets överdirektör och av börskommissionens viceordförande. De två sistnämnda har inte beslutanderätt i fråga om penningpolitiken eller sedelutgivningen. Direktörerna för centralbankens viktigaste avdelningar och en personalrepresentant deltar i förvaltningsrådets sammanträden utan rösträtt.

Centralbankens chef utnämns av regenten på framställning av statsministern. Vicecentralbankschefen utses av regeringen på framställning av centralbankschefen. Chefens och vicechefens mandatperioder har i lagen begränsats till sex år. Mandatperioderna kan inte förnyas. Förvaltningsrådets övriga medlemmar utnämns av regeringen på framställning av finansministern, efter att bankchefen hörts. Förvaltningsrådets sex medlemmar har en mandatperiod på fyra år och mandatperioden kan förnyas en gång.

Förvaltningsrådet skall godkänna de allmänna riktlinjerna för bankens verksamhet och övervaka direktionens verksamhet. Direktionen består av bankchefen, vicebankchefen och två andra medlemmar som förvaltningsrådet har utnämnt på framställning av bankchefen. Direktionen svarar för att penningpolitiken genomförs enligt de riktlin-

jer som förvaltningsrådet bestämt. Regeringen kan på framställning av förvaltningsrådet avskeda bankchefen, vicebankchefen och en medlem av förvaltningsrådet om han har blivit oförmögen att sköta sina uppgifter, på ett allvarligt sätt försummat sina uppgifter eller gjort sig skyldig till ett brott.

Centralbankschefens och vice centralbankschefens handlingsfrihet i uppgifter utanför bankens verksamhet begränsas genom lag. Förbudet gäller inte enbart mandatperioden utan också två år därefter sådana uppgifter som har att göra med kreditinstitut eller värdepappershandel. Motsvarande förbud gäller för förvaltningsrådets medlemmar under dess mandatperiod.

Lagen förbjuder förvaltningsrådets medlemmar att skaffa egendom eller delta i verksamhet som kan äventyra deras oberoende och opartiskhet vid skötseln av uppgifterna. Förvaltningsrådets medlemmar förutsätts i samband med utnämningen samt därefter årligen offentliggöra sin verksamhet och sin förmögenhet.

Österrike

Högsta beslutanderätten inom Österrikes centralbank ankommer på allmänna rådet (*Generalrat*). Detta skall bl.a. besluta om penningpolitiken, utfärda allmänna penning- och kreditpolitiska direktiv, besluta om diskontoräntan samt om räntan på övriga kreditarrangemang, bestämma hur stora minireserverna skall vara och meddela detaljerade föreskrifter om verkställigheten samt besluta om sedelutgivningen.

Allmänna rådet består, förutom av centralbankschefen och två vice centralbankschefer, av 11 medlemmar. Chefen och vicecheferna är i centralbankens anställning, medan medlemmarna sköter sina uppdrag som förtroendesysslor. Presidenten utnämner centralbankschefen för fem år. Bolagsstämman väljer sex av medlemmarna medan regeringen utnämner de återstående fem medlemmarna för fem år. Omval kan ske. Medlemmarna skall vara meriterade inom någon ekonomisk sektor eller vara jurister eller ekonomister till utbildningen. Lagen innehåller också stadganden om vilka som inte kan vara medlemmar av bankens högsta beslutande organ. Till denna kategori hör personer som är i förbundsstatens eller en delstats anställning eller parlaments- eller regeringsledamöter. Högst fyra medlemmar får höra till ledning-

en för någon bank. Centralbankschefen och vicecheferna kan avskedas om de inte längre uppfyller de krav som tjänsten ställer eller om vederbörande i över ett års tid varit förhindrad att sköta tjänsten. Allmänna rådet sammankommer normalt en gång i månaden.

För den operativa ledningen av centralbanken svarar direktionen, som består av en verkställande direktör, en vice verkställande direktör och 2—4 andra direktörer. Direktionen har allmän behörighet när det gäller skötseln av bankens löpande ärenden. Den sköter således alla ärenden som inte har förbehållits allmänna rådet. Direktionsmedlemmarnas mandatperiod är fem år. Direktionen sammankommer en gång i veckan. Centralbankschefen har rätt att delta i direktionens sammanträden och han har vetorätt i fråga om dess beslut. Om centralbankschefen utnyttjar sin vetorätt överförs ärendet till allmänna rådet.

Centralbankschefen fungerar som ordförande vid den i aktiebolagsform grundade centralbankens bolagsstämma. Bolagsstämman fastställer bokslutet, beslutar om vinstutdelningen och ansvarsfrihet för allmänna rådet och direktionen samt väljer sex medlemmar till allmänna rådet och fyra revisorer.

Storbritannien

Storbritanniens centralbank har en direktion (*the Court of Directors*) som består av centralbankschefen, vice centralbankschefen och 16 andra medlemmar. Direktionen har närmast en rådgivande funktion. Drottningen utnämner på framställning av premiärministern chefen och vicechefen för fem år och de övriga medlemmarna för fyra år. Omval kan ske. En direktionsmedlem får inte vara parlamentsledamot, minister, ministerietjänsteman eller medborgare i något annat land än Storbritannien. Centralbankschefen fungerar som direktionsordförande, leder bankens operativa verksamhet och spelar en central roll som regeringens rådgivare i penningpolitiska frågor.

Frankrike

I Frankrike fattas de penningpolitiska besluten av penningpolitiska rådet (*Le Conseil de la politique monétaire*). Monetära rådet består av centralbankschefen och de två vicecheferna samt av sex medlemmar som

regeringen utnämner från en nomineringslista som nationalförsamlingen och senatens talmän samt ordföranden för ekonomiska och sociala rådet lägger fram gemensamt. Centralbankschefens och de vicechefernas mandatperiod är sex år och den kan förnyas. De övriga medlemmarnas mandatperiod är nio år. Listan upp tar tre gånger så många kandidater som det slutliga medlemsantalet. Av rådets sex medlemmar byts två ut vart tredje år. Mandatperioden kan inte förnyas. Det penningpolitiska rådet sammanträder minst en gång i månaden.

Rådets medlemmar kan skiljas från uppdraget endast om de är oförmögna att sköta detta eller om de begår något allvarligt fel. Centralbankschefen, vicecheferna och de övriga medlemmarna av penningpolitiska rådet får inte sköta andra offentliga eller enskilda uppgifter, varken avlönade eller oavlönade. Förbudet gäller inte undervisningsuppgifter och inte heller uppdrag i internationella organisationer. Däremot gäller det deltagande i organ som utses genom val. För centralbankschefen och vicecheferna gäller denna begränsning också under tre år efter mandatperiodens slut. För de övriga medlemmarnas vidkommande fortsätter förbudet i ett års tid. Penningpolitiska rådet kan bevilja undantag från denna regel. Dessa efter mandatperioden följande begränsningar gäller inte uppdrag i organ som utses genom val och inte heller medlemskap i regeringen.

Allmänna rådet (*Le Conseil général*) leder andra än penningpolitiska funktioner. Allmänna rådet består av penningpolitiska rådet samt av en representant som personalen utser. Personalrepresentantens mandatperiod är sex år.

Centralbankschefen svarar för ledningen av banken. Han fungerar som ordförande för penningpolitiska rådet och allmänna rådet samt bereder och verkställer deras beslut. Chefens biträds av förste och andre vice ordföranden. Statsrådet utnämner centralbankschefen och båda viceordförandena genom en förordning. Deras mandatperiod på sex år kan förnyas en gång. Avgångsåldern är 65 år.

Sverige

Riksbankens högsta ledning består av åtta fullmäktige. Riksdagen utser sju av ledamöterna och dessa utser i sin tur den åttonde som också skall vara riksbankschef. De av

riksdagen utsedda fullmäktiges mandatperiod är fyra år och riksbankschefens fem år. Mandatperioderna kan förnyas. I lagstiftningen bestäms inte uttryckligen om skiljande av fullmäktige från uppdraget. Riksbanksfullmäktige svarar för alla viktiga beslut men deltar inte, riksbankschefen undantagen, i den dagliga ledningen av banken. Fullmäktige får inte vara statsråd eller medlemmar av kreditinstituts styrelser. Riksdagen kan lagstifta om banken men landets regering kan inte ge banken några som helst direktiv.

Banken bär det fulla ansvaret för utformningen och förverkligandet av penningpolitiken. I riksbankslagen nämns uttryckligen de penningpolitiska instrument som kan användas, men banken beslutar ensam om användningen av dem. Innan Riksbanken fattar beslut av större penningpolitisk vikt skall den samråda med det statsråd som regeringen bestämmer, men statsrådet har ingen vetorätt eller rätt att uppskjuta beslut. För valutapolitiken gäller samma regler som för penningpolitiken, vilket innebär att Riksbanken skall bestämma om alla valutapolitiska ärenden, inklusive växelkurssystemet och val av paritetskurs mot fasta kurser.

Tyskland

Tyska centralbankens beslutande organ, centralbanksrådet (*Zentralbankrat*), utses av förbunds-presidenten på framställning av regeringen. Centralbanksrådet består av centralbankschefen, som också fungerar som ordförande, vicebankchefen och de maximalt åtta direktionsmedlemmarna samt av nio delstatsbankchefer. Centralbanksrådet fattar de centrala penningpolitiska besluten som verkställs av bankens direktion (*Direktorium*). Direktionen, som leder banken och förvaltar dess egendom, består av centralbankschefen, vicechefen och högst åtta andra medlemmar. Dessa nomineras av den federala regeringen och utses av förbunds-presidenten. Centralbanksrådet har rätt att uttala sin om utnämningens ärenden. Direktionsmedlemmarnas mandatperiod är högst åtta och minst två år. Direktionsmedlemmarna förutsätts ha erfarenhet inom bankbranschen.

Styrelserna (*Vorstäde*) för delstaternas centralbanker utses av förbundsstatens president på framställning av förbunds-dagen. Direktionerna består av en ordförande, en vice ord-

förande och en medlem. Delstaternas centralbanker sköter transaktioner mellan de offentliga samfunden och bankerna inom sitt område.

Delstaternas centralbanker har dessutom delegationer (*Beirate*) med högst tio medlemmar. Hälften av medlemmarna representerar banksektorn och de övriga väljs så att de representerar handeln, industrin, jordbruket och arbetsmarknadsparterna. Medlemmarna nomineras av delstatsregeringen och utses av centralbankschefen. Delegationens uppgift är att samråda med bankchefen om penningpolitiska frågor samt med direktionen för delstatens centralbank om de ärenden som ankommer på direktionen. Delegationen har ingen beslutanderätt i fråga om centralbankens ärenden.

Danmark

För den operativa ledningen av Danmarks centralbank (*Danmarks Nationalbank*) svarar en direktion bestående av tre medlemmar. Regeringen utser direktionens ordförande som också skall vara centralbankschef. I lagen bestäms ingen mandatperiod för centralbankschefen. Representantskapet utser de övriga direktionsmedlemmarna. Direktionsmedlemmarna får inte höra till de ledande organen för kommersiella företag eller bedriva kommersiell verksamhet. I lagen anges inte på vilka grunder centralbankschefen får avsättas. Centralbankschefen kan avsättas av regeringen och de två andra medlemmarna av representantskapet med 2/3-dels majoritet.

Till styrelsen hör två av regeringen utsedda ledamöter och fem ledamöter som representantskapet väljer. Styrelsens ledamöter får inte vara verksamma i andra bankers ledande organ.

Norge

Norska centralbankens beslutande och ledande organ är en styrelse (*Hovedstyret*) som består av sju medlemmar utsedda av landets regering. Centralbankschefen är ordförande för styrelsen. Centralbankschefens och vicechefens mandatperiod är sex år och kan förnyas en gång. De övriga medlemmarna utses för fyra år. När administrativa ärenden behandlas är också två personalrepresentanter närvarande vid sammanträdet. Medlemmar av stortinget och landets rege-

ring samt statssekreterare och ministerietjänstemän får inte vara styrelsemedlemmar i centralbanken.

Norges centralbank övervakas av representantskapet, som har 15 av stortinget utsedda fullmäktige vilkas mandatperiod är fyra år.

Japan

Japanska centralbankens högsta beslutande organ är en styrelse (*Policy Board*) bestående av sju medlemmar utsedda av landets regering. Till styrelsen hör centralbankschefen samt företrädare för finansministeriet och ekonomiska planeringsbyrån. De övriga fyra styrelsemedlemmarna väljs av regeringen för fyra år. Parlamentet skall ge sitt samtycke till utnämningarna. Av medlemmarna skall två representera banksektorn, en jordbruket samt två handeln och industrin. Medlemskapet i styrelsen är en heltidssyssla. Medlemmarna får således inte ha några andra avlönade uppgifter och inte heller får de ställa upp i politiska val. Styrelsen är centralbankens högsta organ i penningpolitiska frågor, medan ansvaret för verkställandet av penningpolitiken hör till den operativa ledningen. Enligt centralbankslagen skall styrelsen besluta om centralbanksstrategin, om diskonto och övriga räntor, om penningpolitiska instrument samt om räntepolitiken.

Till direktionen hör centralbankschefen som fungerar som direktionens ordförande, två vicechefer, tre direktörer, två revisorer samt ett antal sakkunniga. Landets regering utser centralbankschefen och vicecheferna för en fem års mandatperiod. De övriga medlemmarna utses av finansministern på framställning av centralbankschefen. Chefernas och direktörernas mandatperiod är fyra år, revisorerernas tre år och de sakkunnigas två år. Direktionsmedlemmarna får inte ha andra sysslor, om inte ministern beviljar dem särskilt tillstånd.

Förenta staterna

Direktionen för Förenta staternas centralbank (*Board of Governors*) består av en centralbankschef, en vicechef och fem andra medlemmar, vilka sköter sina uppgifter på heltid. Presidenten utser den såsom ordförande fungerande centralbankschefen samt vicechefen för fyra år. De övriga medlemmarna utser presidenten för 14 år, varefter mandatperioden inte kan förnyas. Innan ut-

nämningarna slås fast skall de godkännas av senaten. Direktionen skall leda de 12 centralbanker som hör till *Federal Reserve*-systemet.

Det viktigaste penningpolitiska organet är *Federal Open Market Committee*. Till denna kommitté hör utöver direktionsmedlemmarna centralbankscheferna i fem delstater. Företrädaren för centralbanken i delstaten New York har permanent rösträtt medan medlemskapet för de övriga delstaternas centralbanksrepresentanter cirkulerar på en årlig basis. Samtliga delstaters centralbankschefer har emellertid alltid rätt att vara närvarande vid sammanträdena, även om de inte har rösträtt.

4.5.8. Centralbankernas budget och vinstutdelning

Centralbankernas inkomster härrör huvudsakligen från olika typer av operationer på den öppna marknaden, från *seigniorage*-inkomster av sedelutgivningen samt från depositioner. I vissa länder anses sedelutgivningsrätten vara ett privilegium som regeringen beviljat centralbanken och att en del av *seigniorage*-inkomsten följaktligen tillkommer regeringen.

Centralbankslagarnas bestämmelser om vinstutdelning varierar i stor utsträckning. Man kan göra en grov indelning mellan å ena sidan centralbanker som i egenskap av offentligrättsliga institutioner direkt ägs av staten och å andra sidan centralbanker som på grund av sin aktiebolagsform helt eller delvis är privatägda.

I länder där centralbanken har bolagsform finns det ofta detaljerade lagstadganden om vinstens fördelning. Det kan t.ex. bestämmas att en viss procentuell andel av vinsten först skall utdelas till aktieägarna. Lagen kan också ange noggranna fonderingsgränser samt fondernas maximibelopp. Fonder kan i allmänhet användas endast för vissa lagstadgade syften. I de centralbankslagar som överhuvudtaget innehåller bestämmelser om fonder nämns i allmänhet en fond som kan användas till täckning av förluster. Genom att tillåta fondering kan det undvikas att eventuella förluster i centralbankens verksamhet måste täckas med regeringens budgetmedel. Efter att de i lagen tillåtna maximibeloppen har fonderats överförs den återstående vinsten i allmänhet till regeringen.

Vid vinstutdelningen prioriteras i allmän-

het centralbankens aktieägare. I flera fall anges i lagen en maximigräns för utdelningen. I Förenta staterna är den sex procent och i Österrike tio procent. I vissa länder kan aktieägarna efter en del andra utdelningsposter ytterligare få extrautdelning, om det återstår någon vinst att dela ut.

I Nederländernas och Tysklands centralbankslagar finns bestämmelser om hur stor del av vinsten som skall eller kan överföras till olika fonder. Fonderingen sker med stöd av lag och förutsätter således inte centralbankens medverkan. Den del av vinsten som återstår efter fonderingarna tillkommer regeringen. I Nederländerna skall resultaträkningen och balansräkningen fastställas av det råd som övervakar centralbankens verksamhet. Enligt centralbankslagen skall 20 procent av vinsten avsättas till en allmän fond, till dess att denna motsvarar bankens kapital, varefter återstoden av vinsten överförs till staten. I Nederländerna har dessutom inrättats en särskild fond till vilken vinstmedel överförs för täckande av centralbankens eventuella förluster. I Förenta staterna överförs de efter fonderingen återstående vinstmedlen till regeringen, men centralbanken beslutar själv om det vinstbelopp som överförs.

I Storbritannien, Norge, Sverige och Belgien finns inga detaljerade bestämmelser om i vilken utsträckning vinstmedel skall fonderas. I Sverige är det riksdagen som fastställer Riksbankens resultaträkning och balansräkning samt beslutar om fördelningen av vinsten. I centralbankslagen konstateras det endast att om reservfonden underskrider 500 miljoner kronor skall minst tio procent av vinsten avsättas till reservfonden.

4.5.9. Övervakning av centralbankernas verksamhet

Övervakningen

Tillsynen över centralbanken och bedömningen av centralbanksledningens åtgärder har vanligen karaktären av laglighetsövervakning och syftar till att kontrollera att centralbanken har iakttagit gällande lagar, förordningar och andra bestämmelser. Tillsynen inskränks emellertid inte alltid till kontroll av lagligheten i centralbankens verksamhet, utan det kan också vara fråga om en mera generell bedömning av ändamålsenligheten i centralbankens åtgärder.

Laglighetsövervakningen är konkretast i länder där regeringen kan utse sin egen representant i centralbankens beslutande organ, för övervakning av att centralbanken handlar i enlighet med gällande bestämmelser. Regeringens representant kan i så fall hindra att centralbankens beslut verkställs, om han har konstaterat att beslutet strider mot bestämmelserna.

Beroende på sammansättningen av centralbankens administrativa organ kan övervakningen av centralbanken vara ombetrodd antingen bankens högsta beslutande organ eller ett helt fristående övervakningsorgan. I centralbanker där besluten fattas av heltidsanställda medlemmar av bankens organ kommer övervakningen av bankverksamheten vanligen på fristående övervakningsorgan. Om bankens högsta beslutande organ huvudsakligen består av personer som inte är i bankens anställning kan detta organ också sköta övervakningen av bankverksamheten.

Belgiska centralbankens verksamhet övervakas av en tillsynsnämnd (*Collège de censeurs*) bestående av 8—10 medlemmar som bolagsstämman väljer för tre år i sänder. Medlemmarna skall ha tidigare erfarenhet av finansövervakning. Tillsynsnämnden skall dels övervaka bankverksamheten, dels godkänna bankens budget och fastställa bokslutet. En av regenten utsedd regeringskommisarie (*Commissaire de gouvernement*) har dessutom rätt att utan rösträtt delta i bankens beslutande organs sammanträden. Om kommissarien anser att centralbanken har fattat ett beslut som strider mot lagen, bankens reglemente eller statens intresse kan han avbryta verkställigheten av beslutet och informera finansministern, som har vetorätt i fråga om bankens beslut. Till lagen och reglementet fogades år 1993 nya bestämmelser enligt vilka finansministern likväl inte kan utnyttja sin vetorätt i fråga om centralbankens beslut eller affärstransaktioner som har samband med penningpolitiken, valutatransaktioner som har samband med de växelkursarrangemang som den belgiska francen har kopplats till, förvaltningen av valutareserven eller i fråga om främjandet av betalningssystemens funktion.

Nederländernas centralbank övervakas av ett råd (*Raad van Commissarieren*) bestående av 12 medlemmar. Medlemmarna utses av landets regering för fyra år. Rådet övervakar bankens verksamhet och godkänner bankens

bokslut. Dessutom tillsätter regeringen för övervakningen av centralbankens verksamhet en kunglig bankkommissarie (*Koninklijk Commissaris*) som har rätt att utan rösträtt delta i bolagsstämman och övervakningsrådets sammanträden. Kommissarien övervakar att banken i sin verksamhet följer lagen och sin bolagsordning samt att bokslutet är uppgjort enligt gällande bestämmelser. Om kommissarien konstaterar lagstridigt förfarande skall han skriftligen informera direktionen om saken. Om enighet inte uppnås vid förhandlingarna med direktionen skall meningsskiljaktigheten i sista hand avgöras av skiljemän.

För övervakningen av Norges centralbank svarar Representantskapet, som Stortinget väljer för fyra år. Representantskapet har 14 medlemmar och övervakar att centralbanken följer gällande lag. Representantskapet fastställer också bankens årsberättelse, beslutar om dess budget samt väljer revisorer för banken. Vad beträffar behörigheten att bli invald i Representantskapet gäller samma bestämmelser som i fråga om styrelsen.

Möjligheterna att följa centralbankernas verksamhet

Spaniens centralbank skall en gång om året offentliggöra sina penningpolitiska målsättningar samt sina arbetsmetoder. Den skall offentliggöra också större förändringar i målsättningarna eller instrumenten. Banken är skyldig att informera parlamentet och regeringen om sina penningpolitiska målsättningar och förverkligandet av dem. Lagen förutsätter emellertid inte någon regelbunden rapportering. I lagen konstateras uttryckligen att parlamentet och dess utskott kan avkräva centralbanken all information som de behöver. Centralbankschefen kan kallas till kongressens eller senatens utskott eller till regeringen och dess ekonomiutskott för att höras. Bankens budget skall godkännas av parlamentet, men den ingår inte i statsbudgeten.

Nederländernas centralbank skall publicera sina veckobalanser samt sin årsberättelse och sitt bokslut. Centralbanken har ingen direkt rapporteringsskyldighet till parlamentet, eftersom finansministeriet ansvarar för penningpolitiken inför parlamentet.

I Frankrike överlämnar centralbankschefen minst en gång per år till presidenten och parlamentet en rapport om centralbankens verksamhet samt om penningpolitiken och

dess utveckling. Centralbankschefen kan kallas till parlamentets finansutskott för att höras. Bankens bokslut och revisorernas berättelse skall överlämnas till dessa utskott.

Tyska centralbanken är inte skyldig att rapportera om sin verksamhet till förbundsstyrelsen eller parlamentet, men i praktiken gör den detta regelbundet.

I Storbritannien skall centralbanken tillstålla parlamentet sin årsberättelse, som innehåller bokslutshandlingarna och en berättelse om bankövervakningen. Dessutom publicerar banken på vissa tider berättelser med kommentarer till den ekonomiska utvecklingen och centralbankschefen kalla ofta till parlamentets kommittéer. Det är emellertid finansministern som officiellt företräder centralbanken i parlamentet. I Danmark skall centralbanken varje år offentliggöra sitt bokslut och ge sin årsberättelse.

I Förenta staterna är centralbanken ansvarig för sin verksamhet inför kongressen. Kongressen har också rätt att höra centralbankschefen och de övriga direktionsmedlemmarna. Två gånger om året överlämnar den till kongressen en rapport om skötseln av penningpolitiken. I rapporten redogör centralbanken för sina penningpolitiska målsättningar och för de åtgärder som den vidtagit för att uppnå målen.

5. Bedömning av nuläget

5.1. Finlands Banks konstitutionella status

Finlands Bank är av tradition underställd parlamentet. Bankens status har varit i stort sett oförändrad sedan år 1868. Då underställdes Finlands Bank lantdagens vård, från att ha varit underställd kejsaren och senaten. Finlands Banks konstitutionella status regleras i grundlagen.

Enligt 73 § 1 mom. regeringsformen står Finlands Bank under riksdagens garanti och vård samt under tillsyn av bankfullmäktige som utses av riksdagen. Finlands Banks ställning kan ändras endast i grundlagsordning.

Finlands Bank har av tradition tämligen självständigt kunnat bestämma och förverkliga landets penningpolitik. En följd av att banken statsförfattningsrättsligt står under riksdagens vård är att den är oberoende i förhållande till regeringen. Av 73 § regeringsformen följer att inte heller riksdagen kan bestämma om bankens verksamhet i

enskilda fall. Den kan utöva sitt inflytande endast genom lagstiftning och i vissa fall genom instruktioner som fastställs vid en s.k. enda behandling. Finlands Bank är således i rättsligt hänseende självständig också i förhållande till riksdagen.

5.2. Den föråldrade lagstiftningen om Finlands Bank

Lagen om Finlands Bank är den viktigaste författningen som gäller banken. Lagen innehåller grundläggande stadganden bl.a. om Finlands Banks uppgifter och befogenheter, om bankens organ och dessa inbördes förhållanden samt överhuvudtaget om bankens verksamhet och organiseringen av dess förvaltning. Lagen är baserad på reglementet för Finlands Bank från år 1925, vars rubrik ändrades år 1993. Lagens formuleringar och uppbyggnad avspeglar tillkomsttidpunkten. T.ex. Finlands Banks uppgifter och befogenheter är generellt och bristfälligt angivna i lagen. Dessa stadganden uppfyller inte dagens krav på en detaljerad reglering av de uppgifter och befogenheter som en offentlig inrättning har.

Lagen om Finlands Bank är föråldrad också till sitt innehåll. Detta har allt tydligare framgått under de senaste åren, då Finlands Banks verksamhetsmiljö som en följd av både den nationella och den internationella utvecklingen har undergått genomgripande förändringar. I lagen har visserligen under årens lopp gjorts ett antal ändringar, som likväl lagtekniskt och språkligt inte harmoniserar med de omgivande äldre stadgandena. Trots dessa ändringar av enskilda stadganden uppfyller lagen inte längre de krav som kan ställas på centralbankslagstiftningen.

Den gällande författningsstrukturen är också oenhetlig. Utöver lagen om Finlands Bank finns det stadganden om banken också i ett flertal andra författningar, vilkas hierarkiska nivå varierar alltifrån grundlag till instruktioner som fastställts av riksdagen eller bankfullmäktige. Utöver 73 § 1 mom. regeeringsformen som reglerar Finlands Banks statsförfattningsrättsliga ställning ingår i grundlagen, dvs. i 83 § riksdagsordningen, också stadganden om riksdagens val av bankfullmäktige och revisorer för Finlands Bank samt om dessas uppgifter. I 50 § riksdagsordningen stadgas om ekonomisktutskottets uppgifter då det behandlar sådana ärenden i samband med Finlands Bank som ankommer

på riksdagen.

Stadganden om Finlands Bank finns i myntlagen, valutalagen och beredskapslagen, vilka tillkommit i s.k. vanlig lagstiftningsordning. Också lagen om statens säkerhetsfond innehåller stadganden som berör Finlands Bank. Om den i anslutning till Finlands Bank verksamma finansinspektionen stadgas i lagen om finansinspektionen.

Instruktionerna består dels av de av riksdagen fastställda instruktionerna för bankfullmäktige och revisorer, dels av den av bankfullmäktige fastställda instruktionen för Finlands Bank samt av avlöningsstaten, pensionsstadgan och familjepensionsstadgan för Finlands Bank.

Kännetecknande för författningarna om Finlands Bank är att de delvis överlappar varandra samt att de är oenhetliga och föråldrade. Instruktionerna, som normhierarkiskt är lägre än lagar, innehåller dessutom ofta bestämmelser av en typ som numera brukar tas in i lagar.

Centralbankernas verksamhetsmiljö har i och med avregleringen och internationaliseringen av penningmarknaden genomgått stora förändringar under de senaste åren. Den nuvarande lagstiftningen är inte tillräckligt tydlig som underlag för de nuvarande verksamhetsformerna. Situationen kan inte längre hjälpas upp genom justering av enskilda stadganden.

5.3. Marknadens utveckling

I början av 1980-talet hade förhållandena på finansmarknaden utvecklats i en sådan riktning att marknadsregleringen i allt större utsträckning ansågs ha negativa verkningar. Bidragande orsaker var den tekniska utvecklingen och den finansiella produktutvecklingen. Samtidigt som de internationella valutärörelserna blev allt snabbare gjorde nya instrument det möjligt att i vissa avseenden kringgå regleringen. Också i Finland uppkom en s.k. grå penningmarknad, där företagen förmedlade finansiering sinsemellan.

För att minska kringgåendet och de övriga olägenheterna började Finlands Bank i början av 1980-talet stegvis avveckla valuta- och ränteregleringen. Till att börja med avreglerades valutaterminsmarknaden. År 1983 avvecklades utlåningens medelräntereglering delvis och år 1986 slopades den helt. De med avseende på valutaregleringen viktigaste avvecklingsåtgärderna vidtogs åren 1986

och 1987. De sista resterna av valutaregleringen slopades i början av 1990-talet.

Under 1980-talet förändrades den internationella finansmarknadens och bankverksamhetens verksamhetsmiljö i snabb takt. Den finansiella verksamheten präglades av handelsvolymernas kraftiga tillväxt. Pådrivande faktorer på 1970- och 1980-talet var de största industriländernas enorma över- och underskott i bytesbalansen.

Avregleringen ledde till en exceptionellt stor ökning av penning- och kreditmängderna. Följden blev att den inhemska efterfrågan överhettades, med åtföljande hög inflationstakt. Denna utveckling ledde till makroekonomisk obalans och skapade en grund för den följande bankkrisen. De för den ekonomiska politiken och tillsynen av finansmarknaden ansvariga myndigheterna samt bankernas och deras kreditkunder visade sig vara illa förberedda för förhållandena på den avreglerade finansmarknaden och insåg inte helt de risker som var förenade med denna typ av marknad samt hur störningskänslig marknaden var.

Finlands banksystem råkade som en följd av denna utveckling i början av 1990-talet in i en kris, som också internationellt sett var exceptionellt omfattande och djup. Krisens orsaker kunde spåras i händelserna under senare hälften av 1980-talet. Avvecklingen av valuta- och ränteregleringen ledde till en ökning av penningmängden och kreditvolymen samt till stegrade egendomspriser. Denna utveckling i förening med en stigande konjunktur ledde till en kraftig överhettning av efterfrågan och därmed till en allvarlig makroekonomisk obalans. Framförallt egendomspriserna steg brant, medan bytesbalansen visade underskott och skuldsättningen till utlandet ökade. Betydelselös var inte heller den omständigheten att ekonomins industriella bas blev väsentligt smalare under hela 1980-talet.

Bidragande orsaker till krisen var den ökade kreditvolymen, de misslyckade försöken att koordinera den ekonomiska politiken samt vissa yttre faktorer. Också det finansiella systemet och i synnerhet dess centrala del, dvs. banksektorn, visade sig under dessa förhållanden vara ytterst instabila och känsliga för störningar. Dessutom visade det sig att myndighetsövervakningen var alltför formbunden och att kontrollen av riskexponeringar var otillräcklig. De rätta slutsatserna drogs alltför sent.

Vid en tillbakablick på tiden före bankkrisen måste man komma ihåg att det under 1980-talet fanns en bred samhällsopinion för avreglering. Bankerna och även företagen visade sig emellertid vara helt oförberedda på de nya förhållandena. Riskexponeringarna på valuta- och penningmarknaden och i samband med kreditgivningen underskattades eller noterades inte överhuvudtaget. Koppelingarna mellan penningekonomin och realekonomin beaktades inte i tillräcklig utsträckning, vilket försvårade en sådan adekvat anpassning av den ekonomiska politiken att skuldsättningsproblemen hade kunnat lindras.

En viktig trend i finansmarknadens utveckling på 1980-talet var värdepapperiseringen. Sådana stora institutionella låntagare som staten, kommunerna och storföretagen använder sig inte i första hand av bankkrediter, utan när de behöver finansiering vänder de sig direkt till marknaden för masskuldebrevslån eller korta skuldförbindelser. Typiska placerares på denna partimarknad är stora institutionella fonder, t.ex. pensions- och placeringsfonderna.

Också de finansiella instrument som används på marknaden har undergått en genomgripande utveckling. Utbudet av olika instrument har bl.a. försvårat gränsdragningen mellan finansiering i eget respektive främmande kapital och mellan lång respektive kort finansiering samt finansiering med fast respektive rörlig ränta. Det ökade utbudet av finansiella instrument beror till stor del på utvecklingen av olika derivatprodukter. I och med att nya typer av finansiella instrument kommer ut på marknaden ökar också placerarnas möjligheter att skydda sig mot risker och utnyttja de arbitragemöjligheter som står till buds. Dessutom möjliggjordes allt storskaligare spekulationer på valutamarknaden.

Den marknadsutveckling som skett efter avregleringen har avsevärt minskat bankdepositionernas andel av finansieringsinstrumenten och samtidigt inneburit att de ekonomiska begreppen blivit svårare att behärska. Dessutom har kreditexpansionen blivit mera komplicerad till sin natur. Den senaste tidens utveckling leder till att kärnan i penningmarknaden enligt internationell praxis kommer att utgöras av handel med riskfria, av staten emitterade skuldförbindelser i stället för bankcertifikat. På penningmarknaden bedrivs handel också med flera andra typer

av finansiella instrument, t.ex. depositioner, repor, företagscertifikat och räntederivat. På penningmarknaden har utvecklats nya typer av finansieringsinstrument som snabbt och billigt kan omsättas i kontanter.

Statens ökade lånebehov har inverkat en hel del på utvecklandet av marknaderna för masskuldebrevslån. För de av staten emitterade masskuldebrevslånen, de s.k. *benchmark*- eller referenslånen, har ett primary dealer-system byggts upp.

Avregleringen av valuta- och kapitalmarknaden har i förening med den europeiska integrationsutvecklingen lett till att den inhemska bank- och försäkringssektorn är nära uppkopplad med den internationella utvecklingen. Från den tidigare reglerade marknaden, som var isolerad från omvärlden och skyddad mot konkurrens och där bankerna och försäkringsbolagen var underkastade en strikt branschreglering, har det nu skett en övergång till en internationaliserad marknad med där konkurrensen är hård och överkapacitet delvis råder.

Förändringen av de finländska bankernas verksamhetsmiljö följer den europeiska utvecklingen på finansmarknaden. Marknaden kännetecknas av att de företag som tillhandahåller finansiella tjänster internationaliseras och av att det uppstår olika typer av finansiella konsortier. Den traditionella bankverksamheten blir en svårdefinierbar verksamhetsform som producerar olika typer av finansiella tjänster. Samtidigt konkurrerar försäkringsbolagen om bankkunderna med produkter av depositionstyp. Särskilt vissa placeringsbundna produkter håller på att erövra andelar av bankernas traditionella marknad.

5.4. Förändringarna i verksamhetsmiljön från Finlands Banks synpunkt

5.4.1. Finlands Banks verksamhetsmål och ställning

Lagen om Finlands Bank, som härstammar från år 1925, avspeglar sin tids förhållanden och ekonomisk-politiska tänkesätt. Världens monetära system återuppbyggdes då på guldmyntfoten. Också Finland återinförde guldmyntfoten år 1926. Centralbankens främsta uppgift ansågs på den tiden vara att i enlighet med myntlagen upprätthålla penningvärdets guldbindning. Eftersom det då inte var tal om att uppställa makroekonomiska mål

för penningpolitiken är det naturligt att inte heller lagstiftningen om Finlands Bank nämner någonting om saken. Enligt 1 § lagen om Finlands Bank skall banken upprätthålla stadga och säkerhet i Finlands penningväsen samt att befordra och underlätta penningomsättningen i landet.

Den gällande lagen fungerar inte längre som en lika klar norm för Finlands Bank. De gällande stadgandena tolkas så att Finlands Banks ekonomisk-politiska uppgift är att i första hand trygga penningvärdet. Den gällande lagens ordalydelse är, när det gäller Finlands Banks uppgift, emellertid såtillvida betydande att den ålägger banken ett relativt omfattande ansvar för upprätthållandet av det finansiella systemets stabilitet.

De förändringar som har skett i växelkurs-systemet samt på penningmarknaden och i det ekonomisk-politiska tänkesättet talar för att det ekonomisk-politiska syftet med Finlands Banks verksamhet tydligare än för närvarande skall anges i lagen om Finlands Bank. Definitionen skall ange vilken betydelse penningvärdets stabilitet har som penningpolitiskt mål på lång sikt. Dessutom är det skäl att betona centralbankens delansvar när det gäller uppnåendet av övriga ekonomisk-politiska mål och det finansiella systemets stabilitet, såvida dessa målsättningar inte äventyrar den ovan nämnda primära uppgiften.

Då Finland deltar i *ERM* måste det beaktas att myntlagen liksom tidigare har en primär betydelse när det gäller det mål och ansvar som anges i lagen om Finlands Bank. Det är av en central betydelse att fixeringen av själva växelkursen överensstämmer med penningpolitikens grundläggande målsättning på sikt, dvs. penningvärdets stabilitet.

Genom anslutningen till *ERM* i oktober 1996 ville man försäkra att Finland uppfyller alla konvergenskriterier för EMU:s tredje etapp. Genom *ERM*-anslutningen intensifierar Finland sitt valutapolitiska samarbete med de övriga medlemsländerna i Europeiska unionen.

I februari 1993 preciserade Finlands Bank sitt penningpolitiska mål: inflationen skulle stabiliseras på cirka två procent, vilket motsvarar prisstabilitetsmålen i de viktigaste *ERM*-länderna. *ERM*-anslutningen ändrar inte penningpolitikens utformning i det hänseendet, även om medlemskapet understryker betydelsen av stabila växelkurser. Finlands Bank är skyldig att se till att markkur-

sen i förhållande till de övriga *ERM*-valutorna hålls inom de tillåtna fluktuationsmarginalerna på ± 15 procent. En så bred marginal är viktig för att motverka spekulation, men i praktiken är fluktuationsutrymmet för de bilaterala växelkurserna betydligt mindre.

De gällande stadgandena om Finlands Banks ställning och administrativa struktur överensstämmer väl med tidens krav, även om de grundar sig på normer från förra seklet. År 1878 överfördes skötseln av och ansvaret för Finlands Bank till lantdagen. Som högsta förvaltningsorgan för Finlands Bank tillsattes bankfullmäktige, som företrädde ständerna.

Finlands Banks ställning som riksdagens bank utgör en lämplig grund för den typ av funktionell självständighet som centralbanken förutsätts ha enligt dagens tänkesätt och internationell praxis. I detta avseende finns det ingen orsak att ändra gällande lagstiftning.

Viktiga krav som i dag ställs på en centralbank är att den skall vara funktionellt självständig vad beträffar penningpolitiken och att den skall ha ett klart definierat ansvarsområde samt en tillräcklig kontaktyta till det övriga samhället. Bankfullmäktige utgör, i egenskap av ett av riksdagen tillsatt organ, en fungerande och demokratisk länk till samhället.

5.4.2. Penningpolitikens styrning och instrument

Med hänsyn till penningpolitikens nuvarande verksamhetsförutsättningar var det av en central betydelse att valuta- och ränteregleringen såväl i Finland som i andra industriländer hade avvecklats fram till början av 1990-talet. De avreglerade valuta- och finansmarknaderna har emellertid visat sig vara betydligt mera utsatta för spekulationer, störningar och excesser än man kunde förutse på 1980-talet. Detta decenniums första år har på valutamarknaden präglats av upprepade spekulationsvågor samt på finansmarknaden av pris- och räntefluktuationer som varit oproportionerligt kraftiga med hänsyn till förändringarna i realekonomin. Denna instabilitet har försvårat en balanserad samhälls-ekonomisk utveckling.

Penningmarknadens snabba utveckling har på ett genomgripande sätt förändrat verksamhetsmiljön för centralbankspolitiken. Marknaden för finansiella instrument med

kortare löptid än ett år har vuxit kraftigt sedan mitten av 1980-talet. Genom sina operationer på marknaden kan centralbanken påverka marknads likviditet samt, via prismekanismen, också räntorna. Planeringen av marknadsoperationerna utgår endast från penningpolitiska synpunkter. Av denna orsak avviker målen för Finlands Banks verksamhet på penningmarknaden i väsentliga avseenden från de enskilda bankernas.

En från Finlands Banks synpunkt viktig förändring på den inhemska penningmarknaden är att dess kärna i en allt större utsträckning utgörs av statens skuldförbindelser. Tidigare var penningmarknaden huvudsakligen baserad på bankcertifikat.

En effektiv marknad för masskuldebrev är viktig för penningpolitiken, eftersom de långa räntorna bildas på denna marknad. Marknaden för masskuldebrev i förening med de långa räntornas utveckling påverkar i allt högre grad kapitalrörelserna, investeringarna och finansieringen av den offentliga sektorn.

Den likvida, värdepapperiserade penningmarknaden erbjuder ett flertal alternativ för bankernas tillgodohavanden och skulder. Detta leder till att en bank kan manipulera substansen i sin balansräkning så att t.ex. kravet på en obligatorisk minimireserv inte nödvändigtvis får avsedd effekt. Ett exempel på ett sådant förfarande är att bankerna, i syfte att minska sin depositionsrelaterade reservförpliktelse, erbjuder placerarna masskuldebrevslån i stället för depositioner till marknadsränta. På den icke-värdepapperiserade finansmarknaden har bankerna däremot inga möjligheter att på detta sätt byta ut balansposter som är förenade med reservförpliktelser. Marknadens utveckling har lett till en minskning av reservförpliktelserna och tyngdpunkten i styrningen av penningpolitiken har i större utsträckning förskjutits till marknadsoperationer som påverkar marknadsräntorna.

Utgående från centralbankens verksamhetsmiljö domineras marknadsutvecklingen för det första av den internationella penning- och kapitalmarknadens enorma storlek. Ett annat dominerande drag i utvecklingen är att marknaden blir allt känsligare för variationer i vissa typer av förväntningar. Redan de stora omsättningsvolymerna avspeglar detta faktum. En för centralbankernas verksamhetsmiljö viktig faktor är kapitalrörelsernas ökade känslighet för växelkursförväntningar-

na. Ett typiskt exempel på detta fenomen var den våg av valutaspekulationer som Europa upplevde i början av 1990-talet. De kapitalrörelser som direkt orsakas av valutakursförväntningar har varit så stora att centralbankernas disponibla valutareserver inte alltid räcker till för att få kontroll över situationen.

Skulle det dock uppstå ett tryck på markens externa värde, måste växelkursen stödjas eventuellt med rätt kraftfulla åtgärder. I en sådan situation skulle Finlands Bank tvingas motverka växelkursfluktuationer främst med hjälp av de korta räntorna. Genom köp och försäljning av valuta skulle Finlands Bank kunna dämpa endast tillfälliga spänningar på valutamarknaden. I undantagsfall kunde även andra *ERM*-länder centralbanker delta i försvarandet av valutan, om Finlands ekonomiska politik är utformad så att den uppfyller kriterierna för en stabil kursutveckling.

5.4.3. Penningpolitikens mellanliggande mål

De finansiella instrumentens utveckling har i förening med värdepapperiseringen och avregleringen lett till att penningmängderna såsom indikatorer på centralbankernas mellanliggande mål blivit otillförlitliga, eftersom penningefterfrågans relation till räntorna och inkomsterna inte är lika konstant som tidigare. Tolkningen av penningbegreppen försvåras av det ökade antalet alternativa penningpolitiska instrument som Finlands Bank använder. Förändringar kan nämligen bero på fenomen som är helt fristående från den ekonomiska utvecklingen. Av denna orsak har de flesta centralbankerna avstått från att använda penningbegrepp för att ange penningpolitikens mellanliggande mål. Däremot används dessa begrepp som penningpolitiska indikatorer, dvs. för prognostisering av inflationsutvecklingen. Som motsvarande indikatorer används också ett antal andra variabler, t.ex. kreditvolymerna, de långa räntorna, räntestrukturen, växelkursförväntningarna och olika enkäter för mätning av inflationsförväntningarna.

Avregleringen har inneburit ökad korrelation mellan vissa av centralbankspolitikens direkta mål, t.ex. växelkursen, marknadsrörelserna och valutareserven. Ett fastkursystem innebär att centralbanken i sin verksamhet måste koncentrera sig på att upprätthålla växelkursen. Den fasta växelkursen är då avgörande för centralbankens omedelbara

mål och interventionsverksamhet. Vid valet av de direkta målen finns det större valmöjligheter under sådana förhållanden som råder då växelkurserna tillåts flyta. Detsamma gäller interventionspolitiken.

Penningpolitikens trovärdighet är viktig oberoende av hurdana beslut som i slutet av 1990-talet fattas om deltagandet i den europeiska integrationsutvecklingen. Det finns framförallt tre faktorer som kan påverka penningpolitikens trovärdighet. För det första växelkurssystemen, för det andra penningpolitikens funktionella självständighet och för det tredje penningpolitikens allmänna godtagbarhet.

5.4.4. Penningpolitikens trovärdighet

Växelkurssystemet

Bakgrunden till valutakriserna under 1990-talets första år står att finna i de genomgripande förändringar som skedde i Finland och hela Europa i slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet. De viktigaste var avvecklingen av valuta- och ränteregleringen, omvälvningarna i Östeuropa och Tysklands återförening.

Avregleringen av valuta- och finanssystemen ledde under senare hälften av 1980-talet till en kraftig ökning av kreditvolymen och prisstegring på egendomsobjekt. Finlands konkurrenskraft försvagades markant och skuldsättningen till utlandet växte. Östhandels sammanbrott i början av 1990-talet fördjupade den ekonomiska recessionen.

Åren 1990 och 1991 skedde ett genombrott för den penningpolitiska integrationen i Europa. Inom Europeiska gemenskapen återuppväcktes intresset för att före 2000-talet övergå till en gemensam valuta. Storbritannien anslöt sig till *ERM* hösten 1990. Ungefär samtidigt kopplade Norge sin valuta till ecun. Sverige tog samma avgörande i maj 1991. I juni 1991 ändrades Finlands myntlag så att markens värde bestämdes på grundval av ecun. Denna åtgärd innebar att Finlands penningpolitik fastare knöts till den europeiska penningpolitiken.

Ecu-kopplingen måste ses dels mot bakgrund av det politiska närmandet till Europeiska gemenskaperna, dels mot bakgrund av strävandet att förstärka Finlandets förtroendet för markens fasta växelkurs. Det sistnämnda målet uppnåddes emellertid inte. Devalveringspekulationerna tog snart ny fart och i

november 1991 var det dags att devalvera marken. Inte heller detta lugnade situationen, då EMS råkade i en kris på sensommaren 1992. Spekulationerna avtog först då valuta-reserven var tömd och marken i september 1992 fick flyta.

Sedan Finland fick sin egen valuta år 1865 har landet huvudsakligen tillämpat fastkurs-system. Dessa har tillämpats under perioder av varierande längd, alltifrån decennier (guldmynntfoten) till några månader (ecukopplingen). Före hösten 1992 har marken de facto flutit endast åren 1931—1933.

Trots att erfarenheterna av fastkurssystemet inte alltid varit goda har detta för det mesta återinförts omedelbart eller relativt snart efter att föregående koppling har upphört. Denna strävan måste ses mot bakgrund av åtminstone två faktorer. I Finland har fastkurssystemet ansetts vara bäst lämpat för att skapa och vidareutveckla ekonomiska relationerna med omvärlden. För det andra har man befarat att en flytande växelkurs inte ger något klart mål för penningpolitiken, dvs. ett mål som möjliggör stabilisering av inflationsförväntningarna och växelkursen.

Under efterkrigstiden har Finland haft stora svårigheter när det gällt att hålla inflationstakten nere. Med ungefär tio års mellanrum har det behövts stora devalveringar vilka i sin tur utgjort fröet till följande devalvering. Denna process, som fick sin början under den ekonomiskt svåra efterkrigstiden, har också påverkats av den tämligen totala valuta- och räntereglering som fortgick ända till 1980-talet. En faktor som inte heller är betydelselös är att Finlands ekonomi är uppenbart konjunkturkänslig och att en fast växelkurs gör det omöjligt att föra en konjunkturutjämnande penningpolitik. Inflationstakten ökar ofta under en högkonjunktur, då man inte genom ekonomisk-politiska åtgärder har kunnat hejda en alltför snabbt växande efterfrågan. Oberoende av det formella växelkurssystemet är en balanserad inhemsk ekonomi en nödvändig förutsättning för att markens externa värde skall hållas stabilt.

Efter avregleringen har det största problemet i Finlands penningpolitik varit trovärdigheten. Även om ett klart mål uppställs för penningpolitiken, t.ex. en fast växelkurs eller en viss inflationstakt, litar marknaden inte alltid på att det kan uppnås. Under en period med fast växelkurs har detta kommit

till synes i form av spekulationer mot växelkursen, trots att regeringen och Finlands Bank tillgripit tämligen hårda metoder för att försvara växelkursen. Bristande trovärdighet gör det synnerligen svårt att bedriva en fast växelkurspolitik på en oregerad marknad. Trovärdigheten är ett allvarligt problem också då växelkursen flyter. Även om den flytande valutan gav bättre möjligheter för Finlands Bank att påverka de korta marknadsräntorna var de långa räntorna i den rådande situationen på en nivå som måste anses vara hög i förhållande till Finlands Banks inflationsmål, som är två procent. Sommaren 1996 hade de långa räntorna emellertid klart sjunkit och låg endast ca en procentenhet högre än motsvarande räntor i Tyskland.

Finlands Bank meddelade i början av år 1993 vad ett stabilt penningvärde från centralbankens synpunkt betyder, inom ett system med flytande växelkurs. Finlands Bank uppställde som mål att fram till år 1995 permanent stabilisera den nya inflationsindikator som den tagit i bruk, den s.k. underliggande inflationen, på nivån två procent. År 1995 var den underliggande inflationens 12 månaders förändring emellertid negativ. En faktor som i hög grad påverkade inflationen under år 1995 var den nedgång i livsmedelspriserna som följde efter anslutningen till Europeiska unionen. Nedgången i livsmedels- och importpriserna hade större effekt på den underliggande inflationen än på konsumentprisindex, eftersom inflationsindikatorn rensats för effekter från bostadspriser, räntor och indirekta skatter. Mätt enligt konsumentprisindex var inflationen en procent år 1995.

Den funktionella självständigheten inom penningpolitiken

I förhållanden med fria kapitalrörelser har man sökt också andra metoder för att stabilisera inflationsförväntningarna. Under 1990-talet betonas framförallt betydelsen av centralbankens självständighet för att den antiinflationistiska penningpolitiken skall vara trovärdig och ha förutsättningar att lyckas. Utgångspunkten är den att befogenheten att reglera penningutbudet måste hållas isär från den politiska makten, för att undanröja kort-siktiga incitament att bedriva en inflationistisk penningpolitik. Från denna synpunkt ligger det i hela samhällets intresse att centralban-

ken har en självständig status. Detta är det bästa sättet att trygga penningvärdets stabilitet och samtidigt på lång sikt förutsättningarna för en stabil och gynnsam ekonomisk utveckling.

Centralbankens funktionella självständighet är i allmänhet förenad med det noggrant avgränsade målet att upprätthålla ett stabilt penningvärde. Den huvudsakliga motiveringen är att det därigenom är möjligt att dämpa inflationsförväntningarna och bygga upp en trovärdig penningpolitisk linje. Stabilitetsmålet kan inte uppnås enbart genom dämpade inflationsförväntningar. En annan, minst lika viktig synpunkt är att endast en trovärdig centralbank har ett verkligt penningpolitiskt manöverutrymme. Centralbanken har genom en klar målsättning och sin funktionella självständighet bättre möjligheter att delta i konjunkturpolitiken. En centralbank som uppfattas som trovärdig har bättre förutsättningar att lätta på penningpolitiken utan att äventyra inflationsmålet. Om centralbanken däremot misstänks föra en inflatorisk politik måste den strama åt ekonomin för att hindra att inflationstakten ökar.

Centralbankens funktionella självständighet måste ses i ett långt perspektiv. Det tar decennier att bygga upp en sådan självständighet. På lång sikt kan växelkursrelationerna förändras utan att det blir fråga om någon devalvering. De internationella växelkurssystemen har i själva verket varit stabila under en relativt kort tid. De har fungerat under en kortare tid än den tiden under vilken inflationsförväntningar uppkommer. T.ex. anslutningen till *ERM* är inte något alternativ till centralbankens självständighet. Inom ett multilateralt växelkurssystem kan en självständigare centralbank på sikt fungera som en garanti för penningpolitikens tillförlitlighet.

Med tanke på penningpolitikens trovärdighet är det viktigt att de penningpolitiska uppgifterna och ansvarsförhållandena är klart definierbara och separabla. Från ansvarssynpunkt är det ändamålsenligt att bankfullmäktiges möjligheter att påverka penningpolitiken hålls klart åtskilda från direktionens. Det kan inte anses vara en konsekvent lösning från helhetens synpunkt att bankfullmäktige deltar i det penningpolitiska beslutsfattandet bl.a. genom att bestämma om grundräntan och de övriga räntor som Finlands Bank tillämpar, samtidigt som bankfullmäktige svarar för övervak-

ningen av Finlands Banks penningpolitiska och övriga verksamhet.

Direktionens allmänna behörighet och bankfullmäktiges särskilda behörighet är emellertid viktiga rättsliga avgöranden som innebär att direktionen har givits funktionell självständighet i förhållande till de inom bankens organisation överordnade bankfullmäktige.

Penningpolitikens allmänna godtagbarhet

Penningpolitikens begriplighet och allmänna godtagbarhet är viktiga faktorer för uppnåendet av stabilitetsmålet. Inflationsutfallet sammanhänger i stor utsträckning med de förväntningar som ligger till grund för de prispåverkande besluten inom olika samhällssektorer. Dessa förväntningar har en tendens att förverkliga sig själva.

Regelbundna rapporter om de penningpolitiska målen, t.ex. i samband med hörande i riksdagen, kan bidra till ökad förståelse för penningpolitiken och förbättra dess allmänna godtagbarhet. På detta sätt elimineras också risken för att centralbanken blir isolerad och förbättras eventuellt penningpolitikens trovärdighet. Genom att skapa garantier för att verksamheten betraktas ur ett brett perspektiv är det också möjligt att främja koordineringen mellan penningpolitiken och den ekonomiska politiken som en helhet, utan att äventyra centralbankens självständighet. Centralbankens självständiga status och framgång bygger i stor utsträckning på att den penningpolitiska linjen åtnjuter ett brett stöd i samhället.

Finlands Bank har sedan början av 1990-talet klart ökat informationen om sina penningpolitiska målsättningar. Det offentliggjorda inflationsmålet förtydligade reglerna för utformning av penningpolitiken i läget med flytande växelkurser.

5.4.5. Främjande av det finansiella systemets stabilitet

Finlands Banks primära uppgift är att bedriva penningpolitik. Centralbankens övriga mål och åtgärder får inte äventyra denna grundläggande uppgift.

Avsikten med Finlands Banks prisstabilitetsmål är att förebygga inflation och deflation. Det är uppenbart att en allmän stabilisering av prisförväntningarna genom en inflationsmålsättning också är ägnad att stabi-

lisera prisutvecklingen på egendomsobjekt och att därmed främja det finansiella systemets stabilitet. T.ex. Europas låginflationsländer (Tyskland, Österrike, Schweiz, Benelux-länderna och Frankrike) drabbades inte i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet i en lika hög grad av fluktuerande egendomspriser och bankkriser som Storbritannien och de nordiska länderna, där den höga inflationstakten fortsatte en längre tid.

Frågan om förhållandet mellan ett stabilt penningvärde och ett stabilt finansiellt system sammanhänger också med vad som närmare avses med begreppet penningvärdets stabilitet. Ett problem med ett numeriskt inflationsmål är att priserna på egendomsobjekt kan fluktuera mycket kraftigare än t.ex. konsumentpriserna, medan egendomspriserna i sin tur spelar en viktig roll för det finansiella systemets stabilitet. Åren 1991-1993 ledde de fallande egendomspriserna och de därmed försämrade säkerhetsvärdena till att bankkrisen fördjupades. De synpunkter som sammanhänger med egendomspriserna talar för att penningvärdets stabilitet skall uppställas som ett allmänt mål på lagstiftningsnivån och att det skall ankomma på centralbanken att närmare definiera denna målsättning.

En förutsättning för en framgångsrik penningpolitik är också att betalningssystemet och överhuvudtaget det finansiella systemet är tillförlitligt, dvs. att det inte är känsligt för allvarliga störningar. Detta är viktigt redan på grund av de tekniska svårigheterna att bedriva penningpolitik inom ett instabilt finansiellt system.

Det finansiella systemets kris i början av 1990-talet visade att kreditinstitutens risker i stor utsträckning sammanhänger med den makroekonomiska situationen, särskilt med räntornas och växelkursernas utveckling. På en centraliserad marknad kan å andra sidan också enstaka kreditinstituts svårigheter äventyra förtroendet för hela det finansiella systemet.

Under de senaste åren har de i flera länder förekommande bankkriserna och allmänna störningarna i marknadsfunktionerna lett till att det finansiella systemets stabilitet efter flera decennier återigen anses vara en fråga av högsta prioritet. Det anses synnerligen allmänt att den offentliga makten i stabiliserande syfte bör ingripa i finansmarknadens verksamhet genom lagstiftning och övervakning samt i exceptionella fall genom rädd-

ningsåtgärder.

Den offentliga makten måste noga ge akt på finansmarknadens och kreditinstitutens verksamhet, särskilt när det gäller minimeringen av riske exponeringarna. Om störningar på finansmarknaden kan förebyggas inverkar detta positivt också på betalningssystemets stabilitet. Den yttersta konsekvensen av störningar på finansmarknaden är att betalningssystemet bryter samman. I Finland får den relativt begränsade värdepappersmarknaden sannolikt en allt större betydelse. Det blir således allt viktigare att myndigheterna värnar uttryckligen om denna finansieringskannals stabilitet.

I synnerhet mot bakgrund av de bankkriser som drabbat de nordiska länderna är det uppenbart att störningar på finansmarknaden har ett nära samband med den makroekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken som påverkar denna. Det är därför av största vikt att de myndigheter som ansvarar för finansmarknadens stabilitet är väl förtrogna med den makroekonomiska utvecklingen och faktorer som påverkar denna samt särskilt med de finansiella och makroekonomiska sambanden. Beslutsfattarna borde på motsvarande sätt förstå och beakta de ekonomisk-politisk beslutens effekt på finansmarknaden.

Det var nödvändigt att Finlands Bank deltog i skötseln av bankkrisen. När denna började hade staten nämligen varken någon organisation eller lämpliga instrument för ändamålet. Finlands Bank fick i det sammanhanget överta en mängd fastigheter och annan egendom. Särskilda egendomsförvaltningsbolag grundades. Till centralbankens uppgifter hör inte att äga affärs- och investeringsföretag. Sådan verksamhet är inte förenlig med centralbankens principiella oberoende och inte heller med de förpliktelser som följer av Europeiska unionen.

5.5. Samordning av penning- och finanspolitiken

Utgångspunkten för den ekonomiska politiken är att centralbanken beslutar om penningpolitiken medan regeringen beslutar om finanspolitiken. Genom båda kanalerna är det möjligt att påverka den inhemska efterfrågan och därigenom bl.a. inflationen, den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen.

Då växelkursen flyter kan penningpolitiken användas för att reglera efterfrågan och så-

lunda jämna ut konjunkturfluktuationer. I praktiken är de penningpolitiska påverkningssmöjligheterna emellertid begränsade. Centralbanken kan genom sina direkta åtgärder påverka endast penningmarknadens korta räntor. Penningpolitiska åtgärder kan däremot genomföras med omedelbar verkan medan finanspolitiska åtgärder verkar betydligt långsammare. Dessutom har möjligheterna att påverka situationen genom finanspolitiken avsevärt begränsats i och med de stora budgetunderskotten och statens höga skuldsättningsgrad. Dessa synpunkter talar för att penningpolitiken borde beakta också andra mål än inflationsmålet.

Den allmänna ståndpunkten har under 1990-talet varit den att penningpolitikens primära mål är att värna om penningvärdets stabilitet, medan finanspolitikens uppgift är att sörja för att den offentliga ekonomin står på en hållbar grund. Den politiska sektorn skall bära sin del av ansvaret för konjunkturpolitiken, dock så att varken penning- eller finanspolitiken äventyrar de långsiktiga målen, dvs. penningvärdets stabilitet och en uthållig finansiell grund för den offentliga sektorn.

När det gäller penning- och finanspolitiken kan bristande koordinering leda till allt större obalans. Ett stort budgetunderskott kan ha den följderna att regeringen t.ex. väntar sig en lindring av penningpolitiken, samtidigt som centralbanken i rädsla för inflation väntar sig åtgärder för att minska statens utgifter. Resultatet kan vara en från ekonomisk-politisk synpunkt mindre lyckad kombination av en stram penningpolitik och en mindre stram finanspolitik. För att en bättre balans skall uppnås förutsätts det en koordinerad förändring av penning- och finanspolitiken.

För att koordineringen skall lyckas är det också viktigt att centralbanken är funktionellt självständig med avseende på penningpolitiken och att den har en tydlig lagstadgad målsättning. Därmed förtydligas målen och ansvarsområdena för de politiska sektorerna.

Om statens budgetunderskott är stort, är det från penningpolitisk synpunkt också av betydelse hur staten genomför den upplåning som behövs för finansiering av budgetunderskottet. Av central betydelse för statens lånepolitik är fördelningen av upplåningen mellan hemlandet och utlandet, upplåningens tidsplanering samt upplåningens effekt på räntestrukturen.

Om statens nettouplåning från utlandet stiger till betydande belopp förstärks betalningsbalansen och den inhemska likviditeten. I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet var finska staten tvungen att låna stora belopp utomlands eftersom möjligheterna att låna i hemlandet var begränsade. De utländska lånen var i det skedet nödvändiga för att förstärka betalningsbalansen. Under de senaste åren har situationen förändrats. Finlands beroende av utländska lån har minskat i och med att bytesbalansen uppvisar överskott. År 1995 var finska statens nettouplåning nästan i sin helhet förlagd till hemlandet.

Statens upplåning påverkar marknadens räntestruktur, i synnerhet när det är fråga om stora belopp. Centralbanken kan genom omedelbara åtgärder påverka endast nivån på de korta marknadsräntorna, medan de längre räntorna påverkas inte bara av marknadsförväntningarna utan i viss mån även av utbudet och efterfrågan på instrument med varierande löptider. Om staten genom emission av obligationer lånar upp stora summor tenderar obligationsräntorna att stiga, vilket leder till att räntekurvan blir brantare. Räntekurvan kan också påverkas av hur långa placeringar staten prioriterar i sin upplåning.

Oavsett koordineringsbehoven är det viktigt att statens lånepolitik hålls klart åtskild från centralbankens penningpolitik, dvs. att dessa sektorer styrs av sina respektive målsättningar och beslutsprocesser. Då statens upplåning dikteras av klara och på förhand kända principer blir de eventuella störningseffekterna på styrningen av penningpolitiken inte stora.

Med tanke på penningpolitikens verksamhetsförutsättningar är det viktigt att statens budgetunderskott inte finansieras genom centralbanken. Om staten hade obegränsade möjligheter att täcka sina utgifter med centralbankskredit och om den utnyttjade dessa möjligheter, skulle centralbanken inte längre kunna kontrollera den utelöpande penningmängden. I en sådan situation skulle centralbanken vara tvungen att anpassa penningpolitiken till finanspolitiken och därmed skulle det inte längre vara möjligt att bevara penningvärdet.

I så gott som alla industriländer har centralbanksfinansieringen av den offentliga sektorn upphört under 1990-talet och centralbankerna är angelägna om att avveckla gamla krediter till den offentliga sektorn.

I allt flera länder har denna princip också skrivits in i centralbankslagstiftningen. I den gällande lagen om Finlands Bank stadgas inget uttryckligt förbud mot utlåning till staten eller den offentliga sektorn i övrigt. Det enda undantaget i detta avseende utgör statens växelfinansiering. Enligt 6 § lagen om Finlands Bank kan statens växlar inte utgöra täckning för sedlar. I praktiken hindrar detta stadgande staten att i större utsträckning använda sig av växelfinansiering. Att förbudet inte är totalt kan anses som en brist i den gällande lagstiftningen.

5.6. Centralbankens ställning och övervakningen från samhällets sida

På ekonomisk-politiska grunder förefaller det vara motiverat att centralbanken har en stor självständighet vid skötseln av penningpolitiken. Målsättningens trovärdighet förbättras om centralbanken ges ett ökat funktionellt oberoende i förhållande till det politiska beslutsfattandet när det gäller att upprätthålla penningvärdets stabilitet. Det funktionella oberoendet sammanhänger emellertid alltid med frågan om hur ansvaret och tillsynen har ordnats.

Inte heller i penningpolitiska frågor kan centralbanken fungera oberoende av det övriga samhället. Även om det är centralbanken som har beslutanderätten i penningpolitiken, är det möjligt att på olika sätt bygga ut kontakterna till det övriga beslutsfattandet.

Med tanke på den ekonomisk-politiska koordineringen och det samhälleliga ansvaret är det angeläget att trygga informationsutbytet och kontakterna mellan centralbanken och de samhälleliga institutionerna. Det finns olika metoder att göra detta. Centralbanken kan regelbundet redogöra för syftet med penningpolitiken och sin syn på den närmaste framtiden samt för den penningpolitik som förts. Centralbankschefen kan kallas till riksdagens utskott för att höras. Så sker t.ex. i Förenta staterna. Förfarandet har på prov tillämpats också i Sverige. Den gällande lagstiftningen möjliggör ett sådant förfarande också i Finland. Det utskott som avses i 50 § 1 mom. riksdagsordningen har rätt att av Finlands Bank få alla den information som behövs för skötseln av utskottets uppgifter.

Det är viktigt att centralbanken håller kon-

takt åt olika håll, men förfarandet utformas i stor utsträckning i praktiken. Det är en allmän praxis att centralbanksledningen håller regeringen informerad om sin syn på utvecklingen och om sina viktigaste åtgärder. Det är också viktigt att centralbanken i tillräcklig utsträckning deltar i den offentliga debatten om den ekonomiska politikens problem och mål. Metoderna för Finlands Banks externa informationsutbyte borde utvecklas. Ett effektivt sätt att vore att offentligt höra centralbanken om dess avsikter. Därmed kunde centralbankspolitikens trovärdighet eventuellt också förstärkas.

Förfarandet att höra centralbanken offentligt skulle göra det lättare att följa upp penningpolitiken och överhuvudtaget förbättra den samhälleliga tillsynen över bankens politik. Utvärderingen av centralbankens verksamhet och målsättningar kan i likhet med penningpolitikens samhälleliga dimension främjas också genom att centralbankens direktionsmedlemmar utses för viss tid.

Vidare kunde bankfullmäktiges berättelser till ekonomiutskottet om Finlands Banks rörelse och skötsel utvecklas så att de för att fungera som diskussionsunderlag för riksdagen innehåller bankfullmäktiges egna åsikter om den penningpolitik som förts. Därmed ökas bankfullmäktiges möjligheter att ta ställning till direktionens penningpolitiska riktlinjer. Också sättet för behandling av bankfullmäktiges berättelser kunde utvecklas. Finlands Banks representanter och andra experter på ekonomisk och monetär politik kunde oftare höras i utskottet.

Till bankfullmäktige kan vid behov väljas personer från olika samhällsområden. Dessa behöver inte vara riksdagsmän. På så sätt utvidgas de krets inom vilken penningpolitiken diskuteras. Dessutom kan vägningen av bankfullmäktiges respektive riksdagens ekonomiutskotts uppgifter genomföras konsekventare. Bankfullmäktige får i större utsträckning sköta den samhälleliga tillsynen över Finlands Bank, organisera förvaltningen och producera berättelser om penningpolitiken, medan behandlingen av berättelsen om banken prioriteras för ekonomiutskottets vidkommande.

5.7. Europeiska unionens verkningar

Då Finland den 1 januari 1995 blev medlem i Europeiska unionen hade EMU:s andra etapp inletts. Omedelbart efter undertecknan-

det av anslutningsavtalet började Europeiska unionens kommittéer och kommission mera noggrant följa Finlands ekonomi, penningpolitik och ekonomiska politik. I ett tidigt skede av sitt medlemskap lade Finland fram ett ekonomiskt konvergensprogram.

Finlands Bank samt centralbankerna i de andra nya medlemsländerna (Österrike och Sverige) anslöts automatiskt till EMI:s verksamhet så snart medlemskapet hade trätt i kraft. Finlands Bank fick observatörsstatus redan i början av juli 1994, dvs. från undertecknandet av anslutningsavtalet till medlemskapets ikraftträdande.

Efter undertecknandet av anslutningsavtalet fick Finland observatörsstatus också i Monetära kommittén (*Monetary Committee*) och i Bankkommittén (*Banking Advisory Committee*). Finland blev fullvärdig medlem i kommittéerna efter att unionsmedlemskapet trätt i kraft. Varje medlemsstat har två representanter i Monetära kommittén, varav den ena företräder finansministeriet och den andra centralbanken. I allmänhet har en statssekreterare vid finansministeriet och vice centralbankschefen utsetts till uppdraget. Också EU-kommissionen utser två medlemmar till Monetära kommittén.

Monetära kommittén sammankommer minst en gång i månaden. Den följer medlemsstaternas penningpolitiska och ekonomiska situation samt deras betalningssystem. Kommittén rapporterar regelbundet sina iakttagelser till Ministerrådet och EU-kommissionen. Kommittén har också valutapolitiska uppgifter. Beslut om ändringar i växelkurserna fattas vid Monetära kommitténs sammanträde.

Under den andra etappen av EMU fortsätter det penningpolitiska samarbetet i stor utsträckning enligt samma principer som tidigare, med den skillnaden att samarbetet intensifieras och uppföljningen effektiveras. Medlemsstaterna skall före en eventuell övergång till den tredje etappen bedriva en växelkurspolitik som är förenlig med unionens gemensamma intressen. I praktiken kommer det penningpolitiska samarbetet att fortsättas inom ramen för EMS -avtalet, som medlemsstaternas centralbanker ingick år 1979.

Den pågående andra EMU-etappen förutsätter inga direkta ändringar i lagstiftningen, fränsett de som orsakas av förbudet mot centralbanksfinansiering. Behovet av lagreformer och dessas innehåll måste i detta ske-

de bedömas utgående från den nuvarande verksamhetsmiljön och de nationella premiserna.

Om ECBS upprättas kommer detta att kräva ändringar i den lagstiftning om Finlands Bank som nu föreslås, förutsatt att Finland går med i EMU:s tredje etapp.

6. Propositionens mål och de centrala förslagen

6.1. Mål

Med tanke på överskådligheten i de statliga organens behörighetsförhållanden är det viktigt att stifta en lag som mera detaljerat än tidigare anger målen för centralbankens verksamhet samt bankens uppgifter och befogenheter. Av lagstiftningen skall tillräckligt klart framgå både vilka centralbankens uppgifter är och vilka befogenheter centralbanken har för skötseln av uppgifterna.

Med ledning av den gällande lagstiftningen är det svårt att bilda sig en klar helhetsuppfattning av Finlands Banks uppgifter och befogenheter. På den internationella penningmarknaden blir det allt viktigare att kunna ge en tydlig och förtroendeingivande bild av landets centralbank och dess verksamhet.

Ett viktigt syfte med den nya lagstiftning som nu föreslås är att ange klara mål för Finlands Banks verksamhet. Det primära målet skall vara att trygga ett stabilt penningvärde. Samtidigt skall lagen ange klara mål för Finlands Banks verksamhet dels i fråga om omfattningen av bankens funktionella oberoende, dels vad beträffar utvärderingen av bankens verksamhet och en effektiv tillsyn över verksamheten.

Avsikten med de föreslagna reformerna är också att förbättra Finlands Banks möjligheter att bedriva en trovärdig penningpolitik. Om det finns förtroende för att penningvärdet bevaras skapar detta med tiden stabila och gynnsamma förhållanden för ekonomisk aktivitet. Dessutom får penningpolitiken större manöverutrymme. Den utveckling som har skett på finansmarknaden och i den internationella miljön accentuerar vikten av ett stabilt penningvärde som en förutsättning för en balanserad och uthållig ekonomisk utveckling.

Finlands Bank skall enligt lagförslaget stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål, förutsatt att de inte även-

tyr centralbankens primära syfte. Ju större förtroendet är för den finska markens värde, desto bättre förutsättningar har Finland Bank att bedriva en penningpolitik som stöder den övriga ekonomiska politiken.

Tydligare uppgiftsfördelning och ansvarsförhållanden mellan Finlands Banks organ bidrar till att förbättra penningpolitikens trovärdighet. De nuvarande överlappningarna i bankfullmäktiges och direktionens ansvarsområden tyder på att behörighetsfördelningen inte är effektiv. Syftet med propositionen är att betona bankfullmäktiges roll som tillsynsorgan samt som ett centralt beslutande organ i administrativa frågor. De penningpolitiska besluten och genomförandet av dem koncentreras till Finlands Banks direktion, vilket innebär att direktionsmedlemmarna tydligare än vad som nu är fallet blir ansvariga för den förda penningpolitiken.

En omständighet som ökar direktionsmedlemmarnas penningpolitiska ansvar är att deras tjänsteförhållanden blir tidsbestämda. I och med att det är bankfullmäktige som gör framställningarna om utnämning av direktionsmedlemmar, får fullmäktige bättre möjligheter att ta ställning till de penningpolitiska riktlinjer som direktionen dragit upp. Därmed accentueras bankfullmäktiges status som tillsynsorgan och samtidigt dess möjligheter att utöva samhällelig kontroll.

Syftet med propositionen är också att öka möjligheterna till parlamentariskt inflytande på Finlands Banks verksamhet. Liksom de gällande stadgandena erbjuder också de föreslagna stadgandena möjligheter att skapa ett effektivt förfarande som innebär att Finlands Banks chefsdirektör och övriga direktionsmedlemmar kallas till riksdagens ekonomiutskott för att höras om aktuella penningpolitiska frågor eller om andra frågor som har samband med centralbankens verksamhet. Också bankfullmäktiges berättelser till ekonomiutskottet om Finlands Banks verksamhet kan utvecklas så att de innehåller bankfullmäktiges synpunkter på den tillämpade penningpolitiken och således kan läggas till grund för en riksdagsdiskussion. Också behandlingen av berättelserna i riksdagen kan utvecklas. Vidare kan utskottet i större utsträckning höra representanter för Finlands Bank samt experter på ekonomisk och monetär politik.

Propositionen syftar vidare till att göra de justeringar i författningarna om Finlands Banks ställning och verksamhet, som i detta

skede orsakas av den ekonomiska integrationen i Europa. Finland måste i egenskap av EU-medlem rätta sig efter det i EMU:s andra etapp utfärdade förbudet mot centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn. Vilka ändringar som måste göras i centralbankslagstiftningen i EMU:s tredje etapp klarnar först då kriterierna för en eventuell övergång till den tredje etappen slås fast. Bedömningen av frågan om denna lagreviderings behövlighet och innehåll måste baseras på dagens verksamhetsmiljö och nationella utgångspunkter.

6.2. De centrala förslagen

Finlands Bank är av tradition underställd riksdagen. Denna ställning erbjuder en god utgångspunkt för ändringar i lagstiftningen om Finlands Bank. Det finns inget behov av ändringar som påverkar Finlands Banks statsförfattningsrättsliga ställning. Lagförslaget tar upp den vedertagna definitionen av Finlands Bank som en självständig offentligrättslig inrättning.

Det primära syftet med Finlands Banks verksamhet är enligt lagförslaget att trygga ett stabilt penningvärde. Dessutom skall Finlands Bank stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål samt för sin del främja det finansiella systemets stabilitet.

I lagförslaget ingår också ett stadgande om att Finlands Bank när den fullgör sina penningpolitiska uppgifter varken får begära eller ta emot instruktioner som gäller dess verksamhet. Vid behov skall Finlands Bank samråda med statsrådet och övriga myndigheter.

Enligt lagförslaget skall Finlands Bank besluta om och genomföra landets penningpolitik. Vidare skall banken förvalta valutareserven och sköta placeringen av den samt vidta andra åtgärder för att stärka landets externa likviditet, för sin del sörja för betalningssystemets och de övriga finansiella systemens tillförlitlighet och effektivitet samt delta i utvecklandet av dem. Finlands Bank skall också sörja för att det sammanställs och offentliggörs statistik som behövs för bankens verksamhet. I myntlagen stadgas om Finlands Banks ensamrätt att ge ut lagliga betalningsmedel och om bankens övriga uppgifter som landets penningmyndighet.

Finlands Bank föreslås inte få några väsentligt nya befogenheter inte heller någon allmän rätt att meddela föreskrifter. I den

mån Finlands Bank ges sådan rätt skall den vara baserad på lag och noggrant specificerad.

Finlands Bank kan enligt förslaget bevilja och ta upp krediter, ta emot och göra depositioner, handla med värdepapper, ädelmetaller och valuta samt bedriva betalningsrörelse och clearing av betalningar. Dessutom kan Finlands Bank bestämma att depositionsbanker och andra kreditinstitut samt utländska kreditinstitut filialer i Finland skall hålla en räntefri minimireserv i Finlands Bank, om detta är nödvändigt för skötseln av Finlands Banks penningpolitiska uppgifter. Motsvarande befogenheter har Finlands Bank enligt gällande lag. Utövandet av de nämnda befogenheterna skall uttryckligen ha samband med skötseln av bankens uppgifter.

Enligt lagförslaget får Finlands Bank inte utsträcka sin kreditgivning till Europeiska gemenskapernas organ eller institutioner, till Europeiska gemenskapernas medlemsstater eller till dessas regionala, lokala eller övriga myndigheter och inte heller till övriga offentliga samfund. Finlands Bank får inte heller teckna skuldförbindelser som har satts i omlopp av sådana samfund. Med teckning avses i detta sammanhang förvärv av skuldförbindelser på primärmarknaden. Lagförslaget gäller, med undantag av kreditinstitut, företag där ovan angivna offentliga samfund har bestämmanderätt.

Enligt lagförslaget skall Finlands Banks förvaltningsorgan fortfarande vara bankfullmäktige och direktionen samt revisorerna. Bankfullmäktige består, liksom enligt gällande lag, av nio medlemmar som riksdagen tillsätter i enlighet med riksdagsordningen.

Bankfullmäktiges uppgifter kan indelas i tre grupper, dvs. tillsynsuppgifter, centrala förvaltningsuppgifter och övriga uppgifter. Vid tillsynen över Finlands Banks verksamhet skall bankfullmäktige bl.a. på grundval av revisorernas utlåtande besluta om fastställande av bankens resultaträkning och balansräkning samt om ansvarsfrihet för direktionen. Dessutom skall bankfullmäktige årligen till riksdagen ge en berättelse om bankens verksamhet och förvaltning samt om de viktigaste ärenden som bankfullmäktige behandlat under året. När det gäller bankens förvaltning skall bankfullmäktige göra framställningar om tillsättning av direktionsmedlemstjänster och på lagstadgat sätt utöva arbetsgivarbefogenheter i förhållande till direktionsmedlemmarna. Dessutom skall bank-

fullmäktiges besluta om andra förslag till statsrådet i principiellt viktiga ärenden än sådana som avses i 4 § myntlagen samt på framställning av direktionen fastställa en instruktion.

Finlands Banks direktion består enligt förslaget av en ordförande och högst fem andra medlemmar som utnämns av republikens president. Ordföranden utnämns för en sju års mandatperiod och de övriga medlemmarna för en fem års mandatperiod. Direktionsmedlemmarna skall ha den sakkunskap som uppgiften kräver.

Enligt lagförslaget skall direktionen sköta Finlands Banks lagstadgade uppgifter och förvaltning, om ett visst ärende inte genom lag har förbehållits bankfullmäktige eller om annat inte följer av lagen om finansinspektionen. Bankens verksamhet skall enligt förslaget organiseras effektivt och ekonomiskt. Direktionen skall ha rätt att meddela närmare föreskrifter om bankens enheters och anställdas uppgifter och befogenheter.

Republikens president kan enligt förslaget befria en direktionsmedlem från hans uppdrag om denne har begått tjänstefel eller annars genom sitt förfarande visat sig vara olämplig att fortsätta i uppdraget eller om han har blivit oförmögen att sköta sin tjänst.

Liksom enligt gällande lag föreslås också revisorerna utgöra ett organ. Enligt vad som stadgas i riksdagsordningen skall riksdagen för granskningen av Finlands Banks bokslut, bokföring och förvaltning välja fem revisorer och för var och en av dem en suppleant. Minst två av revisorerna och likaså av suppleanterna skall vara godkända av Centralhandelskammaren eller av revisionsnämnden för den offentliga förvaltningen och ekonomin. Revisorerna skall inom sig välja en ordförande samt utse en sekreterare som är godkänd av Centralhandelskammaren. I lagförslaget ingår också stadganden om bokföring och revision.

I lagen föreslås ett uttryckligt stadgande om det i 50 § 1 mom. riksdagsordningen angivna utskottets rätt att av Finlands Bank få alla de upplysningar som det behöver för att sköta sina uppgifter.

Hos högsta förvaltningsdomstolen kan genom besvär sökas ändring i Finlands Banks beslut om minimireservskyldighet och i beslut om utmätning av ekonomisk nytta som erhållits genom försummelse av den nämnda skyldigheten samt i beslut om vite i förening med skyldigheten att lämna upplysningar

som behövs för betalningsbalansstatistiken. I lagen föreslås vidare ett stadgande om sökande av ändring i vissa beslut som berör tjänstemän.

Också myntlagen föreslås bli så ändrad att Finlands Banks direktion skall besluta om den framställning om markens externa värde som banken skall göra till statsrådet. Vidare föreslås ändringar i valutalagen, lagen om finansinspektionen och lagen om arbetsdomstolen.

7. Propositionens verkningar

7.1. Ekonomiska verkningar

Propositionen har inga direkta statsekonomiska eller makroekonomiska verkningar. På lång sikt kan den emellertid få betydande indirekta ekonomiska verkningar. Verkningarna på den ekonomiska tillväxten, sysselsättningen och den finansiella balansen inom den offentliga sektorn kan bli avsevärda. Det är emellertid svårt att göra en noggrann bedömning av verkningarna och att betrakta dem fristående från den makroekonomiska utvecklingen.

De föreslagna ändringarna bidrar till att förbättra Finlands Banks möjligheter att bedriva en trovärdig penningpolitik och ökar således också penningpolitikens manöverutrymme. Att bygga upp trovärdigheten brukar ta flera årtionden i anspråk. Om penningpolitiken saknar trovärdighet måste centralbanken kontinuerligt bedriva en stram penningpolitik, oberoende av vilket konjunkturläget är.

Penningpolitikens trovärdighet har accentuerats i och med avvecklingen av valuta- och ränteregleringen och internationaliseringen av finansmarknaden. I synnerhet för små samhällsekonomier av den typ som Finland representerar och som är beroende av den internationella kapitalmarknaden är det ytterst viktigt att trovärdigheten bibehålls.

På en avreglerad marknad återverkar inflationsförväntningarna på marknadsräntorna för långa placeringar. Om inflationen varaktigt är högre än i andra länder blir följden också oundvikligen att växelkursen på sikt försvagas. Då placeringarna blir medvetna om läget kräver de högre ränta på längre lån. Landet betalar därmed ständigt ett risktillägg som korrelerar med inflationen och växelkursen, inte bara på de nominella utan också på de reala räntorna.

Målet för den ekonomiska politiken är att trygga och öka medborgarnas ekonomiska välfärd. En penningpolitik som grundar sig på ett stabilt penningvärde är bäst ägnad att främja ekonomin, produktiviteten och sysselsättningen samt därmed också på sikt en ökning av medborgarnas konsumtionsmöjligheter. Att ett stabilt penningvärde uppställs som centralbankens primära mål grundar sig på att penningpolitiken är en av de effektivare metoderna att påverka prisutvecklingen och uppnå en låg inflation.

7.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Propositionen har inga verkningar i fråga om organisation och personal.

8. Ärendets beredning

Statsrådet tillsatte den 2 februari 1993 en kommitté som gavs i uppdrag att med beaktande av de rådande behörighetsförhållandena mellan olika statliga organ bereda ett i propositionsform avfattat förslag till revidering och vid behov förenkling av lagen om Finlands Bank och den därtill hörande författningsstrukturen. Dessutom skulle kommittén lägga fram förslag till sådana justeringar i författningarna om Finlands Banks ställning och verksamhet som föranleds av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt av ett eventuellt stegvis fördjupat deltagande i den europeiska ekonomiska integrationen. Kommittén skulle i sitt arbete beakta det som statsförfattningskommittén 1992 anförde om justering av statsförfattningen. Kommitténs mandattid löpte ut den 31 augusti 1994. Denna proposition bygger på Finlands Bank -kommitténs betänkande (Kommittébetänkande 1994:12).

Hösten 1994 inbegärdes utlåtanden om kommitténs betänkande från 17 myndigheter och organisationer. Utlåtanden har givits av riksdagens bankfullmäktige, justitieministeriet, utrikesministeriet, finansministeriets personalavdelning, finansministeriets ekonomiska avdelning, finansinspektionen, Finlands Banks direktion, Finlands Banks revisorer, Helsingfors Fondbörs Andelslag, Centralhandelskammaren, Andelsbankernas Centralförbund, Finlands Fackförbunds Centralförbund, Finlands Banks personalförening, Bankföreningen i Finland samt Industrins

och Arbetsgivarnas Centralförbund. Utlåtandena har i mån av möjligheter beaktats i propositionen.

Den 3 april 1996 begärdes EMI:s utlåtande

om propositionen. Detta gjordes i enlighet med artikel 109 f.5 i Unionsfördraget och artikel 5.3 i EMI:s stadga. EMI:s utlåtande inkom den 17 maj 1996.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lagen om Finlands Bank

1 kap. Allmänna stadganden

1 §. *Ställning.* I paragrafen definieras Finlands Banks ställning. Av stadgandet framgår för det första att Finlands Bank är finska statens centralbank. För det andra innehåller paragrafen den i praktiken vedertagna definitionen av Finlands Bank som en självständig offentligrättslig inrättning.

I stadgandet anges dessutom Finlands Banks statsförfattningsrättsliga status genom en hänvisning till regeringsformen och riksdagsordningen. Grunden för Finlands Banks ställning kan ändras endast i grundlagsordning, enligt 67 § riksdagsordningen.

Finlands Bank skall enligt den föreslagna paragrafen fortsättningsvis på det sätt som stadgas i 73 § regeringsformen stå under riksdagens garanti och vård samt under tillsyn av bankfullmäktige som utses av riksdagen. Med uttrycket "under riksdagens garanti" avses att det i sista hand är riksdagen som ansvarar för att Finlands Bank kan uppfylla sina förpliktelser i en situation där bankens egna intäkter och kapitalbas inte räcker till. Att Finlands Bank står "under riksdagens vård" innebär att banken inte hör till det förvaltningsmaskineriet som är underställt statsrådet. Stadgandet betyder emellertid inte att riksdagen på ett rättsligt bindande sätt kan bestämma om bankens verksamhet annat än genom lag och, i vissa fall, genom en instruktion som godkänns vid en s.k. enda behandling. Finlands Banks vedertagna konstitutionella status utgör således en god grund för Finlands Banks oberoende i funktionellt hänseende.

Med stöd av 83 § riksdagsordningen tillsätter riksdagen nio bankfullmäktige för att utöva tillsyn över Finlands Banks förvaltning och rörelse samt fastställer en instruktion för dem. I enlighet med 5 mom. i den nämnda paragrafen utser riksdagen också fem revisorer för att verkställa revision i Finlands Bank. I enlighet med 50 § riksdagsordningen skall riksdagens ekonomiutskott undersöka Finlands Banks förvaltning och tillstånd samt bankfullmäktiges och bankens direktions verksamhet.

2 §. *Mål.* Denna paragraf anger syftet med Finlands Banks verksamhet. Stadgandet om Finlands Banks verksamhetsmål anger dels omfattningen av bankens funktionella oberoende, dels utgör det en legislativ grund för bedömning av bankens verksamhet och effektivisering av tillsynen över den. Det för centralbankens verksamhet uppställda målet är såtillvida förenligt med centralbankens ställning, att bankens funktionella oberoende i allmänhet förväntas främja uppnåendet av målet och öka penningpolitikens trovärdighet.

Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. är det primära syftet med Finlands Banks verksamhet att trygga ett stabilt penningvärde. Med ett stabilt penningvärde avses att priserna på nyttigheter är så stabila att pengarna behåller sin köpkraft. Tilltron till penningvärdets stabilitet skapar med tiden trygga och gynnsamma förhållanden för den ekonomiska aktiviteten. Erfarenheten har visat att en låg inflationstakt skapar de bästa förutsättningarna för näringslivet, produktiviteten och sysselsättningen och därmed på sikt för en ökning av medborgarnas konsumtionsmöjligheter. Genom att uppställa penningvärdets stabilitet som det främsta målet för centralbankens verksamhet är det möjligt

att dämpa inflationsförväntningarna och förebygga deras skadeverkningar på landets räntenivå.

Utvecklingen på finansmarknaden och inom den internationella verksamhetsmiljön har accentuerat betydelsen av ett stabilt penningvärde som en förutsättning för en balanserad och uthållig ekonomisk utveckling. Eftersom räntorna och växelkursen bestäms på marknaden är det viktigt att förtroendet för den finska marknaden bevaras under alla förhållanden. Samtidigt stärks förtroendet för Finlands finansiella system.

Enligt 1 § i den gällande lagen har Finlands Bank till uppgift att upprätthålla stadga och säkerhet i Finlands penningväsen samt att befordra och underlätta penningomsättningen i landet. I enlighet med den gällande lagen har tryggandet av penningvärdet tolkats utgöra en del av denna allmänna uppgift.

I definitionen av Finlands Banks verksamhetsmål har den internationella utvecklingen beaktats. I flera andra europeiska länder har centralbankens primära uppgift nämligen definierats på motsvarande sätt. Stadgandet stämmer också överens med det övergripande målet för de nationella centralbankernas verksamhet, sedan dessa eventuellt integreras i ECBS.

Enligt artikel 105.1 i Unionsfördraget skall huvudmålet för ECBS vara att upprätthålla prisstabilitet. Det är emellertid skäl att i lagen om Finlands Bank uttrycka detta med traditionella termer som är bättre lämpade för Finlands förhållanden.

Finlands Bank skall i sin verksamhet, utöver tryggandet av ett stabilt penningvärde, beakta också de andra mål som nämns i den föreslagna paragrafens 2 mom. Av stadgandet framgår emellertid att penningvärdets stabilitet i en eventuell konfliktsituation går före de andra målen.

Enligt paragrafens 2 mom. skall Finlands Bank stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål. Bland dessa kan särskilt nämnas ekonomisk tillväxt samt extern och intern balans. Ju starkare förtroendet är för den finska markens värde, desto bättre förutsättningar har Finlands Bank att bedriva en penningpolitik som stöder den övriga ekonomiska politiken. När förtroendet för penningvärdet är starkt är det också möjligt att genom penningpolitiken stödja den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen i olika konjunkturskedan.

Enligt paragrafens 2 mom. skall Finlands Bank främja det finansiella systemets stabilitet. Utgångspunkten för stadgandet är att Finlands Bank då den sätter betalningsmedel i omlopp, bedriver penningpolitik och uppträder som en central aktör på finansmarknaden skall påverka systemets tillförlitlighet och effektivitet med instrument som andra myndigheter inte har. Begreppet tillförlitlighet inkluderar det finansiella systemets störningsfria funktion samt upprätthållande av allmänhetens förtroende för att de finansiella förhållandena utvecklas störningsfritt, dvs. förutsättningarna för en gynnsam ekonomisk utveckling och en framgångsrik penningpolitik. Med det finansiella systemets stabilitet avses att valuta-, värdepappers- och kreditmarknaden samt de därtill anslutna betalnings- och clearingsystemen fungerar ändamålsenligt inte bara från konkurrenssynpunkt och med tanke på kostnadseffektiviteten utan också från makroekonomisk synpunkt.

3 §. *Uppgifter.* Enligt paragrafens 1 mom. skall Finlands Bank besluta om och genomföra landets penningpolitik. Med penningpolitik avses samtliga de beslut och åtgärder genom vilka Finlands Bank eftersträvar de mål som anges i 2 §. Centrala element i penningpolitiken är besluten om grundräntan, räntorna på centralbankskrediter och andra villkor samt om operationer på penning- och valutamarknaden. Hit hör också beslut om kreditinstituts minimireservskyldighet enligt lagförslaget 7 §.

Till följd av sin statsförfattningsrättsliga ställning kan Finlands Bank självständigt fatta penningpolitiska beslut och vidta penningpolitiska åtgärder. Finlands Bank får enligt 5 § inte begära eller ta emot instruktioner när den fullgör sina penningpolitiska uppgifter.

Paragrafens 2 mom. är en uppräkningslista av Finlands Banks uppgifter. Enligt 2 mom. 1 punkten skall Finlands Bank förvalta valutareserven och sköta placeringen av den. Med valutareserven avses den offentliga maktens utländska tillgodohavanden och tillgångar i ädelmetaller, som i första hand skall trygga landets internationella likviditet. För att trygga värdet av Finlands Banks valutareserv samt för att reserven skall kunna användas för stödjande av penningpolitiken och ge en skälig avkastning, är den huvudsakligen placerad på den internationella finansmarknaden. Principerna för placeringspolitiken följer av de mål som uppställs för Finlands

Bank i 2 § och av definitionen i paragrafens 1 mom. Enligt föreslagna 3 § 2 mom. 1 punkten skall Finlands Bank vid behov vidta också andra åtgärder för att stärka landets externa likviditet. I beredskapslagen och valutlagen stadgas om bankens uppgifter i undantagsförhållanden eller vid allvarliga ekonomiska störningar.

Enligt paragrafens 2 mom. 2 punkten skall Finlands Bank, liksom enligt den gällande lagen, för sin del sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet och effektivitet samt delta i utvecklandet av det. I detta avseende är Finlands Banks ansvar partiellt eftersom också andra myndigheter, t.ex. finansinspektionen och i fråga om lagstiftningen särskilt finansministeriet, skall främja finansmarknadens tillförlitlighet och effektivitet.

Finlands Bank kan genom penningpolitiken stödja betalningssystemets och det övriga finansiella systemets stabilitet. En penningpolitik som bygger upp förtroendet för penningvärdet stabiliserar priserna på de finansiella instrumenten och skapar således grundläggande förutsättningar för en stabil finansmarknad. Finlands Bank kan även tillfälligt stödja enskilda kreditinstituts likviditet med specialkrediter, om svårigheter av detta slag i större utsträckning äventyrar den finansiella systemets störningsfria funktion.

Finlands Bank kan också på andra sätt påverka tillförlitligheten och effektiviteten i betalningssystemet och det övriga finansiella systemet. I vissa fall, som noggrant avgränsas i lagstiftningen, kan Finlands Bank direkt meddela föreskrifter till företag som är verksamma på finansmarknaden. Den kan t.ex. i samband med penningförsörjningen meddela banker och andra institut föreskrifter om penninghantering.

Oftare än föreskrifter av detta slag förekommer emellertid avtal, rekommendationer av avtalsnatur samt utlåtanen. Genom att ge utlåtanen kan Finlands Bank påverka andra sådana myndigheters beslut som behandlar finansmarknadsärenden. I vissa fall är det enligt speciallagstiftning obligatoriskt att inhämta sådana utlåtanen.

När Finlands Bank beviljar kreditinstitut rättigheter i anslutning till centralbanksfinansieringen, kan den på ändamålsenlighetsgrunder förena rättigheterna med villkor i syfte att förbättra den finansiella systemets tillförlitlighet och penningpolitikens effektivitet. Finlands Bank kan också genom avtal

med marknadsparterna påverka verksamhetsprinciperna för den marknad som har en central betydelse för ekonomins totallikviditet. Det är nödvändigt att denna marknad fungerar oklanderligt, eftersom störningar på den lätt återverkar på växelkursen och den allmänna räntenivån.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. 2 punkten skall Finlands Bank uttryckligen delta i utvecklandet av det finansiella systemet. En viktig verksamhetsform i detta avseende är arbetet med att uppdatera finansmarknadslagstiftningen så att den motsvarar de faktiska förhållandena. Uppgiften förutsätter ett aktivt deltagande i utvecklandet av marknadsrutinerna också då det inte är fråga om lagberedning.

Finlands Banks ansvar för betalningssystemet är mera omfattande än när det gäller finansiella systemfrågor i allmänhet. I fråga om betalningssystemen inskränker sig Finlands Banks ansvar å ena sidan till att säkerställa att betalningssystemen fungerar så störningsfritt som möjligt. Å andra sidan skall banken när den utövar sina i lagen angivna befogenheter främja effektiviteten och tillförlitligheten i betalningssystemet och det finansiella systemet.

Internationella regleringsbanken (*BIS*) och EU-ländernas centralbanker har inom ramen för EMI på ett allmänt plan fastställt sina målsättningar för utvecklande av betalningssystemen. Inom EU är utgångspunkten den att främjandet av betalningssystemens effektivitet och tillförlitlighet samt den allmänna tillsynen över betalningssystemen hör till centralbankernas huvudsakliga ansvarsområden. Att detta ansvar läggs på centralbankernas motiveras med att transaktionerna i anslutning till verkställigheten av penning- och valutapolitiken måste kunna hanteras inom betalnings- och clearingsystem som fungerar snabbt, tryggt och störningsfritt. Finlands Banks tillsynsansvar omfattar betalningssystemet i dess helhet och är således generellt till sin natur. Finansinspektionen svarar för tillsynen över de i betalningssystemen deltagande enskilda sammanslutningarna.

I paragrafens 2 mom. 3 punkten föreslås ett stadgande om Finlands Banks statistikuppgifter. Finlands Bank skall sörja för att den statistik sammanställs och offentliggörs som behövs för bankens verksamhet. Det är fråga om att i lagen skriva in gällande praxis.

För att kunna sköta sina uppgifter behöver Finlands Bank ett tillräckligt statistiskt material om finansmarknadens funktion och om transaktioner med utlandet. Eftersom Finlands Bank har ett synnerligen stort behov av aktuell information måste den delvis producera de statistiker som den behöver själv. Den officiella produktionen av finansstatistik är inte tillräckligt snabb för bankens behov. Finlands Bank publicerar sitt statistiska material enligt prövning.

Finlands Bank sörjer för att landets officiella betalningsbalansstatistik sammanställs och offentliggörs. Betalningsbalansen är ett bokföringssystem som används för registrering av affärstransaktioner mellan i Finland respektive utomlands bosatta affärstransaktioner samt på grundval av dessa uppkommande fordrings- och skuldförhållanden under en viss period. Bytesbalansen ger en bild av inkomsterna och utgifterna inom varuhandeln, handeln med tjänster samt produktionsfaktorerna. Av kapital- och finansieringsbalansen framgår förändringarna i utländska tillgodohavanden och skulder samt i valutareserven. Den statistik som Finlands Bank producerar fogas till avsnittet som beskriver utländska transaktioner i Finlands nationalräkenskaper, som ges ut av Statistikcentralen. Också i andra länder är det vanligen centralbanken som ansvarar för motsvarande statistiska funktioner. Dessutom sammanställer och vid behov publicerar Finlands Bank en mängd annat statistiskt material, t.ex. finansierings- och bankstatistik.

4 §. *Utgivning av betalningsmedel.* Finlands Bank har monopol på utgivning av lagliga betalningsmedel. Lagliga betalningsmedel är sådana sedlar och metallmynt som avses i myntlagen. I lagrummet hänvisas till myntlagen, som innehåller stadganden om Finlands Banks ensamrätt till sedelutgivning, om bankens rätt att sätta sedlar och metallmynt i omlopp samt om dess övriga uppgifter som landets penningmyndighet, t.ex. i samband med landets allmänna penningförsörjning. Till Finlands Banks grundläggande uppgifter hör att sköta betalningsmedelsförsörjningen, dvs. att bedöma behovet av lagliga betalningsmedel, sedlar och metallmynt, att sätta dem i omlopp och ta emot dem samt att sörja för pengarnas kvalitet, äkthet och tillgänglighet över hela landet.

5 §. *Samarbete med övriga myndigheter.* Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. skall Finlands Bank vid behov samråda med

statsrådet och övriga myndigheter. Stadgandet fastställer den vedertagna principen för myndighetssamarbetet.

Till samarbetet mellan myndigheterna hänvisas likaså i lagförslagets 2 § 2 mom., enligt vilket Finlands Bank skall stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål. Samarbetet mellan den ekonomiska politikens centrala beslutsfattare är viktigt för utbytet av ekonomisk-politiska synpunkter. Vissa av de uppgiftshelheter som enligt lagen ankommer på Finlands Bank, t.ex. uppgiften att sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet och effektivitet samt deltagandet i utvecklandet av det finansiella systemet, tangerar också andra myndigheters uppgiftsområden och förutsätter till följd av dessa ärendens natur samarbete mellan myndigheterna. I praktiken kan det förekomma vissa överlappningar mellan myndigheternas uppgiftsområden, även om synvinkeln kan vara en annan och samarbetet således är behövligt också i dessa situationer.

Finlands Banks institutionella och funktionella oberoende understryks också i föreslagna 5 § 2 mom., enligt vilket Finlands Bank när den fullgör sina penningpolitiska uppgifter varken får begära eller ta emot instruktioner som gäller dess verksamhet. Syftet med detta stadgande är att trygga centralbankens funktionella oberoende när den sköter sina penningpolitiska uppgifter. Stadgandet skall stödja centralbankens möjligheter att bedriva sin verksamhet utan att dessa avgöranden påverkas av instruktioner utifrån. Det faktum att centralbanken under alla förhållanden kan fatta självständiga beslut och därmed försvara de i lagen angivna målen, stöder oberoendet och samtidigt centralbankens trovärdighet.

Stadgandet innebär också att direktionen, som enligt propositionen skall svara för penningpolitiken, inte när den sköter sina penningpolitiska uppgifter får begära eller ta emot instruktioner heller från bankens övriga organ, t.ex. från bankfullmäktige eller revisorerna. Inte heller en enskild direktionsmedlem får begära eller ta emot sådana instruktioner som avses i detta lagrum.

6 §. *Befogenheter.* Detta stadgande skall på ett heltäckande och sammanfattande sätt ange vilka typer av åtgärder Finlands Bank kan vidta när den fullgör sina uppgifter. Stadgandet är förenligt med principen om förvaltningens lagbundenhet, enligt vilken

metoderna och befogenheterna för skötseln av stadgade uppgifter klart framgå av lagen. På grund av att verksamhetsmiljön ständigt förändras är det emellertid inte skäl att ge stadgandena om centralbankens befogenheter en speciellt detaljerad utformning. Avsikten är att centralbanken i sin verksamhet skall kunna utnyttja nya typer av finansiella instrument och utan hinder av stadgandena anpassa sina verksamhetsmetoder till de föränderliga marknadsförhållandena.

De befogenheter som nämns i stadgandet anknyts till skötseln av Finlands Banks lagstadgade uppgifter, vilket begränsar möjligheterna att utnyttja befogenheterna. För klarhetens skull regleras vissa enskilda befogenheter särskilt, t.ex. rätten att enligt 37 § få och lämna upplysningar samt rätten att enligt 39 § få upplysningar för betalningsbalansstatistiken.

Enligt föreslagna 6 § ges Finlands Bank inga väsentligen nya befogenheter. Finlands Bank får således enligt förslaget inte någon allmän normgivningsbefogenhet. Till den del sådan har givits Finlands Bank grundar sig dess användning på lag och är noga specificerad, t.ex. i stadgandet om minimireserv i lagförslagets 7 § och i 13 § myntlagen där det stadgas om rätten att meddela föreskrifter och anvisningar om sedel- och mynthanteringen. Detta måste ses mot bakgrund av riksdagens grundlagsutskotts vedertagna praxis (GrUU 4/1957 rd, 1/1984 rd, 11/1993 rd och 12/1996 rd) enligt vilken Finlands Bank inte är en av de förvaltningsmyndigheter till vilka det enligt regeringsformens principer är möjligt att delegera materiell lagstiftningsrätt. I anslutning härtill anser utskottet att normgivningsbefogenhet kan ges Finlands Bank endast i grundlagsordning, dvs. enligt 67 § riksdagsordningen. Finlands Bank kan emellertid meddela smärre tekniska föreskrifter om dessa är grundade på lag.

För förtydligande av befogenhetsstadgandena är uppräknningen numrerad. Befogenheterna har också så långt som möjligt definierats med användning av samma begrepp som i annan nyare lagstiftning används i liknande sammanhang.

Enligt 1 mom. 1—4 punkterna kan Finlands Bank bevilja och ta upp krediter, ta emot och göra depositioner, handla med värdepapper, ädelmetaller och valuta samt bedriva betalningsrörelse och clearing av betalningar. Dessa befogenheter motsvarar dem

som banken har redan enligt gällande lag. En väsentlig skillnad jämfört med gällande lag är emellertid att användningen av de nämnda befogenheterna föreslås bli kopplad uttryckligen till fullgörandet av de uppgifter som ålagts banken.

Enligt 1 mom. 5 punkten kan Finlands Bank bedriva också annan än i 1—4 punkterna angiven verksamhet på värdepappers-, penning- och valutamarknaden. Stadgandet behövs eftersom de penningpolitiska instrumenten kontinuerligt förnyas och det därför är omöjligt att exakt förutse vilka de kommer att vara. I förening med momentets 1 punkt tillåter 5 punkten t.ex. användning av derivater. Det måste emellertid observeras att också de åtgärder som avses i 5 punkten inskränker sig till lagstadgade uppgifter.

Enligt paragrafens 2 mom. bestämmer Finlands Bank grundräntan och övriga räntor som tillämpas av banken. Dessutom kan banken vid behov bestämma och offentliggöra också andra räntor som används som referensräntor. I paragrafen nämns särskilt grundräntan, eftersom denna tidigare var en allmänt använd ränta som det fortfarande refereras till i flera stadganden. Grundräntans betydelse håller numera på att minska. Om det i framtiden blir aktuellt att slopa grundräntan förutsätter detta ändringar i lagstiftningen.

Enligt paragrafens 3 mom. kan Finlands Bank äga aktier, andelar och fastigheter. Detta får emellertid ske endast i den omfattning som det är motiverat för skötseln av bankens uppgifter eller organisering av verksamheten. Också möjligheten att utnyttja denna befogenhet begränsas så att ägandet skall vara motiverat för skötseln av bankens uppgifter eller organisering av verksamheten.

7 §. *Minimireserv.* Enligt denna paragraf kan Finlands Bank bestämma att depositionsbanker och andra kreditinstitut samt utländska kreditinstituts filialer i Finland skall hålla en räntefri minimireserv i Finlands Bank, om detta är nödvändigt för skötseln av Finlands Banks penningpolitiska uppgifter. På dem som berörs av stadgandet används den sammanfattande benämningen *reservskyldiga*. Minimireserven kan uppgå till högst fem procent av den reservskyldiges främmande kapital. Stadgandet överensstämmer med gällande 1 a § som fogades till lagen 1993 (583/93). För närvarande har minimireservkrav ställts på depositionsban-

ker och utländska kreditinstituts filialer i Finland.

I de flesta marknadsekonomiländerna har centralbanken av tradition möjlighet att styra penningpolitiken genom ett reserv- eller minimireservsystem. Reservskyldigheten innebär att kreditinstituten skall avsätta vissa belopp som s.k. obligatoriska reserver, vanligen som depositioner i centralbanken. Så gott som samtliga OECD-länders centralbanker har uttryckligen i lagstiftningen givits rätt att samla in reservdepositioner.

Reservkravets funktion är att fungera som ett penningpolitiska instrument. Till följd av reservdepositionerna hos centralbanken reduceras den inom banksystemet fritt disponibla mängden centralbankspengar. Depositionsskyldigheten inverkar automatiskt stabiliserande på förändringar i kreditvolymen och penningmängden. Stabiliseringen beror på att alltid då en av ett kreditinstitut utgiven kredit återkommer till banksystemet i form av depositioner, samlas en del av dessa depositionsbelopp in som reserver i centralbanken. Förfarandet har en dämpande effekt på kreditexpansionen. Då det dessutom inte betalas någon ränta på reservdepositionerna, eller också en ränta som ligger klart under marknadsräntan, ökar bankernas kostnad för reserverna i takt med att räntenivån stiger. Minimireservkravet ökar således automatiskt penningpolitikens effektivitet, även om skyldigheten procentuellt sett förblir oförändrad. Genom att uppfylla reservskyldigheten utgående från ett medelvärde är det dessutom möjligt att dämpa fluktuationer i de kortaste marknadsräntorna, att minska behovet av intervention från centralbankens sida samt att förenkla betalningstransaktionerna mellan bankerna.

I den föreslagna paragrafens 4 mom. föreslås ett stadgande om Finlands Banks rätt att hos en reservskyldig som inte har uppfyllt reservskyldigheten uppbära högst en och en halv gång den ekonomiska nytta som försummelsen medfört. Enligt gällande 1 a § 3 mom. skall på det resterande reservbeloppet betalas en dröjsmålsränta som anges i lagen. Syftet med stadgandet omintetgörs genom att dröjsmålsräntan bestäms på grundval av en nominell ränta.

Med ekonomisk nytta avses i regel den räntekostnad som den reservskyldige skulle ha åsamkats om det resterande reservbeloppet skulle ha anskaffats på normalt sätt, enligt de för Finlands Banks centralbanksfi-

nansiering gällande villkoren. Stadgandet skall ge eftertryck åt reservskyldigheten genom hotet att högst en och en halv gång den ekonomiska nytta kan uppbäras. Möjligheten att enligt prövning bestämma en lindrigare påföljd behövs eftersom försummelsen t.ex. kan bero på ett oavsiktligt fel vid uträkningen av reservunderlaget. Å andra sidan måste påföljden vara sträng i det fall att den reservskyldige inte iakttar tillräcklig omsorgsfullhet vid uträkningen av reservunderlaget eller annars försummar sin skyldighet för att skaffa sig ekonomisk nytta.

Enligt paragrafens 5 mom. får den ekonomiska nytta som avses i 4 mom. utmätas utan dom så som stadgas i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/61).

8 §. *Förbud mot offentlig finansiering.* Enligt paragrafen får Finlands Bank inte utsträcka sin kreditgivning till Europeiska gemenskapernas organ eller institutioner, till Europeiska gemenskapernas medlemsstater eller till dessas regionala, lokala eller övriga myndigheter och inte heller till övriga offentliga samfund eller till företag där dessa har bestämmanderätt. Finlands Bank får inte heller teckna skuldförbindelser som har satts i omlopp av dessa samfund. Med teckning avses anskaffande av skuldförbindelser på primärmarknaden. Stadgandet hindrar emellertid inte centralbanken att vid sina marknadsoperationer använda skuldförbindelser som staten har satt i omlopp, om banken skaffar skuldförbindelserna på andrahandsmarknaden.

Förbudet mot offentlig finansiering har inte utsträckts till kreditinstitut i offentlig ägo, vilket innebär att dessa när det gäller centralbanksfinansiering kan behandlas på samma sätt som privatägda kreditinstitut.

Syftet med stadgandet är att förbättra förutsättningarna för en fungerande penningpolitik. Om staten kunde täcka sina uppgifter genom centralbanksfinansiering och om den utnyttjade denna möjlighet, skulle centralbanken inte längre kunna reglera den utelöpande penningmängden. Härvid kunde penningvärdet äventyras.

Enligt den gällande lagstiftningen förbjuds Finlands Bank inte uttryckligen att ge kredit till staten eller den övriga offentliga sektorn. Ett undantag utgör i detta avseende statens växelfinansiering.

Enligt 6 § i den gällande lagen kan statens växlar inte utgöra sedeltäckning. Detta hin-

drar i praktiken växelfinansiering i större utsträckning. Till åtskillnad från vad som är fallet med vissa andra stater och deras centralbanker, har det ytterst sällan förekommit kreditarrangemang mellan Finlands Bank och staten. Det nya stadgandet innebär således i praktiken inga ändringar jämfört med gällande praxis.

Förbudet mot centralbanksfinansiering av den offentliga sektorn ingår i artikel 104 i Unionsfördraget. Förbudet trädde i kraft i EMU:s andra etapp, dvs. den 1 januari 1994. Enligt artikel 104 är det förbjudet för ECB och även för nationella centralbanker att ge gemenskapsinstitutioner eller gemenskapsorgan, nationella regeringar, regionala, lokala eller andra myndigheter eller andra organ eller företag inom den offentliga sektorn i medlemsstaterna rätt att övertrassera sina konton eller andra former av krediter. Det samma gäller de nationella centralbankernas köp av skuldebrev direkt från dessa. Artikelns bestämmelser gäller inte offentligt ägda kreditinstitut.

Rådet har givit en förordning (nr 3603/93) om fastställande av definitioner för de förbud som avses i artikel 104. Enligt förordningen skall såsom förbjuden finansiering inte betraktas bl.a. krediter med en dags löptid, förvärv av skuldförbindelser som under EMU:s andra etapp har ställts ut av en annan medlemsstats offentliga sektor, förutsatt att sådana förvärv endast görs i syfte att förvalta valutareserven, och inte heller finansiering av den offentliga sektorns åtaganden gentemot Internationella valutafonden (*IMF*).

Definitionen av begreppet offentliga samfund inbegriper emellertid inte de nationella centralbankerna, vilket möjliggör lånearrangemang dem emellan. Det måste finnas möjligheter till lånearrangemang mellan de nationella centralbankerna så att de t.ex. kan stödfinansiera varandras valutainterventioner i syfte att stabilisera växelkursutvecklingen.

Unionsfördraget och rådets förordning är omedelbart förpliktande för medlemsstaterna. Artikel 104 förutsätter inte nödvändigtvis att den nationella lagstiftningen förbjuder finansiering av det slag som avses i artikeln. Det räcker att sådan finansiering inte uttryckligen är tillåten. För att det inte skall råda någon oklarhet om rättsläget är det motiverat att i lagen ta in ett förbud mot finansiering av den offentliga sektorn.

9 §. *Säkerheter*. Enligt denna paragraf skall Finlands Bank ha betryggande säker-

heter i sin kreditgivning. Säkerhetskravet skall förhindra att möjligheten till centralbanksfinansiering lockar bankerna att missbruka denna för att finansiera kortsiktiga spekulationer eller ökar bankernas benägenhet att bevilja synnerligen riskfyllda krediter. Genom säkerhetskravet är det dessutom möjligt att skydda Finlands Bank mot fordringsrelaterade kreditrisker och att därigenom optimera centralbankens finansiella verksamhetsförutsättningar.

Inom det nuvarande systemet för centralbanksfinansiering gäller säkerhetskravet inte bara likviditetskredit och kreditlimiter under en dag utan också penningmarknadsoperationer. På de sistnämnda är det emellertid möjligt att tillämpa olika typer av säkerhetsarrangemang. Kravet på säkerheter är också förenligt med de inom EU och dess medlemsländer gällande principerna, som innebär att de nationella centralbankerna skall kräva tillräckliga säkerheter för sina krediter.

För att centralbanken skall ha praktiska verksamhetsförutsättningar och för att garantera en fungerande betalningsrörelse är det viktigt att det på lagnivå inte bestäms alltför oflexibla säkerhetskrav. Utgångspunkten är likväl den att säkerheterna inom kreditgivningen skall vara tillräckliga. På valuta-, penning- och obligationsmarknaden kan kreditinstituten inom ramen för centralbankens chekkontosystem få extremt stora behov av kredit med en dags löptid. Det kan uppkomma situationer som måste skötas flexibelt. I samband med likviditetskrediter och marknadsoperationer är det emellertid skäl att kräva betryggande säkerheter.

I egenskap av landets centralbank är Finlands Bank skyldig att sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet och effektivitet. För att trygga betalningsrörelsens och det finansiella systemets störningsfria funktion kan Finlands Bank under vissa förhållanden anse det vara motiverat att bevilja kredit utan säkerhet, då ett kreditinstitut har råkat i tillfälliga betalningssvårigheter. Enligt lagrummet kan Finlands Bank tillfälligt avstå från att kräva säkerheter för krediter som den beviljat, då det finns synnerligen vägande skäl till detta. Beviljandet av kredit utan säkerhet måste vara baserat på ett särskilt beslut. Ett villkor för beviljandet av krediten är att det kreditinstitut som har råkat i svårigheter omedelbart vidtar åtgärder för att normalisera sin likviditetsställning.

10 §. *Grundkapital*. Enligt denna paragraf består Finlands Banks grundkapital av en grundfond och en reservfond. Dessa benämningar är desamma som i den gällande lagen.

Det är emellertid inte ändamålsenligt att i lagen stadga om fondernas storlek. Det har visat sig vara oändamålsenligt att fastställa t.ex. grundfondens storlek, eftersom detta skulle förutsätta täta lagändringar.

Eftersom Finlands Bank enligt regeringsformen står under riksdagens garanti, tryggas bankens solvens alltid så att den kan svara för sina förbindelser och förpliktelser.

För att Finlands Bank i ett expansivt ekonomiskt läge skall kunna påverka utvecklingen på penningmarknaden genom sin balansräkning, måste bankens i balansräkningen upptagna grundkapital vara tillräckligt stort och även kunna ökas. Detta behov accentueras då de traditionella betalningsmedlen, dvs. sedlar och metallmynt, börjar ersättas med elektroniska betalningsmedel. Denna utveckling leder till att de ekonomisk-politiska påverkningsmöjligheter kringskärs som är baserade på storleken av bankens balansslutning.

På centralbankens kapitalbas ställs kravet att den skall överstiga centralbanksverksamhetens riskexponeringar, dvs. riskerna i samband med centralbankens penningpolitiska uppgifter och operationerna på finansmarknaden. Denna målsättning ligger på en klart högre nivå än det solvenskrav som gäller inom normal bankverksamhet. Enbart centralbankens penningpolitiska verksamhetsförutsättningar kräver en tillräckligt stark balansstruktur och inkomstbildning. Finlands Bank utsätter sig för en betydande växelkursrisk då den är tvungen att upprätthålla en valutareserv som är tillräckligt stor både med tanke på landets externa likviditet och med tanke på penningpolitikens trovärdighet. I praktiken måste den växande valutareservens expansiva effekt på banksystemets likviditet kompenseras genom utställande av skuldförbindelser som löper med marknadsränta. Detta förfarande belastar Finlands Banks resultat, ifall den inhemska marknadsrörelsen ligger högre än valutareservens ränteavkastning.

Enligt paragrafens 2 mom. kan reservfonden användas för ökning av grundfonden. Överföringen mellan fonderna görs i samband med bokslutet.

Utgångspunkten för lagförslagets 31 § om

vinstanvändning är den att överskott i första hand skall användas för att öka bankens reservfond, medan återstoden överförs till statens användning. Ju mindre det egna kapitalet är i förhållande till bankens balansslutning, desto större del av bankens överskott skall överföras till reservfonden.

Om Finlands Banks lönsamhetsutveckling inte medger ett grundkapital av den storleksordning som de centralbankspolitiska åtgärderna skulle förutsätta, finns det en möjlighet att via statsbudgeten öka bankens grundkapital genom överföring av medel till grundfonden.

2 kap. Förvaltning

11 §. *Förvaltningsorgan*. Enligt denna paragraf, som överensstämmer med gällande lag, är Finlands Banks förvaltningsorgan bankfullmäktige och direktionen samt revisorerna.

Genom stadgandet framhålls att också bankfullmäktige när de sköter uppgifter i samband med Finlands Bank uttryckligen är Finlands Banks organ och inte, som t.ex. ekonomiutskottet, riksdagens organ. Det är visserligen riksdagen som utser bankfullmäktige och bankfullmäktiges ledamöter är i allmänhet riksdagsmän. Bankfullmäktige har inte heller hittills behövt vara riksdagsmän. Om till bankfullmäktige i större utsträckning än för närvarande skulle väljas andra än riksdagsmän, kunde mångsidigheten i bankfullmäktiges sakkunskap förbättras.

12 §. *Bankfullmäktige*. Paragrafen stadgar om bankfullmäktiges sammansättning och tillsättning. Enligt 83 § riksdagsordningen tillsätter riksdagen nio bankfullmäktige för att utöva tillsyn över Finlands Banks förvaltning och rörelse. I lagrummet stadgas också att tre av bankfullmäktige utgör ordinarie bankfullmäktige, som handlägger alla de ärenden vilka inte enligt instruktionen skall handläggas av förstärkta bankfullmäktige, som har nio medlemmar. Förstärkta bankfullmäktige är beslutföra då sex medlemmar är närvarande. Om någon av de ordinarie bankfullmäktige är förhindrad eller avgår, träder en av förstärkta bankfullmäktige i hans ställe.

Enligt 83 § 4 mom. riksdagsordningen skall bankfullmäktige väljas vid valperiodens första riksdag. Bankfullmäktiges uppdrag börjar så snart de har valts och fortgår tills nytt val av bankfullmäktige har förrättats.

Valet verkställs av riksdagens elektor. Vid valförrättningen bestäms vilka tre som skall utgöra de ordinarie bankfullmäktige och vilka två bland förstärkta fullmäktige som vid behov skall träda i stället för medlemmarna av de ordinarie bankfullmäktige samt i vilken ordning. I 4 mom. stadgas vidare att valet skall förrättas med iakttagande av proportionellt valsätt ifall elektorerna inte är eniga om valet.

Enligt paragrafens 1 mom. skall bankfullmäktige inom sig välja ordförande och vice ordförande.

Enligt paragrafens 2 mom. är en bankfullmäktig skyldig att avgå om han kallas till statsrådsmedlem. Detta stadgande har överförts till lagen från 12 § i den gällande instruktionen för bankfullmäktige, som är fastställd av riksdagen.

13 §. *Bankfullmäktiges uppgifter.* Avsikten med den föreslagna lagen är att klarlägga uppgiftsfördelningen och ansvarsförhållandena mellan bankfullmäktige och direktionen. Samtidigt föreslås vissa ändringar i den nuvarande förteckningen över bankfullmäktiges uppgifter. I de allmänna principerna för uppgiftsfördelningen mellan bankfullmäktige och direktionen föreslås däremot inga ändringar. Direktionen skall ha en allmän behörighet att sköta bankens uppgifter medan bankfullmäktige skall sköta de uppgifter som uttryckligen anges i lagen. Avsikten är att stadgandet om bankfullmäktiges uppgifter skall vara uttömmande. Detta innebär att bankfullmäktige inte kan överta uppgifter av direktionen och att de inte heller kan överföra sina egna uppgifter på direktionen.

Inom det penningpolitiska beslutsfattandet är det ofta nödvändigt att göra en generell bedömning av de ekonomiska och samhällsliga verkningarna av alternativa tillvägagångssätt. Centralbanken utövar på kort sikt en betydande ekonomisk-politisk makt i synnerhet under perioder då växelkurserna flyter. Det ställs således speciella krav på centralbankens penningpolitiska beslutsystem. Enligt den gällande lagen deltar bankfullmäktige i det penningpolitiska beslutsfattandet bl.a. genom att bestämma grundräntan och andra räntor som Finlands Bank tillämpar samt gränserna för dessa räntor. Samtidigt svarar bankfullmäktige för tillsynen över Finlands Banks penningpolitiska och övriga verksamhet. Avsikten med propositionen är förtydliga ansvarsförhållandena och uppgiftsfördelningen mellan Finlands Banks

organ. Från denna utgångspunkt betonar stadgandet bankfullmäktiges ställning framförallt som ett tillsynsorgan och ett organ som fattar förvaltningsbeslut. De penningpolitiska besluten skall i likhet med förverkligandet av besluten och övriga operativa uppgifter koncentreras till direktionen. Ansvarsförhållandena blir så tillvida klarare att direktionen obestriddligen blir ansvarig för penningpolitiken. Direktionens samhällsliga ansvar förverkligas genom att direktionsmedlemmarnas tjänsteförhållanden blir tidsbestämda.

Bankfullmäktiges verksamhet kan indelas i tre huvudgrupper, dvs. tillsynsuppgifter, förvaltningsuppgifter och övriga uppgifter. Dessa uppgiftshelheter grupperas vidare mellan olika moment. Den föreslagna paragrafen förtydligar således det nuvarande i 23 punkter indelade uppgiftsstadgandet i den gällande lagens 17 §.

I förteckningen över bankfullmäktiges uppgifter stryks de penningpolitiska uppgifterna samt uppgifterna i anslutning till bankens operativa verksamhet. Den nya arbetsfördelningen mellan bankfullmäktige och direktionen innebär bl.a. att direktionen övertar sådana enligt gällande lag på bankfullmäktige ankommande uppgifter som bestämmande av Finlands Banks grundränta och andra räntor som Finlands Bank tillämpar eller gränserna för dessa, beslut om upptagande av kredit i utlandet, framställning enligt 4 § myntlagen till statsrådet om markens externa värde, beslut om tillverkning av nya sedelvalörer och -typer, beslut om att sedlar skall upphöra att vara lagliga betalningsmedel samt ärenden som gäller förvärv och bebyggande av fastigheter.

Samtidigt bortlämnas i förteckningen vissa mindre betydelsefulla eller föråldrade uppgifter. Bl.a. stryks ett antal inspektions- och inventeringsuppgifter samt uppgiften att utse avdelningskontorens kontrollanter.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. 1—4 punkterna uppräknas de uppgifter som bankfullmäktige har i samband med tillsynen över Finlands Banks förvaltning och verksamhet. Enligt lagrummet skall bankfullmäktige fastställa grunderna för Finlands Banks bokslut, på grundval av revisorernas utlåtande besluta om fastställande av bankens resultaträkning och balansräkning samt om ansvarsfrihet för direktionen, besluta om åtgärder med anledning av bankens resultat för räkenskapsperioden samt årligen till riks-

dagen ge en berättelse om bankens verksamhet och förvaltning och om de viktigaste ärenden som bankfullmäktige behandlat under året.

Stadgandena om bankfullmäktiges tillsynsuppgifter överensstämmer med den gällande lagen. Eftersom bokföringslagen (655/73) inte tillämpas på Finlands Banks bokslut är det nödvändigt att bankfullmäktige fastställer formulär för balansräkningen och resultaträkningen samt de övriga grunderna för bankens bokslut. Beslut om åtgärder med anledning av bankens resultat för räkenskapsperioden enligt momentets 3 punkt innebär för det första att bankfullmäktige beslutar om överföring av vinsten till reservfonden enligt lagförslaget 31 § samt om täckande av förlust. För det andra skall bankfullmäktige enligt stadgandet för riksdagen lägga fram ett förslag till hur den del av vinsten som återstår efter överföringen till reservfonden enligt 31 § skall användas för statens behov. I praktiken går detta till så att bankfullmäktige tar in ett förslag om saken i sin berättelse till riksdagen.

Finlands Banks funktionella oberoende måste ses mot bakgrund av kravet att samhället skall ges ökad insyn i samhälleligt betydelsefullt beslutsfattande. Genom att bankfullmäktiges tillsynsuppgifter betonas skapas det förutsättningar för en effektivare tillsyn över Finlands Banks verksamhet. Tillsynsrutinerna kan emellertid utvecklas på den nuvarande grunden. Stadgandena ger möjligheter att skapa ett effektivt förfarande som innebär att ekonomiutskottet hör Finlands Banks chefsdirektör eller andra direktionsmedlemmar om aktuella penningpolitiska frågor eller annat som har samband med centralbankens verksamhet. Bankfullmäktiges berättelse till ekonomiutskottet om Finlands Banks verksamhet och förvaltning kan utvecklas så att den innehåller bankfullmäktiges bedömningar av och synpunkter på penningpolitiken och kan läggas till grund för en diskussion i riksdagen. I samband med behandlingen av bankfullmäktiges berättelse kan riksdagens plenum varje år diskutera Finlands Banks angelägenheter.

Paragrafens 2 mom. 1—7 punkterna gäller bankfullmäktiges uppgifter i anslutning till Finlands Banks förvaltning. Enligt stadgandet skall bankfullmäktige till statsrådet göra framställningar om tillsättning av direktionsmedlemstjänster, bestämma grunderna för direktionsmedlemmarnas lön, tjänstledighet

och semester, avgöra disciplinära ärenden som gäller direktionsmedlemmar samt övriga ärenden som har samband med deras tjänsteförhållande, på framställning av Finlands Banks direktion utnämna direktörer, förordna en vice ordförande för direktionen, fastställa pensionsstadgan och familjepensionsstadgan för Finlands Bank, på framställning av direktionen meddela föreskrifter om skötseln av bankens pensionsansvar samt meddela föreskrifter om de språkkunskaper som Finlands Banks tjänstemän förutsätts ha.

Bankfullmäktige kommer således ha behålla de centrala förvaltningsuppgifter som de har enligt gällande lag. Lagförslaget 15 § om att direktionsmedlemmarnas tjänsteförhållanden skall vara tidsbestämda innebär emellertid att bankfullmäktiges framställningar om tillsättning av direktions tjänsterna får en större betydelse. I och med att bankfullmäktige gör utnämningsframställningar får de också bättre möjligheter än tidigare att ta ställning till direktionens sammansättning och den penningpolitiska linjen. Bankfullmäktige utövar arbetsgivarbefogenheter med avseende på direktionens medlemmar. Således avgör de bl.a. ärenden som gäller direktionsmedlemmarnas bisysslotillstånd samt beslutar om lönegrunder, tjänstledigheter och semestrar.

I paragrafens 3 mom. 1—4 punkterna räknas bankfullmäktiges övriga uppgifter upp. Enligt dessa lagrum skall bankfullmäktige besluta om framställningar till riksdagen, besluta om andra förslag till riksdagen i principiellt viktiga ärenden än sådana som avses i 4 § myntlagen, fastställa grunderna för arvoden och ersättningar till revisorerna och deras sekreterare samt på framställning av direktionen fastställa en instruktion.

Bankfullmäktiges uppgifter enligt 3 mom. 1—4 punkterna överensstämmer i stor utsträckning med de uppgifter som bankfullmäktige har enligt gällande lag. Den nya arbetsfördelningen mellan bankfullmäktige och direktionen innebär att direktionen skall göra sådana framställningar till statsrådet som avses i 4 § myntlagen. Bankfullmäktige skall besluta om andra framställningar till statsrådet i principiellt viktiga ärenden. Här avses närmast principiellt viktiga förslag till ändringar i lagstiftningen. Syftet med förslaget är inte att begränsa direktionens möjlighet att vid skötseln av sina uppgifter samråda med statsrådet.

Enligt gällande lag har bankfullmäktige rätt att till de delar som gäller den interna förvaltningen genom en instruktion meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av lagen om Finlands Bank. Den gällande instruktionen föreslås bli upphävd. Eftersom banken på grund av sin oberoende ställning inte ges möjligheter att utfärda förordningar, borde bankfullmäktige likväl ha rätt att meddela administrativa föreskrifter om beslutsförfarandet och föredragningen i samband därmed. Föreskrifterna skall enligt förslaget meddelas i en instruktion som fastställs av bankfullmäktige. Denna möjlighet behövs framförallt av den orsaken, att det i lagen inte föreslås några övergripande stadganden om de administrativa förfarandena.

I paragrafens 1 mom. 1 och 3 punkterna, 2 mom. 4, 6 och 7 punkterna samt i 3 mom. 4 punkten stadgas om anhängiggörandet av ärenden vid bankfullmäktiges sammanträden. Liksom enligt den gällande lagen förutsätter vissa av bankfullmäktiges beslut en uttrycklig framställning från direktionen. Direktionen kan enligt vedertagen uppfattning inte vägra att på begäran av bankfullmäktige göra framställning i ett ärende som skall avgöras av bankfullmäktige.

Bankfullmäktiges uppgifter i anslutning till finansinspektionen föreslås bli reglerade i lagen om finansinspektionen i stället för i lagen om Finlands Bank.

14 §. *Bankfullmäktiges beslutsfattande.* I den föreslagna paragrafens 1 mom. stadgas om bankfullmäktiges beslutförhet. Momentet överensstämmer med 83 § riksdagsordningen, enligt vilken bankfullmäktige är beslutföra då sex medlemmar är närvarande. Som bankfullmäktiges beslut anses den mening som de flesta omfattar. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst. Bestämmelser om bankfullmäktiges sammanträde, arbetsfördelningen mellan ordinarie och förstärkta bankfullmäktige samt i allmänhet om bankfullmäktiges praktiska arbete ingår i bankfullmäktiges instruktion som fastställs av riksdagen.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. bibehålls den gällande lagens arrangemang som innebär att direktionens medlemmar har rätt att närvara och yttra sig vid bankfullmäktiges sammanträden. Närvarorätten är motiverad med tanke på samarbetet mellan bankfullmäktige och direktionen samt också från den synpunkten att det i allmänhet är direktionens medlemmar som vid bankfull-

mäktiges sammanträden skall föredra de till sina respektive ansvarsområden hörande ärendena.

15 §. *Direktionen.* Paragrafen stadgar om medlemsantalet i Finlands Banks direktion, om tillsättningsförfarandet och om tidsbegränsning av tjänsteförhållandena. Enligt paragrafens 1 mom. består direktionen av en ordförande och högst fem andra medlemmar.

Liksom enligt gällande lag tillsätts direktionsmedlemmarna av republikens president, på framställning av bankfullmäktige. I syfte att förverkliga direktionsmedlemmarnas samhälleliga ansvar föreslås deras tjänsteförhållanden bli tidsbestämda. Mandatperioden föreslås vara sju år för ordföranden och fem år för de övriga direktionsmedlemmarna. I fråga om mandatperioden har för det första beaktats att den skall vara så lång att tjänsterna kan skötas tillräckligt långsiktigt. För det andra är det, med tanke på eventuella bindningar, inte ändamålsenligt att bestämma mandatperioderna så att de sammanfaller med valperioderna för riksdagen eller republikens president, dvs. fyra respektive sex år. De föreslagna mandatperioderna överensstämmer dessutom med ECB:s stadga, enligt vilken mandatperioden för den nationella centralbankens chef skall vara minst fem år.

Enligt det i paragrafens 1 mom. angivna allmänna behörighetsvillkoret skall direktionsmedlemmarna ha den sakkunskap som uppgiften kräver. Denna definition av behörigheten innebär att den krets inom vilken direktionsmedlemmarna kan rekryteras inte blir onödigt snäv och att direktionen sålunda kan tillföras sakkunskap från olika områden.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. överensstämmer tillsättningsförfarandet med den gällande lagen. Då en direktionsmedlemstjänst blir vakant kan bankfullmäktige ta upp ärendet till behandling vid sitt sammanträde, utan någon framställning från direktionen och utan att tjänsten på förhand förklaras ledig. Bankfullmäktige får själv ta ställning till om det är skäl att tillsätta en vakant tjänst. Enligt paragrafens 1 mom. kan direktionen utöver ordföranden ha högst fem andra medlemmar. Enligt stadgandet kan bankfullmäktige således inom den givna ramen utnämna så många direktionsmedlemmar som de anser behövligt. Om bankfullmäktige anser att en vakant tjänst skall tillsättas gör de en framställning om saken till statsrådet. Republikens president, som på föredragning av finansministern beslutar om utnämningen

vid statsrådets sammanträde, är inte bunden vid bankfullmäktiges framställning.

Enligt paragrafens 3 mom. är direktionens ordförande chefsdirektör för Finlands Bank. Stadgandet har intagits i lagen för tydlighetens skull.

Enligt paragrafens 4 mom. begränsas direktionsmedlemmarnas mandatperioder till högst tre. Det föreslagna stadgandet innebär att en och samma person kan vara direktionsmedlem i högst 15 år. Ett undantag utgör i detta avseende chefsdirektörstjänsten som en och samma person kan inneha i två mandatperioder, även om han tidigare eventuellt varit direktionsmedlem.

16 §. *Direktionens uppgifter.* Denna paragraf stadgar om de uppgifter som ankommer på Finlands Banks direktion. Enligt paragrafen blir de rättsliga behörighetsförhållandena mellan bankfullmäktige och direktionen oförändrade. Direktionen sköter således Finlands Banks lagstadgade uppgifter och förvaltning, ifall ärendet inte i lag stadgas ankomma på bankfullmäktige. Enligt stadgandet är direktionens behörighet således av allmän natur medan bankfullmäktiges är av särskild natur, vilket innebär att bankfullmäktiges samtliga uppgifter räknas upp. Bankfullmäktiges uppgifter hänförs enligt föreslagna 13 § uttryckligen till övervakningsfunktionerna samt till de centrala administrativa funktionerna och vissa andra uppgifter. Det penningpolitiska beslutsfattandet och verkställigheten av besluten ankommer på direktionen, som således obestriddligen ansvarar också för penningpolitiken.

I paragrafens 2 mom. stadgas om de kvalitativa krav som ställs på direktionens verksamhet. Finlands Banks verksamhet skall enligt detta organiseras effektivt och ekonomiskt. Samma effektivitetskrav gäller inom all offentlig förvaltning.

Enligt paragrafens 3 mom. har direktionen rätt att meddela närmare föreskrifter om bankens enheters och de anställdas uppgifter och befogenheter. Enligt stadgandet kan direktionen delegera beslutanderätt till en lägre nivå eller alternativt förbehålla sig beslutanderätten i ärenden som annars skulle avgöras på en lägre nivå. Vidare kan direktionen säkerställa ett effektivt och ändamålsenligt beslutsfattande i banken. Det föreslagna stadgandet innebär att en brist i den gällande lagen blir avhjälpt.

17 §. *Direktionens beslutsfattande.* Paragrafen, som överensstämmer med gällande

lag, stadgar om beslutsförfarandet i direktionen. Enligt stadgandet är direktionen beslutför när minst tre medlemmar är närvarande.

Enligt paragrafens 2 mom. kan i instruktionen meddelas närmare föreskrifter om direktionens beslutsförfarande och om föredragningen i samband därmed. Enligt stadgandet är det möjligt att vid behov ordna ett föredragningsförfarande. I den gällande lagen finns inga stadganden om saken. Enligt föreslagna 13 § fastställs instruktionen av bankfullmäktige.

18 §. *Avslutande av en direktionsmedlems tjänsteförhållande.* I paragrafen regleras direktionsmedlemmarnas rätt att kvarstå i tjänsten genom en utförlig reglering av de grunder på vilka en direktionsmedlems tjänsteförhållande kan avslutas. Denna nya paragraf förtydligar direktionsmedlemmarnas rättsliga ställning och är nödvändig för att garantera centralbankens funktionella oberoende.

Enligt stadgandet kan republikens president befria en direktionsmedlem från hans uppdrag endast om denne har begått tjänstefel eller annars genom sitt förfarande visat sig vara olämplig att fortsätta i uppdraget eller om han har blivit oförmögen att sköta sin tjänst. Till sin ordalydelse överensstämmer stadgandet inte med tjänstemannalagens uppsägnings- och hävningsstadganden, utan det är huvudsakligen utformat på grundval av den bestämmelse i ECB:s stadga som gäller uppsägning av centralbankschefen.

En eventuell uppsägning av ett tjänsteförhållande på någon av de grunder som anges i 1 mom. skall baseras på en bedömning av om direktionsmedlemmens förfarande har undergrävt förtroendet för hans verksamhet som direktionsmedlem. Härvid måste det vara möjligt att beakta direktionsmedlemmens förfarande både i och utom tjänsten. Ett tjänsteförhållande kan dessutom avslutas i det fall att direktionsmedlemmen har blivit oförmögen att sköta sin tjänst. Här avses inte oförmåga till följd av en kortvarig sjukdom eller något annat tillfälligt förhinder.

I paragrafens 2 mom. hänvisas till vissa stadganden i statstjänstemannalagen. På avslutandet av en direktionsmedlems tjänsteförhållande skall sålunda, utöver 1 mom., också tillämpas 25 § 6 mom. statstjänstemannalagen. Lagrummet gäller avslutande av en för viss tid utnämnd tjänstemans tjänsteförhållande utan uppsägning då denna tid

har gått ut. I 35 § 1 och 3 mom. statstjänstemannalagen stadgas om tjänstemäns avgångsålder.

19 §. *En direktionsmedlems bisysslotillstånd.* Enligt detta stadgande är det förbjudet för en direktionsmedlem att ta emot eller inneha en bisyssla utan att ha fått bankfullmäktiges bisysslotillstånd. Ett sådant tillstånd kan inte beviljas om bisysslan skulle leda till att direktionsmedlemmen blir jävig. Bisysslotillståndet får inte heller beviljas om bisysslan skulle äventyra förtroendet för direktionsmedlemmen när han sköter sitt uppdrag eller annars inverka menligt på skötseln av uppdraget. Med en bisyssla avses i stadgandet såväl avlönat som oavlönat arbete och uppdrag som vederbörande har rätt att avsäga sig, samt yrke, näring och rörelse. Bl.a. kommunala förtroendeuppdrag hör till de uppdrag som man inte får avsäga sig.

Stadgandet innebär att en direktionsmedlem inte får höra t.ex. till ett kreditinstitut eller börsbolags förvaltningsråd, direktion eller andra sådana organ.

20 §. *Val av revisorer.* I paragrafens 1 mom. fastställs antalet revisorer samt hänvisas till riksdagsordningens stadganden om hur de skall väljas.

Enligt paragrafens 2 mom. skall minst två av revisorerna och av suppleanterna vara av Centralhandelskammaren godkända revisorer eller revisorer som avlagt examen för revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin. Behörighetsvillkoren för revisorerna syftar till en partiell övergång från revision som utförs av förtroendevalda i riktning mot professionella revisorer, enligt de krav som nuförtiden ställs på revision.

Enligt paragrafens 3 mom. skall revisorerna inom sig välja en ordförande samt utse en sekreterare som skall vara en av Centralhandelskammaren godkänd revisor.

3 kap. **Finlands Banks tjänstemän**

21 §. *Tillämpning av övriga stadganden.* I fråga om Finlands Banks tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden skall utöver den föreslagna lagens 3 kap. dessutom i tillämpliga delar iakttas statstjänstemannalagen. Den sistnämnda lagen skall emellertid inte tillämpas i sin helhet utan endast i den mån dess stadganden med hänsyn till ärendets natur är tillämpliga på Finlands Bank. Det generella begreppet "i tillämpliga delar" behövs för att de stadganden som uteslutande är tillämpliga

på statsförvaltningen inte särskilt skall behöva räknas upp. I paragrafen förslås dessutom för klarhetens skull att vissa av statstjänstemannalagens stadganden som uteslutande är tillämpliga inom statsförvaltningen inte skall tillämpas på Finlands Banks tjänstemän.

Statstjänstemannalagens stadganden skall enligt förslaget gälla också direktionsmedlemmarna, med vissa undantag och specialregleringar. På direktionsmedlemmarna skall inte tillämpas t.ex. stadgandena om uppsägning och upplösning. Bankfullmäktige har enligt stadgandet rätt att utöva arbetsgivarbefogenheter i förhållande till direktionsmedlemmarna.

Genom den nya statstjänstemannalagen har man försökt utveckla tjänsteförhållandena genom att slopa onödiga skillnader mellan dessa och arbetsavtalsförhållanden. Till följd av de speciella krav som gäller statliga uppdrag har man emellertid hållit kvar bl.a. stadgandena om tjänstemännens tjänsteansvar och skyldigheter samt stadgandet om att ett tjänsteförhållande inte kan avslutas genom en lagstridig uppsägning. Några egentliga hinder för att tillämpa av dessa stadganden på Finlands Bank finns inte.

Paragrafen gäller endast offentligrättsliga anställningar om vilka används den gemensamma benämningen tjänsteförhållande. Inom Finlands Bank kan arbetsförhållanden fortsättningsvis användas i behövlig omfattning och på dessa skall liksom tidigare tillämpas de allmänna arbetsrättsliga stadgandena. De personer som står i tjänsteförhållande till banken skall enligt förslaget i fortsättningen benämnas Finlands Banks tjänstemän. De nuvarande begreppen befattningshavare och befattningsfaller bort.

På Finlands Banks tjänstemän skall enligt förslaget för det första tillämpas statstjänstemannalagens 1 kap. vari begreppet tjänsteförhållande definieras och lagens syfte anges.

Av stadgandena i statstjänstemannalagens 3 kap. skall enligt förslaget tillämpas vad som i 6 § samt i 8—10 §§ stadgas om utnämning och de allmänna behörighetsvillkoren. Enligt lagförslagets 13 § 2 mom. 7 punkten skall bankfullmäktige meddela föreskrifter om de språkkunskaper som Finlands Banks tjänstemän förutsätts ha. Däremot skall inte tillämpas vad som i statstjänstemannalagens 3 kap. 7 § stadgas om krav på medborgarskap och i samma kapitels 9 §

3 mom. om att genom förordning stadgas om de tjänster som alltid skall besättas för viss tid.

Av stadgandena i statstjänstemannalagens 4 kap. om myndigheternas och tjänstemännens allmänna skyldigheter skall 11—19 §§ tillämpas också inom Finlands Bank. Finlands Bank skall i egenskap av arbetsgivare iakttta diskrimineringsförbudet och förbudet mot begränsning av tjänstemäns rätt att ansluta sig till föreningar. På motsvarande sätt får de tjänstemän som representerar arbetsgivaren inte i personalföreningen sköta uppgifter som står i konflikt med tjänsteuppgifterna. Enligt hänvisningen skall också de allmänna stadganden tillämpas som gäller tjänsteåligganden, sekretess, bisysslor, lämnande av upplysningar om förutsättningar att sköta tjänsten med hänsyn till hälsan samt om kontroller eller undersökningar av hälsotillståndet. Sådana kostnader som avses i 19 § 2 mom. statstjänstemannalagen skall betalas av Finlands Banks medel.

Vad som i 5 kap. statstjänstemannalagen stadgas om tjänstledighet skall, med undantag av 23 § 4 mom., tillämpas också på Finlands Banks tjänstemän.

Av straffarterna i anslutning till den interna disciplinen återstår enligt förslaget endast en, dvs. skriftlig varning, varom stadgas i 6 kap. statstjänstemannalagen. Alternativet att en förman ger en muntlig anmärkning förutsätter inget uttryckligt lagstadgande och anses inte heller som ett disciplinstraff. Tjänstefel kan fortfarande leda till åtal och i lindrigare fall kan tjänsteförhållandet sägas upp eller upplösas.

På avslutande av tjänsteförhållande tillämpas 7 kap. statstjänstemannalagen. Finlands Banks tjänstemän kan emellertid enligt förslaget inte sägas upp enligt 26 § och genom förordning kan inte stadgas om tjänster med en lägre avgångsålder än den allmänna avgångsåldern. Finlands Banks tjänsteförhållanden kan avslutas genom uppsägning eller upplösning. Inom banken tillämpas det normala uppsägningsförfarande för statstjänstemän, dock inte när det gäller direktionsmedlemmarna. I lagförslagets 18 § stadgas om avslutande av direktionsmedlemmarnas tjänsteförhållanden. Enligt huvudregeln får Finlands Bank i egenskap av arbetsgivare inte säga upp en tjänsteman av någon orsak som beror på denne, om orsaken inte är synnerligen vägande. Av stadgandena framgår närmare vilka grunder som åtminstone inte

utgör synnerligen vägande skäl. Sådana grunder är t.ex. sjukdom, arbetsstrid, politiska åsikter och graviditet.

Uppsägning föreslås dessutom kunna ske på organisatoriska grunder samt på grunder som har samband med tjänstemannens eller Finlands Banks uppgifter. Uppsägningsrätt föreligger om den enhet där tjänstemannen arbetar läggs ner eller om tjänstemannens uppgifter eller ämbetsverkets möjligheter att erbjuda honom uppgifter minskar väsentligt och inte bara tillfälligt. Banken är i så fall emellertid skyldig att först försöka omplacera tjänstemannen eller utbilda honom för andra uppgifter, om detta skäligen kan ske med hänsyn till tjänstemannens yrkesskicklighet och förmåga. Ett tjänsteförhållande kan upplösas med omedelbar verkan om tjänstemannen grovt bryter mot eller åsidosätter sin tjänsteplikt.

Också statstjänstemannalagens 8 kap. om permittering skall tillämpas enligt förslaget. En allmän uppsägningsgrund berättigar således också till en lindrigare påföljd, dvs. permittering, varmed avses att tjänsteutövningen och löneutbetalningen avbryts för viss tid eller tills vidare medan tjänsteförhållandet i övrigt består. För permitteringen anges i detta fall ingen maximitid. Om permitteringen görs med åberopande av ekonomiska och produktionsmässiga orsaker är permitteringstiden maximalt 90 dagar. I statstjänstemannalagen finns dessutom närmare stadganden om permitteringsförfarandet och tjänstemannens rättigheter.

Vad som i 9 kap. statstjänstemannalagen stadgas om avstängning från tjänsteutövning och i 11 kap. statstjänstemannalagen om avtal om anställningsvillkoren skall tillämpas också på Finlands Bank. Detsamma gäller 15 kap. 60—64, 66, 67 och 69 a §§ statstjänstemannalagen. Däremot skall bl.a. stadgandena om tjänstemannanämnden i 13 kap. statstjänstemannalagen inte tillämpas. Dessa stadganden är inte tillämpliga på Finlands Bank eftersom denna inte omfattas av det statliga avtalssystemet och eftersom det på grund av bankens storlek inte är motiverat att inrätta en egen nämnd för den.

22 §. *Tjänsteförhållanden*. Enligt paragrafen skall vid Finlands Bank finnas direktionsmedlemstjänster och direktörstjänster samt tjänsteförhållanden som tillsätts tills vidare eller för viss tid. Det är inte ändamålsenligt att inom Finlands Bank, på grund av att dess organisation är relativt liten, all-

mänt ta i bruk begreppet "tjänst" eller ett förfarande för inrättande av tjänster. Finlands Bank har således endast de i lagen särskilt angivna tjänsterna, medan de övriga tjänstemännen står i tjänsteförhållande till Finlands Bank. Ett anställningsförhållande uppkommer genom att en tjänsteman allmänt antas i ett tjänsteförhållande till Finlands Bank. Individualiseringen av tjänsteförhållandet sker i samband med definitionen av den uppgiftshelhet som tjänsteutövning hänför sig till. Rättsmedlen ställs, liksom inom tjänstemannarätten i allmänhet, i relation till Finlands Banks uppgifter och uppgiftsbenämningen. Stöd för tolkningen ger dessutom den sysslobeskrivning som har uppgjorts för tjänstemannen. De skyddsmekanismer som motsvarar rätten att kvarstå i tjänsten sammankopplas således med denna uppgiftsdefinition, t.ex. då det blir aktuellt att överväga en eventuell omplacering eller permittering av tjänstemannen. Dessutom kan, under de förutsättningar som stadgas i stats-tjänstemannalagen, tidsbestämda tjänsteförhållanden användas.

23 §. *Bestämmande av anställningsvillkor.* Genom den föreslagna paragrafen regleras Finlands Banks förhandlings- och avtalsystem rörande anställningsvillkoren.

Anställningsvillkoren för bankens personal regleras för närvarande genom bankfullmäktiges och direktionens beslut samt genom de avtal om anställningsvillkoren, de s.k. PES-avtalen, som har ingåtts mellan å ena sidan bankfullmäktige och direktionen samt å andra sidan den förening som representerar Finlands Banks personal. PES-avtalen är i sin tur baserade på PES-huvudavtalet. Detta reglerar det förfarande som skall iaktas vid förhandlingarna om fristående avtal om anställningsvillkor. PES-huvudavtalet och de fristående PES-avtalen är inte baserade på lag utan på bankfullmäktiges och direktionens beslut. Systemet har tillämpats sedan år 1981.

PES-avtalen omfattar så gott som hela personalen. De täcker i stort sett samma område som avtalen inom det statliga systemet med tjänstekollektivavtal. PES-avtalet gäller inte bankledningens och den högre förmannani-våns löner.

Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. kan Finlands Bank i egenskap av arbetsgivare, med en registrerad förening som den har godkänt såsom förhandlings- och avtalspart avtala om anställningsförhållandena för ban-

kens tjänstemän. I den föreslagna paragrafen hänvisas till lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70), nedan tjänstekollektivavtalslagen, vars stadganden skall iaktas i tillämpliga delar. Enligt paragrafens 5 mom. utesluts från tillämpningsområdet dessutom de stadganden i tjänstekollektivavtalslagen som på grund av sin natur inte är tillämpliga på Finlands Bank.

I paragrafen konstateras som en allmän princip att om anställningsvillkoren förhandlas samt om dem gäller vad som förskrivs i tjänstekollektivavtal eller vad som stadgas eller bestäms om dem. För klarhetens skull konstateras i stadgandet uttryckligen att Finlands Bank såsom arbetsgivare är bunden till tjänstekollektivavtalet. I fråga om tjänstemännen och de föreningar som representerar dem bestäms bundenheten däremot med stöd av respektive stadganden i tjänstekollektivavtalslagen. I tjänstekollektivavtalslagen dels definieras och dels utesluts vissa grupper av ärenden som inte anses utgöra anställningsvillkor och som således faller utanför Finlands Banks tjänstekollektivavtal. Hit hör framförallt Finlands Banks ställning, uppgifter, organisation, arbetsledning och arbetsmetoder samt inledande och avslutande av tjänsteförhållanden, med undantag av uppsägningstiden och uppsägningsgrunderna. I tjänstekollektivavtalslagen räknas dessutom upp vissa grupper av ärenden som i vissa fall anses vara anställningsvillkor men som likväl lämnas utanför avtalsverksamheten. Hit hör behörighetsvillkor, befordringsgrunder, tjänsteåligganden, disciplin, pensionskydd, användning av bankens egendom samt sådana ärenden som inte får avtalas heller genom arbetskollektivavtal.

Enligt paragrafens 2 mom. kan ett separat avtal (*huvudavtal*) ingås om förhandlingsförfarandet och trygghandet av arbetsfreden samt om andra sådana förfaranden. Likaså kan ett separat avtal (*allmänt avtal*) ingås om förfarandet vid skötseln av tjänstemannaärenden. Genom ett sådant allmänt avtal får emellertid enligt 3 mom. inte göras avvikelser från förfaranden som stadgas i någon annan lag eller förordning. Om inte annat stadgas tillämpas stadgandena om huvudavtal och allmänt avtal. Dessa stadganden överensstämmer med 3 § 1 och 2 mom. i tjänstekollektivavtalslagen.

Enligt paragrafens 4 mom. kan Finlands Bank särskilt förordna tjänstemän som skall fungera såsom arbetsgivar-tjänstemän. Dessa

tjänstemän skall företräda Finlands Bank vid förhandlingar om tjänstekollektivavtal eller då stridsåtgärder vidtas samt också annars företräda arbetsgivaren. Om arbetsgivartjänstemännens anställningsvillkor ingås inte tjänstekollektivavtal, utan de bestäms av Finlands Bank. Enligt 8 § 4 mom. i tjänstekollektivavtalslagen har dessa tjänstemän inte någon rätt att inleda arbetsstrid.

Enligt paragrafens 5 mom. är vissa stadganden inte tillämpliga på Finlands Bank.

Enligt paragrafens 6 mom. kan Finlands Bank utan hinder av tjänstekollektivavtalet bestämma anställningsvillkoren, om ett avtal som avses i 44 § statstjänstemannalagen inte har ingåtts med en tjänsteman. Banken får emellertid inte bestämma anställningsvillkoren så att de är sämre än vad som gäller enligt tjänstekollektivavtalet. Stadgandet överensstämmer med 5 § 2 mom. 4 punkten i tjänstekollektivavtalslagen, där motsvarande rätt ges inrättningar som avses i lagen om statens affärsverk (627/87).

24 §. *Arbetsfred och arbetstvister.* I paragrafen hänvisas särskilt till respektive paragrafer i tjänstekollektivavtalslagen, vars stadganden om arbetsfredsförpliktelsen och arbetstvister i hög grad påverkar Finlands Banks verksamhet och tjänstemännens rättigheter. Tillåtna arbetsstridsformer när det gäller Finlands Bank är enligt tjänstekollektivavtalslagen lockout och strejk. Inte heller genom sådana åtgärder är det emellertid tillåtet att försöka påverka andra än avtalsmässiga villkor. Arbetsgivarens representanter får inte delta i strejker.

Den föreslagna arbetsfredsförpliktelsen innebär att stridsåtgärder får vidtas endast när det inte finns något gällande tjänstekollektivavtal. Med anledning av en arbetstvist är det inte heller tillåtet att inleda arbetsstrid om inte motparten och dessutom riksförlikningsmannens byrå minst två veckor innan arbetsstriden inleds har underrättats i enlighet med lagen om medling i arbetstvister (420/62). Arbetsdomstolen kan för brott mot tjänstekollektivavtal eller arbetsfredsförpliktelsen i enlighet med tjänstekollektivavtalssystemet ådöma plikt.

25 §. *Vissa stridsåtgärder.* Finlands Banks lagstadgade uppgifter är delvis av en sådan natur att det från landets synpunkt är nödvändigt att de kan skötas störningsfritt. Finlands Bank skall bl.a. se till att landets valuteserv placeras på ett sådant sätt att den är likvid och säker samt ger avkastning. I prak-

tiken förutsätter detta ständig omplacering av poster som förfaller. Finlands Bank spelar en central roll också på den inhemska penningmarknaden. Det är speciellt viktigt att banksystemets likviditet ständigt kan tryggas. Denna verksamhets betydelse accentueras i krissituationer, då ett avbrott eller en allvarlig störning i Finlands Banks verksamhet på den inhemska penningmarknaden kan leda till en djup förtroendekris i fråga om penning- och banksystemets funktion.

För att trygga centralbankens vitala funktioner föreslås att i lagen tas in ett specialstadgande om situationer där landet till följd av en arbetsstrid kunde åsamkas betydande skada, där betalnings- och finansieringssystemens funktion kunde utsättas för allvarliga störningar eller där en arbetsstrid kunde utgöra ett allvarligt hot mot Finlands Banks säkerhet. Sådana arbetsstrider är helt förbjudna enligt den föreslagna paragrafens 1 mom.

Enligt 22 § i tjänstekollektivavtalslagen skall den omständigheten att en tjänsteman med stöd av en tjänstemannaförenings beslut deltar i en av föreningen vidtagen stridsåtgärd inte anses som ett brott i tjänsten eller som en gärning för vilken straff utdöms i disciplinär väg och inte heller som en grund för upplösning av tjänsteförhållandet. Enligt 64 § 2 mom. statstjänstemannalagen är en tjänsteman inte skyldig att ersätta eventuella skador som har orsakats genom en stridsåtgärd. Om en tjänsteman vid Finlands Bank vidtar en stridsåtgärd som är förbjuden enligt stadgandet skall de nämnda stadgandena i tjänstekollektivavtalslagen och statstjänstemannalagen inte tillämpas. Detta betyder att deltagande i en arbetsstrid som är förbjuden enligt 1 mom. kan behandlas som ett tjänstebrott, en i disciplinär ordning straffbar gärning eller som en grund för upplösning av tjänsteförhållande samt att tjänstemannen kan åläggas att ersätta de skador som stridsåtgärden eventuellt har orsakat.

Också stridsåtgärder som Finlands Bank eller dess tjänstemän inte deltar i kan äventyra skötseln av Finlands Banks uppgifter och åsamka landet betydande skada. För undvikande av sådana situationer skall enligt 3 mom. skötseln av Finlands Banks uppgifter tryggas oberoende av stridsåtgärder. Om en stridsåtgärd skulle hindra eller i väsentlig grad inverka menligt på skötseln av Finlands Banks uppgifter skall parterna, sedan de fått

vetskap därom, utan dröjsmål vidta åtgärder för att avlägsna detta hinder eller men. Motvarande stadgande finns i 56 § lagen om republikens presidents kansli (1382/95).

26 §. *Hänvisningsstadgande.* Enligt paragrafens 1 mom. gäller i fråga om brott mot tjänstekollektivavtal, huvudavtal och allmänt avtal som avses i 23 § samt mot 8—10 §§ tjänstekollektivavtalslagen, dvs. mot stadgandena om arbetsfred och arbetstvister, vad om stadgas i 4 kap. tjänstekollektivavtalslagen. Som påföljder kommer i fråga plikt och hävning av avtal.

Enligt paragrafens 2 mom. skall 23—25 §§ tjänstekollektivavtalslagen tillämpas också på Finlands Banks tjänstemän. Dessa stadganden gäller tjänstemäns förhandlingsrätt, lön under arbetsstrid samt förbud mot sökande av ändring.

27 §. *Samarbetssystem.* Det föreslagna stadgandet innebär att de inom Finlands Bank tillämpade förtroendemanna-, arbetarskydds- och samarbetssystemen regleras på lagnivå. Finlands Bank har ett avtalsbaserat förtroendemannasystem (PES). Bankens arbetarskyddsförpliktelser grundar sig på arbetarskyddslagstiftningen. Principerna för samarbetet fastställs i PES-avtalen. Syftet med samarbetsförfarandet är att på det sätt som stadgas i lagen om samarbete inom statens ämbetsverk och inrättningar (651/88) främja bankens effektivitet samt att ge personalen möjlighet att påverka arbetet och arbetsförhållandena samt det beslutsfattande som har betydelse för bankens verksamhet. Avtalsystemens funktion garanteras genom de lagstadgade samarbetsförfarandena.

28 §. *Pensioner.* Paragrafen innehåller ett grundstadgande om pensionsskyddet för Finlands Banks anställda. Liksom enligt den gällande lagen bestäms pensionsskyddet på samma grunder som för statsanställda enligt pensionslagstiftningen.

Enligt paragrafens 2 mom. meddelas i pensionsstadgan och familjepensionsstadgan, vilka fastställs av bankfullmäktige, närmare föreskrifter om utbetalningen av pensioner och familjepensioner.

I paragrafens 3 mom. stadgas om de anställdas skyldighet att delta i bekostandet av pensionsskyddet. De bankanställda skall enligt det föreslagna stadgandet betala en pensionsavgift som utgör en så stor andel av lönen som stadgas i 12 b § 1 mom. lagen om pension för arbetstagare. Arbetsgivaren skall innehålla pensionsavgiften i samband

med löneutbetalningen.

4 kap. **Bokslut, vinstanvändning och revision**

29 §. *Bokslut.* Enligt paragrafens 1 mom. är Finlands Banks räkenskapsperiod ett kalenderår.

I paragrafens 2 mom. konstateras att Finlands Banks bokslut består av en balansräkning och en resultaträkning samt av bilagor till dessa och en verksamhetsberättelse. Verksamhetsberättelsen innehåller dels balansräkningen och resultaträkningen, dels en redogörelse för de viktigaste besluten och penningpolitiken. Därutöver innehåller verksamhetsberättelsen en översikt av finansmarknadens, betalningssystemens och betalningsmedlens utveckling samt av Finlands Banks åtgärder inom dessa områden. Verksamhetsberättelsen behandlar också Finlands Banks övriga verksamhet, t.ex. det internationella samarbetet samt personalärenden och liknande.

I paragrafen stadgas vidare om uppgörande och publicering av bokslutet. Banken åläggs att uppgöra bokslutet före utgången av februari. Bankens bokslut skall publiceras före utgången av april, efter att bankfullmäktige har fastställt balansräkningen och resultaträkningen. Enligt stadgandet skall banken dessutom under räkenskapsperioden publicera balansräkningen fyra gånger i månaden.

Enligt paragrafens 3 mom. skall bokslutet ge korrekta och tillräckliga uppgifter om Finlands Banks ekonomiska ställning och om resultatbildningen. Bokslutet skall uppgöras och undertecknas av bankens direktion.

30 §. *Bokföring.* Eftersom bokföringslagen inte gäller Finlands Bank stadgas i paragrafens 1 mom. att Finlands Bank i sin bokföring skall godta god bokföringssed. Innebörden av begreppet god bokföringssed varierar bl.a. beroende på branschen och behovet av offentlig information. För Finlands Banks vidkommande får kravet på iakttagande av god bokföringssed vissa särdrag på grund av dess centralbanksstatus. En stor betydelse får också de allmänna behov att koordinera centralbankernas bokföringsrutiner, som inom en snar framtid kommer att ge begreppet god bokföringssed en i många avseenden ny innebörd för centralbankernas vidkommande.

I paragrafens 2 mom. stadgas att de värde-

papper som ingår i valutareserven och de värdepapper som är föremål för handel på penningmarknaden i bokslutet skall anges högst till sitt marknadsvärde. Stadgandet innebär en avvikelse från bokföringslagens system, där utgångspunkten är den att redovisningen av företagets resultat kommer i första hand. Värderingsregeln är härvid i allmänhet den att egendomsposter i bokföringen skall anges till anskaffningsvärdet. Angivandet av marknadsvärdet överensstämmer med den praxis som redan nu tillämpas av flera europeiska centralbanker. Marknadsprisvärderingen håller på att vinna terräng som rapporteringsmetod för centralbankernas reserver.

I paragrafens 3 mom. stadgas om reserveringar. Enligt lagrummet kan i bokslutet göras reserveringar, om detta är nödvändigt för att trygga realvärdet av bankens fonder eller för att utjämna sådana variationer i resultatet som orsakas av förändringar i valutakurserna eller marknadspriserna på värdepapper. Avsikten med stadgandet är att liksom enligt gällande lag reglera möjligheten att genom reserveringar trygga realvärdet av bankens kapitalbas. Stadgandet möjliggör dessutom reserveringar i syfte att utjämna resultatvariationer som orsakas av förändringar i växelkurserna. Detta är möjligt också enligt den gällande lagen.

Under förhållanden med flytande växelkurs kan tillfälliga kursfluktuationer inverka kraftigt på Finlands Banks resultat. Genom att reserveringar görs och utnyttjas kan dessa effekter dämpas.

31 §. *Vinstanvändning.* I paragrafens 1 och 2 mom. stadgas om användningen av Finlands Banks vinst och i 3 mom. stadgas om täckning av förlust.

Centralbankens resultat och solvens kan inte jämföras med motsvarande nyckeltal för ett affärsföretag. Centralbankens resultat är en följd av den makroekonomiska utvecklingen och de centralbankspolitiska besluten. Resultatsynpunkter är inte avgörande för dessa beslut. Den vinst eller förlust som centralbankens resultaträkning utvisar är liktydig med differensen mellan bankens intäkter och kostnader och anger inte i sig om bankens verksamhet varit framgångsrik eller inte.

För att trygga sina centralbankspolitiska påverkningsmöjligheter är det viktigt att Finlands Bank inriktar sig på att öka det egna kapitalets realvärde. Därför stadgas att Fin-

lands Banks vinst i första hand skall användas till att öka bankens reservfond. Samtidigt föreslås emellertid ett stadgande om att bankfullmäktige, som fastställer grunderna för Finlands Banks bokslut, skall ges prövningsrätt beträffande vinstanvändningen. Denna prövningsrätt är särskilt viktig i en situation när Finlands Banks balansomslutning av exceptionella orsaker har minskat eller när det finns tydliga tecken på att Finlands Banks resultat är hotat.

Enligt den föreslagna paragrafen är systemet sådant att ju mindre bankens kapitalbas är i förhållande till balansomslutningen, desto större andel av bankens vinst skall överföras till reservfonden.

De föreslagna stadgandena om vinstanvändningen innebär följande:

Om bankens fonder och reserveringar sammanlagt utgör en tredjedel eller en mindre andel av balansomslutningen, skall vinsten i sin helhet överföras till reservfonden.

Om relationstalet är större än en tredjedel men högst hälften av balansomslutningen skall minst en fjärdedel av vinsten överföras till reservfonden. Banken behöver dock inte överföra vinsten till reservfonden då relationstalet är större än hälften av balansomslutningen.

Enligt 73 § 3 mom. regeringsformen beslutar riksdagen om användningen av återstoden av Finlands Banks vinstmedel för statens behov. Detta sker på framställning av bankfullmäktige och ekonomiutskottet, i samband med att riksdagen behandlar ekonomiutskottets betänkande med anledning av bankfullmäktiges årliga berättelse om Finlands Banks verksamhet och förvaltning. Enligt 50 § riksdagsordningen kan beslutet om användning av Finlands Banks vinstmedel för statens behov inte fattas förrän ekonomiutskottet har givit sitt utlåtande i ärendet. Därefter överförs den nämnda vinstandelen till statens konto.

Om Finlands Banks bokslut utvisar förlust, skall denna i första hand täckas med medel ur reservfonden. Till den del reservfonden inte räcker kan förlusten tillfälligt lämnas utan täckning. Den skall då täckas med följande års vinst.

32 §. *Revision.* Paragrafen anger den tid inom vilken revisionen skall utföras. Vid revisionen skall god revisionssed iakttas. Detta specialstadgande behövs eftersom revisionslagen (936/94) inte gäller Finlands Bank.

Banken skall enligt det föreslagna stadgandet tillhandahålla revisorerna alla de handlingar och upplysningar som de anser sig behöva för att kunna verkställa revisionen. Revisorernas rätt att med stöd av detta stadgande begära upplysningar åsidosätter naturligtvis bankpersonalens tystnadsplikt.

33 §. *Revisionsberättelse.* Enligt detta stadgande skall revisorerna överlämna en skriftlig revisionsberättelse till bankfullmäktige. Revisionsberättelsen skall innehålla utlåtande om fastställandet av resultaträkningen och balansräkningen, beviljandet av ansvarsfrihet samt om direktionens förslag till åtgärder beträffande bankens resultat. Vidare skall revisionsberättelsen innehålla eventuella anmärkningar som kan inverka på fastställandet av resultaträkningen och balansräkningen samt på beviljandet av ansvarsfrihet. Stadgandena om revisionsberättelsens innehåll överensstämmer med allmän praxis.

5 kap. Särskilda stadganden

34 §. *Förvaltningsförfarande.* I lagen om förvaltningsförfarande (598/82) stadgas om förfarandet vid myndigheternas handläggning av förvaltningsärenden. I 3 § lagen om förvaltningsförfarande anges de myndigheter som lagen skall tillämpas på. Finlands Bank nämns inte i det sammanhanget.

Genom förordning kan stadgas att lagen om förvaltningsförfarande skall tillämpas vid handläggning av förvaltningsärenden också när ett ärende ankommer på en självständig offentlighetsrättslig inrättning. Någon förordning har inte utfärdats för Finlands Banks vidkommande och på grund av bankens statsförfattningsrättsliga ställning vore det inte heller motiverat med en sådan förordning.

Det enda lagstadgandet om tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande på Finlands Bank är en hänvisning i 11 § valutalagen. I stadgandet konstateras att när Finlands Bank behandlar förvaltningsärenden enligt denna lag, skall den iakttas vad som stadgas i lagen om förvaltningsförfarande. Därutöver har Finlands Bank fattat ett internt beslut om tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande inom myndighetsverksamheten.

Det föreslagna stadgandet utgör en konsekvent fortsättning på tidigare praxis. Enligt stadgandet skall Finlands Bank iakttas lagen om förvaltningsförfarande när banken i egenskap av myndighet behandlar förvalt-

ningsärenden som stadgas ankomma på den.

Ett förvaltningsbeslut innehåller ett avgörande som en myndighet fattar i ett förvaltningsärende. I egenskap av centralbank utövar Finlands Bank offentlig makt när den fattar penningpolitiska beslut vilka kan betraktas som förvaltningsbeslut. Lagen om förvaltningsförfarande skall emellertid inte tillämpas på privaträttsliga åtgärder som centralbanken vidtar på grund av förvaltningsbeslut, t.ex. handeln med certifikat på penningmarknaden. Lagen om förvaltningsförfarande gäller närmast situationer där en medborgare eller en sammanslutning i partsställning genom en ansökan anhängiggör ett ärende hos en myndighet. Efter avvecklingen av valutaregleringen behandlar Finlands Bank i praktiken inte längre ärenden där det uppkommer ett partsförhållande av ovan nämnt slag mellan banken och en enskild medborgare eller sammanslutning. Finlands Banks penningpolitiska förvaltningsbeslut har vanligen relevans för en på förhand icke bestämd krets, t.ex. för penningmarknadens aktörer. De flesta stadgandena i lagen om förvaltningsförfarande är till sin natur inte tillämpliga på en sådan situation.

35 §. *Avgifter.* Enligt detta stadgande kan Finlands Bank uppbära avgifter för sina prestationer. Detta gäller både prestationer som hänför sig till myndighetsverksamheten och prestationer som hänför sig till bankverksamheten. Avgifterna uppbärs för att täcka kostnaderna samt i syfte att använda samhällets resurser på ett effektivt sätt. Denna princip framgår av lagen om grunderna för avgifter till staten (150/92), som också gäller Finlands Bank. Enligt lagen får Finlands Bank själv besluta om avgifterna och deras storlek.

Stadgandets andra mening gäller prestationer i samband med bankens myndighetsutövning. Enligt förslaget skall vid beslut om dessa avgifters storlek i tillämpliga delar iakttas lagen om grunderna för avgifter till staten.

36 §. *Tystnadsplikt.* I paragrafens 1 mom. ingår ett allmänt stadgande om tystnadsplikten. Lagrummet skall tillämpas på alla som är i Finlands Banks anställning och på bankfullmäktige samt på revisorerna och deras sekreterare. Enligt det föreslagna stadgandet utsträcks tystnadsplikten till personer som på uppdrag av dessa utför uppdrag som har samband med Finlands Banks verksamhet. Till denna kategori hör t.ex. personer i

anställning hos sammanslutningar som mot betalning utför uppdrag för Finlands Bank.

Enligt paragrafens 2 mom. gäller tystnadsplikten också upplysningar som, om de röjs för utomstående, kan skada skötselns av bankens uppgifter eller äventyra bankens säkerhet eller ekonomiska intressen. Härmed avses t.ex. Finlands Banks penningpolitiska uppgifter och även funktioner som rent tekniskt har samband med bankens säkerhet. Till sitt innehåll överensstämmer stadgandet med principerna för förslaget till revidering av offentlighetslagstiftningen.

I paragrafens 3 mom. fastställs principen att banken i sin myndighetsutövning skall iakttä lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/51).

37 §. Rätt att få och lämna upplysningar. I paragrafen stadgas om Finlands Banks rätt att av kreditinstitut och finansiella institut samt andra som är verksamma på finansmarknaden få alla de upplysningar som banken behöver för att fullgöra sina uppgifter.

I paragrafens 2 mom. stadgas i vilka situationer Finlands Bank är skyldig att lämna uppgifter som annars är sekretessbelagda. Avsikten med stadgandet är att underlätta samarbetet mellan myndigheterna. Finlands Bank är enligt det föreslagna stadgandet skyldig att lämna sådana upplysningar som avses i 36 § till den myndighet som utövar tillsyn över finansmarknaden samt till förundersöknings- och åklagarmyndigheterna för utredning av brott. Dessutom är banken skyldig att överlämna för andra än statistiska ändamål erhållna upplysningar till andra myndigheter som enligt lag har rätt att få sådana upplysningar.

Finlands Bank skall överlämna för statistiska ändamål erhållna upplysningar till den myndighet som utövar tillsyn över finansmarknaden samt till förundersöknings- och åklagarmyndigheterna för utredning av brott. Till övriga myndigheter får banken överlämna nämnda uppgifter för statistiska ändamål, om dessa enligt lag har rätt att få sådana upplysningar. Finlands Bank bör inte överlämna för statistiska ändamål erhållna uppgifter till en myndighet som inte har lagstadgad tystnadsplikt när det gäller statistiska uppgifter.

38 §. Utskotts rätt att få upplysningar. I paragrafen föreslås för tydlighetens skull ett stadgande om att det utskott som avses i 50 § 1 mom. riksdagsordningen har rätt att av Finlands Bank få alla de upplysningar

som utskottet behöver för att fullgöra sina uppgifter. Enligt riksdagens arbetsordning är det här fråga om ekonomiskutskottet.

39 §. Rätt att få upplysningar för betalningsbalansstatistiken. I paragrafen stadgas om Finlands Banks rätt att av var och en som har hemort eller är bosatt i Finland få sådana upplysningar om valutatransaktioner som behövs för betalningsbalansstatistiken. Finlands Banks nuvarande rätt att få upplysningar för statistiska ändamål baserar sig på den tidsbestämda valutalagen. Eftersom en av Finlands Banks lagstadgade uppgifter är att uppgöra Finlands betalningsbalans är det ändamålsenligt att i lagen om Finlands Bank ta in ett stadgande om rätten att få upplysningar.

I egenskap av statistikmyndighet samlar Finlands Bank för betalningsbalansen in uppgifter om samtliga valutatransaktioner mellan Finland och utlandet. I paragrafen räknas upp de typer av valutatransaktioner, om vilka upplysningar skall lämnas.

Systemet för insamling av betalningsbalansuppgifter är uppbyggt på information om utländska betalningar samt på tillfälliga rapporter från vissa företag och finansiella institut. De finländska bankerna rapporterar till Finlands Bank om utländska betalningar som de har förmedlat. Övriga betalningar rapporteras direkt till Finlands Bank.

Betalningsbalansen uppgörs enligt rekommendationer från Internationella valutafonden och Europeiska gemenskapernas statistikmyndighet. Finland har ingått avtal om att Finlands Bank skall ge betalningsbalansrapporter till vissa internationella organisationer, t.ex. Internationella valutafonden och OECD. Uppgifterna överlämnas uteslutande för statistiska ändamål och möjliggör inte identifiering av fysiska personer eller enskilda företag.

Finlands Bank kan enligt paragrafens 2 mom. förena skyldigheten att överlämna statistiska uppgifter med vite. Banken kan själv utdöma vite. I Finlands Banks beslut om utdömande av vite kan ändring sökas i enlighet med 42 §.

40 §. Förande av talan och behörig domstol. Stadgandet om förande av talan motsvarar gällande lag och gäller bevakande av bankens intressen vid domstolar, vid kontakter med myndigheter samt i samband med företrädande av banken t.ex. vid bolagstämmor. Stadgandet gäller således verksamhet utanför banken, däremot inte bankens inter-

na förvaltning.

Enligt paragrafens 1 mom. skall Finlands Banks talan vid domstolar samt vid övriga myndigheter och samfund föras av direktiönnen.

Enligt paragrafens 2 mom. svarar Finlands Bank vid Helsingfors tingsrätt i tvistemål. Stadgandet hindrar emellertid inte banken från att avtala om något annat forum. Stadgandet gäller inte heller den situationen att Finlands Bank är svarande.

Motsvarande stadganden ingår i den gällande lagens 33 och 34 §§.

41 §. *Tjänsteåtal.* Enligt denna paragraf skall mot bankfullmäktige och direktionsmedlemmar väckta åtal för tjänstefel behandlas i första instans av Helsingfors hovrätt. Motsvarande stadgande ingår i den gällande lagens 32 §.

42 §. *Ändringssökande.* Enligt paragrafens 1 mom. får besvär över beslut som avses i 7 § 1 och 5 mom. samt över sådana i 38 § 2 mom. nämnda beslut varmed vite har utdömts anföras hos högsta förvaltningsdomstolen i den ordning som stadgas i förvaltningsprocesslagen (586/96).

Enligt paragrafens 2 mom. kan Finlands Banks beslut verkställas även om besvär har anförts. Högsta förvaltningsdomstolen kan emellertid förbjuda verkställighet. Något stadgande om ändringssökande finns inte i den gällande lagen.

Enligt den gällande lagen kan ändring inte sökas i Finlands Banks beslut, med vissa undantag. Extraordinära rättsmedel, dvs. klagan, återbrytande av laga kraft vunnen dom och återställande av försutten fatalietid, kan däremot tillgripas också när det gäller Finlands Banks beslut. Ett stadgande om besvärsrätten ingår i den gällande lagens 23 § 4 mom., enligt vilket ändring i direktiöns beslut i ärenden som gäller pension söks genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen i den ordning som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden.

I samband med behandlingen av regeringens proposition med förslag till lag om ändring av reglementet för Finlands Bank (RP 66/1993 rd.), där det bl.a. var fråga om Finlands Banks minimireserv, uppmärksammade grundlagsutskottet i sitt utlåtande (GrUU 11/1993 rd) den omständigheten att varken propositionen eller den gällande lagen innehöll några stadganden om ändringssökande. Grundlagsutskottet ansåg detta vara betänkligt från statsförfattningsrättslig synpunkt,

eftersom lagen gav Finlands Bank befogenhet att i fråga om enskilda bankers minimireserver fatta beslut som kunde aktualisera behovet av rättsskydd, t.ex. i samband med det i propositionens motivering nämnda kravet på jämlikhet mellan bankerna. Utskottet påpekade att avsaknaden av ett stadgande om ändringssökande eventuellt var en omständighet av betydelse för tillämpningen av artikel 6 i Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Enligt artikelns första stycke skall envar, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol. Möjligheten att anlita extraordinära rättsmedel uppfyller uppenbarligen inte de krav som ställs i artikeln.

Finlands Banks direktiön har med stöd av den gällande lagens 1 a § beslutat uppställa en identisk minimireservförpliktelse för samtliga depositionsbanker och utländska kreditinstituts filialer i Finland. I ett cirkulär till samtliga kreditinstitut informerar Finlands Bank om de föreskrifter och villkor som gäller i fråga om minimireserverna. Till denna del kan Finlands Banks beslut i stor utsträckning jämföras med ett normbeslut som är av samma innehåll för alla berörda parter. Även om den ovan nämnda propositionen innehåller ett omnämmande om att bankerna skall behandlas opartiskt, förefaller stadgandets ordalydelse inte i sig ålägga Finlands Bank att för samtliga kreditinstitut uppställa samma minimireservförpliktelse. Lagen ger Finlands Bank befogenhet att utöva självständig prövningsrätt när den beslutar om minimireservförpliktelsen, eftersom lagen endast anger en övre gräns för minimireserverna och som grund för beräkning av reservförpliktelsen beträffande främmande kapital.

43 §. *Ändringssökande i anställningsärenden.* I paragrafen stadgas omändringssökande i vissa anställningsärenden. I regel får ändring sökas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen, utan någon mellaninstans. Detta är motiverat med beaktande av Finlands Banks särställning samt det sannolikt ringa antalet fall där förfarandet aktualiseras. En omständighet som minskar behovet av ändringssökande är dessutom till att Finlands Banks direktiön har möjlighet till självrättelse.

Behovet av ändringssökande minskas också genom att det finns ett fungerande förtro-

endemanna- och förhandlingssystem inom Finlands Banks relativt begränsade organisation.

Enligt det föreslagna stadgandet kan direkt till högsta förvaltningsdomstolen överklagas beslut varmed Finlands Bank har gett en varning, permitterat eller sagt upp en tjänsteman, upplöst ett tjänsteförhållande, avstängt en tjänsteman från tjänsteutövning eller avgjort ett ärende som gäller en arbetstagares pensionsavgift eller bisyssla. Till högsta förvaltningsdomstolen kan dessutom överklagas ersättningsbeslut som ett samarbetsorgan som avses i 27 § har givit med anledning av ogrundade tidsbestämda tjänsteförhållanden.

Meningsskiljaktigheter som gäller tjänstekollektivavtal, dvs. tolkning av avtal, stridsåtgärders laglighet och andra liknande ärenden kan i enlighet med det allmänna systemet hänskjutas till arbetsdomstolen för prövning och avgörande.

Direktionens beslut som gäller pensionsärenden överklagas genom besvär till försäkringsdomstolen, enligt vad som stadgas i förvaltningsprocesslagen.

I lagen föreslås en utförlig uppräknig av överklagbara ärenden.

6 kap. **Ikraftträdelse- och övergångsstadganden**

44 §. *Ikraftträdelse.* I denna paragraf finns lagens ikraftträdelsestadgande.

Det föreslås att 4 § myntlagen ändras så att Finlands Banks direktion skall besluta om Finlands Banks framställning till statsrådet om markens externa värde. Den föreslagna ändringen skall emellertid tillämpas först räknat från den tidpunkt då ECBS har upprättats i enlighet med Unionsfördraget. Till dess tillämpas den tidigare lagens stadgande om att beslut om en sådan framställning fattas av riksdagens bankfullmäktige på förslag av direktionen för Finlands Bank.

Enligt 13 § 3 mom. 2 punkten i lagförslaget skall bankfullmäktige besluta om andra förslag till statsrådet i principiellt viktiga ärenden än sådana som avses i 4 § myntlagen. I överensstämmelse med den ändring som föreslås i myntlagen skall stadgandet emellertid till dess att ECBS upprättats vara i kraft i den ordalydelsen, att bankfullmäktige skall besluta om alla förslag till statsrådet i principiellt viktiga ärenden.

I överensstämmelse med vad som anförs i

regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring och temporär ändring av statstjänstemannalagen (RP 201/1996 rd) skall lagens 43 § 6 mom. till utgången av 1999 temporärt vara i kraft begränsat, jämfört med det stadgandet som föreslås bli gällande.

Genom den föreslagna lagen upphävs den gällande lagen om Finlands Bank samt de med stöd därav utfärdade instruktionerna för Finlands Bank och för Finlands Banks revisorer samt avlöningsstaten för Finlands Bank.

Enligt paragrafens 4 mom. får åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter vidtas innan den träder i kraft. En tillräckligt lång tid skall reserveras för verkställigheten av de minimireservstadganden som avses i lagens 7 § och det förbud mot offentlig finansiering som avses i 8 §. Behövliga åtgärder skall kunna vidtas redan innan lagen träder i kraft.

45 §. *Övergångsstadgande om avgångsåldern för direktionsmedlemmarna.* Vad som i gällande 23 § 4 mom. lagen om Finlands Bank stadgas om avgångsåldern skall tillämpas på de medlemmar av Finlands Banks direktion som är i tjänst när denna lag träder i kraft.

46 §. *Övergångsstadgande om pensions- och familjepensionsstadgan.* Den med stöd av den gällande lagen om Finlands Bank fastställda pensionsstadgan för Finlands Bank och familjepensionsstadgan för Finlands Bank förblir i kraft.

47 §. *Övergångsstadgande om mandatperioden för direktionsmedlemmarna.* När lagen träder i kraft börjar de nuvarande direktionsmedlemmarnas mandatperiod som nämns i 15 § 1 mom.

48 §. *Övriga övergångsstadganden som gäller tjänstemännen.* Enligt paragrafens 1 mom. skall vad som stadgas i 75 § 2 mom. statstjänstemannalagen inte tillämpas på Finlands Banks tjänstemän. Enligt det nämnda stadgandet skall 35 § lagen om införande av statstjänstemannalagen fortfarande tillämpas på de tjänstemän på vilka det tillämpades före statstjänstemannalagens ikraftträdande. Enligt 35 § lagen om införande av statstjänstemannalagen skall gamla tjänstemannalagen tillämpas på de tjänstemän som den tillämpades på innan 1986 års statstjänstemannalag trädde i kraft. Eftersom den föreslagna lagen innehåller stadganden om Finlands Banks tjänstemän, finns det inte längre

något behov att tillämpa gamla tjänstemannalagen.

I paragrafens 2 mom. stadgas om sökande av bisysslotillstånd då en tjänsteman vid Finlands Bank när lagen träder i kraft sköter en sådan bisyssla som avses i 18 § 1 mom. statstjänstemannalagen utan att ha tillstånd därtill. Frågan om beviljande av tillstånd skall hänskjutas till bankens avgörande inom tre månader efter att lagen har trätt i kraft.

1.2. Myntlagen

4 §. Enligt 4 § myntlagen har statsrådet den högsta beslutanderätten när det gäller markens externa värde. Beslutsförfarandet har ordnats på så sätt att statsrådet fattar sina beslut om saken på framställning av Finlands Bank. Riksdagens bankfullmäktige beslutar för sin del enligt 4 mom. om Finlands Banks framställning på förslag av direktionen.

Enligt den föreslagna lagen om Finlands Bank skall de penningpolitiska besluten, förverkligandet av besluten och övriga operativa uppgifter uteslutande höra till Finlands Banks direktion. På motsvarande sätt accentueras bankfullmäktiges ställning som ett tillsynsorgan och förvaltningsorgan. Med anledning härav föreslås 4 § 4 mom. myntlagen bli så ändrad att Finlands Banks direktion skall besluta om bankens framställning till statsrådet om markens externa värde.

I en värld där kapitalströmmarna rör sig fritt är ett valutapolitiskt beslut med avseende på centralbankens operativa verksamhet fullt jämförbart med ett penningpolitiskt beslut. Det vore därför naturligt att direktionen är det organ som beslutar om Finlands Banks framställning om markens externa värde.

I propositionen behandlas endast frågan om hur Finlands Bank skall fatta sina egna beslut, i detta fall framställningen till statsrådet, inom ramen för sitt växelkurspolitiska beslutsfattande. Det är således fråga om att förtydliga uppgiftsfördelningen och ansvarsförhållandena mellan Finlands Banks organ, dvs. bankfullmäktige och direktionen.

Anslutning till *ERM* innebär att det nationella beslutssystemet sammanslås med det multilaterala systemet. Det gällande nationella systemet med sina många olika skeden är tekniskt besvärligt, eftersom beslutsprocessen är alltför tidskrävande.

Ikraftträdelsestadgande. Enligt artikel 108 i

Unionsfördraget skall varje medlemsstat senast vid tidpunkten för upprättandet av ECBS sörja för att dess nationella lagstiftning är förenlig med detta fördrag och ECBS:s stadga. Denna skyldighet gäller både stater som i EMU:s tredje etapp ansluter sig till den monetära unionen med en gemensam valuta och de stater som stannar utanför den monetära unionen. Av denna anledning skall den föreslagna ändringen av myntlagen tillämpas först efter det att ECBS har upprättas i enlighet med Unionsfördraget. Till dess tillämpas fortsättningsvis den tidigare lagens stadgande om att riksdagens bankfullmäktige fattar beslut om Finlands Banks framställning som gäller markens externa värde på förslag av direktionen för Finlands Bank.

1.3. Valutalagen

6 §. Valutalagens giltighetstid har förlängts till slutet av 1998 genom en lag (1688/95) som trädde i kraft den 1 januari 1996. Till lagen om kreditinstitut överfördes samtidigt stadgandet om kontroll av kreditinstituts valutakursrisker. Samtliga med stöd av valutalagen av statsrådet och Finlands Bank utfärdade beslut upphävdes.

Valutalagen blev till sin karaktär en fullmaktslag för undantagsförhållanden, om man undantar befogenheten att insamla uppgifter för betalningsbalansstatistiken. I detta sammanhang föreslås en sådan ändring att stadgandet om insamling av uppgifter för betalningsbalansstatistiken överförs från valutalagen till lagen om Finlands Bank.

1.4. Lagen om finansinspektionen

5 §. *Riksdagens bankfullmäktige.* I den gällande lagen om Finlands Bank stadgas om bankfullmäktiges uppgifter i anslutning till finansinspektionen. I 5 § lagen om finansinspektionen stadgas att bankfullmäktige med avseende på finansinspektionen har endast förvaltningsuppgifter.

För tydlighetens och konsekvensens skull föreslås att den föreslagna lagen om Finlands Bank skall gälla uteslutande Finlands Bank och att i lagen inte längre skall ingå stadganden om bankfullmäktiges uppgifter i anslutning till finansinspektionens förvaltning. Stadganden om dessa uppgifter föreslås bli intagna i lagen om finansinspektionen. Dessutom föreslås att stadgandena om

utnämning av finansinspektionens direktion skall flyttas från gällande 6 § till föreslagna 5 §.

6 §. *Finansinspektionens direktion.* Stadgandena i den gällande paragrafens 2 och 3 mom. om utnämning av finansinspektionens direktion samt om förordnande av ordförande och viceordförande föreslås bli överförda till 5 §, där det stadgas om riksdagens bankfullmäktiges uppgifter i anslutning till finansinspektionen.

9 §. *Arbetsordning.* I paragrafen stadgas om finansinspektionens arbetsordning. Eftersom finansinspektionens arbetsordning enligt föreslagna 5 § skall fastställas av riksdagens bankfullmäktige, blir omnämmandet i 9 § överflödigt och kan således upphävas.

16 e §. *Finansinspektionens tjänstemän.* I den gällande lagen om finansinspektionen finns inga grundstadganden om finansinspektionens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden. I 17 § i den gällande lagen om Finlands Bank ingår ett stadgande om fastställande av löneförmånerna för finansinspektionens befattningshavare. Eftersom finansinspektionen finns i anslutning till Finlands Bank har på dess tjänstemän tillämpats stadgandena om Finlands Banks befattningshavare. Å andra sidan är också lagstadgandena om Finlands Banks befattningshavare knapphändiga. Merparten av bestämmelserna om befattningshavarna ingår i Finlands Banks tjänstestadga.

I den nya lagen om Finlands Bank föreslås stadganden om bankens tjänstemän. Den föreslagna lagen om Finlands Bank gäller uteslutande Finlands Bank och innehåller således inga stadganden om finansinspektionens tjänstemän.

Stadganden om finansinspektionens tjänstemän föreslås bli intagna i lagen om finansinspektionen.

Enligt det föreslagna lagrummet gäller om finansinspektionens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden vad som stadgas i lagen om finansinspektionen. Därutöver skall i tillämpliga delar iakttas vad som stadgas i lagen om Finlands Bank. Det föreslagna stadgandet innebär att finansinspektionens tjänstemäns rättsliga ställning, avlöning, pensionsrätt och tjänsteförhållanden i övrigt bestäms enligt samma grunder som i fråga om Finlands Banks tjänstemän. Endast till den del som det i lagen om finansinspektionen finns stadganden som avviker från lagen om Finlands Bank eller som kompletterar den

sistnämnda lagen, avviker finansinspektionens tjänstemäns ställning från Finlands Banks tjänstemäns ställning.

I lagen om finansinspektionen finns några specialstadganden om finansinspektionens tjänstemän. I lagens 17 § stadgas om jäv för direktionens medlemmar, suppleanter och extra medlemmar samt för finansinspektionens tjänstemän. I lagens 18 § stadgas om de ovan nämnda personernas tystnadsplikt. Dessa stadganden behövs till följd av finansinspektionens tillsynsuppgift.

1.5. Lagen om arbetsdomstolen

1 §. I lagen om Finlands Bank föreslås stadganden om bankens tjänstekollektivavtalssystem. I paragrafens 1 mom. om arbetsdomstolens behörighet föreslås därför ett omnämmande om lagen om Finlands Bank, för att arbetsdomstolen skall kunna handlägga och avgöra tvistemål som gäller Finlands Banks tjänstekollektivavtal.

2 §. Till paragrafen om utnämning av arbetsdomstolens ledamöter föreslås bli fogat ett omnämmande om Finlands Bank och dess tjänstemäns fackförening, för att också banken och tjänstemännens fackförening skall ha möjlighet att påverka arbetsdomstolens sammansättning.

11 §. Till paragrafens 1 mom. föreslås bli fogat ett omnämmande om att ett tvistemål som ankommer på arbetsdomstolen med stöd av tjänstekollektivavtal skall kunna överlämnas till skiljemäns avgörande, om det med stöd av lagen om Finlands Bank yrkas att ett tjänstekollektivavtal som gäller Finlands Bank skall förklaras hävt.

13 §. I paragrafens 2 och 5 mom. föreslås att ett omnämmande om Finlands Bank fogas till förteckningen över dem som har rätt att uppträda som käreande i arbetsdomstolen. Det behöver inte göras ändringar i paragrafen för att tjänstemannaföreningarna skall få talerätt. Paragrafens gällande ordalydelse täcker också Finlands Banks tjänstemannaföreningar när det är fråga om tjänstekollektivavtal som gäller banken.

2. Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Föreslagna 4 § myntlagen skall emellertid fortsättningsvis tillämpas oförändrad till dess

att Europeiska centralbankssystemet upprättas i enlighet med artikel 109 i i Unionsfördraget.

3. Lagstiftningsordning

Enligt 73 § 1 mom. regeringsformen står Finlands Bank under riksdagens garanti och vård samt under tillsyn av bankfullmäktige som utses av riksdagen. Enligt paragrafens 2 mom. skall Finlands Bank skötas så som stadgas genom lag och enligt 3 mom. skall riksdagen besluta om användning av Finlands Banks vinstmedel för statens behov. I 83 § riksdagsordningen stadgas om val av bankfullmäktige och Finlands Banks revisorer.

I propositionen föreslås inga ändringar i regeringsformens eller riksdagsordningens stadganden om Finlands Bank. I den föreslagna lagen om Finlands Bank ingår inga stadganden som strider mot regeringsformens eller riksdagsordningens stadganden om Finlands Bank. Finlands Banks statsförfattningsrättsliga ställning förblir således oförändrad.

Inga ändringar föreslås i riksdagens bankfullmäktiges statsförfattningsrättsliga ställning. De skall således fortsättningsvis i enlighet med regeringsformen övervaka Finlands Banks verksamhet. Inte heller föreslås några ändringar i bankfullmäktiges sammansättning eller i förfarandet vid tillsättningen av bankfullmäktige.

Enligt propositionen liksom enligt gällande lag är bankfullmäktige och direktionen Finlands Banks organ. Såväl bankfullmäktige som direktionen fattar således sina beslut på Finlands Banks vägnar. Enligt propositionen överförs det penningpolitiska beslutsfattandet från bankfullmäktige till direktionen. Propositionen innebär emellertid inte något ingrepp i ett riksdagsorgans beslutanderätt, utan det är endast fråga om en omfördelning av beslutanderätten mellan Finlands Banks egna organ. Enligt 73 § 2 mom. regeringsformen skall Finlands Bank skötas så som stadgas genom lag. Den föreslagna regleringen av beslutsfattandet kan således genomföras i vanlig lagstiftningsordning.

I 7 § i propositionens första lagförslag stadgas om minimireserv. Enligt stadgandet kan Finlands Bank bestämma att depositionsbanker och andra kreditinstitut samt utländska kreditinstituts filialer i Finland skall hålla en räntefri minimireserv i Fin-

lands Bank. Minimireserven kan utgöra högst fem procent av beloppet av den reservskyldiges främmande kapital. Finlands Bank fastställer beräkningsgrunderna för minimireserven samt meddelar andra föreskrifter om den. Påföljden av att reservskyldigheten försummas är att den reservskyldige till Finlands Bank skall betala högst en och en halv gång den ekonomiska nytta som försummelsen medfört. Den ekonomiska nyttan får utmätas utan dom, så som stadgas om utsökning av skatter och avgifter.

I 1 a § i den gällande lagen om Finlands Bank stadgas om reservskyldighet. Paragrafen (583/93) stiftades i grundlagsordning. Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande (GrUU 11/1993 rd) om regeringens proposition (RP 66/1993 rd) att stadgandet, till följd av att det innebar delegering av lagstiftningsmakt till förmån för Finlands Bank, skulle behandlas i grundlagsordning. Också den omständigheten att lagförslaget inte innehöll några stadganden om ändringssökande i beslut om minimireservskyldigheten förutsatte enligt utskottets utlåtande kvalificerad lagstiftningsordning. Stadgandena om dröjsmålsränta i paragrafens 3 mom. hade emellertid enligt utskottets åsikt ingen betydelse för lagstiftningsordningen.

Den föreslagna paragrafens 1-3 mom. om de reservskyldiga, om minimireservens storlek och om Finlands Banks rätt att meddela föreskrifter är av samma lydelse som 1 a § 1 och 2 mom. i den gällande lagen. Föreslagna 7 § 4 mom. om påföljd för försummelse att uppfylla minimireservskyldigheten avviker emellertid från 1 a § 3 mom. i den gällande lagen. I den gällande lagen stadgas som påföljd en årlig dröjsmålsränta som är 5 procentenheter högre än den högsta ränta som Finlands Bank uppbär på centralbankskredit vid tidpunkten i fråga. Enligt det föreslagna stadgandet är påföljden den att den reservskyldige skall betala högst en och en halv gång den ekonomiska nytta som försummelsen medfört. Huvudregeln är således att ett belopp motsvarande en och en halv gång den ekonomiska nytta som försummelsen medfört skall betalas till Finlands Bank. I situationer där försummelsen inte kan anses vara uppsåtlig utan där den t.ex. beror på ett oavsiktligt fel vid beräkningen av reservgrunden, kan betalningskyldigheten fastställas till ett lägre belopp.

Enligt grundlagsutskottets vedertagna praxis kan ett i grundlagsordning stiftat stadgan-

de överförs i vanlig lagstiftningsordning, under förutsättning att det redan gjorda undantaget från grundlagen inte förstoras. Enligt föreslagna 7 § får Finlands Bank inte någon normgivningsbefogenhet som är ny eller mera omfattande än den som följer av den gällande lagen. Vad som i föreslagna 7 § 4 mom. stadgas om betalning av den ekonomiska nyttan till Finlands Bank utgör en påföljd för försummelse av en lagstadgad

skyldighet. Enligt motiveringen till stadgandet ges Finlands Bank inte fri prövningsrätt när det gäller att bestämma påföljden, utan utgångspunkten är den att en och en halv gång den erhållna nyttan skall betalas. Påföljden kan lindras endast i fall där försummelsen närmast kan anses bero på ett oavsiktligt fel eller misstag.

Med stöd av det ovanstående kan lagförslagen enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det emellertid vara önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande inhämtas om lagstiftningsordningen.

Med stöd av vad som anförs ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om Finlands Bank

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Ställning

Finlands Bank är Finlands centralbank. Den är en självständig offentligrättslig inrättning och om dess ställning stadgas i regeringsformen, i riksdagsordningen och i denna lag.

2 §

Mål

Syftet med Finlands Banks verksamhet är att trygga ett stabilt penningvärde.

Finlands Bank skall stödja uppnåendet av också andra ekonomisk-politiska mål samt främja det finansiella systemets stabilitet, utan att likväl äventyra det syfte som nämns i 1 mom.

3 §

Uppgifter

Finlands Bank skall besluta om och genomföra landets penningpolitik.

Finlands Bank skall också

1) förvalta valutareserven och sköta placeringen av den samt vidta andra åtgärder för att stärka landets externa likviditet,

2) för sin del sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet och effektivitet samt delta i utvecklandet av systemet, samt

3) sörja för att det sammanställs och offentliggörs statistik som behövs för bankens verksamhet.

4 §

Utgivning av betalningsmedel

I myntlagen (358/93) stadgas om Finlands Banks ensamrätt att sätta i omlopp lagliga betalningsmedel och om bankens övriga uppgifter som landets penningmyndighet.

5 §

Samarbete med övriga myndigheter

Finlands Bank skall vid behov samråda med statsrådet och övriga myndigheter.

När Finlands Bank fullgör sina penningpolitiska uppgifter får den varken begära eller ta emot instruktioner som gäller dess verksamhet.

6 §

Befogenheter

När Finlands Bank fullgör sina uppgifter kan den

- 1) bevilja och ta upp krediter,
- 2) ta emot och göra depositioner,
- 3) handla med värdepapper, ädelmetaller och valuta,
- 4) bedriva betalningsrörelse samt clearing av betalningar, samt
- 5) bedriva också annan verksamhet på värdepappers-, penning- och valutamarknaden.

Finlands Bank bestämmer grundräntan och övriga räntor som tillämpas av banken samt kan vid behov fastställa och offentliggöra också andra räntor som används som referensräntor.

Finlands Bank kan äga aktier, andelar och fastigheter i den omfattning som detta är motiverat för skötseln av bankens uppgifter eller organisering av verksamheten.

7 §

Minimireserv

Finlands Bank kan bestämma att depositionsbanker och andra kreditinstitut samt utländska kreditinstituts filialer i Finland (*reservskyldiga*) skall hålla en räntefri minimireserv i Finlands Bank, om detta är nödvändigt för skötseln av Finlands Banks penningpolitiska uppgifter.

Minimireserven kan utgöra högst fem procent av beloppet av den reservskyldiges främmande kapital.

Finlands Bank fastställer beräkningsgrunderna för minimireserven samt meddelar andra föreskrifter om den.

Om en reservskyldig inte inom den av Finlands Bank utsatta tiden har uppfyllt sin skyldighet enligt 1 mom., skall den reservskyldige på yrkande av Finlands Bank till

denna betala högst en och en halv gång den ekonomiska nytta som försummelsen medfört.

Den ekonomiska nytta som avses i 4 mom. får utmätas utan dom så som stadgas i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/61).

8 §

Förbud mot offentlig finansiering

Finlands Bank får inte utsträcka sin kreditgivning till Europeiska unionens organ eller institutioner, till Europeiska unionens medlemsstater eller till dessas regionala, lokala eller övriga myndigheter och inte heller till övriga offentliga samfund.

Finlands Bank får inte heller teckna skuldförbindelser som har satts i omlopp av sådana samfund som avses i 1 mom.

Vad som stadgas i 1 och 2 mom. gäller, med undantag av kreditinstitut, också företag där offentliga samfund som avses i 1 mom. har bestämmanderätt.

9 §

Säkerheter

Finlands Bank skall ha betryggande säkerheter i sin kreditgivning. Finlands Bank kan, på synnerligen vägande skäl, tillfälligt avstå från att kräva säkerheter.

10 §

Grundkapital

Finlands Bank skall ha en grundfond och en reservfond.

Reservfonden kan användas till att öka grundfonden eller till att enligt 30 § 3 mom. täcka förlust.

2 kap.

Förvaltning

11 §

Förvaltningsorgan

Finlands Banks förvaltningsorgan är bankfullmäktige och direktionen samt revisorererna.

12 §

Bankfullmäktige

Riksdagen tillsätter nio bankfullmäktige i enlighet med riksdagsordningen. Bankfullmäktige väljer ordförande och vice ordförande inom sig.

En bankfullmäktig är skyldig att avgå om han kallas till statsrådsmedlem.

13 §

Bankfullmäktiges uppgifter

Vid tillsynen över Finlands Banks förvaltning och verksamhet skall bankfullmäktige

1) på framställning av direktionen fastställa grunderna för Finlands Banks bokslut,

2) på grundval av revisorernas utlåtande besluta om fastställande av bankens resultaträkning och balansräkning samt om ansvarsfrihet för direktionen,

3) på framställning av direktionen besluta om åtgärder med anledning av bankens resultat för räkenskapsperioden, samt

4) årligen till riksdagen ge en berättelse om bankens verksamhet och förvaltning och om de viktigaste ärenden som bankfullmäktige behandlat.

Bankfullmäktige skall i fråga om bankens förvaltning

1) enligt 15 § göra framställningar om tillsättning av direktionsmedlemstjänster,

2) bestämma grunderna för direktionsmedlemmarnas lön, tjänstledighet och semester,

3) avgöra disciplinära ärenden som gäller direktionsmedlemmar samt övriga ärenden som har samband med deras tjänsteförhållande,

4) på framställning av direktionen utnämna direktörer,

5) förordna en vice ordförande för direktionen,

6) fastställa pensionsstadgan och familjepensionsstadgan för Finlands Bank samt, på framställning av direktionen, meddela föreskrifter om skötseln av bankens pensionsansvar, samt

7) på framställning av direktionen meddela föreskrifter om de språkkunskaper som Finlands Banks tjänstemän förutsätts ha.

Dessutom skall bankfullmäktige

1) besluta om framställningar till riksdagen,

2) besluta om andra förslag till statsrådet i

principiellt viktiga ärenden än sådana som avses i 4 § myntlagen,

3) fastställa grunderna för arvoden och ersättningar till revisorerna och deras sekreterare, samt

4) på framställning av direktionen fastställa den instruktion som avses i 17 § 2 mom.

Bankfullmäktige har rätt att få de upplysningar som de behöver för att fullgöra sina uppgifter enligt denna paragraf.

14 §

Bankfullmäktiges beslutsfattande

Bankfullmäktiges sammanträde är beslutfört när sex ledamöter är närvarande. Som bankfullmäktiges beslut anses den mening som de flesta omfattar. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst.

Direktionens medlemmar har rätt att närvara och yttra sig vid bankfullmäktiges sammanträden.

15 §

Direktionen

Direktionen består av en ordförande och högst fem andra medlemmar som utnämns av republikens president. Ordföranden utnämns för en sju års mandatperiod och de övriga medlemmarna för en fem års mandatperiod. Direktionsmedlemmarna skall ha den sakkunskap som uppgiften kräver.

Bankfullmäktige skall hos statsrådet framställa om tillsättning av en direktionsmedlemstjänst utan att den förklaras ledig.

Direktionens ordförande är chefdirektör för Finlands Bank.

En medlem av direktionen kan utnämnas för högst tre perioder. En och samma person kan emellertid utnämnas till direktionens ordförande för två mandatperioder, även om han tidigare varit medlem av direktionen.

16 §

Direktionens uppgifter

Direktionen skall sköta Finlands Banks lagstadgade uppgifter och förvaltning, om ett ärende inte genom lag har förbehållits bankfullmäktige eller om annat inte följer av lagen om finansinspektionen (503/93).

Bankens verksamhet skall organiseras effektivt och ekonomiskt.

Direktionen har rätt att meddela närmare föreskrifter om bankens enheters och anställdas uppgifter och befogenheter.

17 §

Direktionens beslutsfattande

Direktionen är beslutför när minst tre medlemmar är närvarande. Som direktionens beslut anses den mening som de flesta omfattar. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst.

I en instruktion kan meddelas närmare föreskrifter om direktionens beslutsförfarande och föredragningen i samband därmed.

18 §

Avslutande av en direktionsmedlems tjänsteförhållande

Republikens president kan befria en direktionsmedlem från hans uppdrag om denne har begått tjänstefel eller annars genom sitt förfarande visat sig vara olämplig att fortsätta i uppdraget eller om han har blivit oförmoden att sköta sin tjänst.

På avslutandet av en direktionsmedlems tjänsteförhållande tillämpas utöver 1 mom. också 25 § 6 mom. och 35 § 1 och 3 mom. statstjänstemannalagen (750/94).

19 §

En direktionsmedlems bisysslotillstånd

En direktionsmedlem får inte ta emot eller inneha en bisyssla, om inte bankfullmäktige på ansökan beviljar honom tillstånd därtill. Bisysslotillstånd kan beviljas också för en viss tid och begränsat. Ett bisysslotillstånd kan återkallas om det finns skäl därtill.

Vid prövning av om bisysslotillstånd skall beviljas skall det beaktas att direktionsmedlemmen inte på grund av bisysslan får bli jävig i sitt uppdrag. Bisysslan får inte heller äventyra förtroendet för direktionsmedlemmen när han sköter uppdraget eller annars inverka menligt på skötseln av uppdraget.

Med bisyssla avses i 1 och 2 mom. tjänst samt avlönat och oavlönat arbete och uppdrag som direktionsmedlemmen har rätt att avsäga sig samt yrke, näring och rörelse.

20 §

Val av revisorer

För granskningen av Finlands Banks bokslut, bokföring och förvaltning väljer riksdagen fem revisorer och för var och en av dem en suppleant, så som stadgas i riksdagsordningen.

Minst två av revisorerna och likaså av suppleanterna skall vara av Centralhandelskammaren godkända revisorer eller revisorer som avlagt examen för revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin.

Revisorerna väljer inom sig en ordförande samt utser en sekreterare som skall vara en av Centralhandelskammaren godkänd revisor.

3 kap.

Finlands Banks tjänstemän

21 §

Tillämpning av övriga stadganden

På Finlands Banks tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden tillämpas utöver denna lag i tillämpliga delar statstjänstemannalagen, med undantag av dess 2 kap., 6 § 2 mom., 7 §, 9 § 3 mom., 20—22 §§, 23 § 4 mom., 26 §, 35 § 2 mom., 10 och 12—14 kap. 65, 68, 69 och 70 §§ samt 16 kap.

22 §

Tjänsteförhållanden

Vid Finlands Bank finns direktionsmedlemstjänster och direktörstjänster samt tjänsteförhållanden som tillsätts tills vidare eller för viss tid.

23 §

Bestämmande av anställningsvillkor

Förhandlingar för att fastställa tjänstemännens anställningsvillkor genom tjänstekollektivavtal och för att trygga arbetsfreden skall i tillämpliga delar föras enligt lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70) samt enligt tjänstekollektivavtal mellan Finlands Bank och en registrerad förening som repre-

senterar personalen eller någon personalgrupp och som banken godkänt som förhandlings- och avtalspart. I fråga om tjänstemännens anställningsvillkor gäller vad som föreskrivs i tjänstekollektivavtal eller vad som stadgas eller bestäms om dem. Finlands Bank är bunden till tjänstekollektivavtalet.

Ett separat avtal (*huvudavtal*) kan ingås om förhandlingsförfarandet och tryggnad av arbetsfreden samt om andra sådana förfaranden. Likaså kan ett separat avtal (*allmänt avtal*) ingås om förfarandet vid skötseln av tjänstemannaärenden.

Genom det allmänna avtal som avses i 2 mom. får avvikelser inte ske från förfaranden som stadgas i någon annan lag eller förordning. Om inte annat stadgas tillämpas stadgandena om tjänstekollektivavtal på de förfaranden som nämns i 2 mom.

Finlands Bank kan särskilt förordna tjänstemän att företräda Finlands Bank vid förhandlingar som avses i detta kapitel eller då stridsåtgärder vidtas eller för att i andra avseenden företräda arbetsgivaren. Finlands Bank bestämmer anställningsvillkoren för dessa tjänstemän.

I fråga om de ärenden som skall överenskommas genom tjänstekollektivavtal samt i fråga om ingåendet av sådana avtal och deras giltighet tillämpas 2 § 2, 3, 5 och 6 mom., 4 §, 5 § 1 mom. 3—5 punkten samt 5 och 6 mom. samt 6 och 7 §§ lagen om statens tjänstekollektivavtal.

Finlands Bank kan bestämma tjänstemännens anställningsvillkor, dock utan att bestämma dem så att de blir sämre än vad som gäller enligt tjänstekollektivavtalet, men i övrigt utan hinder av tjänstekollektivavtalet, om ett avtal som avses i 44 § statstjänstemannalagen inte har ingåtts med en tjänsteman.

24 §

Arbetsfred och arbetstvister

På arbetsfred och arbetstvister tillämpas 8—11 §§ lagen om statens tjänstekollektivavtal.

25 §

Vissa stridsåtgärder

Det är förbjudet att vidta stridsåtgärder som kan störa skötseln av Finlands Banks

lagstadgade uppgifter på ett sådant sätt att landet kan orsakas betydande skada eller som kan medföra allvarlig störning i betalningssystemet eller det finansiella systemet eller utgöra ett allvarligt hot mot Finlands Banks säkerhet.

På tjänstemän som har vidtagit enligt 1 mom. förbjudna stridsåtgärder tillämpas inte 22 § lagen om statens tjänstekollektivavtal och 64 § 2 mom. statstjänstemannalagen.

Det måste säkerställas att Finlands Banks lagstadgade uppgifter kan skötas oberoende av stridsåtgärder i samband med arbetskonflikter. Om stridsåtgärderna hindrar eller i väsentlig grad inverkar menligt på skötseln av Finlands Banks uppgifter skall parterna, sedan de fått vetskap därom, utan dröjsmål vidta åtgärder för att avlägsna detta hinder eller men.

26 §

Hänvisningsstadgande

I fråga om brott mot tjänstekollektivavtal som avses i 23 § samt mot 8—10 §§ lagen om statens tjänstekollektivavtal, vilka stadganden nämns i 24 §, gäller vad som stadgas i 4 kap. lagen om statens tjänstekollektivavtal.

Om tjänstemäns förhandlingsrätt och rätt till lön medan stridsåtgärder vidtas samt om förbud mot ändringssökande gäller vad som stadgas i 23—25 §§ lagen om statens tjänstekollektivavtal.

27 §

Samarbetsystem

För att på ett ändamålsenligt sätt sköta frågor som har samband med tillämpningen av de avtal som avses i 23 §, med ett effektivt, rättvist och snabbt avgörande av tvister mellan parterna, med upprätthållande av arbetsfred och med arbetarskydd kan parterna komma överens om ett förtroendemannasystem, en arbetarskyddsorganisation samt om andra samarbetsförfaranden.

28 §

Pensioner

Finlands Banks anställda har rätt till ål-

ders-, invalid-, arbetslöshets- och deltidspension som bekostas av bankens medel och efter dem uppkommer rätt till familjepension i tillämpliga delar på samma grunder som när det gäller motsvarande statliga pensions-skydd. Pension och familjepension beviljas av Finlands Banks direktion.

Närmare föreskrifter om utbetalningen av pensioner och familjepensioner samt om pensions-skyddet i övrigt meddelas i pensionsstadgan och familjepensionsstadgan.

Finlands Banks anställda är skyldiga att delta i bekostandet av pensions-skyddet enligt denna paragraf genom att till Finlands Bank betala en pensionsavgift som utgör en så stor procentuell andel av lönen som stadgas i 12 b § 1 mom. lagen om pension för arbetstagarare.

4 kap.

Bokslut, vinstanvändning och revision

29 §

Bokslut

Finlands Banks räkenskapsperiod är ett kalenderår.

Finlands Banks bokslut, omfattande balansräkning, resultaträkning och bilagor till dessa samt en verksamhetsberättelse, skall uppgöras före utgången av februari och publiceras före utgången av april.

Bokslutet skall ge korrekta och tillräckliga uppgifter om Finlands Banks ekonomiska ställning och om resultatbildningen. Bokslutet uppgörs och undertecknas av Finlands Banks direktion.

Finlands Banks balansräkning skall under räkenskapsperioden publiceras fyra gånger i månaden.

30 §

Bokföring

Finlands Bank skall i sin bokföring iaktta god bokföringssed.

De värdepapper som ingår i valutareserven och de värdepapper som är föremål för handel på penningmarknaden skall i bokslutet anges högst till sitt marknadsvärde.

I bokslutet kan göras reserveringar, om detta är nödvändigt för att trygga realvärdet av bankens fonder eller för att utjämna såda-

na variationer i resultatet som orsakas av förändringar i valutakurserna eller marknadspriserna på värdepapper.

I bokslutet kan göras de reserveringar som är nödvändiga för att täcka bankens pensionsansvar.

31 §

Vinstanvändning

Finlands Banks vinst skall i första hand användas till att öka bankens reservfond.

Om bankens fonder och de reserveringar som avses i 30 § 3 mom. sammanlagt utgör en tredjedel eller mindre av balansomslutningen, skall vinsten i sin helhet överföras till reservfonden. Om relationstalet är större än en tredjedel av balansomslutningen skall minst en fjärdedel av vinsten överföras till reservfonden. Banken kan dock låta bli att överföra vinsten till reservfonden då relationstalet är större än hälften av balansomslutningen. Riksdagen beslutar om användningen av resten av vinsten för statens behov.

Om bankens bokslut uppvisar förlust skall denna täckas med medel ur reservfonden. Till den del reservfonden inte räcker för ändamålet kan förlusten tills vidare lämnas utan täckning. De följande årens vinst skall i första hand användas till att täcka förluster som har lämnats utan täckning.

32 §

Revision

Revision skall utföras årligen före utgången av mars året efter räkenskapsåret.

Vid revisionen skall god revisions-sed iaktas.

Revisorerna skall tillhandahållas alla de handlingar och upplysningar som de anser sig behöva för att kunna verkställa revisionen.

33 §

Revisionsberättelse

Revisorerna skall till bankfullmäktige överlämna en skriftlig revisionsberättelse som innehåller utlåtanden om iakttagandet av de av bankfullmäktige godkända bok-

slutsgrunderna vid uppgörandet av bokslutet, om fastställandet av resultaträkningen och balansräkningen, om beviljandet av ansvarsfrihet samt eventuella anmärkningar som kan inverka på fastställandet av resultaträkningen och balansräkningen samt på beviljandet av ansvarsfrihet.

5 kap.

Särskilda stadganden

34 §

Förvaltningsförfarande

När Finlands Bank i egenskap av myndighet behandlar förvaltningsärenden som enligt stadgandena ankommer på den, skall banken iaktta lagen om förvaltningsförfarande (598/82).

35 §

Avgifter

Finlands Bank har rätt att uppbära avgifter för sina prestationer. När de avgifter som uppbärs för prestationer i samband med bankens myndighetsutövning bestäms skall i tillämpliga delar iakttas lagen om grunderna för avgifter till staten (150/92).

36 §

Tystnadsplikt

Finlands Banks tjänstemän och övriga anställda, bankfullmäktige, revisorerna och revisorernas sekreterare samt andra som utför uppdrag för dessa är skyldiga att hålla hemligt vad de i sitt uppdrag har fått veta om någons ekonomiska ställning eller affärs- eller yrkeshemlighet, om inte den till vars förmån tystnadsplikten har stadgats ger sitt samtycke till att saken röjs.

Tystnadsplikten gäller också upplysningar som, om de röjs för utomstående, kan skada skötseln av bankens uppgifter eller äventyra bankens säkerhet eller ekonomiska intressen.

I sin myndighetsutövning iakttar Finlands Bank i övrigt lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/51).

37 §

Rätt att få och lämna upplysningar

Finlands Bank har utan hinder av övriga stadganden om tystnadsplikt rätt att av myndigheter, kreditinstitut och finansiella institut samt av andra som är verksamma på finansmarknaden få alla de meddelanden, utredningar och övriga upplysningar som behövs för att banken skall kunna fullgöra sina lagstadgade uppgifter.

Finlands Bank är utan hinder av stadgandena om tystnadsplikt skyldig att lämna uppgifter till den myndighet som utövar tillsyn över finansmarknaden, till förundersöknings- och åklagarmyndigheterna för utredning av brott samt uppgifter som erhållits för andra än statistiska ändamål till andra myndigheter som enligt lag har rätt att få sådana upplysningar. Finlands Bank har rätt att överlämna för statistiska ändamål erhållna upplysningar till en annan myndighet för statistiska ändamål, om denna myndighet enligt lag har rätt att få sådana upplysningar.

38 §

Utskotts rätt att få upplysningar

Det utskott som avses i 50 § 1 mom. riksdagsordningen har rätt att av Finlands Bank få alla de upplysningar som utskottet behöver för att fullgöra sina uppgifter.

39 §

Rätt att få upplysningar för betalningsbalansstatistiken

Var och en är skyldig att enligt Finlands Banks anvisningar ge banken upplysningar om följande valutatransaktioner:

1) betalningar till och från valutautlåningar,

2) valutainlåningars fordringar på valutautlåningar, övriga tillgångar i utlandet och skulder till valutautlåningar,

3) andra valutatransaktioner som förändrar eller kan förändra en valutainlånings fordringar på eller skulder till en valutautlåning.

Finlands Bank kan förena den i 1 mom. nämnda förpliktelsen med vite. Vitet utdöms av Finlands Bank.

40 §

Förande av talan och behörig domstol

Finlands Banks talan förs av direktionen vid domstolar samt vid övriga myndigheter och samfund.

I tvistemål svarar Finlands Bank vid Helsingfors tingsrätt.

41 §

Tjänsteåtal

Mot bankfullmäktige och direktionsmedlemmar väckta åtal för tjänstefel behandlas i första instans av Helsingfors hovrätt.

42 §

Ändringsökande

Besvär över beslut som avses i 7 § 1 och 5 mom. samt över sådana i 39 § 2 mom. nämnda beslut varmed vite har utdömts, får anföras hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som stadgas i förvaltningsprocesslagen (586/96).

Även om besvär har anförts över Finlands Banks beslut kan det verkställas, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

43 §

Ändringsökande i anställningsärenden

En tjänsteman som anser att Finlands Bank inte vederbörligen har givit honom en till anställningsförhållandet hörande ekonomisk förmån får skriftligen yrka rättelse hos direktionen. Rättelseyrkande får inte framställas i ett ärende som hör till arbetsdomstolens behörighet, om inte denna med stöd av 1 § 2 mom. lagen om arbetsdomstolen har beslutat avvisa ärendet utan prövning.

I ett beslut varmed Finlands Bank har gett en varning, permitterat eller sagt upp en tjänsteman, upplöst ett tjänsteförhållande, avstängt en tjänsteman från tjänsteutövning eller avgjort ett ärende som gäller en arbetstagares pensionsavgift eller bisyssla och likaså i ett beslut på ett rättelseyrkande som avses i 1 mom. och i ett sådant beslut som avses i 6 mom. får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som stadgas i förvaltningspro-

cesslagen. Ärenden som avses i detta moment skall högsta förvaltningsdomstolen behandla i brådsökande ordning.

I direktionens beslut i pensionsärenden får ändring sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen. I försäkringsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Ett beslut om permittering av en tjänsteman eller om en tjänstemans bisyssla skall iaktas även i det fall att beslutet har överklagats. Vad som stadgas ovan gäller också beslut om avstängning från tjänsteutövning, ifall inte högsta förvaltningsdomstolen beslutar annat.

Tjänsteförhållandet fortsätter utan avbrott om tjänstemannen har sagts upp eller tjänsteförhållandet i enlighet med ett beslut som vunnit laga kraft har upplösts utan någon sådan grund som stadgas i denna lag.

En tjänsteman som utan någon sådan grund som avses i 9 § 1 och 2 mom. stats-tjänstemannalagen har utnämnts för viss tid eller som utan giltigt skäl upprepade gånger i följd har utnämnts för viss tid har, då tjänsteförhållandet till Finlands Bank upphör till följd av att han inte längre utnämns till tjänsteman vid banken, rätt att av banken få en ersättning som motsvarar minst sex och högst 24 månaders lön. Beslutet om utbetalning av ersättningen fattas av ett samarbetsorgan som inrättas genom ett avtal enligt 27 § och ersättningsanspråk skall tillställas organet inom sex månader efter att tjänsteförhållandet har upphört.

I andra av Finlands Bank fattade beslut om tjänstemän än sådana som avses i 1—3 mom. får ändring inte sökas genom besvär. I utnämningsbeslut får ändring inte sökas genom besvär, om inte annat stadgas i någon annan lag.

6 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsstadganden

44 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

Till dess att Europeiska centralbankssystemet upprättas enligt artikel 109 1 i fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen är 13 § 3 mom. 2 punkten i denna lag i kraft som följer:

Dessutom skall bankfullmäktige:

2) besluta om förslag till statsrådet i principiellt viktiga ärenden.,

Lagens 43 § 6 mom. är i kraft till och med den 31 december 1999 med följande innebörd:

En tjänsteman som utan någon sådan grund som avses i 9 § 1 och 2 mom. statstjänstemannalagen har utnämnts för viss tid har, då tjänsteförhållandet till Finlands Bank upphör till följd av att han inte längre utnämnts till tjänsteman vid banken, rätt att av banken få en ersättning som motsvarar sex och högst 24 månaders lön. Beslutet om utbetalning av ersättningen fattas av ett arbetsorgan som inrättas genom ett avtal enligt 27 § och ersättningsanspråk skall tillställas organet inom sex månader efter att tjänsteförhållandet har upphört.

Genom denna lag upphävs lagen den 21 december 1925 om Finlands Bank (365/25) jämte ändringar, den instruktion för Finlands Bank som utfärdades den 5 februari 1926 (48/26) jämte ändringar, den instruktion för Finlands Banks revisorer som godkändes den 20 juni 1984 (601/84), samt den avlöningsstat för Finlands Bank som fastställdes den 20 januari 1943.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

45 §

Övergångsstadgande om avgångsåldern för direktionsmedlemmarna

Vad som i 23 § 4 mom. i den upphävda lagen stadgas om avgångsåldern tillämpas

emellertid på de medlemmar av Finlands Banks direktion som har utnämnts när denna lag träder i kraft.

46 §

Övergångsstadgande om pensions- och familjepensionsstadgan

Pensionsstadgan för Finlands Bank och familjepensionsstadgan för Finlands Bank vilka har fastställts med stöd av 17 § 1 mom. 22 punkten och 24 § i den upphävda lagen jämte ändringar förblir i kraft.

47 §

Övergångsstadgande om mandatperioden för direktionsmedlemmarna

När denna lag träder i kraft börjar den mandatperiod som nämns i 15 § 1 mom. för de nuvarande medlemmarna av Finlands Banks direktion.

48 §

Övriga övergångsstadganden som gäller tjänstemännen

Vad som stadgas i 75 § 2 mom. statstjänstemannalagen tillämpas inte på Finlands Banks anställda.

En tjänsteman vid Finlands Bank som när denna lag träder i kraft utan tillstånd sköter en sådan bisyssla som avses i 18 § 1 mom. statstjänstemannalagen, skall inom tre månader efter att lagen trätt i kraft hänskjuta tillståndsärendet till banken för avgörande.

2.

Lag**om ändring av 4 § myntlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 4 § 4 mom. myntlagen av den 16 april 1993 (358/93), sådant det lyder i lag av den 7 juni 1996 (379/96), som följer:

4 §

Om Finlands Banks framställning beslutar
Finlands Banks direktion.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Myntlagens 4 § tillämpas dock fortsättningsvis sådan som den lyder när denna lag träder i kraft, till dess att Europeiska centralbankssystemet upprättas i enlighet med artikel 109 l i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

3.

Lag**om ändring av 6 § valutalagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § valutalagen av den 13 december 1985 (954/85) som följer:

6 §

Envar skall på anfordran tillställa Finlands Bank eller andra av statsrådet föreskrivna myndigheter de anmälningar, utredningar och handlingar som är erforderliga för övervakningen av att denna lag eller med stöd

av den utfärdade bestämmelser eller tillståndsvillkor efterlevs.

Denna lag träder i kraft den 199 .

4.

Lag**om ändring av lagen om finansinspektionen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 11 juni 1993 om finansinspektionen (503/93) 5, 6 och 9 §§ samt *fogas* till lagen en ny 16 e § som följer:

5 §

Riksdagens bankfullmäktige

Riksdagens bankfullmäktige har förvaltningsuppgifter vid finansinspektionen enligt

vad som stadgas i denna lag.

Bankfullmäktige skall

1) på förslag av av Finlands Bank och vederbörande ministerium utnämna två direktionsmedlemmar och personliga suppleanter för dessa för tre år i sänder,

2) på förslag av vederbörande ministerium utnämna en extra medlem av direktionen och en personlig suppleant för denne för att i direktionen behandla samarbetet mellan finansinspektionen och vederbörande ministerium vid tillsynen över koncerner till vilka hör såväl kreditinstitut som försäkringsbolag,

3) förordna ordförande och viceordförande för direktionen samt på framställning av direktionen förordna ställföreträdare för direktören,

4) besluta om grunderna för direktörens lön, tjänstledighet och semester,

5) avgöra disciplinära ärenden som gäller direktören och övriga ärenden som har samband med hans tjänsteförhållande, samt

6) på framställning av direktionen fastställa arbetsordning för finansinspektionen.

6 §

Finansinspektionens direktion

Finansinspektionen har en direktion som består av finansinspektionens direktör och två andra medlemmar.

Direktionen är beslutför när den är fulltalig. Vid behandlingen av ärenden som avses i 5 § 2 mom. 2 punkten skall den extra medlemmen vara närvarande. Ärendena

avgörs med enkel majoritet. Om rösterna faller lika, avgör ordförandens röst.

9 §

Arbetsordning

Om behandlingen av förvaltningsärenden och beslutsfattandet vid finansinspektionen, tjänstemännens uppgifter och andra ärenden som gäller den interna förvaltningen bestäms närmare i arbetsordningen, som publiceras i Finlands författningssamling.

4 kap.

Stadganden som gäller finansinspektionens tjänstemän

16 e §

Finansinspektionens tjänstemän

Om finansinspektionens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden gäller vad som stadgas i denna lag och i tillämpliga delar i lagen om Finlands Bank.

Denna lag träder i kraft den 199 .

5.

Lag**om ändring av lagen om arbetsdomstolen**

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 31 juli 1974 om arbetsdomstolen (646/74) 1 § 1 mom., 2 § 3 mom., 11 § 1 mom. samt 13 § 2 och 5 mom., sådana de lyder i lag av den 8 april 1994 (252/94), som följer:

1 §

Arbetsdomstolen handlägger och avgör i egenskap av specialdomstol tvistemål angående arbetskollektivavtal för arbetstagare och tjänstekollektivavtal för tjänstemän samt tvistemål som grundar sig på lagen om kollektivavtal (436/46), lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70), lagen om kommunala tjänstekollektivavtal (669/70), lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekol-

lektivavtal (968/74) och lagen om Finlands Bank (/), då frågan gäller

1) arbets- eller tjänstekollektivavtalets giltighet, bestånd, innebörd och omfattning samt den rätta tolkningen av en bestämd avtalspunkt,

2) om något förfarande står i överensstämmelse med arbets- eller tjänstekollektivavtal eller stadgandena i ovan nämnda lagar, eller

3) påföljd av förfarande, som strider mot

arbets- eller tjänstekollektivavtal eller de ovan nämnda lagarna, dock inte om det är fråga om straff- eller disciplinär påföljd.

evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal eller lagen om Finlands Bank skall förklaras hävt.

2 §

Åtta ledamöter som skall vara förtrogna med arbetsförhållanden utnämns av republikens president för tre år i sänder. Av dessa ledamöter utnämns fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationerna för arbetsgivarföreningarna samt fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationerna för arbetstagarnas och funktionärernas fackföreningar. De fyra övriga ledamöterna, som skall vara förtrogna med tjänsteförhållanden, utnämns av republikens president likaså för tre år i sänder. Två av dessa ledamöter utnämns på framställning av vederbörande ministerium, kommunala arbetsmarknadsverket, evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation och Finlands Bank och två på framställning av fackföreningarna för de mest representativa centralorganisationerna för stats tjänstemännen, Finlands Banks tjänstemän, de kommunala tjänsteinnehavarna samt de kyrkliga tjänsteinnehavarna. För varje ledamot utnämns två suppleanter på samma sätt.

11 §

Twistemål som ankommer på arbetsdomstolen kan med stöd av en bestämmelse i arbets- eller tjänstekollektivavtal överlämnas till skiljemäns avgörande enligt lagen om skiljeförfarande (967/92), dock inte när det yrkas att kollektivavtal enligt stadgandena i lagen om kollektivavtal eller tjänstekollektivavtal enligt stadgandena i lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal, lagen om den

13 §

En förening som är part i tjänstekollektivavtal för talan i arbetsdomstolen i eget namn även på de tjänstemäns och tjänsteinnehavares vägnar som inte är bundna av tjänstekollektivavtalet, men för vilkas anställningsförhållande staten, en kommun eller samkommun, den evangelisk-lutherska kyrkan, dess församling, församlingsförbund eller annan sammanslutning av församlingar eller Finlands Bank inte får bestämma eller överenskomma om villkor som står i strid med tjänstekollektivavtalet.

Kärande i ett sådant annat än i 1, 2 eller 3 mom. avsett mål som gäller tillämpning av lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal, lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal eller lagen om Finlands Bank är staten, dock arbetsgivarföreningen eller affärsverket i de fall som avses i 3 a § 1 mom. lagen om statens tjänstekollektivavtal, kommunala arbetsmarknadsverket, den evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation eller Finlands Bank eller, då tjänstekollektivavtal har ingåtts av en kommun eller en samkommun, en församling, ett församlingsförbund eller någon annan sammanslutning av församlingar, kommunen, samkommunen, församlingen, församlingsförbundet eller sammanslutningen av församlingar eller också förening som företräder tjänstemän eller tjänsteinnehavare.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 17 januari 1997

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Arja Aho

2.

Lag**om ändring av 4 § myntlagen**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* 4 § 4 mom. myntlagen av den 16 april 1993 (358/93), sådant det lyder i lag av den 7 juni 1996 (379/96), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Om Finlands Banks framställning beslutar riksdagens bankfullmäktige på förslag av direktionen för Finlands Bank.

Om Finlands Banks framställning beslutar Finlands Banks direktion.

Denna lag träder i kraft den 199 .
Myntlagens 4 § tillämpas dock fortsättningsvis sådan som den lyder när denna lag träder i kraft, till dess att Europeiska centralbankssystemet upprättas i enlighet med artikel 109 l i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

3.

Lag**om ändring av 6 § valutalagen**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* 6 § valutalagen av den 13 december 1985 (954/85) som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 §

Envar skall på anfordran tillstålla Finlands Bank eller annan av statsrådet föreskriven myndighet de anmälningar, utredningar och handlingar som är erforderliga för övervakningen av att denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser eller tillståndsvillkor efterlevs, *eller för statistiska ändamål.*

6 §

Envar skall på anfordran tillstålla Finlands Bank eller *andra* av statsrådet föreskrivna *myndigheter* de anmälningar, utredningar och handlingar som är erforderliga för övervakningen av att denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser eller tillståndsvillkor efterlevs.

Denna lag träder i kraft den 199 .

4.

Lag**om ändring av lagen om finansinspektionen**

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 11 juni 1993 om finansinspektionen (503/93) 5, 6 och 9 §§ samt fogas till lagen en ny 16 e § som följer:

Gällande lydelse

5 §

Riksdagens bankfullmäktige

Riksdagens bankfullmäktige har endast förvaltningsuppgifter vid finansinspektionen enligt denna lag och *lagen om Finlands Bank*

6 §

Finansinspektionens direktion

Finansinspektionen har en direktion, som består av finansinspektionens direktör och två andra medlemmar. *De två direktionsmedlemmarna och deras personliga suppleanter utnämns av riksdagens bankfullmäktige för tre år i sänder på förslag av Finlands Bank och finansministeriet.*

På förslag av social- och hälsovårdsministeriet utnämner bankfullmäktige en extra

Föreslagen lydelse

5 §

Riksdagens bankfullmäktige

Riksdagens bankfullmäktige har förvaltningsuppgifter vid finansinspektionen enligt vad som stadgas i denna lag.

Bankfullmäktige skall

1) på förslag av av Finlands Bank och vederbörande ministerium utnämna två direktionsmedlemmar och personliga suppleanter för dessa för tre år i sänder,

2) på förslag av vederbörande ministerium utnämna en extra medlem av direktionen och en personlig suppleant för denne för att i direktionen behandla samarbetet mellan finansinspektionen och vederbörande ministerium vid tillsynen över koncerner till vilka hör såväl kreditinstitut som försäkringsbolag,

3) förordna ordförande och viceordförande för direktionen samt på framställning av direktionen förordna ställföreträdare för direktören,

4) besluta om grunderna för direktörens lön, tjänstledighet och semester,

5) avgöra disciplinära ärenden som gäller direktören och övriga ärenden som har samband med hans tjänsteförhållande, samt

6) på framställning av direktionen fastställa arbetsordning för finansinspektionen.

6 §

Finansinspektionens direktion

Finansinspektionen har en direktion som består av finansinspektionens direktör och två andra medlemmar.

Gällande lydelse

medlem i direktionen och en personlig suppleant för honom med tanke på behandlingen av sådana ärenden i direktionen som gäller samarbete mellan finansinspektionen och social- och hälsovårdsministeriet vid tillsynen över en sådan koncern som består av både depositionsbank eller kreditinstitut och försäkringsbolag.

Direktionens ordförande och viceordförande förordnas av bankfullmäktige.

Direktion är beslutför när den är fulltalig. Då i 2 mom. nämnda ärenden behandlas skall den extra medlemmen vara närvarande. Ärendena avgörs med enkel majoritet. Om rösterna faller lika, avgör ordförandens röst.

9 §

Arbetsordning

Om behandlingen av förvaltningsärenden och beslutsfattandet vid finansinspektionen, tjänstemännens uppgifter och andra ärenden som gäller den interna förvaltningen bestäms närmare i arbetsordningen, som fastställs av bankfullmäktige och publiceras i Finlands författningssamling.

Föreslagen lydelse

Direktionen är beslutför när den är fulltalig. Vid behandlingen av ärenden som avses i 5 § 2 mom. 2 punkten skall den extra medlemmen vara närvarande. Ärendena avgörs med enkel majoritet. Om rösterna faller lika, avgör ordförandens röst.

9 §

Arbetsordning

Om behandlingen av förvaltningsärenden och beslutsfattandet vid finansinspektionen, tjänstemännens uppgifter och andra ärenden som gäller den interna förvaltningen bestäms närmare i arbetsordningen, som publiceras i Finlands författningssamling.

4 kap.

Stadganden som gäller finansinspektionens tjänstemän

16 e §

Finansinspektionens tjänstemän

Om finansinspektionens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållanden gäller vad som stadgas i denna lag och i tillämpliga delar i lagen om Finlands Bank.

Denna lag träder i kraft den

199 .

5.

Lag

om ändring av lagen om arbetsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 31 juli 1974 om arbetsdomstolen (646/74) 1 § 1 mom., 2 § 3 mom.,
11 § 1 mom. samt 13 § 2 och 5 mom.,
sådana de lyder i lag av den 8 april 1994 (252/94), som följer:

Gällande lydelse

1 §
Arbetsdomstolen handlägger och avgör i egenskap av specialdomstol tvistemål angående arbetskollektivavtal för arbetstagare och tjänstekollektivavtal för tjänstemän samt tvistemål som grundar sig på lagen om kollektivavtal (436/46), lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70), lagen om kommunala tjänstekollektivavtal (669/70) och lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal (968/74), då frågan gäller:

1) arbets- eller tjänstekollektivavtalets giltighet, bestånd, innebörd och omfattning samt den rätta tolkningen av en bestämd avtalspunkt;

2) om något förfarande står i överensstämmelse med arbets- eller tjänstekollektivavtal eller stadgandena i ovan nämnda lagar, eller

3) påföljd av förfarande, som strider mot arbets- eller tjänstekollektivavtal eller de ovan nämnda lagarna, dock inte om det är fråga om straff- eller disciplinär påföljd.

2 §

Åtta ledamöter som skall vara förtrogna med arbetsförhållanden utnämns av republikens president för tre år i sänder. Av dessa ledamöter utnämns fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationerna för arbetsgivarföreningarna samt fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationer för arbetstagarnas och funktionärernas fackföreningar. De fyra övriga ledamöterna, som skall vara förtrogna med tjänsteförhållanden, utnämns av republikens president likaså för tre år i sänder. Två av dessa ledamöter utnämns på framställning av finansministeriet, kommunala arbetsmarknadsverket samt evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation och två på framställ-

Föreslagen lydelse

1 §
Arbetsdomstolen handlägger och avgör i egenskap av specialdomstol tvistemål angående arbetskollektivavtal för arbetstagare och tjänstekollektivavtal för tjänstemän samt tvistemål som grundar sig på lagen om kollektivavtal (436/46), lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70), lagen om kommunala tjänstekollektivavtal (669/70), lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal (968/74) och lagen om Finlands Bank (/), då frågan gäller

1) arbets- eller tjänstekollektivavtalets giltighet, bestånd, innebörd och omfattning samt den rätta tolkningen av en bestämd avtalspunkt,

2) om något förfarande står i överensstämmelse med arbets- eller tjänstekollektivavtal eller stadgandena i ovan nämnda lagar, eller

3) påföljd av förfarande, som strider mot arbets- eller tjänstekollektivavtal eller de ovan nämnda lagarna, dock inte om det är fråga om straff- eller disciplinär påföljd.

2 §

Åtta ledamöter som skall vara förtrogna med arbetsförhållanden utnämns av republikens president för tre år i sänder. Av dessa ledamöter utnämns fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationerna för arbetsgivarföreningarna samt fyra på framställning av de mest representativa centralorganisationerna för arbetstagarnas och funktionärernas fackföreningar. De fyra övriga ledamöterna, som skall vara förtrogna med tjänsteförhållanden, utnämns av republikens president likaså för tre år i sänder. Två av dessa ledamöter utnämns på framställning av vederbörande ministerium, kommunala arbetsmarknadsverket, evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation och Fin-

Gällande lydelse

ning av fackföreningarna för de mest representativa centralorganisationerna för stats-tjänstemännen, de kommunala tjänsteinnehavarna samt de kyrkliga tjänsteinnehavarna. För varje ledamot utnämns två suppleanter på samma sätt.

11 §

Twistemål, som ankommer på arbetsdomstolen kan med stöd av en bestämmelse i arbets- eller tjänstekollektivavtal överlämnas till skiljemäns avgörande enligt lagen om skiljeförfarande (967/92), dock inte när det yrkas att kollektivavtal enligt stadgandena i lagen om kollektivavtal eller tjänstekollektivavtal enligt stadgandena i lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal *eller* lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal skall förklaras hävt.

3 §

En förening som är part i tjänstekollektivavtal för talan i arbetsdomstolen i eget namn även på de tjänstemäns och tjänsteinnehavarens vägnar som inte är bundna av tjänstekollektivavtalet, men för vilkas anställningsförhållande staten, en kommun eller samkommun, den evangelisk-lutherska kyrkan, dess församling, församlingsförbund eller annan sammanslutning av församlingar inte får bestämma eller överenskomma om villkor som står i strid med tjänstekollektivavtalet.

Kärande i ett sådant annat än i 1, 2 eller 3 mom. avsett mål som gäller tillämpning av lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal *eller* lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal är staten, dock arbetsgivarföreningen eller affärsverket i de fall som avses i 3 a § 1 mom. lagen om statens tjänstekollektivavtal, kommunala arbetsmarknadsverket *eller* den evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation eller, då tjänstekollektivavtal har ingåtts av en kommun eller en samkommun, en församling, ett för-

Föreslagen lydelse

lands Bank och två på framställning av fackföreningarna för de mest representativa centralorganisationerna för statstjänstemännen, *Finlands Banks tjänstemän*, de kommunala tjänsteinnehavarna samt de kyrkliga tjänsteinnehavarna. För varje ledamot utnämns två suppleanter på samma sätt.

11 §

Twistemål som ankommer på arbetsdomstolen kan med stöd av en bestämmelse i arbets- eller tjänstekollektivavtal överlämnas till skiljemäns avgörande enligt lagen om skiljeförfarande (967/92), dock inte när det yrkas att kollektivavtal enligt stadgandena i lagen om kollektivavtal eller tjänstekollektivavtal enligt stadgandena i lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal, lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal *eller* lagen om *Finlands Bank* skall förklaras hävt.

13 §

En förening som är part i tjänstekollektivavtal för talan i arbetsdomstolen i eget namn även på de tjänstemäns och tjänsteinnehavarens vägnar som inte är bundna av tjänstekollektivavtalet, men för vilkas anställningsförhållande staten, en kommun eller samkommun, den evangelisk-lutherska kyrkan, dess församling, församlingsförbund eller annan sammanslutning av församlingar *eller Finlands Bank* inte får bestämma eller överenskomma om villkor som står i strid med tjänstekollektivavtalet.

Kärande i ett sådant annat än i 1, 2 eller 3 mom. avsett mål som gäller tillämpning av lagen om statens tjänstekollektivavtal, lagen om kommunala tjänstekollektivavtal, lagen om den evangelisk-lutherska kyrkans tjänstekollektivavtal *eller* lagen om *Finlands Bank* är staten, dock arbetsgivarföreningen eller affärsverket i de fall som avses i 3 a § 1 mom. lagen om statens tjänstekollektivavtal, kommunala arbetsmarknadsverket, den evangelisk-lutherska kyrkans avtalsdelegation *eller Finlands Bank* eller, då tjänstekollektivavtal har ingåtts av en kommun eller

Gällande lydelse

samlingsförbund eller någon annan sammanslutning av församlingar, kommunen, samkommunen, församlingen, församlingsförbundet eller sammanslutningen av församlingar eller också förening som företräder tjänstemän eller tjänsteinnehavare.

Föreslagen lydelse

en samkommun, en församling, ett församlingsförbund eller någon annan sammanslutning av församlingar, kommunen, samkommunen, församlingen, församlingsförbundet eller sammanslutningen av församlingar eller också förening som företräder tjänstemän eller tjänsteinnehavare.

Denna lag träder i kraft den
199 .
